

Nya påföljder

Betänkande av Påföljdsutredningen

Stockholm 2012

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2012:34

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss – hur och varför. Statsrådsberedningen (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02)
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som ska svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/remiss>

Textbearbetning och layout har utförts av Regeringskansliet, FA/kommittéservice.

Tryckt av Elanders Sverige AB.
Stockholm 2012

ISBN 978-91-38-23733-5
ISSN 0375-250X

Till chefen för Justitiedepartementet

Regeringen beslutade den 25 juni 2009 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av påföljdssystemet för vuxna och unga lagöverträdare (dir. 2009:60).

Som särskild utredare förordnades samma dag hovrättspresidenten Fredrik Wersäll.

Som experter att biträda utredningen förordnades från och med den 3 augusti 2009 dåvarande generaldirektören vid Brottsförebyggande rådet Jan Andersson, dåvarande chefsrådmannen, numera lagmannen, vid Solna tingsrätt Mari Heidenborg, dåvarande departementsrådet vid justitiedepartementet Susanne Kaevergaard, chefsjuristen vid Kriminalvården Elisabeth Lager, dåvarande hovrättslagmannen i Hovrätten för västra Sverige Staffan Levén, advokaten Tomas Nilsson, departementssekreteraren vid socialdepartementet Jonas Rydström, chefsåklagaren vid Norrorts åklagarkammare Eva Thunegård och dåvarande docenten, numera professorn, vid Uppsala universitet Magnus Ulväng. Från och med den 20 maj 2010 förordnades som ytterligare experter att biträda utredningen utredaren vid Socialstyrelsen Håkan Aronsson och utvecklingsdirektören vid Statens institutionsstyrelse Nils Åkesson. Från och med den 11 oktober 2010 förordnades som ytterligare expert att biträda utredningen rådmannen vid Södertörns tingsrätt Marie-Louise Ollén. Genom beslut den 19 april 2011 entledigades Susanne Kaevergaard, med verkan från och med den 1 maj 2011, och i hennes ställe förordnades ämnesrådet vid justitiedepartementet Clara Ahlqvist, med verkan från och med den 1 maj 2011.

Som ledamöter i en till utredningen knuten parlamentarisk referensgrupp förordnades från och med den 5 oktober 2009 dåvarande riksdagsledamoten Helena Bargholtz, Folkpartiet liberalerna, dåvarande riksdagsledamoten Inger Davidson, Kristdemokraterna, riksdagsledamoten Krister Hammarbergh, Moderata samlingspartiet, då juridikstuderande, numera jur. kand., Madeleine Jonsson, Miljö-

partiet de gröna, riksdagsledamoten Johan Linander, Centerpartiet, dåvarande riksdagsledamoten Elisebeht Markström, Socialdemokraterna, samt alkoholterapeuten och f.d. riksdagsledamoten Yvonne Oscarsson, Vänsterpartiet. Från och med den 18 februari 2011 förordnades som ytterligare ledamot i referensgruppen riksdagsledamoten Kent Ekeroth, Sverigedemokraterna.

Som sekreterare i utredningen anställdes från och med den 1 augusti 2009 hovrättsassessorn Linda Palmenäs och från och med den 1 september 2009 rådmannen Lars Wallinder. Under perioden den 1 februari 2011 t.o.m. den 31 oktober 2011 var hovrättsassessorn Karin Sandahl anställd som sekreterare i utredningen.

Utredningen har antagit namnet Påföljdsutredningen.

Utredningen överlämnar härmed betänkandet *Nya påföljder* (SOU 2012:34). Experterna har ställt sig bakom utredningens överväganden och förslag. Betänkandet har därför formulerats i vi-form.

Utredningens uppdrag är med detta slutfört.

Stockholm i maj 2012

Fredrik Wersäll

*/Linda Palmenäs
Lars Wallinder*

Innehåll

Band 1 – Sammanfattning, författningsförslag och författningskommentar

Förkortningar	11
Sammanfattning	15
Författningsförslag	43
1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken	43
2 Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare	100
3 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.	105
4 Förslag till lag om ändring i bötesverkställighetslagen (1979:189)	110
5 Förslag till förordning om ändring i bötesverkställighetsförordningen (1979:197)	112
6 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall	115
7 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga	116
8 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m.	118

9	Förslag till lag om upphävande av lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll.....	119
10	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård	120
11	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister.....	122
12	Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1134) om belastningsregister	126
13	Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1135) om misstankeregister	137
14	Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) ...	141
15	Förslag till lag om ändring i lagen (2001:617) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården	146
16	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:682) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården.....	148
17	Förslag till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716).....	161
18	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	163
19	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (2010:110).....	166
20	Förslag till lag om ändring i häkteslagen (2010:611)	169
21	Förslag till lag (20xx:xxx) om villkorligt fängelse.....	170
22	Förslag till lag (20xx:xxx) om verkställighet av ungdomsövervakning	180
1	Författningskommentar	187
1.1	Något om den lagtekniska lösningen.....	187
1.2	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken.....	191

1.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare	330
1.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.	334
1.5	Förslaget till lag om ändring i bötesverkställighetslagen (1979:189)	338
1.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.....	339
1.7	Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga	340
1.8	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m.....	341
1.9	Förslaget till lag om upphävande av lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll	341
1.10	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.....	342
1.11	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister	342
1.12	Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)	344
1.13	Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:617) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården.....	358
1.14	Förslaget till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)	358
1.15	Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).....	359
1.16	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (2010:110)	365
1.17	Förslaget till lag om ändring i häkteslagen (2010:611).....	368
1.18	Förslaget till lag (20xx:xx) om villkorligt fängelse	368

1.19	Förslaget till lag (20xx:xxx) om verkställighet av ungdomsövervakning	422
2	Uppdraget och dess genomförande	455
2.1	Inledning	455
2.2	Utredningens uppdrag	455
2.3	Uppdragets genomförande	458
2.4	Avgränsningar.....	459
2.4.1	Psykiskt störda lagöverträdare	459
2.4.2	Processrättsliga frågor m.m.....	460
2.5	Betänkandets disposition	461
2.5.1	Betänkandets första band	461
2.5.2	Betänkandets andra band.....	462
2.5.3	Betänkandets tredje band	463
2.5.4	Betänkandets fjärde band	463

Band 2 – Villkorligt fängelse

3	Påföljdssystemets framväxt
4	Gällande rätt
5	Ordningen i några andra europeiska länder
6	Påföljdssystemets problem och brister
7	Allmänna utgångspunkter för en reform
8	Villkorligt fängelse bör införas i påföljdssystemet
9	Uppbyggnaden av ett påföljdssystem med villkorligt fängelse
10	Beaktande av återfall i brott
11	Innehållet i tilläggsanktionerna till villkorligt fängelse
12	Hanteringen av bristande verkställighet av tilläggsanktionerna till villkorligt fängelse

- 13 Överlämnande till vård enligt LVM
- 14 Kostnadsansvaret för vård och behandling
- 15 Brottslighetens art

Band 3 – Böter, billighetsskäl m.m. och ungdomspåföljder

- 16 Böter
- 17 Billighetsskäl
- 18 Straffnivåerna i vissa särskilda fall
- 19 Flerfaldig brottslighet
- 20 Gällande rätt
- 21 Ordningen i några andra europeiska länder
- 22 Brå:s utvärdering av 2007 års reform
- 23 Allmänna utgångspunkter för utredningens överväganden
- 24 Ungdomsvård och ungdomstjänst
- 25 Böter och varningsstraff
- 26 Sluten ungdomsvård
- 27 Kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning
- 28 Ny påföljdsbestämning efter tidigare ungdomspåföljd
- 29 Lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år

Band 4 – Konsekvenser, övergångsbestämmelser och bilagor

- 30 Konsekvenser
- 31 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

- Bilaga 1 Kommittédirektiv 2009:60
- Bilaga 2 Fullständig lydelse av 1 och 25–38 kap. brottsbalken enligt våra förslag
- Bilaga 3 Ordningen i några andra europeiska länder
- Bilaga 4 Internationella instrument
- Bilaga 5 Den svenska brottslighetens utveckling
- Bilaga 6 Vägen till fängelse
- Bilaga 7 Programverksamhet i Kriminalvården
- Bilaga 8 Yttranden till domstol i ett system med villkorligt fängelse
- Bilaga 9 Artbrottsstatistik
- Bilaga 10 Sammanställning av praxis gällande brottslighetens art
- Bilaga 11 Ungdomsbrottslighetens utveckling sedan mitten av 1990-talet
- Bilaga 12 Kvalificerad övervakning för ungdomar
- Bilaga 13 Förteckning över kontakter

Förkortningar

a.	anförd, anförda
a.a.	anfört arbete
BrB	brottsbalken
Brå	Brottsförebyggande rådet
BvF	bötesverkställighetsförordningen (1979:197)
BvL	bötesverkställighetslagen (1979:189)
dir.	direktiv
Ds	promemoria i departementsserien
EU	Europeiska unionen
f.	och följande sida
ff.	och flera följande sidor
FriF	förordningen (1998:64) om verkställighet av frivårdspåföljder
FäL	fängelselagen (2010:610)
HD	Högsta domstolen
HovR	hovrätten

IndF	indrivningsförelörelningen (1993:1229)
IÖV	intensivövervakning med elektronisk kontroll (elektronisk fotboja)
IövL	lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll
JT	Juridisk Tidskrift
JuU	Justitiekottet
kap.	kapitel
KvaL	lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt
KVFS	Kriminalvårdens förelörelningssamling
LPT	lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård
LSU	lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård
LUL	lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare
LVM	lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall
LVU	lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
NJA	Nytt juridiskt arkiv, avdelning I
NJA II	Nytt juridiskt arkiv, avdelning II
OSL	Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)
Ot.prp.	Odelstingsproposition (Norge)
prop.	proposition

RB	rättegångsbalken
RF	regeringsformen
RH	Rättsfall från hovrätterna
RP	Regeringens proposition (Finland)
RPS	Rikspolisstyrelsen
RÅ	riksåklagaren
RÅR	riksåklagarens riktlinjer
rskr.	riksdagens skrivelse
SiS	Statens institutionsstyrelse
SFS	Svensk författningssamling
SoF	socialtjänstförordningen (2001:937)
SoL	socialtjänstlagen (2001:453)
SOFS	Socialstyrelsens författningssamling
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
TR	tingsrätten
UB	utsökningsbalken

Sammanfattning

Vårt uppdrag

Vår övergripande uppgift har varit att göra en översyn av påföljdssystemet för såväl vuxna som unga lagöverträdare. Inom ramen för denna översyn har vi bl.a. haft i uppdrag att

- analysera och föreslå hur användningen av fängelse, i första hand de korta straffen, kan minska samtidigt som trovärdigheten i systemet kan upprätthållas
- analysera och föreslå hur det kan undvikas att små skillnader i straffvärde leder till stora skillnader i påföljdsval
- analysera och föreslå hur betydelsen av brottslighetens art kan begränsas och dess innebörd klart avgränsas
- ta ställning till och föreslå vilka kriterier som ska gälla för tidigare brottslighet och vilken betydelse sådan brottslighet ska tillmätas vid påföljdsvalet och straffmätningen samt i fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet
- analysera och föreslå hur valet av ingripanden som inte utgör fängelse i anstalt ska ske, vilket innehåll och vilken utformning i övrigt ingripandena ska ha samt hur de ska följas upp och hur reaktionerna vid återfall i brott och annan misskötsamhet ska utformas – när det gäller valet av ingripande ska bl.a. undersökas bättre möjligheter att anpassa ingripandena efter brottsligheten och i vilken utsträckning den tilltalades personliga förhållanden ska tillmätas betydelse
- analysera och föreslå hur användningen av dagsböter kan öka, hur dagsbotens belopp ska beräknas, hur verkställigheten av dagsböter kan effektiviseras och hur reaktionen ska se ut vid utebliven betalning, se över förhållandet mellan dagsböter och penningböter samt utreda andra frågor om böter som kan uppkomma

- ta ställning till om lagöverträdare som har fyllt 18 men inte 21 år ska behandlas som vuxna lagöverträdare vid straffmätning och påföljdsval eller något av dessa avseenden samt analysera hur ungdom bör beaktas vid straffmätningen i de fall straffnedsättning ska ske
- utvärdera om syftet med 2007 års reform av påföljderna ungdomsvård och ungdomstjänst har uppnåtts, med inriktning på domstolarnas påföljdsval och innehållet i påföljderna
- se över var och en av påföljderna slutna ungdomsvård, ungdomsvård och ungdomstjänst såvitt avser påföljdens ställning, huvudmannskapet för påföljden, valet av påföljden, dess innehåll och utformning i övrigt samt uppföljning och reaktion vid återfall i brott eller annan misskötsamhet
- utreda om det bör utvecklas nya inslag som kan vara särskilt lämpliga för unga lagöverträdare
- lämna förslag till en slopad eller mer begränsad användning av böter för lagöverträdare som har begått brott före 18 års ålder
- se över regleringen om sammanträffande av brott och förändring av påföljd och därvid särskilt beakta intresset av att regleringen förenklas och utformas på ett principiellt mer sammanhängande sätt.

En övergripande fråga har varit att överväga om det bör införas ett system med villkorligt fängelse. För det fall att ett sådant system inte föreslås har vi haft i uppdrag att föreslå hur den i direktiven eftersträlvade utvecklingen av påföljdssystemet kan ske inom ramen för den befintliga strukturen.

Påföljdssystemet för vuxna lagöverträdare

Påföljdssystemets problem och brister

Under utredningsarbetet har vi identifierat ett antal problem och brister i nuvarande påföljdssystem. De kan sammanfattas enligt följande.

Påföljdssystemet är komplext och svåröverskådligt. Påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn kan båda väljas som alternativ till fängelse. Valet mellan dem grundas inte huvudsakligen på brottets

allvar, utan på prognostiska kriterier kopplade till den dömdes person och risken för att han eller hon ska återfalla i brott. Det har lett till svårigheter att rangordna påföljderna i ingripandegrad och att förutse vilken påföljd ett visst brott kommer att leda till.

Det finns begränsade möjligheter att straffmäta villkorlig dom och skyddstillsyn. Det innebär att dessa påföljder inte alltid upplevs som proportionella i förhållande till brottslighetens allvar. Ett brott med lågt straffvärde kan föranleda en mer ingripande påföljd än ett brott med högre straffvärde. Dessutom uppstår det omotiverade trösklar i övergången mellan en icke frihetsberövande påföljd och fängelse. En liten skillnad i straffvärde kan innebära en betydligt mer ingripande påföljd.

När villkorlig dom eller skyddstillsyn döms ut anges inte hur långt straff som skulle ha dömts ut om fängelse hade valts som påföljd. Det framgår därför inte tydligt för den dömda vad han eller hon riskerar om påföljden inte sköts. Avsaknaden av ett utmätt fängelsestraff leder också till svårigheter för den domstol som undanröjer en villkorlig dom eller skyddstillsyn att avgöra hur långt fängelsestraff påföljden ska ersättas av.

Allt fler brott har kommit att behandlas strängare till följd av dess art. Rättstillämpningen saknar i denna del tydliga riktlinjer och principer och kan uppfattas som inkonsekvent och godtycklig. Särbehandlingen till följd av brottslighetens art har också lett till en stor användning av korta fängelsestraff och andra ingripande påföljder.

Innehållet i de icke frihetsberövande påföljderna är ibland otydligt och tunt. Det kan därför ifrågasättas om de alltid är tillräckligt ingripande för de brott de används för.

Sammantaget innebär detta att påföljdssystemet inte är tillräckligt tydligt och konsekvent och att möjligheterna till normbildande verkan genom påföljdsvalet minskar. Bristerna kan också innebära att det försitts möjligheter att välja den påföljd som kan vara den mest humana, den typiskt sett mest brottsavhållande och den minst kostnadskrävande.

Allmänna utgångspunkter för en reform

Enligt vår bedömning bör följande utgångspunkter ligga till grund för en reform av påföljdssystemet för vuxna lagöverträdare.

- Kriminalisering förutsätter påföljder som ger uttryck för allvaret i regelöverträdelsen.
- Utifrån kravet på humanitet får samtidigt inte mer ingripande sanktioner väljas än vad som är nödvändigt för att uppnå målen med straffsystemet.
- Det bör finnas goda förutsättningar att välja en icke frihetsberövande påföljd.
- De icke frihetsberövande alternativen till fängelse i anstalt bör ha ett tydligt och förutsebart innehåll, kunna straffmätas och trappas upp vid återfall.
- Påföljdsvalet i det enskilda fallet bör i största möjliga mån vara brottsavhållande.
- Påföljdsregleringen måste svara mot högt ställda krav på rätts-säkerhet.
- Påföljdssystemet måste vara flexibelt och ge utrymme för kriminalpolitiskt motiverade förändringar utan att själva strukturen behöver förändras.
- Så långt möjligt bör inga brott särbehandlas pga. att de tillhör en viss brottstyp.
- Rangordningen mellan olika slag av straffrättsliga ingripanden bör bli tydligare och mer realistisk.
- Konsekvenserna för den som inte följer de åligganden som en utdömd påföljd innebär bör bli tydligare.

Villkorligt fängelse bör införas i påföljdssystemet

Vi har gjort bedömningen att de allmänna utgångspunkter som vi har satt upp bäst tillgodoses om villkorligt fängelse införs i påföljdssystemet. De invändningar som kan resas mot ett sådant system är enligt vår bedömning inte så starka att de överväger fördelarna. Vi föreslår därför att villkorligt fängelse införs i påföljdssystemet.

Uppbyggnaden av ett påföljdssystem med villkorligt fängelse

Det villkorliga fängelsestraffets plats i påföljdssystemet

Villkorlig dom och skyddstillsyn ska ersättas av villkorligt fängelse. Förslaget innebär att påföljdssystemet för vuxna lagöverträdare ska bestå av två påföljder, böter och fängelse, där det under vissa förutsättningar kan beslutas att fängelsestraffet ska vara villkorligt.

Innebörden av villkorligt fängelse

Ett beslut om att ett fängelsestraff ska vara villkorligt ska innebära att den dömde inte behöver verkställa straffet i kriminalvårdsanstalt om han eller hon uppfyller vissa villkor. Villkoren ska bestå i att den dömde under en prøvotid dels avhåller sig från fortsatt brottslighet, dels fullgör den tilläggsanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenas med. Prövotiden ska enligt huvudregeln vara två år. Tilläggsanktionerna – som beskrivs närmare nedan – ska t.ex. kunna utgöras av skyldighet för den dömde att betala dagsböter, fullgöra samhällstjänst eller underkasta sig vård eller behandling.

Förutsättningar för villkorligt fängelse

Det ska finnas en presumtion för att fängelsestraff som är kortare än ett år ska dömas ut villkorligt.

Även fängelsestraff som uppgår till ett år eller mer ska kunna dömas ut villkorligt, om de kan förenas med en tillräckligt ingripande kontraktsvård eller om verkställighet av ett ovillkorligt fängelsestraff på grund av den tilltalades personliga förhållanden eller andra tungt vägande skäl framstår som uppenbart oskäligt.

Straffmätning genom valet av tilläggsanktion

Enligt vår bedömning är det inte tillräckligt att ett villkorligt fängelsestraff innebär skyldighet för den dömde att avhålla sig från brott under en prøvotid. Villkorligt fängelse ska därför förenas med en tilläggsanktion.

Valet av tilläggsanktion ska göras med utgångspunkt i fängelsestraffets längd. Det innebär att ett längre villkorligt fängelsestraff

ska förenas med en mer ingripande tilläggsanktion än ett kortare sådant straff och att lika långa villkorliga fängelsestraff ska förenas med tilläggsanktioner som framstår som i huvudsak lika ingripande. Om det inte finns någon tillräckligt ingripande tilläggsanktion att ta till, måste ett ovillkorligt fängelsestraff dömas ut.

Kortare villkorliga fängelsestraff – som mest upp till tre månader – ska som utgångspunkt förenas med *dagsböter*.

I den mån böter inte kan anses vara en tillräckligt ingripande tilläggsanktion med hänsyn till fängelsestraffets längd eller den tilltalades tidigare brottslighet ska det villkorliga fängelsestraffet som utgångspunkt förenas med *samhällstjänst*.

Alla personer har inte förutsättningar att fullgöra samhällstjänst. Om samhällstjänst inte bedöms vara en lämplig sanktion för den dömda, ska tilläggsanktionen därför i stället kunna bestå av övervakning och kontroll enligt en s.k. *övervaknings- och kontrollsanktion*. Den sanktionen ska vara i huvudsak lika ingripande som det antal timmar samhällstjänst som annars skulle ha dömts ut.

Korta fängelsestraff kan i dag verkställas genom intensivövervakning med elektronisk kontroll (s.k. elektronisk fotboja). Den möjligheten ska utmönstras. I stället ska det finnas möjlighet att förena ett villkorligt fängelsestraff med ett förbud för den dömda att lämna bostaden, s.k. *hemarrest*. Hemarrest ska endast kunna användas som tilläggsanktion om den tilltalade tidigare har gjort sig skyldig till brott på sådant sätt eller i sådan utsträckning att det annars inte hade funnits förutsättningar att besluta att fängelsestraffet ska vara villkorligt.

Om den tilltalade har behov av vård eller behandling för missbruk av beroendeframkallande medel eller för något annat särskilt förhållande som kan antas ha bidragit till den begångna brottsligheten, eller om det finns brotts- eller missbruksrelaterad programverksamhet som bedöms lämplig för honom eller henne att genomgå, får det villkorliga fängelsestraffet i stället för dagsböter, samhällstjänst, övervaknings- och kontrollsanktion eller hemarrest förenas med en s.k. *vård- eller påverkanssanktion*. Det huvudsakliga innehållet i sanktionen ska framgå av ett av Kriminalvården utfärdat yttrande.

En vård- eller påverkanssanktion måste vara tillräckligt ingripande. Det innebär att sanktionen ska vara i huvudsak lika ingripande som det antal dagsböter, det antal timmar samhällstjänst eller det antal månader hemarrest som det villkorliga fängelsestraffet annars skulle ha förenats med. Om det är uppenbart att de insatser

som Kriminalvården har föreslagit inte är tillräckligt ingripande, ska rätten kunna kombinera sanktionen med dagsböter, samhällstjänst eller en övervaknings- och kontrollstraffsanktion.

Kontraktsvård ska kunna användas som tilläggsstraff om det villkorliga fängelsestraffets längd uppgår till ett år eller mer, eller om den tilltalade tidigare har gjort sig skyldig till brott på sådant sätt eller i sådan utsträckning att det annars inte hade funnits förutsättningar att besluta att fängelsestraffet ska vara villkorligt. Innehållet i kontraktsvården ska vara så ingripande att den i huvudsak motsvarar ett ovillkorligt fängelsestraff i ingripandegrad.

Betydelsen av återfall i brott

Allmänt om återfall

En av de grundläggande utgångspunkterna för våra överväganden har varit att den som återfaller i brott ska dömas till en mer ingripande påföljd än den som är tidigare ostraffad.

En förutsättning för att tidigare brottslighet ska beaktas i skärpande riktning ska dock vara att det är fråga om ett relevant återfall. Vi har gjort bedömningen att återfall som sker under prövotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff alltid ska tillmätas relevans vid påföljdsbestämningen för den nya brottsligheten, om inte påföljden kan stanna vid böter. Även återfall efter utgången av prövotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff eller efter ett ovillkorligt fängelsestraff kan anses relevanta. Vid bedömningen av återfallets relevans i sådana fall ska – på i huvudsak samma sätt som i dag – beaktas hur lång tid som förflutit sedan den tidigare domen, likheten mellan den gamla och den nya brottsligheten samt brottslighetens allvar.

Det ska finnas möjlighet att döma till villkorligt fängelse flera gånger

Det ska finnas möjlighet att döma någon till villkorligt fängelse flera gånger. Det förhållandet att ett brott utgör ett relevant återfall ska alltså inte alltid hindra att ett nytt villkorligt fängelsestraff döms ut. Ett system som innebär att villkorligt fängelse endast kan användas en gång innan ett ovillkorligt fängelsestraff är oundvikligt skulle enligt vår bedömning leda till oacceptabla konsekvenser. Antalet intagna i anstalt skulle öka kraftigt och den humanitetsprincip

som vi har ansett bör ligga till grund för ett nytt påföljdssystem skulle åsidosättas.

Återfall under prövotiden för ett villkorligt fängelsestraff

Om den dömda återfaller i brott under prövotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff åsidosätts ett av villkoren för det villkorliga fängelsestraffet. Detta är något som måste leda till konsekvenser. Återfall under prövotiden för ett villkorligt fängelsestraff ska därför i och för sig vara ett skäl mot att besluta att ett fängelsestraff för den nya brottsligheten ska vara villkorligt.

Det ska emellertid finnas möjlighet att döma till villkorligt fängelse på nytt, om återfallet kan beaktas tillräckligt genom att det villkorliga fängelsestraffet förenas med en tilläggsstraffsanktion av mer ingripande slag än vad som annars hade kommit i fråga. Det innebär t.ex. att ett villkorligt fängelsestraff som annars skulle ha förenats med dagsböter får förenas med samhällstjänst eller en övervaknings- och kontrollstraffsanktion eller att ett villkorligt fängelsestraff som annars skulle ha förenats med samhällstjänst får förenas med hemarest. Även en vård- eller påverkansstraffsanktion ska kunna användas som tilläggsstraffsanktion vid återfall, under förutsättning att straffsanktionen är tillräckligt ingripande med hänsyn till både fängelsestraffets längd och den tidigare brottsligheten.

Återfall efter utgången av prövotiden för ett villkorligt fängelsestraff

Om det nya brottet är begånget efter det att prövotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff har löpt ut, är skälen mot att på nytt döma till villkorligt fängelse inte lika starka.

Även om återfallet är relevant, ska det i sådan situation kunna beslutas att fängelsestraffet ska vara villkorligt, om den tidigare brottsligheten kan beaktas tillräckligt genom ingripandegraden i den tilläggsstraffsanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenas med. Rätten kan då antingen välja en tilläggsstraffsanktion av mer ingripande slag eller t.ex. fler dagsböter, fler timmar samhällstjänst eller en mer ingripande vård- eller påverkansstraffsanktion än vad som annars hade kommit i fråga.

Ovillkorligt fängelse när det inte finns någon tillräckligt ingripande tilläggsanktion att ta till

Om den tilltalades tidigare brottslighet inte kan beaktas tillräckligt genom valet av tilläggsanktion, ska det som utgångspunkt dömas ut ett ovillkorligt fängelsestraff.

Det ska dock finnas möjlighet att besluta att fängelsestraffet ska vara villkorligt om verkställighet av ett ovillkorligt fängelsestraff framstår som uppenbart oskäligt på grund av den tilltalades personliga förhållanden eller andra tungt vägande skäl.

Återfallets betydelse för straffmätningen

Återfall i brott ska på i huvudsak samma grunder som i dag kunna beaktas vid straffmätningen, på så sätt att det döms ut ett kraftigare bötesstraff eller ett längre fängelsestraff än vad som annars hade blivit aktuellt. Såvitt avser fängelse ska den möjligheten dock begränsas till att avse endast ovillkorliga fängelsestraff.

Förverkande av villkorligt medgiven frihet

Det ska finnas möjlighet att besluta om förverkande av villkorligt medgiven frihet från ett tidigare utdömt ovillkorligt fängelsestraff endast om den tilltalade döms till ovillkorligt fängelse för den nya brottsligheten. I övrigt innebär inte våra förslag att regleringen om förverkande av villkorligt medgiven frihet på grund av återfall i brott ändras i något avgörande avseende.

Hantering av tidigare utdömda fängelsestraff som inte är helt verkställda när den dömde på nytt döms för brott

Det ska göras skillnad mellan ny och nyupptäckt brottslighet

Om den som dömts för brott på nytt gör sig skyldig till brott innan påföljden är helt verkställd, måste domstolen när den bestämmer påföljd för det nya brottet förhålla sig till den tidigare påföljden. Samma sak gäller om det visar sig att den dömde gjort sig skyldig till annan brottslighet före domen och den brottsligheten prövas i en senare dom (s.k. nyupptäckt brottslighet). I dag behandlas dessa

båda situationer i princip lika i lagstiftningen. Oavsett om det är fråga om ett nytt brott eller ett nyupptäckt brott kan rätten välja mellan att låta den tidigare påföljden omfatta även den tillkommande brottsligheten, att döma ut en särskild påföljd för den tillkommande brottsligheten eller att undanröja den tidigare påföljden och döma ut en gemensam påföljd för brottsligheten i båda domarna.

Det ska enligt vår bedömning göras en principiell skillnad mellan ny brottslighet och nyupptäckt brottslighet. Ett nytt brott är, till skillnad från ett nyupptäckt brott, ett återfall och ska därmed alltid leda till en mer ingripande påföljd än om den tilltalade är tidigare ostraffad.

Förutsättningarna för att besluta att ett tidigare utdömt fängelsestraff ska omfatta ytterligare brottslighet

Det ska finnas möjlighet att besluta att ett tidigare utdömt fängelsestraff (villkorligt eller ovillkorligt) ska omfatta även brottslighet som prövas i en senare dom endast om det är fråga om nyupptäckt brottslighet. Dessutom ska gälla att den nyupptäckta brottsligheten ska vara utan nämnvärd betydelse jämfört med den brottslighet som omfattas av den ursprungliga domen.

En särskild påföljd för brottsligheten i den nya domen

Om det inte blir aktuellt att låta det tidigare utdömda fängelsestraffet omfatta även den tillkommande brottsligheten, ska rätten i princip alltid döma ut en särskild påföljd för den brottsligheten. Det innebär att den tidigare utdömda påföljden står kvar och ska verkställas i enlighet med vad som bestämdes i den ursprungliga domen. Endast i undantagsfall ska det finnas möjlighet att undanröja en tidigare utdömd påföljd.

Beslut om att ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt

Återfall i brott under prøvotiden för ett villkorligt fängelsestraff ska inte automatiskt leda till att fängelsestraffet måste verkställas i kriminalvårdsanstalt. I stället ska återfallet i första hand beaktas genom att det döms ut en strängare påföljd för den nya brottslig-

heten, antingen villkorligt fängelse med en mer ingripande tilläggs-sanktion eller – om inte det är tillräckligt – ett ovillkorligt fängelsestraff.

Om återfallet inte kan anses tillräckligt beaktat genom att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten, ska rätten dock kunna besluta att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt. Vid ett sådant beslut ska det göras en avräkning för vad den dömden har undergått till följd av det villkorliga fängelsestraffet genom att fullgöra hela eller delar av tilläggs-sanktionen.

Om det beslutas att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt, ska den dömden inte längre vara skyldig att fullgöra den tilläggs-sanktion som det villkorliga fängelsestraffet var förenad med. Om det inte beslutas att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt, kvarstår skyldigheten att fullgöra tilläggs-sanktionen trots att det döms ut en ny påföljd för den nya brottsligheten.

Innehållet i tilläggs-sanktionerna till villkorligt fängelse

Kriminalvården ansvarar för verkställigheten av villkorligt fängelse

Kriminalvården ska ha ansvaret för verkställigheten av villkorligt fängelse. Ett huvudsyfte med Kriminalvårdens arbete under verkställigheten ska vara att verka för att återfall i brott förebyggs. Verksamheten ska grundas på principerna om en human, meningsfull och ändamålsenlig kriminalvård.

Kriminalvårdens uppgift ska vara att se till att den tilläggs-sanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenats med verkställs.

I den mån den dömden är i behov av stöd och hjälp genom åtgärder som kan antas vara brottsavhållande, ska detta behov tillgodoses inom ramen för den tilläggs-sanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenas med.

Krav på nykterhet och drogfrihet

Som ett allmänt krav under verkställigheten av villkorligt fängelse ska gälla att den dömden inte får vara påverkad av alkohol eller andra beroendeframkallande medel när tilläggs-sanktionen fullgörs. Nykterheten och drogfriheten ska kunna kontrolleras genom provtagning.

Böter som tilläggssanktion

Villkorligt fängelse ska kunna förenas med lägst 50 och högst 200 dagsböter.

Samhällstjänst

Villkorligt fängelse ska kunna förenas med samhällstjänst i lägst 40 och högst 240 timmar.

En förutsättning för samhällstjänst ska vara att sanktionen är lämplig med hänsyn till den tilltalades person och övriga omständigheter. I detta ligger att det på förhand ska kunna antas att samhällstjänsten kommer att bli fullgjord. Det ska inte ställas något krav på att den tilltalade samtycker till samhällstjänst. Det förhållandet att den tilltalade aktivt motsätter sig sanktionen kan dock vara en omständighet som innebär att samhällstjänst inte bedöms vara en lämplig tilläggssanktion.

Samhällstjänst ska, liksom i dag, huvudsakligen bestå av skyldighet att utföra oavlönat arbete. En mindre del av det utdömda antalet timmar samhällstjänst ska dock kunna bestå av verksamhet med ett mer brottsavhållande syfte, såsom t.ex. skyldighet att delta i programverksamhet eller att hålla kontakt med en övervakare. Detta är något som i så fall ska beslutas av Kriminalvården under verkställigheten.

Kriminalvården ska ansvara för att en samhällstjänstplats ordnas för den dömda. Det område inom vilket samhällstjänstplatser kan sökas utvidgas något i förhållande till vad som gäller i dag, genom att det ges möjlighet att anlita privata arbetsgivare i den mån den verksamhet som bedrivs bedöms lämplig för samhällstjänst och det finns goda möjligheter till kontroll av arbetet.

Övervaknings- och kontrollsanktion

En övervaknings- och kontrollsanktion ska, som angetts ovan, utgöra alternativ till samhällstjänst när den sanktionen inte är lämplig. Övervaknings- och kontrollsanktionen ska pågå under en tid som motsvarar det villkorliga fängelsestraffets längd, dock minst tre månader och högst ett år.

Det grundläggande innehållet i övervaknings- och kontrollsanktionen ska vara en skyldighet för den dömda att hålla tät kontakt

med en av Kriminalvården utsedd övervakare. Kriminalvården ska kunna ersätta hela eller delar av kontaktskyldigheten med skyldighet för den dömda att delta i brotts- eller missbruksrelaterad programverksamhet.

Om det villkorliga fängelsestraffets längd överstiger två månader, ska övervaknings- och kontrollstraffet även innefatta skyldighet för den dömda att regelbundet anmäla sig hos Kriminalvården eller annan myndighet eller person som Kriminalvården anvisar.

När det villkorliga fängelsestraffets längd uppgår till sex månader eller mer, ska övervaknings- och kontrollstraffet innefatta ytterligare förstärkande inslag. I första hand ska förstärkningsinslaget bestå av ett förbud för den dömda att lämna bostaden under två för honom eller henne arbetsfria dagar per vecka under lika många veckor som det antal månader som övervaknings- och kontrollstraffet pågår (helghemarrest).

Om helghemarrest inte bedöms lämpligt eller om det annars framstår som mer ändamålsenligt, ska förstärkningsinslaget i stället kunna bestå av ett förbud för den dömda att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område, ett förbud för den dömda att under vissa tider lämna ett särskilt angivet område, eller en skyldighet för den dömda att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats.

Efterlevnaden av förstärkningsinslaget ska kunna kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

Frågan om vilket förstärkande inslag en övervaknings- och kontrollstraff ska innefatta och hur det ska utformas i det enskilda fallet ska avgöras av Kriminalvården. Kriminalvårdens beslut ska kunna överklagas till förvaltningsdomstol.

Hemarrest

Hemarrest ska, på motsvarande sätt som den nuvarande möjligheten att verkställa ett kortare fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll, innebära ett förbud för den dömda att lämna sin bostad. Förbudet ska kunna kontrolleras med elektroniska hjälpmedel. Hemarresten ska endast brytas under de tider då den dömda arbetar eller bedriver annan sysselsättning utanför hemmet och ett mindre antal timmar per vecka under vilka han eller hon ges möjlighet att uträtta personliga ärenden, som t.ex. inköp.

För att hemarrest inte ska uppfattas som mer ingripande än ett ovillkorligt fängelsestraff ska den pågå under en tid som motsvarar två tredjedelar av det villkorliga fängelsestraffets längd, dock minst 14 dagar och högst åtta månader.

En förutsättning för att förena villkorligt fängelse med hemarrest ska vara att sanktionen bedöms vara lämplig med hänsyn till den tilltalades person och övriga omständigheter. Det förhållandet att den tilltalade aktivt motsätter sig hemarrest kan vara en omständighet som innebär att hemarrest inte bedöms vara en lämplig tilläggsstraff. Andra sådana omständigheter kan vara att den tilltalade inte bedöms kunna sköta den elektroniska utrustning som krävs för att kontrollera verkställigheten eller att brottet riktats mot en person som han eller hon delar bostad med.

Vård- eller påverkanssanktion

En vård- eller påverkanssanktion ska helt eller delvis kunna bestå av skyldighet för den dömda att delta i brotts- eller missbruksrelaterad programverksamhet som Kriminalvården bedriver. Sanktionen ska emellertid också kunna bestå av andra åtgärder av vård- eller behandlingsinriktad karaktär, som t.ex. missbruksvårdande eller psykiatrisk behandling, som Kriminalvården efter samråd med andra samhällsorgan föreslår.

En vård- eller påverkanssanktion ska också kunna innefatta skyldighet för den dömda att hålla kontakt med en av Kriminalvården utsedd övervakare.

En förutsättning för att förena villkorligt fängelse med en vård- eller påverkanssanktion ska vara att den tilltalade är i behov av och har förutsättningar för att genomgå de åtgärder som Kriminalvården har föreslagit.

Kontraktsvård

Kontraktsvård ska, liksom i dag, innebära en skyldighet för den dömda att genomgå behandling för missbruk av beroendeframkallande medel eller något annat särskilt förhållande som har bidragit till att brottet har begåtts och som kräver vård och behandling enligt en för honom eller henne uppgjord plan.

En förutsättning för att förena villkorligt fängelse med kontraktsvård ska alltså vara att den tilltalade förklarar sig beredd att genomgå vård och behandling enligt den upprättade kontraktsvårdsplanen.

Kontraktsvård ska alltid utgöra en mer ingripande tilläggsanktion än en vård- eller påverkanssanktion. Ingripandegraden ska i huvudsak motsvara den hos ett ovillkorligt fängelsestraff av den längd som dömts ut villkorligt.

Bristande verkställighet av tilläggsanktionerna till villkorligt fängelse

Allmänt om bristande verkställighet

En del av villkorligheten i det villkorliga fängelsestraffet ska vara att den dömda ska fullgöra den tilläggsanktion som straffet förenats med. Om den dömda inte fullgör tilläggsanktionen brister det i verkställighet av det villkorliga fängelsestraffet. Orsaken till den bristande verkställigheten kan vara att den dömda motsätter sig att fullgöra tilläggsanktionen, att han eller hon inte har förmåga att fullgöra sanktionen eller att det inte är lämpligt att sanktionen fullgörs.

Det kan inte accepteras att ett villkorligt fängelsestraff inte verkställs. Bristande verkställighet måste därför alltid leda till en reaktion. Reaktionerna vid bristande verkställighet ska vara tydliga, konsekventa och förutsebara. De ska trappas upp successivt.

Kontroll av verkställigheten

Det ankommer på Kriminalvården att utforma verkställigheten av tilläggsanktionerna till villkorligt fängelse så att de kan kontrolleras på ett tydligt och effektivt sätt.

Lekmannaövervakare och biträdande kontrollörer som Kriminalvården anlitar ska vara skyldiga att anmäla till Kriminalvården om den dömda åsidosätter sina skyldigheter enligt tilläggsanktionen. Samma sak ska gälla för externa vårdgivare som ansvarar för vård eller behandling inom ramen för en tilläggsanktion.

Reaktioner vid bristande verkställighet

Bristande verkställighet ska i första hand mötas genom att Kriminalvården genom informella påpekanden inskräper vikten av att tilläggsanktionen fullgörs eller vidtar justeringar som ryms inom ramen för den utdömda sanktionen. Sådana justeringar kan t.ex. bestå av att en mindre del av samhällstjänstarbete ersätts av programverksamhet eller att ett inslag i en vård- eller påverkanssanktion byts ut mot ett annat, för den dömda lämpligare, inslag.

Om det inte är tillräckligt med sådana informella åtgärder, ska Kriminalvården kunna meddela särskilda föreskrifter om t.ex. nykterhet och drogfrihet eller kontakt med en övervakare som syftar till att tilläggsanktionen verkställs. Kriminalvården ska också kunna meddela den dömda en varning.

Om varning redan har meddelats eller om det kan antas att den dömda inte kommer att fullgöra tilläggsanktionen även om en varning meddelas, ska övervakningsnämnden ha möjlighet att förlänga prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet till som längst fyra år eller att byta ut tilläggsanktionen mot en annan sanktion som är minst lika ingripande som den ursprungliga. Byte ska i första hand ske till en tilläggsanktion av motsvarande ingripandegrad. Om det inte är möjligt ska en mer ingripande tilläggsanktion kunna väljas.

I sista hand ska bristande verkställighet leda till beslut om att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i kriminalvårdsanstalt. Ett sådant beslut ska meddelas av allmän domstol. Talan om verkställighet i anstalt ska föras av Kriminalvården.

Omhändertagande

Om det uppkommer en fråga om att vidta åtgärder i anledning av bristande verkställighet av en tilläggsanktion till villkorligt fängelse ska övervakningsnämnd kunna besluta att den dömda ska omhändertas.

Kriminalvården ska ges rätt att omedelbart omhänderta den dömda, om han eller hon brister i verkställigheten av en hemarrest eller en kontraktsvård och det därmed blir aktuellt att föra talan om att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt. Genom denna möjlighet säkerställs att en hemarrest eller en kontraktsvård som inte sköts omedelbart kan avbrytas och den dömda frihetsberövas.

Ett omhändertagande ska enligt huvudregeln inte få pågå under längre tid än en vecka.

Rätt för Kriminalvården att överklaga övervakningsnämndens beslut

I syfte att åstadkomma en mer enhetlig praxis och därmed en ökad förutsebarhet i ärenden om bristande verkställighet av villkorligt fängelse ska Kriminalvården ha rätt att överklaga övervakningsnämndens beslut i sådana ärenden. Kriminalvården ska inte ha ställning som part vid övervakningsnämnden, utan rätten att överklaga ska i stället följa direkt av lag.

Överlämnande till vård enligt LVM

Vi föreslår att överlämnande till vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) inte längre ska utgöra en påföljd för brott. I den mån den dömda är i behov av vård eller behandling för missbruk ska detta behov i stället tillgodoses inom ramen för den tilläggsstraff som ett villkorligt fängelsestraff förenas med.

Kostnadsansvaret för vård och behandling

Vi har gjort bedömningen att kostnaderna för sådana vård- och behandlingsinslag som kan ingå i en vård- eller påverkansstraff, men som inte utgörs av sådan programverksamhet som Kriminalvården bedriver i egen regi, ska fördelas enligt den s.k. normaliseringsprincipen. Det innebär att det är den myndighet eller det organ som skulle ha bekostat åtgärden om den inte hade utgjort del av en påföljd för brott som har det primära kostnadsansvaret.

När det gäller kontraktsvård är ordningen i dag den att Kriminalvården svarar för de kostnader som uppstår före den tidpunkt vid vilken villkorligt frigivning skulle ha skett om påföljden hade bestämts till fängelse. För kostnader som uppstår därefter gäller normaliseringsprincipen. Kriminalvårdens kostnadsansvar vid kontraktsvård ska utvidgas till att omfatta en tid som motsvarar det villkorliga fängelsestraffets längd, eftersom behovet av en kommunal kostnadsgaranti i dag kan medföra att kontraktsvård inte kan

dömas ut. Kostnader som uppkommer därefter ska som hittills fördelas enligt normaliseringsprincipen.

Brottslighetens art

Enligt vår bedömning finns det i det påföljdssystem med villkorligt fängelse som vi föreslår inte behov av att särbehandla något brott eller någon brottstyp till följd av brottslighetens art. Det innebär att frågan om ett fängelsestraff ska dömas ut villkorligt ska avgöras uteslutande på grundval av brottets straffvärde och andra omständigheter relevanta för straffmätningen, den tilltalades tidigare brottslighet samt humanitetsaspekter hänförliga till den tilltalades person.

Vi utgår ifrån att vissa av de omständigheter som i dag utgör grund för särbehandling vid påföljdsvalet till följd av brottslighetens art i stället kommer att påverka brottets straffvärde i skärpande riktning.

Böter

Dagsbotsbelopp

Ett dagsbotsstraff bör alltid vara mer ingripande än ett penningbotsstraff. Ett dagsbotsstraff bör därför alltid överstiga vad som i dag kan utgå genom penningböter, dvs. 4 000 kr.

Dagsböter ska bestämmas till 4 000 kronor samt det antal dagsböter som följer med anledning av brottsligheten, minst 30 och högst 150, eller 200 när böter används som gemensamt straff för flera brott. Varje dagsbot ska fastställas till ett visst belopp från och med 30 till och med 1 000 kronor, efter vad som bedöms som skäligt med hänsyn till den tilltalades inkomst, förmögenhet, försörjningskyldighet och ekonomiska förhållanden i övrigt. Detta ska gälla både när böter döms ut som ett självständigt straff och som en tilläggsstraff till villkorligt fängelse eller ungdomsvård.

Verkställigheten av dagsbotsstraff

För att minska den andel böter som lämnas över till indrivning och på så sätt även öka effektiviteten i verkställigheten av bötesstraff, bör det införas en möjlighet till uppskov och längre betalningsfrist

för dagsbotsstraff. I de fall bötesgäldenären gör en skriftlig begäran inom den frist på 30 dagar som gäller för betalning ska Rikspolisstyrelsen medge en förlängd betalningsfrist om ytterligare 90 dagar. Bötesgäldenären ska då ges möjlighet att betala beloppet i tre separata poster under tre månader eller hela beloppet genom en inbetalning.

Vi har gjort bedömningen att möjligheten att förvandla obetalda böter till fängelse för den grupp lagöverträdare som medvetet undantrar sig betalning bör öka. I dag anges att böter kan förvandlas om det är uppenbart att den bötfällde av tredska har underlåtit att betala böterna eller om förvandling annars av särskilda skäl är påkallad från allmän synpunkt. Kravet på att det ska vara ”uppenbart” att den bötfällde har tredska ska tas bort.

Böter som tilläggsanktion till villkorligt fängelse

Böter som dömts ut som tilläggsanktion till villkorligt fängelse ska i första hand verkställas genom uppörd och indrivning i enlighet med bestämmelserna i bötesverkställighetslagen (1979:189). Om det inom prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet står klart att förutsättningarna för bötesförvandling enligt bötesverkställighetslagen är uppfyllda, ska dock rätten på talan av åklagare undanröja böterna och ersätta dem med en annan tilläggsanktion eller besluta att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt.

Billighetsskäl

Vi har gjort en samlad översyn av bestämmelserna om billighetsskäl i 29 kap. 5 § BrB. Paragrafen innehåller bestämmelser som innebär att domstolen vid påföljdsbestämningen i lindrande riktning ska beakta ett antal omständigheter som har att göra med gärningsmannens personliga förhållanden eller något som har inträffat efter brottet.

Vi har funnit att billighetsskäl i huvudsak är väl avvägda och tillräckligt uttömmande. Vi föreslår dock att paragrafen tillförs två nya strafflindringsgrunder. För det första kompletteras nuvarande bestämmelse om strafflindring för den som frivilligt angett sig, så att rätten i lindrande riktning även ska beakta om den tilltalade genom att erkänna eller på annat sätt har medverkat till utredningen av det

egna brottet. För det andra införs en ny bestämmelse, som innebär att det som grund för strafflindring ska beaktas om ett straff utmätt efter brottets straffvärde skulle framstå som oproportionerligt strängt med hänsyn till andra rättsliga sanktioner till följd av brottet, s.k. sanktionskumulation. Domstolarna har redan tidigare haft att beakta sanktionskumulation, men det anges i och med detta uttryckligen.

Vi föreslår också att kravet på särskilda skäl för att gå under straffminimum med hänvisning till billighetsskäl ska slopas.

Straffnivåerna i vissa särskilda fall och flerfaldig brottslighet

I uppdraget har ingått att se över reglerna om straffmätning vid flerfaldig brottslighet samt straffnivåerna för narkotikabrott och andra mängdrelaterade brott. Vi lämnar inga förslag gällande straffnivåerna. Vad gäller flerfaldig brottslighet har vi gjort bedömningen att dagens ordning är rimligt väl avvägd och att det inte finns skäl att föreslå några större förändringar. Vi lämnar, som anges ovan, förslag som innebär att det ska göras en skillnad mellan ny och nyupptäckt brottslighet när brott lagförs innan en tidigare dom är helt verkställt. Brott som begåtts efter den tidigare domen men innan den är helt verkställd ska enligt denna åtskillnad alltid anses som återfall i brott och inte bedömas tillsammans med tidigare lagförda brott enligt principerna om straffmätning vid flerfaldig brottslighet.

Påföljdssystemet för unga lagöverträdare

Övergripande utgångspunkter

Vi har haft följande utgångspunkter för våra överväganden.

- Påföljdssystemet för unga lagöverträdare fungerar relativt väl. Det finns dock behov av nya inslag.
- Socialtjänstens huvudansvar för unga lagöverträdare ska bibehållas. Samverkan med polis, åklagare och domstolar ska utvecklas och göras mer enhetlig.
- Det bör uppnås en större likabehandling och likformighet vid verkställigheten av ungdomspåföljderna i olika kommuner.

- Inte heller för unga lagöverträdare ska någon särbehandling vid påföljdsvalet ske på grund av brottets art.

Lagöverträdare under 18 år ska dömas till en ungdomspåföljd

Har någon begått brott innan han eller hon fyllt 18 år ska påföljden som huvudregel bestämmas till en ungdomspåföljd. Det ska krävas synnerliga skäl för att döma den som är under 18 år vid gärnings-tillfället till sluten ungdomsvård.

Om den tilltalade vid tidpunkten för domen har hunnit fylla 18 år och det skulle vara olämpligt att bestämma påföljden till en ungdomspåföljd med hänsyn till den tilltalades ålder, ska det finnas möjlighet att bestämma påföljd i enlighet med vad som gäller för vuxna lagöverträdare. Det ska då krävas synnerliga skäl för att döma ut ett ovillkorligt fängelsestraff.

Ungdomsvård och ungdomstjänst

Det finns ett fortsatt och kontinuerligt behov av såväl central som lokal samverkan mellan socialtjänsten och rättsväsendets aktörer, dvs. Åklagarmyndigheten, polismyndigheterna och domstolarna. För att säkerställa att samtliga berörda myndigheter medverkar i lokal samverkan om rutiner och handläggning av ärenden angående unga lagöverträdare, ska det i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) föreskrivas en skyldighet för myndigheterna att verka för att sådan samverkan sker.

Ungdomsvård

Det nuvarande tillämpningsområdet för ungdomsvård, dvs. kravet på att det ska finnas ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd, behålls. Det ska dock tydliggöras i socialtjänstlagen att det är socialnämndens ansvar att det görs en bedömning av om den unge har ett särskilt behov av åtgärder som syftar till att motverka en ogynnsam utveckling när det hämtas in ett yttrande enligt 11 § LUL. Detta kan möjliggöra för Socialstyrelsen att genom föreskrifter och/eller allmänna råd verka för en mer enhetlig tolkning av begreppet ”särskilt behov av vård eller annan åtgärd”. Utbildning och regional

samverkan kan också göra att begreppet tolkas mer enhetligt i olika kommuner.

Att de åtgärder som ingår i ett ungdomskontrakt eller en vårdplan redan har fullgjorts i sin helhet vid tidpunkten för lagföringen ska inte utgöra något hinder mot att döma till ungdomsvård. Rätten ska då kunna förordna att påföljden ska anses verkställd.

Socialtjänsten bör alltid ha kunskap om den misstänkta brottsligheten och dess allvar när yttrande och förslag till åtgärder utarbetas. Det kan uppnås genom att regeln om socialtjänstens närvaro vid polisförhör efterlevs bättre och genom att åklagaren informerar socialtjänsten om den misstänkta brottsligheten.

Domstolens ansvar för att ungdomskontrakten och vårdplanerna uppfyller kraven på tydlighet och konkretion ska tydliggöras ytterligare i lagstiftningen.

Skyndsamhetskravet i 4 § LUL ska inte utgöra hinder mot att ge socialtjänsten tillräckligt med tid för att upprätta ungdomskontrakt och vårdplan inom åklagarens frist för att väcka åtal. Om det behövs för att socialtjänsten ska kunna färdigställa förslag till åtgärder, ska åklagaren därtill ha möjlighet att överskrida den särskilda åtalsfristen i 4 § LUL.

För att tillgodose behovet av utvärdering av de metoder och påföljdsformer som används i Sverige bör det övervägas att ge Socialstyrelsen i uppdrag att – i samverkan med andra aktörer – göra en utvärdering av vilka effekter olika metoder, program och påföljder som tillämpas för unga lagöverträdare har för att motverka återfall i brott.

Ungdomstjänst

Ett uttryckligt samtycke från den tilltalade ska inte vara en förutsättning för att döma ut ungdomstjänst som självständig påföljd eller som förstärkningspåföljd till ungdomsvård. Det förhållandet att den unge aktivt motsätter sig att utföra ungdomstjänst ska dock vägas in i lämplighetsbedömningen.

Bedömningen av om ungdomstjänst är en lämplig påföljd ska göras mer enhetligt i olika kommuner. Socialstyrelsen bör genom föreskrifter och/eller allmänna råd verka för en mer enhetlig tolkning av lämplighetsbegreppet. Utbildning och regional samverkan kan också göra att begreppet tolkas mer enhetligt.

Verkställighetstiden för ungdomstjänst bör göras mer enhetlig. Ungdomstjänst ska börja verkställas senast två månader från det att domen vunnit laga kraft, om inte särskilda skäl talar mot det. Om det inte finns särskilda skäl mot det ska ungdomstjänst som längst verkställas under en period av sex månader. Verkställighetstiden ska därutöver så långt möjligt anpassas till antalet utdömda timmar. Särskilda bestämmelser om det införs i socialtjänstlagen.

Det ska förtydligas i socialtjänstlagen att en mindre del av ungdomstjänsten alltid ska bestå av särskilt anordnad verksamhet. Det ska därtill anges uttryckligen att den särskilt anordnade verksamheten ska innehålla vägledande inslag som särskilt syftar till att avhålla den unge från att återfalla i brott.

Böter och varningsstraff

Enligt våra direktiv ska vi överväga vägar att slopa eller i vart fall minska användningen av dagsböter för lagöverträdare i åldersgruppen 15–17 år.

Vi har kommit fram till att tillämpningsområdet för ungdomstjänst eller andra ungdomspåföljder inte bör utvidgas till sådana fall där idag ungdomstjänst anses för ingripande, dvs. sådana fall som idag leder till ett mycket lindrigt dagsbotsstraff. I stället föreslår vi att om någon begått ett brott innan han eller hon fyllt 18 år och straffvärdet är sådant att det inte påkallas en mer ingripande påföljd än ett lågt antal dagsböter ska domstolen kunna döma till ett *varningsstraff*. Vid bedömningen av om varningsstraff är tillräckligt ingripande ska särskilt beaktas om den unge tidigare gjort sig skyldig till brott. Varningsstraff ska vara en av ungdomspåföljderna och den ska antecknas i belastningsregistret som andra påföljder.

Om brottsligheten är sådan att det kan förväntas att den unge skulle ha dömts till ett varningsstraff om åtal hade väckts, ska åklagaren kunna meddela åtalsunderlåtelse.

Sluten ungdomsvård

Vi har – såsom det anges i våra direktiv – övervägt om det finns behov av längre frihetsberövande vid sluten ungdomsvård för att möta även mycket allvarlig brottslighet. Vi har dock stannat vid att maximitiden för sluten ungdomsvård, fyra år, inte bör höjas.

Vi har också övervägt om det behövs bättre möjligheter till kontroll och stöd den första tiden efter att frihetsberövandet upphört. Socialnämndens ansvar för att tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som unga kan ha efter att ha verkställt slutna ungdomsvård ska tydliggöras genom ett tillägg i socialtjänstlagen.

En något utvidgad möjlighet att besluta om förebyggande insatser utan den unges samtycke, s.k. mellantvång enligt 22 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, ska införas. I de fall den unge verkställt slutna ungdomsvård tonas kravet på aktualitet ned gällande den unges riskbeteende som en förutsättning för mellantvång.

Behov av nya påföljder

I de fall den unge inte kan dömas till ungdomsvård och ungdomstjänst inte är en lämplig påföljd saknas i dag ofta en lämplig påföljd. I andra fall är vare sig ungdomsvård eller ungdomstjänst tillräckligt ingripande, utan att det föreligger synnerliga skäl för en frihetsberövande påföljd. Inte sällan döms det då till skyddstillsyn, vilket måste sägas vara en olämplig påföljd. I andra fall döms det till ett högt bötesstraff, vilket inte heller är någon lämplig påföljd för en ung person. För att täcka in dessa luckor i påföljdssystemet föreslår vi två nya påföljder.

Kontaktskyldighet för unga

Vi föreslår att det införs en ny ungdomspåföljd kallad *kontaktskyldighet för unga*. Innehållet i påföljden ska så långt möjligt fyllas med vad som i dag kan ingå i åtgärden särskilt kvalificerad kontaktperson enligt socialtjänstlagstiftningen. Socialnämnden i den unges hemort ska vara huvudman för påföljden.

Kontaktskyldighet för unga ska väljas som påföljd i de fall brottets allvar och den unges tidigare brottslighet påkallar en mer ingripande påföljd än låga böter eller ett varningsstraff men det inte finns förutsättningar för vare sig ungdomsvård eller ungdomstjänst. Valet av kontaktskyldighet för unga inte föregås av någon behovsbedömning eller någon bedömning av om påföljden är lämplig för den unge. Inte heller ska den förutsätta den unges eller vårdnadshavarens samtycke.

Den som döms till kontaktskyldighet för unga ska åläggas en skyldighet att hålla kontakt med en särskilt utsedd kontaktperson på en tid mellan två och sex månader. Domstolen ska bestämma kontaktskyldighetens längd utifrån brottslighetens straffvärde och övriga omständigheter som påverkar straffmätningen.

Innehållet i verkställigheten ska som utgångspunkt bestå av kontakt med kontaktpersonen. I den mån det anses verkningsfullt kan tiden delvis användas till deltagande i programverksamhet eller annan verksamhet som syftar till att motverka risken för återfall i brott.

Kontaktskyldighet för unga ska också kunna användas som förstärkningspåföljd till ungdomsvård under samma förutsättningar som ungdomstjänst.

Ungdomsövervakning

Vi föreslår att det införs en ny ungdomspåföljd kallad *ungdomsövervakning*. Påföljden ska tillämpas i de situationer där vare sig ungdomsvård, ungdomstjänst eller kontaktskyldighet för unga är en tillräckligt ingripande straffrättslig reaktion.

Valet av ungdomsövervakning ska inte föregås av någon behovsbedömning eller någon bedömning av om påföljden är lämplig för den unge. Inte heller ska den förutsätta den unges eller vårdnadshavarens samtycke.

För att ungdomsövervakning ska vara tillräckligt ingripande vid allvarlig brottslighet ska den innefatta tydliga inskränkningar i den unges rörelsefrihet, utan att det innebär institutionsvistelse. Påföljden ska så långt möjligt ha ett behandlingsinriktat innehåll med intensiva påverkansåtgärder som syftar till att bryta begynnande brottskarriärer och kriminella tankemönster.

Statens institutionsstyrelse (SiS) ska vara huvudman för påföljden.

Ungdomsövervakning ska pågå under tid av lägst sex månader och högst ett år. Domstolen ska bestämma påföljdens längd utifrån brottslighetens straffvärde och övriga omständigheter som påverkar straffmätningen.

När någon dömts till ungdomsövervakning ska det göras en individuellt utformad verkställighetsplan, baserad på en omfattande och allsidig kartläggning och utredning av den unges förhållanden.

Verkställighetsplanen ska kunna reglera frågor om den unges boende, skolgång, sysselsättning och fritid, missbruksbehandling, annan vård och behandling eller andra motsvarande åtgärder som

syftar till att den unge ska avhålla sig från brott och annars utvecklas gynnsamt.

Verkställighetsplanen ska därtill innehålla tvingande beslut om skyldighet för den unge att hålla kontakt med en särskilt förordnad koordinator samt vissa rörelseinskränkningar. Inskränkningarna i rörelsefriheten ska bestå av antingen förbud att lämna bostaden under helgkvällar och helgnätter eller andra rörelseinskränkningar som kan antas verka brottsförebyggande, till exempel förbud att vistas på vissa platser eller inom vissa områden. Efterlevnaden av frihetsinskränkningarna ska kunna kontrolleras bl.a. med hjälp av elektroniska hjälpmedel. De frihetsinskränkande inslagen ska kunna trappas ned om den unge följer övriga delar av verkställighetsplanen.

Verkställighetsplanen ska också innehålla beslut om drogfrihet och drogkontroll.

Om den dömda inte kommer till sammanträffanden med koordinatoren ska han eller hon på begäran av SiS kunna hämtas genom polishandräckning. Även de frihetsinskränkande inslagen ska i vissa fall kunna genomdrivas med hjälp av polis.

Ny påföljdsbestämning efter tidigare ungdomspåföljd

Om den som dömts till ungdomsvård, ungdomstjänst, kontaktskyldighet för unga, ungdomsövervakning eller slutna ungdomsvård begår annat brott innan påföljden helt har verkställts, ska rätten i stället för att bestämma ny påföljd för den tillkommande brottsligheten under vissa förutsättningar kunna besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse också det andra brottet (s.k. konsumtionsdom). Ett sådant beslut ska kunna meddelas endast om det tillkommande brottet i jämförelse med den brottslighet som omfattas av den tidigare domen med hänsyn till påföljden är utan nämnvärd betydelse eller det annars finns särskilda skäl.

Rätten ska också under vissa förutsättningar kunna undanröja den tidigare utdömda ungdomspåföljden och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. Som huvudregel ska då endast en ny ungdomspåföljd kunna dömas ut. Ett sådant beslut ska kunna meddelas endast om det finns särskilda skäl och om dom meddelas innan den tidigare påföljden helt har verkställts.

Lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år

Vi har enligt direktiven haft att överväga om lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 ska behandlas som vuxna lagöverträdare vid straffmätningen och påföljdsvalet eller i något av dessa avseenden.

Vi föreslår att det inte ska förutsättas särskilda skäl för att döma lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år till fängelse oavsett om fängelsestraffet är villkorligt eller ovillkorligt.

De särskilda ungdomspåföljderna ungdomsvård, ungdomstjänst och slutna ungdomsvård ska vara förbehållna personer som inte hade fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet. Detsamma ska gälla påföljderna varningsstraff, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning. Den som har begått brott efter att ha fyllt 18 men inte 21 år ska dock kunna dömas till ungdomsvård om det finns särskilda skäl.

Om straffvärdet är sådant att fängelse kan följa på brottet och gärningsmannen är under 21 år ska hans eller hennes ungdom även fortsättningsvis beaktas vid straffmätningen. Vid brott vars straffvärde endast motiverar ett bötesstraff ska dock inte gärningsmannens ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen, om han eller hon fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet.

Ekonomiska konsekvenser av våra förslag

Våra förslag kommer att påverka framför allt Kriminalvården i relativt stor omfattning.

Förslagen innebär att det inte ska göras någon särbehandling av vissa brott eller brottstyper till följd av att de är av viss art. Som utgångspunkt ska gälla att fängelsestraff som understiger ett år ska dömas ut villkorligt, om inte den tilltalade tidigare har gjort sig skyldig till brott i sådan omfattning att ett villkorligt fängelsestraff är uteslutet. En följd av detta bör bli en förhållandevis kraftig minskning av antalet utdömda ovillkorliga fängelsestraff som understiger ett år.

Våra förslag innebär vidare att de icke frihetsberövande påföljderna för vuxna lagöverträdare, dvs. villkorligt fängelse med olika tilläggs-sanktioner, kommer att få ett tydligare och i många fall mer ingripande innehåll. Behovet av insatser från frivården kommer därmed att öka påtagligt.

Våra förslag innebär dessutom att ett villkorligt fängelsestraff alltid ska verkställas. Om verkställighet inte kan ske genom att den dömda fullgör den tilläggssanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenats med, måste tilläggssanktionen bytas ut eller – i sista hand – det villkorliga fängelsestraffet verkställas i anstalt.

Våra förslag angående påföljder för unga lagöverträdare innebär nya och utvidgade åtaganden för socialtjänsten och Statens institutionsstyrelse. Antalet ungdomar som döms till de nya påföljderna kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning kan dock antas bli förhållandevis begränsat, några hundra per år.

Den omställning som förslagen innebär för Kriminalvården kommer att leda till omställningskostnader för myndigheten. Inicialt kan dessa kostnader antas medföra att myndigheten får ökade kostnader jämfört med i dag. På sikt gör vi dock bedömningen att kostnaden för Kriminalvårdens nya åtaganden uppvägs av minskningen av antalet intagna i anstalt.

Kostnaderna för verkställighet av ungdomspåföljder kan antas öka något, framför allt till följd av införandet av påföljden ungdomsövervakning. Även de föreslagna förändringarna när det gäller ungdomsvård och ungdomstjänst samt införandet av påföljden kontaktskyldighet för unga kan förväntas bidra till att verkställigheten av påföljderna för unga blir något dyrare än i dag.

Förutom för Kriminalvården kan våra förslag förväntas leda till utbildnings- och omställningskostnader för andra myndigheter som har att tillämpa de nya bestämmelserna, som t.ex. de allmänna domstolarna, Åklagarmyndigheten, SiS, polismyndigheterna och Kronofogdemyndigheten. Förslagen kommer också att få processrättsliga konsekvenser, vilka kommer att utredas i ett annat sammanhang.

Ett genomförande av våra förslag till förändringar av bötesstraffet skulle leda till en betydande intäktsökning för staten.

Vi gör bedömningen att våra förslag sammantaget inte kommer att öka det allmänna utgifterna. Det bör dock betonas att effekterna av våra förslag i hög utsträckning är beroende av andra förändringar som sker inom kriminalpolitiken.

Författningsförslag

1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken

dels att 1 kap. 3–5 §§, 25 kap. 1–3 och 8 §§, 26 kap. 1, 5, 6 och 8 §§, 27 kap. 1–2 och 3–7 §§, 29 kap. 4, 5 och 7 §§, 30 kap. 1, 3 och 5 §§, 31 kap. 2 och 3 §§, 32 kap. 1–5 §§, 33 kap. 6 §, 34 kap. 1–8, 10 och 11 §§, 35 kap. 7–10 §§, 36 kap. 11 §, 37 kap. 10 och 11 §§ samt 38 kap. 1, 2 a–6, 8, 9, 12, 19 och 20 §§ ska ha följande lydelse,

dels att 27 kap. 2 a §, hela 28 kap., 30 kap. 4 och 6–11 §§, 34 kap. 18 §§, 35 kap. 11 §, 37 kap. 8 § samt 38 kap. 2 § ska upphöra att gälla,

dels att rubrikerna till 27, 30, 31, 32 och 34 kap. ska ha följande lydelse,

dels att det i 27 kap. ska införas tio nya paragrafer, 8–17 §§, att det i 29 kap. ska införas en ny paragraf, 1 a §, att det i 31 kap. ska införas tio nya paragrafer, 1 och 4–12 §§, att det i 32 kap. ska införas elva nya paragrafer, 6–16 §§, samt att det i 34 kap. ska införas två nya paragrafer, 9 och 12 §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §¹

Med påföljd för brott förstås i denna balk straffen böter och fängelse samt *villkorlig dom, skyddstillsyn och överlämnande till särskild vård.*

Med påföljd för brott förstås i denna balk straffen böter och fängelse samt *de påföljder för unga lagöverträdare som anges i 32 kap.*

---

¹ Senaste lydelse SFS 1988:942.

4 §²

Om användningen av straffen gäller vad i bestämmelserna om de särskilda brotten är stadgat samt vad därutöver är särskilt föreskrivet. *Övriga* påföljder får, enligt vad därom är föreskrivet, tillämpas trots att de inte är nämnda i bestämmelserna om de särskilda brotten.

Om användningen av straffen gäller vad i bestämmelserna om de särskilda brotten är stadgat samt vad därutöver är särskilt föreskrivet. *Särskilda* påföljder för unga lagöverträdare får, enligt vad därom är föreskrivet, tillämpas trots att de inte är nämnda i bestämmelserna om de särskilda brotten.

5 §³

Fängelse är att anse som ett svårare straff än böter.

Fängelse är att anse som ett svårare straff än böter. *Detta gäller även om fängelsestraffet är villkorligt.*

Om förhållandet mellan fängelse samt villkorlig dom och skyddstillsyn föreskrivs i 30 kap. 1 §.

Ett fängelsestraff som inte är villkorligt är att anse som svårare än villkorligt fängelse.

25 kap.

1 §⁴

Böter *skall* dömas ut, enligt vad som är föreskrivet för brottet i fråga, i *dagsböter*, penningböter eller normerade böter. Är viss bötesform inte föreskriven för brottet, döms böter ut i dagsböter eller, om brottet bör föranleda lägre straff än trettio dagsböter, i penningböter.

Böter *ska* dömas ut, enligt vad som är föreskrivet för brottet i fråga, i *penningböter*, dagsböter eller normerade böter. Är viss bötesform inte föreskriven för brottet, döms böter ut i dagsböter eller, om brottet bör föranleda lägre straff än trettio dagsböter, i penningböter.

2 §⁵

Dagsböter skall bestämmas till ett antal av minst trettio och högst etthundrafemtio.

Penningböter ska bestämmas till lägst tvåhundra kronor och högst fyratusen kronor. *Om ett*

² Senaste lydelse SFS 1988:942

³ Senaste lydelse SFS 1988:942.

⁴ Senaste lydelse SFS 1993:201.

⁵ Senaste lydelse SFS 2006:574.

Varje dagsbot fastställs till ett visst belopp från och med femtio till och med ettusen kronor, efter vad som bedöms som skäligt med hänsyn till den tilltalades inkomst, förmögenhet, försörjningsskyldighet och ekonomiska förhållanden i övrigt. Om det finns särskilda skäl, får dagsbotens belopp jämkas.

Minsta bötesbelopp är sjuhundrafemtio kronor.

lägre högsta belopp är särskilt föreskrivet, gäller dock detta.

3 §⁶

Penningböter skall bestämmas till lägst tvåhundra kronor och högst fyratusen kronor. Om ett lägre högsta belopp är särskilt föreskrivet, gäller dock detta.

Dagsböter ska bestämmas till fyratusen kronor samt det antal dagsböter som följer av brottsligheten, minst trettio och högst ett-hundrafemtio.

Varje dagsbot fastställs till ett visst belopp från och med trettio till och med ettusen kronor, efter vad som bedöms som skäligt med hänsyn till den tilltalades inkomst, förmögenhet, försörjningsskyldighet och ekonomiska förhållanden i övrigt. Om det finns särskilda skäl, får dagsbotens belopp jämkas.

Minsta bötesbelopp är fyratusen kronor.

8 §⁷

Om uppbörd och indrivning av böter finns bestämmelser i bötesverkställighetslagen (1979:189).

Böter som inte betalas in får, om inte annat är föreskrivet, förvandlas till fängelse i lägst fjorton dagar och högst tre månader enligt bestämmelserna i bötesverkställighetslagen.

Böter som inte betalas in får, om inte annat är föreskrivet, förvandlas till fängelse i lägst fjorton dagar och högst tre månader enligt bestämmelserna i bötesverkställighetslagen. *Det får inte be-*

⁶ Senaste lydelse SFS 2006:574.

⁷ Senaste lydelse SFS 1991:240.

slutas att ett sådant fängelsestraff ska vara villkorligt.

Om verkställighet av böter som dömts ut i förening med ett villkorligt fängelsestraff finns särskilda bestämmelser i 27 kap. 11 §.

26 kap.

1 §⁸

Fängelse döms ut på viss tid eller på livstid enligt vad som är föreskrivet för brottet. Fängelse på viss tid får inte understiga fjorton dagar och inte överstiga tio år. Om fängelse på längre tid än tio år och på livstid är föreskrivet för brottet eller om det följer av 2 eller 3 §, får dock fängelse på viss tid bestämmas till högst arton år. *När fängelse i förening med skyddstillsyn döms ut enligt 28 kap. 3 § gäller i fråga om tiden för fängelsestraffet vad som är föreskrivet i den paragrafen.*

Fängelse döms ut på viss tid eller på livstid enligt vad som är föreskrivet för brottet. Fängelse på viss tid får inte understiga fjorton dagar och inte överstiga tio år. Om fängelse på längre tid än tio år och på livstid är föreskrivet för brottet eller om det följer av 2 eller 3 §, får dock fängelse på viss tid bestämmas till högst arton år.

Om fängelse som förvandlingsstraff för böter är särskilt föreskrivet.

5 §⁹

Den som dömts till fängelse *skall* för verkställighet av straffet tas in i kriminalvårdsanstalt *om inte annat är särskilt föreskrivet.*

Den som dömts till fängelse *som inte är villkorligt ska* för verkställighet av straffet tas in i kriminalvårdsanstalt.

6 §¹⁰

När två tredjedelar *av ett tidsbestämt fängelsestraff*, dock minst en månad, har avtjänats *skall* den dömde friges villkorligt, om inte

När två tredjedelar, dock minst en månad, *av ett tidsbestämt fängelsestraff som inte är villkorligt* har avtjänats *ska* den dömde

⁸ Senaste lydelse SFS 2009:396.

⁹ Senaste lydelse SFS 1998:604.

¹⁰ Senaste lydelse SFS 2006:431.

annat följer av andra eller tredje stycket.

Om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning *skall* den skjutas upp enligt vad som framgår av 7 §. Vid bedömningen av om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning *skall* det särskilt beaktas om den dömden på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten.

Villkorlig frigivning får inte ske från *fängelse som har dömts ut enligt 28 kap. 3 § eller från ett förvandlingsstraff för böter.*

friges villkorligt, om inte annat följer av andra eller tredje stycket.

Om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning *ska* den skjutas upp enligt vad som framgår av 7 §. Vid bedömningen av om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning *ska* det särskilt beaktas om den dömden på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten.

Villkorlig frigivning får inte ske från ett förvandlingsstraff för böter.

8 §¹¹

Om flera fängelsestraff verkställs samtidigt, *skall* vid tillämpning av 6 § hänsyn tas till den sammanlagda fängelsetiden. *Vad nu sagts* gäller dock inte *tid för fängelse som dömts ut enligt 28 kap. 3 § eller förvandlingsstraff för böter.*

Såsom avtjänad tid räknas även tid *varunder* straffet *skall* anses verkställt enligt bestämmelserna i 33 kap. 6 och 7 §§ och lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

Om flera fängelsestraff *som inte är villkorliga* verkställs samtidigt, *ska* vid tillämpning av 6 § hänsyn tas till den sammanlagda fängelsetiden. *Detta* gäller dock inte förvandlingsstraff för böter.

Som avtjänad tid räknas även tid *under vilken* straffet *ska* anses verkställt enligt bestämmelserna i 33 kap. 6 och 7 §§ och lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

¹¹ Senaste lydelse SFS 2000:175.

27 kap. Om villkorlig dom

27 kap. Om villkorligt fängelse

Innebörden av villkorligt fängelse

1 §¹²
Rätten får döma till villkorlig dom för ett brott för vilket påföljden inte bedöms kunna stanna vid böter.

Rätten får besluta att ett fängelsestraff på viss tid ska vara villkorligt (villkorligt fängelse).

Villkorligt fängelse är förenat med en prøvotid om två år. Om fängelsestraffet är längre än två år motsvarar prøvotiden dock fängelsestraffets längd. Prövotiden räknas från den dag rättsens avgörande såvitt avser påföljd vinner laga kraft mot den dömden, om inte annat följer av 7 § tredje stycket.

Villkorligt fängelse får, i enlighet med vad som föreskrivs i 31 kap., förenas med

- dagsböter (2 §),
- samhällstjänst (3 §),
- övervaknings- och kontroll-sanktion (4 §),
- hemarrest (5 §),
- vård- eller påverkanssanktion (6 §), eller
- kontraktsvård (7 §)

I 31 kap. 8 § och 34 kap. 7 § finns bestämmelser om betydelsen av att den dömden gör sig skyldig till ny brottslighet före prøvotidens utgång.

Den sanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenas med ska fullgöras under prøvotiden.

---

¹² Senaste lydelse SFS 1988:942.

Sanktioner som villkorligt
fängelse får förenas med

2 §¹³

Villkorlig dom får förenas med dagsböter, högst tvåhundra, vare sig böter har föreskrivits för brottet eller inte.

Villkorligt fängelse får förenas med skyldighet att betala dagsböter. Antalet dagsböter ska bestämmas till lägst femtio och högst tvåhundra.

2 a §¹⁴

Villkorlig dom får, om den tilltalade samtycker till det, förenas med en föreskrift om samhällstjänst. En sådan föreskrift skall avse skyldighet att utföra oavlönat arbete i lägst fyrtio och högst tvåhundrafyrtio timmar.

När rätten meddelar en föreskrift om samhällstjänst skall den i domslutet ange hur långt fängelsestraff som skulle ha dömts ut, om fängelse i stället hade valts som påföljd.

En föreskrift om samhällstjänst får ändras eller upphävas på talan av åklagare, när det finns skäl för det.

3 §

Villkorligt fängelse får förenas med skyldighet att utföra oavlönat arbete eller delta i annan motsvarande verksamhet i lägst fyrtio och högst tvåhundrafyrtio timmar (samhällstjänst).

4 §

Villkorligt fängelse får förenas med övervakning och kontroll samt därmed förenad inskränkning av friheten (övervaknings- och kontrollstraff). Övervaknings- och kontrollstraffen ska pågå under en tid som motsvarar det villkorliga fängelsestraffets längd, dock minst tre månader och högst ett år.

¹³ Senaste lydelse SFS 1991:240.

¹⁴ Senaste lydelse SFS 1998:604.

5 §

Villkorligt fängelse får förenas med förbud att vistas utanför bostaden annat än på särskilt angivna tider och för bestämda ändamål (hemarrest). Hemarresten ska pågå under en tid som motsvarar två tredjedelar av det villkorliga fängelsestraffets längd, dock minst fjorton dagar och högst åtta månader.

6 §

Villkorligt fängelse får förenas med skyldighet att genomgå vård, behandling, brotts- eller missbruksrelaterad programverksamhet eller andra motsvarande åtgärder i enlighet med vad som framgår av ett av Kriminalvården avgivet yttrande (vård- eller påverkanssanktion).

7 §

Villkorligt fängelse får förenas med skyldighet att genomgå vård eller behandling för missbruk av beroendeframkallande medel eller något annat förhållande som kräver vård eller annan behandling och som har bidragit till att brottet har begåtts enligt en på förhand uppgjord plan som den dömden har förbundit sig att följa (kontraktsvård). Innehållet i kontraktsvården ska i huvudsak motsvara det utmätta fängelsestraffet i ingripandegrad.

Kontraktsvård får verkställas mot den dömden även om domen inte har vunnit laga kraft. Om

domen överklagas får högre rätt besluta att vidare verkställighet inte får ske.

Om villkorligt fängelse förenas med kontraktsvård räknas prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet från dagen för domen.

Om villkorligt fängelse förenas med kontraktsvård får rätten besluta att den dömda, om han eller hon är häktad i målet, i stället ska omhändertas till dess att han eller hon har överförts till det behandlingshem eller den vårdgivare som anges i behandlingsplanen. Omhändertagandet får inte pågå längre än en vecka.

3 §

Den som erhåller villkorlig dom skall vara underkastad en prövotid av två år.

Prövotiden räknas från den dag rättens avgörande i vad angår påföljd för brottet genom nöjdförklaring eller eljest vinner laga kraft mot den dömda.

4 §¹⁵

Den dömda skall under prövotiden vara skötsam och efter förmåga försöka försörja sig.

Om den villkorliga domen har förenats med samhällstjänst skall den dömda fullgöra samhällstjänsten enligt en arbetsplan som upprättats av Kriminalvården.

---

¹⁵ Senaste lydelse SFS 2005:967.

5 §¹⁶

Har den dömda förpliktats ersätta genom brottet uppkommen skada, skall han göra vad i hans förmåga står att fullgöra denna skyldighet. Rätten äger föreskriva att han under prövotiden skall söka fullgöra skadeståndsskyldigheten eller del därav på tid och sätt som angivas i domen.

Om skada på egendom har uppkommit genom brottet och det bedöms vara ägnat att främja den dömdes anpassning i samhället, får rätten föreskriva att denne på tid och sätt som anges i domen skall biträda den skadelidande med visst arbete, som syftar till att avhjälpa eller begränsa skadan eller som annars i belysning av brottets och skadans art framstår som lämpligt. Sådan föreskrift får meddelas endast med den skadelidandes samtycke.

Föreskrift som avses i första eller andra stycket får ändras eller upphävas efter ansökan av åklagare eller den dömda, när det finns skäl till det.

Åtgärder vid bristande
verkställighet

6 §¹⁷

Om den dömda inte iakttar vad som åligger honom enligt den villkorliga domen, får domstolen, under förutsättning att en åklagare före prövotidens utgång an-

8 §

Om den dömda inte fullgör en sanktion enligt 3–7 §§ som ett villkorligt fängelsestraff har förenats med, får Kriminalvården meddela honom eller henne en varning.

¹⁶ Senaste lydelse SFS 1987:761.

¹⁷ Senaste lydelse SFS 1998:604.

hängiggör talan om det, efter omständigheterna

1. besluta att varning skall meddelas den dömda,

2. meddela föreskrift enligt 5 § eller ändra tidigare meddelad föreskrift,

3. undanröja den villkorliga domen och bestämma annan påföljd för brottet.

Åtgärd enligt första stycket 1 eller 2 får inte beslutas efter prövotidens utgång.

Undanröjs den villkorliga domen, skall vid påföljdens bestämmande skälig hänsyn tas till böter som dömts ut enligt 2 § och 34 kap. 5 § samt till vad den dömda undergått till följd av föreskrift om samhällstjänst. Härvid får dömas till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket lämnats i domen skall, om fängelse döms ut, detta beaktas när straffets längd bestäms.

9 §

Om den dömda redan har meddelats varning enligt 8 §, eller om det kan antas att han eller hon inte kommer att fullgöra sanktionen även om en varning meddelas, får i fall som avses i 8 § övervakningsnämnden efter omständigheterna

1. förlänga prövotiden, dock längst till fyra år,

2. undanröja sanktionen och förena det villkorliga fängelsestraffet med en annan sanktion

enligt 2–7 §§, eller

3. ändra innehållet i en sådan plan för kontraktsvård som anges i 7 § första stycket.

Vid beslut om åtgärd enligt första stycket 2 ska övervakningsnämnden i första hand ersätta sanktionen med en sanktion av motsvarande ingripandegrad som den som ursprungligen beslutats. Först om det inte är möjligt, får nämnden besluta om en mer ingripande sanktion. När den nya sanktionen bestäms ska i skälig utsträckning hänsyn tas till vad den dömde undergått till följd av den tidigare sanktionen.

Om övervakningsnämnden inte finner tillräckliga skäl för att besluta om åtgärd enligt första stycket 1 eller 2 får nämnden i stället besluta om varning enligt 8 §. Nämnden får även besluta om varning för att förstärka en åtgärd enligt första stycket 1 eller 2.

10 §

I fall som avses i 8 § får rätten på talan av Kriminalvården besluta att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i kriminalvårdsanstalt om

1. åtgärder enligt 9 § inte kan vidtas, har vidtagits utan att ge avsedd verkan eller kan antas inte komma att ge avsedd verkan, eller

2. den dömde har åsidosatt sina åligganden i sådan utsträckning eller på ett sådant sätt att åtgärder enligt 9 § inte är tillräckliga.

Vid beslut enligt första stycket

ska i skälig utsträckning hänsyn tas till vad den dömda undergått till följd av det villkorliga fängelsestraffet.

Om det inte finns tillräckliga skäl att besluta om verkställighet i kriminalvårdsanstalt, får rätten i stället besluta om åtgärder enligt 8 eller 9 §.

11 §

Om villkorligt fängelse förenats med dagsböter och förutsättningarna för bötesförvandling enligt 15 § bötesverkställighetslagen (1979:189) är uppfyllda, ska rätten på talan av åklagare undanröja de böter som inte har betalats och förena det villkorliga fängelsestraffet med en annan sanktion enligt 3–7 §§.

Om det kan antas att den dömda inte kommer att fullgöra någon av de sanktioner som anges i 3–7 §§, får rätten i stället för vad som anges i första stycket besluta att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i kriminalvårdsanstalt. I sådana fall ska i skälig utsträckning hänsyn tas till vad den dömda undergått till följd av det villkorliga fängelsestraffet.

12 §

Beslut enligt 8–11 §§ får inte meddelas efter prövotidens utgång.

13 §

Om det uppkommer en fråga om verkställighet i kriminalvårdsanstalt av ett villkorligt fängelse-

straff eller om att vidta en åtgärd enligt 8 § eller 9 § första stycket 1 eller 2, får övervakningsnämnden eller den domstol vid vilken talan förs enligt 10 eller 11 §, om omständigheterna föranleder det, besluta att den dömda på lämpligt sätt ska omhändertas i avvaktan på vidare förordnande. Ett sådant beslut ska omprövas så ofta det finns anledning.

Om det uppkommer en fråga om verkställighet i kriminalvårdsanstalt av ett villkorligt fängelsestraff som förenats med kontraktsvård eller hemarrest, får beslut om omhändertagande enligt första stycket meddelas av Kriminalvården. Kriminalvårdens beslut gäller omedelbart. Övervakningsnämnden ska senast den första arbetsdagen efter den dag då Kriminalvården meddelat sitt beslut pröva om beslutet ska bestå. Om inte nämnden fastställer Kriminalvårdens beslut upphör det att gälla.

Omhändertagande får inte pågå längre än en vecka. Om det finns synnerliga skäl, får dock beslutas att omhändertagandet ska förlängas i högst en vecka.

Om den dömda är omhändertagen när rätten meddelar beslut om att fängelsestraffet ska verkställas i kriminalvårdsanstalt, får rätten besluta att han eller hon ska vara omhändertagen till dess att beslutet om verkställighet i kriminalvårdsanstalt vinner laga kraft.

Övriga bestämmelser

14 §

Närmare bestämmelser om verkställighet av de sanktioner som villkorligt fängelse kan förernas med finns i lagen (20xx:xx) om villkorligt fängelse.

7 §

Om undanröjande av villkorlig dom och om vissa andra åtgärder, när den dömden finnes hava begått annat brott stadgas i 34 kap.

15 §

I 34 kap. finns bestämmelser om åtgärder när den dömden har begått nytt brott före utgången av prövotiden för ett villkorligt fängelsestraff.

16 §

Villkorligt fängelse anses helt verkställt när det inte längre finns möjlighet att besluta att straffet ska verkställas i kriminalvårdsanstalt. För verkställighet av dagsböter som döms ut i förening med villkorligt fängelse gäller dock regleringen i bötesverkställighetslagen (1979:189).

17 §

Om det beslutas att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i kriminalvårdsanstalt, gäller bestämmelserna i 26 kap. för verkställigheten.

Vid tillämpning av 26 kap. ska den del av straffet som enligt domstolens beslut ska verkställas i anstalt anses motsvara fängelsestraffets längd.

29 kap.*1 a §*

Vad som sägs i 1 § ska gälla även när domstolen dömer till ny påföljd för ett brott som är begånget före en tidigare dom (nyupptäckt brott). I ett sådant fall ska det när straffet bestäms beaktas att straffen tillsammans inte överstiger vad som skulle ha dömts ut för den samlade brottsligheten. Rätten får därvid döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

4 §¹⁸

Vid straffmätningen ska rätten, utöver brottets straffvärde, i skärpande riktning ta hänsyn till om den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott, om inte *förhållandet* beaktas genom *påföljdsvalet* eller i tillräcklig utsträckning genom *förverkande av villkorligt medgiven frihet*. Vid denna bedömning ska särskilt beaktas *vilken omfattning den tidigare brottsligheten haft, vilken tid som förflutit mellan brotten samt om den tidigare och den nya brottsligheten är likartade eller brottsligheten i båda fallen är särskilt allvarlig*.

Vid straffmätningen *av böter och av fängelse som inte är villkorligt* ska rätten, utöver brottets straffvärde, i skärpande riktning ta hänsyn till om den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott, om inte *den tidigare brottsligheten kan beaktas*

1. genom att det inte beslutas att fängelsestraffet ska vara villkorligt eller

2. i tillräcklig utsträckning genom att det beslutas att ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff ska verkställas i kriminalvårdsanstalt eller genom att villkorligt medgiven frihet förklaras förverkad.

Vid bedömningen *av den tidigare brottslighetens betydelse för straffmätningen* ska de omständigheter som anges i 31 kap. 9 § första stycket särskilt beaktas.

¹⁸ Senaste lydelse SFS 2010:370.

5 §¹⁹

Vid straffmätningen *skall* rätten utöver brottets straffvärde i skälig omfattning beakta

1. om den tilltalade till följd av brottet drabbats av allvarlig kroppsskada,

2. om den tilltalade efter förmåga *sökt* förebygga eller avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet,

3. om den tilltalade frivilligt angett sig,

4. om den tilltalade förorsakas men *genom* att han på grund av brottet utvisas ur riket,

5. om den tilltalade till följd av brottet *drabbats av eller om det finns grundad anledning anta att han kommer att drabbas av avskedande eller uppsägning från anställning eller av annat hinder eller synnerlig svårighet i yrkes- eller näringsutövning,*

6. om den tilltalade till följd av hög ålder eller dålig hälsa skulle drabbas oskäligt hårt av ett straff utmätt efter brottets straffvärde,

7. om en i förhållande till brottets art ovanligt lång tid flutit sedan brottet begicks eller

Vid straffmätningen *ska* rätten, utöver brottets straffvärde, *som grund för strafflindring* i skälig omfattning beakta

av brottet drabbats av allvarlig kroppsskada,
2. om den tilltalade till följd av hög ålder eller dålig hälsa skulle drabbas oskäligt hårt av ett straff utmätt efter brottets straffvärde,

3. om en i förhållande till brottets art ovanligt lång tid flutit sedan brottet begicks eller *rättegång annars inte genomförts inom skälig tid,*

4. om den tilltalade efter förmåga *försökt* förebygga eller avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet,

5. om den tilltalade frivilligt angett sig, *eller genom att erkänna eller på annat sätt medverkat till utredningen av det egna brottet,*

6. om den tilltalade förorsakas men *till följd av* att han *eller hon* på grund av brottet utvisas ur riket,

7. om den tilltalade *förorsakas men till följd av att han eller hon på grund av brottet blir avskedad eller uppsagd* från anställning *eller om det kan antas att sådana följ-*

¹⁹ Senaste lydelse SFS 1988:942.

8. om någon annan omständighet föreligger som påkallar att den tilltalade får ett lägre straff än brottets straffvärde motiverar.

Föreligger omständighet som avses i första stycket, får rätten, om särskilda skäl påkallar det, döma till lindrigare straff än som är föreskrivet för brottet.

der kommer att inträffa,

8. om ett straff utmätt efter brottets eller brottslighetens straffvärde skulle framstå som oproportionerligt strängt med hänsyn till andra rättsliga sanktioner till följd av brottet, eller

9. om någon annan omständighet påkallar att den tilltalade får ett lägre straff än brottets eller brottslighetens straffvärde motiverar.

Om det är påkallat med hänsyn till omständigheter som avses i första stycket, får rätten döma till lindrigare straff än som är föreskrivet för brottet.

7 §²⁰

Har någon begått brott innan han eller hon fyllt *tjugoett* år, ska hans eller hennes ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen. Rätten får då döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

Har någon begått brott innan han eller hon fyllt *arton* år, ska hans eller hennes ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen. Rätten får då döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet. *Detsamma gäller för den som begått brott efter att han eller hon fyllt arton år men innan han eller hon fyllt tjugoett år, om straffvärdet är sådant att fängelse kan följa på brottet eller brottsligheten.*

För brott som någon har begått innan han eller hon fyllt *tjugoett* år får inte dömas till svårare straff än fängelse i tio år. Om fängelse på längre tid och på livstid är föreskrivet för brottet eller om det följer av 26 kap. 2 §, får dock dömas till fängelse i högst fjorton år.

²⁰ Senaste lydelse SFS 2009:396.

30 kap. Om *val* av påföljd30 kap. Om *bestämmande* av påföljd1 §²¹

Vid val av påföljd är fängelse att anse som en svårare påföljd än villkorlig dom och skyddstillsyn.

Bestämmelser om användningen av överlämnande till särskild vård finns i 31 och 32 kap.

Påföljd ska bestämmas till böter eller fängelse enligt vad som följer av 29 kap.

Rätten kan besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt enligt bestämmelserna i 31 kap. (villkorligt fängelse).

3 §²²

När någon döms för flera brott, *skall* rätten döma till gemensam påföljd för brotten, om inte något annat är föreskrivet.

Om det finns särskilda skäl får rätten för ett eller flera brott döma till böter och samtidigt döma till annan påföljd för brottsligheten i övrigt. *Vidare får rätten döma till fängelse för ett eller flera brott samtidigt som den dömer till villkorlig dom eller skyddstillsyn för brottsligheten i övrigt.*

När någon döms för flera brott, *ska* rätten döma till gemensam påföljd för brotten, om inte något annat är föreskrivet.

Om det finns särskilda skäl får rätten för ett eller flera brott döma till böter och samtidigt döma till annan påföljd för brottsligheten i övrigt.

När högre rätt dömer för brott som prövats i flera domar i lägre rätt, ska brottsligheten i varje sådan dom föranleda särskild påföljd.

5 §²³

För brott som någon begått innan han eller hon fyllt arton år får rätten döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl. Att rätten därvid i första hand skall bestämma påföljden till sluten ungdomsvård i stället för fängelse framgår av 32 kap. 5 §.

För brott som någon begått

Har någon begått brott innan han eller hon fyllt arton år ska påföljden bestämmas enligt 32 kap. Även i sådana fall ska bestämmelserna i 3 § första och andra styckena samt 29 kap. tillämpas.

²¹ Senaste lydelse SFS 2006:891.

²² Senaste lydelse SFS 1988:942.

²³ Senaste lydelse SFS 2006:891.

efter det att han eller hon fyllt arton men innan han eller hon fyllt tjuogoett år får rätten döma till fängelse endast om det med hänsyn till gärningens straffvärde eller annars finns särskilda skäl för det.

31 kap. Om överlämnande till särskild vård i vissa fall

31 kap. Om förutsättningar för villkorligt fängelse

Betydelsen av fängelsestraffets längd

1 §

Rätten ska besluta att ett fängelsestraff på viss tid som understiger ett år ska vara villkorligt, om inte annat följer av 11 § eller hinder möter med hänsyn till tidigare brottslighet enligt 7–9 §§.

Rätten får besluta att ett fängelsestraff på viss tid som uppgår till ett år eller mer ska vara villkorligt om

1. det villkorliga fängelsestraffet kan förenas med kontraktsvård, eller

2. verkställighet av ett fängelsestraff i kriminalvårdsanstalt på grund av den tilltalades personliga förhållanden eller andra tungt vägande skäl framstår som uppenbart oskäligt.

Valet av tilläggsstraff2 §²⁴

Kan den som har begått en brottslig gärning bli föremål för vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall får rätten överlämna åt socialnämnden eller, i fråga om den som redan är intagen i ett hem där sådan vård meddelas, åt den som förestår hemmet att föranstalta om behövlig vård. Innan rätten beslutar om överlämnande skall socialnämnden eller den som förestår hemmet höras.

Är för brottet stadgat strängare straff än fängelse i ett år, får överlämnande enligt första stycket ske endast om det föreligger särskilda skäl.

Villkorligt fängelse ska förenas med någon av de sanktioner som anges i 27 kap. 2–7 §§. Ingripandegraden i sanktionen ska bestämmas med hänsyn till fängelsestraffets längd och den tilltalades tidigare brottslighet.

3 §²⁵

Lider den som har begått ett brott, för vilket påföljden inte bedöms kunna stanna vid böter, av en allvarlig psykisk störning, får rätten överlämna honom till rättspsykiatrisk vård, om det med hänsyn till hans psykiska tillstånd och personliga förhållanden i övrigt är påkallat att han är intagen på en sjukvårdsinrättning för psykiatrisk vård, som är förenad med frihetsberövande och annat tvång.

Har brottet begåtts under påverkan av en allvarlig psykisk störning, får rätten besluta att särskild utskrivningsprövning enligt

Villkorligt fängelse ska förenas med dagsböter, om det inte finns hinder med hänsyn till fängelsestraffets längd eller den tilltalades tidigare brottslighet.

Är inte dagsböter tillräckligt ingripande ska det villkorliga fängelsestraffet i stället förenas med samhällstjänst, om det är lämpligt med hänsyn till den tilltalades person och övriga omständigheter.

Om det inte finns förutsättningar att förena det villkorliga fängelsestraffet med samhällstjänst, ska det i stället förenas med en övervaknings- och kontroll-

²⁴ Senaste lydelse SFS 2001:457.

²⁵ Senaste lydelse SFS 1991:1138.

lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård skall äga rum vid vården, om det till följd av den psykiska störningen finns risk för att han återfaller i brottslighet, som är av allvarligt slag.

Om det med hänsyn till den tilltalades tidigare brottslighet eller av andra särskilda skäl är påkallat, får rätten i samband med överlämnande till rättspsykiatrisk vård döma till annan påföljd, dock inte fängelse eller överlämnande till annan särskild vård.

sanktion.

Är inte dagsböter eller samhällstjänst tillräckligt ingripande med hänsyn till den tilltalades tidigare brottslighet i förening med fängelsestraffets längd, ska det villkorliga fängelsestraffet förenas med hemarrest, om det är lämpligt med hänsyn till den tilltalades person och övriga omständigheter.

4 §

Om den tilltalade är i behov av och har förutsättningar för att genomgå vård eller behandling för missbruk av beroendeframkallande medel eller för något annat särskilt förhållande som kan antas ha bidragit till att brottet har begåtts, eller om han eller hon har behov av och förutsättningar för att genomgå brotts- eller missbruksrelaterad programverksamhet, får det villkorliga fängelsestraffet i stället för vad som föreskrivs i 3 § förenas med en vård eller påverkanssanktion.

Om det är uppenbart att innehållet i en vård- eller påverkanssanktion som Kriminalvården har föreslagit inte är tillräckligt ingripande med hänsyn till fängelsestraffets längd eller den tilltalades tidigare brottslighet, får det villkorliga fängelsestraffet utöver vård- eller påverkanssanktionen förenas med dagsböter, samhällstjänst eller

en övervaknings- och kontroll-sanktion.

5 §

Vid valet av eller bestämmandet av ingripandegraden i den sanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenas med, ska rätten beakta om den tilltalade med anledning av misstanke om brott som prövats genom dom i målet har varit berövad friheten på sätt som enligt 33 kap. 6 § får tillgodoräknas som tid under vilken det villkorliga fängelsestraffet ska anses vara verkställt. Rätten får därvid bestämma att en övervaknings- och kontroll-sanktion ska pågå under kortare tid än vad som motsvarar det villkorliga fängelsestraffets längd, dock minst tre månader, eller att herrarrest ska pågå under kortare tid än vad som motsvarar två tredjedelar av det villkorliga fängelsestraffets längd, dock minst fjorton dagar. Rätten kan också helt avstå från att förena det villkorliga fängelsestraffet med någon sanktion.

6 §

I 34 kap. 9 § finns bestämmelser om möjlighet att låta samma sanktion gälla för flera villkorliga fängelsestraff.

Beaktande av tidigare brottslighet

7 §

Vid bedömningen av om ett fängelsestraff ska vara villkorligt ska, utöver fängelsestraffets längd, beaktas om den tilltalade tidigare har gjort sig skyldig till brott som föranlett annan påföljd än böter.

8 §

Om brottet har begåtts efter ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff men före prövotidens utgång, får rätten besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt endast om den tidigare brottsligheten kan beaktas tillräckligt genom att det villkorliga fängelsestraffet förenas med en sanktion enligt 27 kap. 3–5 §§ som är av mer ingripande slag eller en sanktion enligt 27 kap. 6 eller 7 § som har ett mer ingripande innehåll än vad som annars hade kommit ifråga.

9 §

Vid bedömningen av betydelsen av tidigare brottslighet i andra fall än vad som anges i 8 § ska särskilt beaktas

1. tiden mellan det tidigare avgörandet och den nya brottsligheten,

2. huruvida den tidigare och den nya brottsligheten är likartad, och

3. om brottsligheten i båda fallen är allvarlig eller om den

nya brottsligheten är mer allvarlig än den tidigare brottsligheten.

Även om den tilltalades tidigare brottslighet utgör skäl mot villkorligt fängelse, ska rätten i sådana fall besluta att fängelsestraffet ska vara villkorligt, om den tidigare brottsligheten kan beaktas tillräckligt genom valet av eller ingripandegraden i den sanktion enligt 27 kap. 2–7 §§ som det villkorliga fängelsestraffet förenas med. Rätten får därvid bestämma att en övervaknings- och kontrollstraffsanktion ska pågå under längre tid än vad som motsvarar det villkorliga fängelsestraffets längd, dock inte mer än ett år. På samma sätt får rätten bestämma att hemarrest ska pågå under längre tid än vad som motsvarar två tredjedelar av det villkorliga fängelsestraffets längd, dock inte mer än åtta månader.

10 §

Som särskilt skäl för villkorligt fängelse i fall som avses i 8 och 9 §§ ska beaktas om det villkorliga fängelsestraffet kan förenas med kontraktsvård.

Hinder mot villkorligt fängelse

11 §

Om det inte finns förutsättningar att förena ett villkorligt fängelsestraff med en sanktion enligt 27 kap. 2–7 §§ som är tillräckligt ingripande med hänsyn

till det utmätta fängelsestraffets längd och den tilltalades tidigare brottslighet, får rätten inte besluta att fängelsestraffet ska vara villkorligt.

Beaktande av personliga förhållanden

12 §

Även om det finns hinder mot villkorligt fängelse på grund av tidigare brottslighet eller omständigheter som anges i 11 §, får rätten besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt om verkställighet av ett fängelsestraff i kriminalvårdsanstalt på grund av den tilltalades personliga förhållanden eller andra tungt vägande skäl framstår som uppenbart oskäligt.

32 kap. Om överlämnande till särskild vård för unga

32 kap. Om ungdomspåföljder

Allmänna förutsättningar för att döma till en ungdomspåföljd

1 §

Har någon begått brott innan han eller hon fyllt arton år ska påföljden, om inte annat sägs i detta kapitel, bestämmas till en ungdomspåföljd eller till böter.

Om den tilltalade vid tidpunkten för domen är över arton år och det skulle vara olämpligt att bestämma påföljden till en ungdomspåföljd, ska påföljden i stället bestämmas enligt vad som

följer av 30 och 31 kap. Rätten får avstå från att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt endast om det finns synnerliga skäl.

Även den som begått brott efter att ha fyllt arton men inte tjuogoett år får dömas till ungdomsvård om det finns särskilda skäl.

Varningsstraff

2 §

Rätten får döma till varningsstraff om det inte med hänsyn till brottslighetens straffvärde är påkallat med en mer ingripande påföljd än dagsböter.

Vid bedömningen av om varningsstraff är tillräckligt ingripande ska särskilt beaktas om den unge tidigare gjort sig skyldig till brott.

Ungdomsvård

1 §²⁶

Den som är under tjuogoett år och som begått brott får dömas till ungdomsvård om han eller hon har ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och sådan vård eller åtgärd kan beredas den unge. Vården och åtgärderna skall syfta till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt.

Ungdomsvård får dömas ut

3 §

Rätten får döma till ungdomsvård om den unge har ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och sådan vård eller åtgärd kan beredas den unge. Vården och åtgärderna ska syfta till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt.

Ungdomsvård får dömas ut

²⁶ Senaste lydelse SFS 2006:891.

endast om socialtjänstens planerade åtgärder, i förekommande fall i förening med ungdomstjänst eller böter, *kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet.*

Skall åtgärderna vidtas med stöd av socialtjänstlagen, skall rätten meddela föreskrift om att den unge skall följa det ungdomskontrakt som upprättats av socialnämnden. Innehållet i kontraktet skall framgå av domen.

Skall åtgärderna vidtas med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, skall den vårdplan som upprättats av socialnämnden fogas till domen.

Om skada på egendom har uppkommit genom brottet och det bedöms vara ägnat att främja den unges anpassning i samhället, får rätten, i samband med att den dömer till ungdomsvård, föreskriva att den unge på tid och sätt som anges i domen skall biträda den skadelidande med visst arbete, som syftar till att avhjälpa eller begränsa skadan eller som annars i belysning av brottets och skadans art framstår som lämpligt. Sådan föreskrift får meddelas endast med den skadelidandes samtycke.

endast om socialtjänstens planerade åtgärder, i förekommande fall i förening med ungdomstjänst, *kontaktskyldighet för unga* eller böter, *är tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet.*

4 §

Ska åtgärder enligt 3 § vidtas med stöd av socialtjänstlagen, ska rätten meddela föreskrift om att

den unge ska följa det ungdomskontraktet som upprättats av socialnämnden, om inte annat följer av sista stycket. Innehållet i kontraktet ska framgå av domen.

Ska åtgärderna vidtas med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, ska den vårdplan som upprättats av socialnämnden fogas till domen.

Ungdomsvård får dömas ut endast om arten, omfattningen och varaktigheten av åtgärderna i tillräcklig omfattning framgår av ungdomskontraktet eller vårdplanen.

Har de åtgärder som följer av ungdomskontraktet eller vårdplanen redan fullgjorts får rätten förordna att påföljden ska anses verkställd.

5 §

Om skada på egendom har uppkommit genom brottet och det bedöms vara ägnat att främja den unges anpassning i samhället, får rätten, i samband med att den dömer till ungdomsvård, föreskriva att den unge på tid och sätt som anges i domen ska biträda den skadelidande med visst arbete, som syftar till att avhjälpa eller begränsa skadan eller som annars i belysning av brottets och skadans art framstår som lämpligt. Sådan föreskrift får meddelas endast med den skadelidandes samtycke.

Ungdomstjänst2 §²⁷

Den som är under tjuogoett år och som begått brott får dömas till ungdomstjänst om den unge samtycker till det och påföljden är lämplig med hänsyn till hans eller hennes person och övriga omständigheter. Den som döms till ungdomstjänst skall åläggas att utföra oavlönat arbete och delta i annan särskilt anordnad verksamhet i lägst tjugo och högst etthundrafemtio timmar.

Den som är över arton år får dömas till ungdomstjänst endast om det finns särskilda skäl för det.

Rätten får döma till ungdomstjänst om påföljden kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet och det inte finns skäl för att döma till ungdomsvård. I valet mellan ungdomstjänst och böter skall ungdomstjänst väljas om den påföljden inte är alltför ingripande.

6 §

Rätten får döma till ungdomstjänst om det inte finns skäl att döma till ungdomsvård och ungdomstjänst är lämplig med hänsyn till den unges person och övriga omständigheter. Den som döms till ungdomstjänst ska åläggas att utföra oavlönat arbete och delta i annan särskilt anordnad verksamhet i lägst tjugo och högst etthundrafemtio timmar.

Rätten får döma till ungdomstjänst om påföljden är tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet. I valet mellan ungdomstjänst och böter ska ungdomstjänst väljas om den påföljden inte är alltför ingripande.

Kontaktskyldighet för unga

7 §

Rätten får döma till kontaktskyldighet för unga lägst två och högst sex månader om det inte finns förutsättningar att döma till ungdomsvård eller ungdomstjänst.

Rätten får döma till kontakt-

---

²⁷ Senaste lydelse SFS 2006:891.

skyldighet för unga om påföljden är tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet. I valet mellan kontaktskyldighet för unga och böter ska kontaktskyldighet för unga väljas om den påföljden inte är alltför ingripande.

Bestämmelser om verkställighet finns i socialtjänstlagen (2001:453).

Ungdomsvård med förstärkningspåföljd

3 §²⁸

Om det behövs med hänsyn till brottslighetens straffvärde eller art eller den unges tidigare brottslighet, får rätten förena ungdomsvård med

1. ungdomstjänst enligt 2 § första och andra styckena, eller

2. dagsböter, högst tvåhundra, oavsett om böter har föreskrivits för brottet eller inte.

I valet mellan ungdomstjänst och böter skall ungdomstjänst väljas om den påföljden inte är alltför ingripande.

8 §

Om det behövs med hänsyn till brottslighetens straffvärde eller den unges tidigare brottslighet, får rätten förena ungdomsvård med

1. ungdomstjänst,
2. kontaktskyldighet för unga eller

3. dagsböter, högst tvåhundra, oavsett om böter har föreskrivits för brottet eller inte.

I valet mellan ungdomstjänst och böter ska ungdomstjänst väljas om den påföljden inte är alltför ingripande. Om det inte finns förutsättningar enligt 6 § första stycket för ungdomstjänst ska i stället kontaktskyldighet för unga väljas.

²⁸ Senaste lydelse SFS 2006:891.

Ungdomsövervakning

9 §

Rätten får döma till ungdomsövervakning lägst sex månader och högst ett år om vare sig ungdomsvård, ungdomstjänst eller kontaktskyldighet för unga är tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet.

Bestämmelser om verkställighet finns i lagen (20xx:xxx) om verkställighet av ungdomsövervakning.

Bristande verkställighet av ungdomsvård, ungdomstjänst, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning4 §²⁹

Om den dömde i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne enligt en föreskrift vid ungdomsvård om att han eller hon *skall* följa ett ungdomskontrakt eller enligt en dom på ungdomstjänst, får rätten på talan av åklagare undanröja annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma ny påföljd för detta. I stället för att undanröja påföljden får dock rätten meddela den dömde en varning, om det är en tillräcklig åtgärd.

10 §

Om den dömde i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne enligt en föreskrift vid ungdomsvård om att han eller hon *ska* följa ett ungdomskontrakt eller enligt en dom på ungdomstjänst, *kontaktskyldighet för unga eller ungdomsövervakning* får rätten på talan av åklagare undanröja annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma ny påföljd för detta. I stället för att undanröja påföljden får dock rätten meddela den dömde en varning, om det är en tillräcklig åtgärd.

---

²⁹ Senaste lydelse SFS 2006:891.

Om, av annat skäl än som anges i första stycket, den planerade vården eller de planerade åtgärderna enligt ett ungdomskontrakt eller en vårdplan inte kommer till stånd eller vården eller åtgärderna kommit att i väsentlig grad avvika från vad som planerats i kontraktet eller vårdplanen, får rätten på talan av åklagare undanröja annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma ny påföljd för detta. Detsamma gäller om, av annat skäl än som anges i första stycket, en dom på ungdomstjänst inte till väsentlig del kan fullgöras inom skälig tid.

Om rätten beslutar om undanröjande enligt första eller andra stycket *skall* den, när den nya påföljden bestäms, ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den undanröjda påföljden och till böter som har dömts ut enligt 3 § första stycket 2.

Om, av annat skäl än som anges i första stycket, den planerade vården eller de planerade åtgärderna enligt ett ungdomskontrakt eller en vårdplan inte kommer till stånd eller vården eller åtgärderna kommit att i väsentlig grad avvika från vad som planerats i kontraktet eller vårdplanen, får rätten på talan av åklagare undanröja annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma ny påföljd för detta. Detsamma gäller om, av annat skäl än som anges i första stycket, en dom på ungdomstjänst, *kontaktskyldighet för unga eller ungdomsövervakning* inte till väsentlig del kan fullgöras inom skälig tid.

Om mer än en påföljd undanröjs får rätten bestämma en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

Om rätten beslutar om undanröjande enligt första eller andra stycket *ska* den, när den nya påföljden bestäms, ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den undanröjda påföljden *eller de undanröjda påföljderna* och till böter som har dömts ut enligt 8 § första stycket 3.

Sluten ungdomsvård5 §³⁰

Har någon begått brott innan han eller hon fyllt arton år och finner rätten med tillämpning av 30 kap. att påföljden bör bestämmas till fängelse, skall den i stället bestämma påföljden till sluten ungdomsvård under viss tid. Detta gäller dock inte om det, med hänsyn till den tilltalades ålder vid lagföringen eller annan omständighet, finns särskilda skäl däremot.

Rätten får bestämma tiden för sluten ungdomsvård till lägst fjorton dagar och högst fyra år.

Bestämmelser om verkställighet finns i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.

11 §

Rätten får döma till sluten ungdomsvård under viss tid om det finns synnerliga skäl med hänsyn till brottslighetens straffvärde eller den unges tidigare brottslighet. Om sluten ungdomsvård inte är tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde får påföljden i stället bestämmas till fängelse enligt vad som följer av 30 och 31 kap.

Ny påföljdsbestämning efter tidigare ungdomspåföljd

12 §

Har den som dömts till en ungdomspåföljd enligt 3–9 eller 11 § begått annat brott innan påföljden helt har verkställts, ska rätten bestämma ny påföljd för den tillkommande brottsligheten.

13 §

I den omfattning det följer av 14 eller 15 § får rätten i stället för att bestämma ny påföljd för den tillkommande brottsligheten

1. besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse också det andra brottet, eller

2. om den tidigare domen vun-

³⁰ Senaste lydelse SFS 2006:891.

nit laga kraft, undanröja den tidigare utdömda påföljden och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

14 §

Beslut enligt 13 § 1 får meddelas endast om det tillkommande brottet i jämförelse med den brottslighet som omfattas av den tidigare domen med hänsyn till påföljden är utan nämnvärd betydelse eller det annars finns särskilda skäl.

15 §

Beslut enligt 13 § 2 får meddelas endast om det finns särskilda skäl och om dom meddelas innan påföljden helt har verkställts.

Annan påföljd än en ungdomspåföljd får dömas ut endast om den tidigare påföljden var sluten ungdomsvård.

När påföljden för den samlade brottsligheten bestäms ska rätten i skälig utsträckning ta hänsyn till vad den dömda har undergått till följd av den tidigare domen.

Ändrade förhållanden m.m.

16 §

Har genom lagakraftvunnen dom beslutats, att ungdomspåföljd som dömts ut i tidigare mål ska avse ytterligare brott, och ändras den tidigare påföljden av högre rätt genom dom som vinner laga kraft, ska frågan om påföljd för

den tillkommande brottsligheten efter anmälan av åklagare på nytt prövas i domstol.

Vad som sägs i 34 kap. 11 § första stycket andra punkten och andra stycket om fängelse ska tillämpas på motsvarande sätt beträffande slutan ungdomsvård.

33 kap.

6 §³¹

Om någon döms till fängelse på viss tid eller till slutan ungdomsvård eller om rätten med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 förordnar att sådan påföljd *skall* avse ytterligare brott, och den dömda med anledning av misstanke om brott som prövats genom dom i målet har varit berövad friheten på sätt som enligt 19 a § första stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. får tillgodoräknas som tid under vilken påföljden verkställts i anstalt eller vid ett särskilt ungdomshem, får rätten *förordna* att påföljden *skall* anses helt verkställd genom frihetsberövandet. En förutsättning för ett sådant *förordnande* är att den tid som den utdömda påföljden överstiger frihetsberövandet med är ringa.

Om rätten undanröjer en villkorlig dom eller en skyddstillsyn och i stället dömer till fängelse på viss tid eller till slutan ungdomsvård, gäller första stycket även i

Om någon döms till fängelse på viss tid *som inte är villkorligt* eller till slutan ungdomsvård eller om rätten med tillämpning av 34 kap. 2 § 1 eller 32 kap. 13 § 1 *beslutar* att sådan påföljd *ska* avse ytterligare brott, och den dömda med anledning av misstanke om brott som prövats genom dom i målet har varit berövad friheten på sätt som enligt 19 a § första stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. får tillgodoräknas som tid under vilken påföljden verkställts i anstalt eller vid ett särskilt ungdomshem, får rätten *besluta* att påföljden *ska* anses helt verkställd genom frihetsberövandet. En förutsättning för ett sådant *beslut* är att den tid som den utdömda påföljden överstiger frihetsberövandet med är ringa.

³¹ Senaste lydelse SFS 2006:891.

fråga om sådana frihetsberövanden som anges i 19 a § andra stycket lagen om beräkning av strafftid m.m.

Om någon döms till böter eller ungdomstjänst och med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, har varit berövad friheten på sätt som enligt första stycket får tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten förordna att påföljden skall anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

34 kap. Vissa bestämmelser om sammanträffande av brott och förändring av påföljd

Om någon döms till böter, ungdomstjänst, *kontaktskyldighet för unga eller ungdomsövervakning* och med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, har varit berövad friheten på sätt som enligt första stycket får tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten besluta att påföljden ska anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

34 kap. Ny påföljdsbestämning efter tidigare dom på fängelse

Allmänna bestämmelser

1 §³²

Har den som för brott dömts till fängelse, *villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård* begått annat brott före domen eller begår *han* nytt brott efter domen men innan påföljden till fullo verkställts eller annars upphört, får rätten, med iakttagande av vad för vissa fall är föreskrivet i 2–7 §§, efter omständigheterna

1. förordna att den tidigare utdömda påföljden skall avse också det andra brottet,

2. döma särskilt till påföljd för

Har den som dömts till fängelse begått annat brott före domen (*nyupptäckt brott*) eller begår *den dömd* nytt brott efter domen men innan påföljden helt har verkställts eller annars upphört (*nytt brott*), ska rätten bestämma ny påföljd för den tillkommande brottsligheten.

³² Senaste lydelse SFS 1998:604.

detta brott, eller

3. om den tidigare domen vunnit laga kraft, undanröja den utdömda påföljden och för brotten döma till påföljd av annan art.

Har en skyddstillsyn förenats med fängelse enligt 28 kap. 3 §, skall vid tillämpningen av bestämmelserna i detta kapitel den utdömda fängelsepåföljden anses som en del av skyddstillsynen.

2 §

Undergår den dömda fängelse på livstid, må allenast meddelas förordnande enligt 1 § 1.

Om det finns särskilda skäl får rätten i stället för att bestämma ny påföljd för den tillkommande brottsligheten

1. om det är fråga om nyupptäckt brottslighet, besluta att det tidigare utdömda fängelsestraffet ska avse också det nyupptäckta brottet, eller

2. om den tidigare domen har vunnit laga kraft, undanröja det utdömda fängelsestraffet och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

3 §

Är den tidigare ådömda påföljden fängelse på viss tid, må förordnande enligt 1 § 1 meddelas allenast om det är uppenbart, att det nya brottet i jämförelse med det förra är med hänsyn till påföljden utan nämnvärd betydelse, eller eljest synnerliga skäl äro därtill.

Dömes med tillämpning av 1 § 2 till straff för brott som begåtts innan den tidigare domen

Beslut enligt 2 § 1 får meddelas endast om det nyupptäckta brottet i jämförelse med den brottslighet som omfattas av den tidigare domen med hänsyn till påföljden är utan nämnvärd betydelse.

börjat verkställas, skall i möjlig mån vid straffets bestämmande iakttagas, att straffen tillhopa icke överstiga vad som jämlikt 26 kap. 2 § kunnat ådömas för båda brotten, och må därvid dömas till lindrigare straff än för brottet är stadgat.

Undanröjande av fängelse enligt 1 § 3 må ske endast om dom meddelas innan straffet till fullo verkställts.

Den tidigare påföljden är fängelse på viss tid som inte är villkorligt

4 §

Beslut om undanröjande enligt 2 § 2 får endast meddelas om dom meddelas innan straffet helt har verkställts.

4 §³³

Tillämpas 1 § 1 eller 2 i fråga om någon som villkorligt frigivits från fängelse, skall, om brottet begåtts under prövotiden, den villkorligt medgivna friheten eller en del av denna förklaras förverkad om inte särskilda skäl talar mot det.

Såsom särskilda skäl för att inte förverka eller för att förverka endast en del av villkorligt medgiven frihet kan rätten beakta

1. om den nya brottsligheten i förhållande till den tidigare är av lindrig beskaffenhet,

2. om lång tid har förflutit

5 §

Döms någon som villkorligt frigivits från fängelse till nytt fängelsestraff som inte är villkorligt, ska, om brottet har begåtts under prövotiden, den villkorligt medgivna friheten eller en del av denna förklaras förverkad om inte särskilda skäl talar mot det.

Som särskilda skäl för att inte förverka eller för att förverka endast en del av villkorligt medgiven frihet kan rätten beakta

1. om den nya brottsligheten i förhållande till den tidigare är av lindrig beskaffenhet,

2. om lång tid har förflutit

³³ Senaste lydelse SFS 1998:604.

mellan brotten, eller

mellan den tidigare domen och den nya brottsligheten, eller

3. om ett förverkande annars skulle framstå som oskäligt.

3. om ett förverkande annars skulle framstå som oskäligt.

Beslutas inte förverkande enligt första stycket, får rätten besluta åtgärd som avses i 26 kap. 18 § eller förlänga prövotiden med högst ett år utöver den tid som följer av 26 kap. 10 §.

En åtgärd enligt tredje stycket får beslutas endast före prövotidens utgång. Förverkande får beslutas endast om fråga därom uppkommer i ett mål där den frigivne häktats eller fått del av åtal inom ett år från prövotidens utgång.

5 §³⁴

Är den tidigare påföljden villkorlig dom, får förordnande enligt 1 § 1 meddelas endast för brott som begåtts före prövotidens början.

Meddelas förordnande enligt 1 § 1, får rätten, om den nya brottslighetens straffvärde eller art påkallar det, även döma till dagsböter, högst tvåhundra, vare sig böter har föreskrivits för brottet eller inte.

Om det behövs för att rätten skall kunna tillämpa 1 § 1 i stället för att undanröja den villkorliga domen enligt 1 § 3 och döma till fängelse, får rätten, om det finns sådana särskilda skäl som anges i 30 kap. 7 § andra stycket, besluta att den villkorliga domen skall förenas med en föreskrift om samhällstjänst. Meddelas en sådan föreskrift skall rätten tillämpa 27 kap. 2 a § andra stycket.

Tillämpas 1 § 1 eller 2, får rätten besluta åtgärd enligt 27 kap.

---

³⁴ Senaste lydelse SFS 1998:604.

6 § 1 eller 2 eller förlänga prövotiden till tre år, dock endast om fråga därom uppkommer i mål där den dömda häktats eller fått del av åtal före prövotidens utgång.

Undanröjs en villkorlig dom med stöd av 1 § 3 skall rätten, när den bestämmer ny påföljd, ta skälig hänsyn till böter som har dömts ut enligt andra stycket eller 27 kap. 2 § samt till vad den dömda undergått till följd av föreskrift om samhällstjänst. Härvid får dömas till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har en uppgift som avses i 27 kap. 2 a § andra stycket lämnats skall, om fängelse döms ut, detta beaktas när straffets längd bestäms.

En villkorlig dom får undanröjas enligt 1 § 3 endast om fråga därom uppkommer i mål där den dömda häktats eller fått del av åtal inom ett år från prövotidens utgång.

Den tidigare påföljden är villkorligt fängelse

6 §³⁵

Är den tidigare påföljden skyddstillsyn, får rätten vid tillämpning av 1 § 1, om den nya brottslighetens straffvärde eller art eller den tilltalades tidigare brottslighet kräver det, även döma till dagsböter, högst tvåhundra, oavsett om böter är föreskrivet för

Beslut om undanröjande enligt 2 § 2 får inte meddelas.

³⁵ Senaste lydelse SFS 1998:604.

brottet eller inte.

Om det behövs för att rätten skall kunna tillämpa 1 § 1 i stället för att undanröja skyddstillsynen med stöd av 1 § 3 och döma till fängelse, får rätten, om det finns sådana särskilda skäl som anges i 30 kap. 9 § andra stycket 4, besluta att skyddstillsynen skall förenas med en föreskrift om samhällstjänst. Meddelas en sådan föreskrift skall rätten tillämpa 28 kap. 2 a § andra stycket.

Är fängelse föreskrivet för det nya brottet och kan, med hänsyn till omständigheter som i 30 kap. 11 § sägs, 1 § 1 inte tillämpas utan att sådant förordnande förenas med frihetsberövande, får rätten i stället för att döma till böter enligt första stycket döma till fängelse enligt 28 kap. 3 §.

Tillämpas 1 § 1 eller 2 får rätten besluta åtgärd som avses i 28 kap. 9 § eller förlänga prövotiden till högst fem år. Har den dömda åtagit sig att följa en sådan behandlingsplan som avses i 30 kap. 9 § andra stycket 3, tillämpas bestämmelserna i 28 kap. 6 a §.

Döms den tilltalade med tillämpning av 1 § 3 till fängelse, skall, när straffets längd bestäms, skälig hänsyn tas till vad han har undergått till följd av domen på skyddstillsyn och till vad han har avtjänat av fängelse som dömts ut enligt första stycket eller 28 kap. 3 § liksom till böter som dömts ut enligt första stycket eller 28 kap. 2 §. I fall som här avses får fängel-

se dömas ut på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har en uppgift som avses i 28 kap. 2 a § andra stycket eller 6 a § första stycket lämnats i domen skall, om fängelse döms ut, detta beaktas, när straffets längd bestäms.

Fängelse enligt tredje stycket får inte dömas ut och beslut om föreskrift enligt andra stycket, beslut enligt fjärde stycket eller beslut om undanröjande av skyddstillsyn får inte meddelas, i annat fall än när fråga därom uppkommer i mål vari den dömda häktats eller fått del av åtal före prövotidens utgång.

7 §³⁶

Är den tidigare påföljden slutens ungdomsvård får förordnande enligt 1 § 1 meddelas endast om det är uppenbart, att det nya brottet i jämförelse med det förra är med hänsyn till påföljden utan nämnevård betydelse, eller det annars finns särskilda skäl för det.

Döms med tillämpning av 1 § 2 till påföljd för brott som begåtts innan den tidigare domen börjat verkställas, skall vid påföljdens bestämmande iakttas att påföljderna tillsammans inte överstiger vad som skulle ha dömts ut för båda brotten. Rätten får därvid döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

Döms den tilltalade med tillämpning av 1 § 3 till fängelse,

Om det döms ut ett fängelsestraff som inte är villkorligt för ett brott som har begåtts efter en tidigare dom till villkorligt fängelse men före prövotidens utgång och den tidigare brottsligheten inte kan anses tillräckligt beaktad genom att det döms ut ett fängelsestraff som inte är villkorligt för den nya brottsligheten, ska rätten besluta att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i kriminalvårdsanstalt.

Beslut enligt första stycket får även meddelas om det med hänsyn till verkställigheten av det nya fängelsestraffet kan antas att den tilltalade inte inom föreskriven prövotid kommer att fullgöra en sanktion enligt 27 kap. 3–7 §§

³⁶ Senaste lydelse SFS 1998:604.

skall, när straffets längd bestäms, skäligen hänsyn tas till vad han har undergått till följd av domen på slutet ungdomsvård. Beslut om undanröjande av slutet ungdomsvård får ske endast om dom meddelas innan den fastställda verkställighetstiden har löpt ut.

som det villkorliga fängelsestraffet har förenats med.

Beslut enligt denna paragraf får meddelas endast om den tidigare domen har vunnit laga kraft.

8 §³⁷

Har den som dömts till ungdomstjänst begått annat brott innan påföljden börjat verkställas, skall rätten, om påföljden även för detta brott bestäms till ungdomstjänst, vid bestämmande av antalet timmar ungdomstjänst, så långt möjligt, iakta att detta antal tillsammans med det antal timmar som tidigare dömts ut inte överstiger det antal timmar som skulle ha bestämts som gemensam påföljd för brotten.

Om 7 § kan tillämpas beträffande flera tidigare utdömda villkorliga fängelsestraff, får rätten besluta att annat än det sist utdömda straffet ska verkställas i kriminalvårdsanstalt endast om det är uppenbart att den tidigare brottsligheten annars inte beaktas tillräckligt eller om det finns särskilda skäl.

9 §

Om det döms ut ett nytt villkorligt fängelsestraff och det kan antas att den dömde inte inom föreskriven prøvotid kommer att fullgöra en sanktion enligt 27 kap. 3–7 §§ som ett tidigare villkorligt fängelsestraff har förenats med, får rätten, om den tidigare domen har vunnit laga kraft, undanröja den tidigare beslutade sanktionen och besluta om en gemensam sanktion för båda straffen.

Beslut enligt första stycket får meddelas även om det pågår ett

³⁷ Senaste lydelse SFS 2006:891.

ärende om åtgärder enligt 27 kap. 9 eller 10 §.

Avräkning av tidigare verkställighet

10 §

Vid beslut om förändring av en tidigare utdömd påföljd enligt 2 § 2, 7 § eller 9 §, ska rätten i skälig utsträckning ta hänsyn till vad den dömden har undergått till följd av den tidigare domen.

Ändrade förhållanden m.m.

10 §³⁸

Har med tillämpning av 1 § 1 genom lagakraftvunnen dom förordnats, att fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller slutet ungdomsvård som dömts ut i tidigare mål skall avse ytterligare brott, och ändras den tidigare påföljden av högre rätt genom dom som vinner laga kraft, skall frågan om påföljd för sagda brott efter anmälan av åklagare på nytt prövas av domstol. Detsamma skall gälla, när påföljd bestämts med tillämpning av 3 § andra stycket eller 7 § andra stycket och den tidigare påföljden ändras.

Visar det sig, när en dom på fängelse på viss tid eller på slutet ungdomsvård skall verkställas, att den dömden begått brottet innan en påföljd som han dömts till för något annat brott börjat verk-

11 §

Har med tillämpning av 2 § 1 genom lagakraftvunnen dom beslutats, att fängelse som dömts ut i tidigare mål ska avse ytterligare brott, och ändras den tidigare påföljden av högre rätt genom dom som vinner laga kraft, ska frågan om påföljd för den tillkommande brottsligheten efter anmälan av åklagare på nytt prövas av domstol. Detsamma ska gälla, när påföljd bestämts med tillämpning av 29 kap. 1 a § och den tidigare påföljden ändras.

Visar det sig, när en dom på fängelse på viss tid som inte är villkorligt ska verkställas, att den dömden begått brottet före det att en påföljd som han eller hon dömts till för något annat brott

³⁸ Senaste lydelse SFS 1998:604.

ställas, och framgår det inte av domarna att den andra påföljden har beaktats, skall, sedan domarna vunnit laga kraft, domstol efter anmälan av åklagare med tillämpning av 3 § andra stycket eller 7 § andra stycket bestämma vad den dömd ska undergå till följd av den dom som sist skall verkställas.

har dömts ut, och framgår det inte av den senare domen att den först utdömda påföljden har beaktats, ska, sedan domarna vunnit laga kraft, domstol efter anmälan av åklagare med tillämpning av 29 kap. 1 a § bestämma vad den dömd ska undergå till följd av den sist meddelade domen.

11 §³⁹

Förekommer till verkställighet på en gång dom på fängelse på livstid och dom på böter, förvandlingsstraff för böter, fängelse på viss tid, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomstjänst eller sluten ungdomsvård, skall livstidsstraffet träda i stället för den andra påföljden.

Förekommer till verkställighet på en gång en dom på fängelse på viss tid i minst två år eller sluten ungdomsvård i minst två år och en dom på böter eller förvandlingsstraff för böter som har meddelats innan de förstnämnda påföljderna har börjat verkställas, skall fängelsestraffet eller utdömd sluten ungdomsvård träda i stället för den andra påföljden.

18 §⁴⁰

Uppkommer fråga om överlämnande eller utlämning till Sverige för verkställighet av dom, varigenom någon dömts till fängelse som gemensam påföljd

12 §

Uppkommer fråga om överlämnande eller utlämning till Sverige för verkställighet av dom, varigenom någon dömts till fängelse som gemensam påföljd

³⁹ Senaste lydelse SFS 2006:891.

⁴⁰ Senaste lydelse SFS 2003:1157.

för två eller flera brott, och kan överlämnande eller utlämning enligt den främmande statens lagstiftning *ej* ske för alla brotten, *skall* domstol, efter anmälan av åklagare, undanröja den gemensamt *ådömda* påföljden och döma till påföljd för den brottslighet, för vilken överlämnande eller utlämning kan äga rum.

Vad som *föreskrives* i första stycket *skall* även gälla, då fråga uppkommer om att svensk brottmålsdom, som avser två eller flera brott, *skall* verkställas utomlands i enlighet med lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom eller lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet, och hinder mot verkställighet föreligger enligt den främmande statens lagstiftning såvitt avser något eller några av brotten.

för två eller flera brott, och kan överlämnande eller utlämning enligt den främmande statens lagstiftning *inte* ske för alla brotten, *ska* domstol, efter anmälan av åklagare, undanröja den gemensamt *utdömda* påföljden och döma till påföljd för den brottslighet, för vilken överlämnande eller utlämning kan äga rum.

Vad som *föreskrivs* i första stycket *ska* även gälla, då fråga uppkommer om att svensk brottmålsdom, som avser två eller flera brott, *ska* verkställas utomlands i enlighet med lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom eller lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet, och hinder mot verkställighet föreligger enligt den främmande statens lagstiftning såvitt avser något eller några av brotten.

35 kap.

7 §⁴¹

Ådömda böter bortfaller när fem år förflutit från det domen vann laga kraft. Detta gäller inte om vid utgången av den angivna tiden *den dömde* har *delgivits* en ansökan om böternas förvandling och denna ansökan inte har prövats slutligt. Föranleder *ej* ansökningen att böterna förvandlas, bortfaller de när rättens slutliga beslut i målet vinner laga

Utdömda böter bortfaller när fem år förflutit från det *att* domen vann laga kraft. Detta gäller inte om *den dömde* vid utgången av den angivna tiden har *delgetts* en ansökan om böternas förvandling och denna ansökan inte har prövats slutligt. Föranleder *inte* ansökningen att böterna förvandlas, bortfaller de när rättens slutliga beslut i målet

⁴¹ Senaste lydelse SFS 1983:351.

kraft. Om bortfallande av ålagt förvandlingsstraff föreskrivs särskilt.

Dör den dömden, bortfaller *å dömda* böter. Har under den dömdes livstid domen vunnit laga kraft och lös egendom tagits i mät eller satts i allmänt förvar, för betalning av böterna, *skall* dock böterna betalas av den egendomen.

Vad nu sagts om böter gäller även utdömt vite.

vinner laga kraft. Om bortfallande av ålagt förvandlingsstraff föreskrivs särskilt.

Dör den dömden, bortfaller *ut dömda* böter. Har under den dömdes livstid domen vunnit laga kraft och lös egendom tagits i mät eller satts i allmänt förvar, för betalning av böterna, *ska* dock böterna betalas av den egendomen.

Vad nu sagts om böter gäller även *sådana böter som avses i 27 kap. 2 § och* utdömt vite.

8 §⁴²

Å dömt fängelse bortfaller, om domen *ej* börjat verkställas innan tid som nedan sägs förflutit från det domen vann laga kraft:

1. fem år, om fängelse *ej* över ett år *å dömts*,
2. tio år, om fängelse på längre tid än ett år men *icke* över fyra år *å dömts*,
3. femton år, om fängelse på längre tid än fyra år men *icke* över åtta år *å dömts*,
4. tjugو år, om fängelse på viss tid över åtta år *å dömts*,
5. trettio år, om fängelse på livstid *å dömts*.

Utdömt fängelse som *inte är villkorligt* bortfaller, om domen *inte* börjat verkställas innan tid som nedan sägs förflutit från det domen vann laga kraft:

1. fem år, om fängelse *inte* över ett år *har dömts ut*,
2. tio år, om fängelse på längre tid än ett år men *inte* över fyra år *har dömts ut*,
3. femton år, om fängelse på längre tid än fyra år men *inte* över åtta år *har dömts ut*,
4. tjugو år, om fängelse på viss tid över åtta år *har dömts ut*,
5. trettio år, om fängelse på livstid *har dömts ut*.

9 §

Avbrytes verkställighet av fängelse som *å dömts* på viss tid, vad i 8 § sägs *äga* motsvarande *tillämpning* i fråga om den fort-

Avbrytes verkställighet av fängelse som *har dömts ut* på viss tid *och som inte är villkorligt ska*, vad som sägs i 8 § *tillämpas på*

⁴² Senaste lydelse SFS 1971:964.

satta verkställigheten; *och skall därvid* tiden beräknas med hänsyn till vad som återstår av det *å dömda* straffet. Tiden *skall* räknas från den dag avbrottet skedde eller, när villkorlig frigivning ägt rum men förklarats förverkad, från den dag beslutet därom vann laga kraft.

motsvarande *sätt* i fråga om den fortsatta verkställigheten. *Därvid ska* tiden beräknas med hänsyn till vad som återstår av det *utdömda* straffet. Tiden *ska* räknas från den dag avbrottet skedde eller, när villkorlig frigivning ägt rum men förklarats förverkad, från den dag beslutet därom vann laga kraft.

10 §⁴³

Sluten ungdomsvård bortfaller, om domen inte börjat verkställas innan fem år förflutit från det att domen vann laga kraft.

Ungdomsvård, ungdomstjänst, kontaktskyldighet för unga, ungdomsövervakning och sluten ungdomsvård bortfaller, om domen inte börjat verkställas innan fem år förflutit från det att domen vann laga kraft.

Avbryts verkställigheten av dom på *sluten ungdomsvård skall* vad som sägs i första stycket tillämpas på motsvarande sätt i fråga om den fortsatta verkställigheten. Tiden *skall* räknas från dagen för avbrottet.

Avbryts verkställigheten av dom på *sådan påföljd som sägs i första stycket ska* vad som sägs i första stycket tillämpas på motsvarande sätt i fråga om den fortsatta verkställigheten. Tiden *ska* räknas från dagen för avbrottet.

36 kap.

11 §⁴⁴

Vad i lag eller författning är föreskrivet om särskild rättsverkan av att någon *dömes* till straff *skall* gälla även då *annan* påföljd *som omförmäles i 1 kap. 3 § å dömes*.

Vad i lag eller författning är föreskrivet om särskild rättsverkan av att någon *döms* till straff *ska* gälla även då *en* påföljd *enligt 32 kap. döms ut*.

Vid tillämpningen av första stycket *skall villkorlig dom och skyddstillsyn samt, om ej i domen*

Vid tillämpningen av första stycket *ska, om inte annat beslutas i domen, en påföljd enligt*

⁴³ Senaste lydelse SFS 1998:604.

⁴⁴ Senaste lydelse SFS 1986:118.

annorlunda förordnas, överlämnande till särskild vård anses lika med fängelse. Därvid *skall*, om så *förordnas, skyddstillsyn och överlämnande till särskild vård* anses motsvara fängelse i minst sex månader.

32 kap. anses lika med fängelse. Därvid *ska*, om så *beslutas, en påföljd enligt 32 kap.* anses motsvara fängelse i minst sex månader.

37 kap.

10 §⁴⁵

Kriminalvårdens och övervakningsnämndens beslut som avses i 7, 8 och 11 §§ gäller omedelbart, om inte något annat *förordnas*.

Kriminalvårdens och övervakningsnämndens beslut som avses i 7 och 11 §§ gäller omedelbart, om inte något annat *beslutas*.

11 §⁴⁶

Beslut av en övervakningsnämnd i frågor som avses i 26 kap. 11, 15, 18, 19 och 22 §§ samt 28 kap. 5 a § *andra stycket*, 7 och 11 §§ får överklagas till tingsrätten i den ort där övervakningsnämnden är belägen. Överklagandet ska ges in till övervakningsnämnden. Klagotiden räknas från den dag då den klagande fick del av beslutet. Vid överklagande gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden. Övervakningsnämnden ska dock inte vara part i domstolen.

Beslut av en övervakningsnämnd i frågor som avses i 26 kap. 11, 15, 18, 19 och 22 §§ samt 27 kap. 8, 9 och 13 §§ får överklagas till tingsrätten i den ort där övervakningsnämnden är belägen. *Om beslutet rör frågor som avses i 27 kap. 8, 9 och 13 §§ får det överklagas av Kriminalvården.* Överklagandet ska ges in till övervakningsnämnden. Klagotiden räknas från den dag då den klagande fick del av beslutet. Vid överklagande gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden. Övervakningsnämnden ska dock inte vara part i domstolen.

Beslut enligt denna balk av en övervakningsnämnd i andra frågor än som avses i första stycket får inte överklagas.

Beslut enligt denna balk av en övervakningsnämnd i andra frågor än som avses i första stycket får inte överklagas.

⁴⁵ Senaste lydelse SFS 2011:422.

⁴⁶ Senaste lydelse SFS 2010:612.

38 kap.**1 §⁴⁷**

Den som har dömts till *villkorlig dom* får före överklagandetidens utgång lämna förklaring, att han är nöjd med domen när det gäller den utdömda påföljden. En sådan förklaring *skall* avse även *böter, som ådömts med stöd av 27 kap. 2 §*. Förklaringen avges i den ordning *regeringen föreskriver*.

En förklaring som lämnats i föreskriven ordning får inte tas tillbaka. Har den dömde överklagat domen, *skall* hans talan när det gäller påföljden för brottet anses återkallad genom förklaringen.

Angående nöjdförklaring i fråga om dom på fängelse *och* dom på sluten ungdomsvård är särskilt stadgat.

Den som har dömts till *villkorligt fängelse* får före överklagandetidens utgång lämna förklaring, att han *eller hon* är nöjd med domen när det gäller den utdömda påföljden. En sådan förklaring *ska* avse *såväl det villkorliga fängelsestraffet i sig som de sanktioner enligt 27 kap. 2–7 §§ som det har förenats med*. Förklaringen avges i den ordning *som anges i 1 kap. 4 § lagen (20xx:xxx) om villkorligt fängelse*.

En förklaring som lämnats i föreskriven ordning får inte tas tillbaka. Har den dömde överklagat domen, *ska* hans *eller hennes* talan när det gäller påföljden för brottet anses återkallad genom förklaringen.

Angående nöjdförklaring i fråga om dom på fängelse *som inte är villkorligt*, dom på sluten ungdomsvård *och* dom på *ungdomsövervakning* är särskilt stadgat.

2 a §⁴⁸

Har vid *straffmätning eller val av påföljd* enligt vad som framgår av domen särskilt beaktats huruvida den tilltalade till följd av brottet kan komma att drabbas av avskedande eller uppsägning från arbetsanställning och har det antagande som i detta hänseende legat till grund för

Har vid *påföljdsbestämningen* enligt vad som framgår av domen särskilt beaktats huruvida den tilltalade till följd av brottet kan komma att drabbas av avskedande eller uppsägning från arbetsanställning och har det antagande som i detta hänseende legat till grund för domen visat sig

⁴⁷ Senaste lydelse SFS 1998:604.

⁴⁸ Senaste lydelse SFS 1998:604

domen visat sig felaktigt, får den rätt som först dömt i målet efter ansökan av åklagaren eller den dömde undanröja den *å dömda* påföljden och döma till ny påföljd för brottet. Detta gäller dock endast om den tidigare *å dömda* påföljden inte har till fullo verkställts. Görs en sådan ansökan, får rätten *förordna* att den tidigare *å dömda* påföljden tills vidare inte får verkställas.

Är den tidigare påföljden *villkorlig dom eller skyddstillsyn* och bestäms den nya påföljden till fängelse, *skall* vid straffets bestämmande skälig hänsyn tas till vad den dömde undergått till följd av *den villkorliga domen eller domen på skyddstillsyn*. Härvid får dömas till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Undanröjs *fängelse* eller sluten ungdomsvård och dömer rätten till ny påföljd av *nu angivet* slag, *skall* den tid under vilken den tidigare påföljden verkställts anses som verkställighet av den nya påföljden. Rätten *skall* i beslutet ange den redan verkställda tiden.

felaktigt, får den rätt som först dömt i målet efter ansökan av åklagaren eller den dömde undanröja den *ut dömda* påföljden och döma till ny påföljd för brottet. Detta gäller dock endast om den tidigare *ut dömda* påföljden inte har till fullo verkställts. Görs en sådan ansökan, får rätten *besluta* att den tidigare *ut dömda* påföljden tills vidare inte får verkställas.

Är den tidigare påföljden *villkorligt fängelse* och bestäms den nya påföljden till fängelse *som inte är villkorligt*, *ska* vid straffets bestämmande skälig hänsyn tas till vad den dömde undergått till följd av *det villkorliga fängelsestraffet*. Härvid får dömas till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Undanröjs *ett fängelsestraff som inte är villkorligt* eller sluten ungdomsvård och dömer rätten till ny påföljd av *samma* slag, *ska* den tid under vilken den tidigare påföljden verkställts anses som verkställighet av den nya påföljden. Rätten *ska* i beslutet ange den redan verkställda tiden.

3 §⁴⁹

Fråga om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där *villkorlig dom meddelats*. Fråga om åtgärd enligt 32 kap. 4 § tas

Fråga om åtgärd enligt 27 kap. 10 § tas upp av rätten i den ort där den övervakningsnämnd som har att pröva frågor enligt 27 kap. 9 § är belägen.

Fråga om åtgärd enligt 27 kap.

⁴⁹ Senaste lydelse SFS 2006:891.

upp av den rätt som först avgjort det mål där ungdomsvård eller ungdomstjänst dömts ut.

11 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där det villkorliga fängelsestraffet dömts ut.

Fråga om åtgärd enligt 32 kap.

10 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där ungdomsvård, ungdomstjänst, kontaktskyldighet för unga eller ungdomsövervakning dömts ut.

Talan enligt 28 kap. 8 § väcks vid den tingsrätt, inom vars område den övervakningsnämnd som har gjort framställning i ärendet är verksam, eller vid den rätt som först avgjort det mål där skyddstillsyn dömts ut.

Mål som avses i denna paragraf får också tas upp av en domstol, där brottmål mot den dömde är anhängigt eller av rätten i den ort, där den dömde mera varaktigt uppehåller sig, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt.

Mål som avses i denna paragraf får också tas upp av en domstol, där brottmål mot den dömde är anhängigt *eller där mål om åtgärd mot den dömde enligt 32 kap. 10 § redan tagits upp*, eller av rätten i den ort, där den dömde mera varaktigt uppehåller sig, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt.

4 §⁵⁰

Anmälan *jämlikt* 34 kap. 10 § göres hos första domstol i något av målen.

Anmälan *enligt* 32 kap. 16 § eller 34 kap. 11 § görs hos första domstol i något av målen.

Anmälan *jämlikt* 34 kap. 18 § göres hos den rätt som först dömt i målet.

Anmälan *enligt* 34 kap. 12 § görs hos den rätt som först dömt i målet.

⁵⁰ Senaste lydelse SFS 1981:211.

5 §⁵¹

Talan som avses i 27 kap. 6 § eller 28 kap. 8 § *skall* anses anhängiggjord, då ansökan om målets upptagande delgavs den dömde.

Talan som avses i 27 kap. 10 eller 11 § *ska* anses anhängiggjord, då ansökan om målets upptagande delgavs den dömde.

6 §⁵²

Nämndemän *skall* delta när en tingsrätt avgör en fråga, som avses i 2 eller 2 a § eller i 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 10 § andra stycket eller 18 §. Detsamma *skall* gälla i fråga om undanröjande av påföljd enligt 34 kap. 1 § 3, förverkande av villkorligt medgiven frihet eller annan åtgärd enligt 34 kap. 4 § samt åtgärd enligt 34 kap. 5 § tredje stycket eller 34 kap. 6 § andra stycket.

Nämndemän *ska* delta när en tingsrätt avgör en fråga, som avses i 2 eller 2 a § eller i 27 kap. 10 eller 11 §, 32 kap. 10 § eller 34 kap. 11 § andra stycket eller 12 §. Detsamma *ska* gälla i fråga om undanröjande av påföljd enligt 34 kap. 2 § 2 *och* förverkande av villkorligt medgiven frihet eller annan åtgärd enligt 34 kap. 5 § eller 34 kap. 7 § första eller andra stycket.

Vid avgörande av en fråga som avses i 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket eller 28 kap. 11 § första och andra styckena, är en tingsrätt domför med en lagfaren domare.

Vid avgörande av en fråga som avses i 27 kap. 13 § är en tingsrätt domför med en lagfaren domare.

8 §⁵³

I mål om åtgärd enligt 2 eller 2 a § eller 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 10 § andra stycket *skall* tingsrätten ge den dömde tillfälle att yttra sig. Begär *denne* att bli hörd muntligen, *skall* han eller hon ges tillfälle till det. I mål om

I mål om åtgärd enligt 2 eller 2 a § eller 27 kap. 10 eller 11 §, 32 kap. 10 § eller 34 kap. 11 § andra stycket *ska* tingsrätten ge den dömde tillfälle att yttra sig. Begär *den dömde* att bli hörd muntligen, *ska* han eller hon ges tillfälle till det. I mål om åtgärd enligt 34 kap. 12 § *ska* den dömde

⁵¹ Senaste lydelse SFS 1981:211.

⁵² Senaste lydelse SFS 2006:891.

⁵³ Senaste lydelse SFS 2006:891.

åtgärd enligt 34 kap. 18 § *skall* den dömde ges tillfälle att yttra sig, om det är möjligt. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

ges tillfälle att yttra sig, om det är möjligt. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

En åtgärd enligt 28 kap. 11 § *första och andra styckena* får beslutas utan att den dömde ges tillfälle att yttra sig.

En åtgärd enligt 27 kap. 13 § får beslutas utan att den dömde ges tillfälle att yttra sig.

9 §⁵⁴

Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket, 28 kap. 11 § *första och andra styckena* eller 34 kap. 10 § andra stycket eller 18 § gäller omedelbart, om inte något annat förordnas. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 4, 5 eller 6 § angående föreskrifter, övervakning eller provotid.

Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 10, 11 eller 13 § eller 34 kap. 11 § andra stycket eller 12 § gäller omedelbart, om inte något annat förordnas. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 10 eller 11 § *om provotid eller byte av sanktion* eller 34 kap. 5 § angående föreskrifter, övervakning eller provotid.

12 §⁵⁵

Polismyndigheten ska lämna domstolar, övervakningsnämnder och Kriminalvården handräckning för den dömdes inställelse i mål eller ärende enligt denna balk eller för hans eller hennes omhändertagande enligt 26 kap. 22 § eller 28 kap. 6 b § eller 11 §.

Polismyndigheten ska lämna domstolar, övervakningsnämnder och Kriminalvården handräckning för den dömdes inställelse i mål eller ärende enligt denna balk eller för hans eller hennes omhändertagande enligt 26 kap. 22 § eller 27 kap. 7 § *fjärde stycket* eller 13 §.

⁵⁴ Senaste lydelse SFS 2006:891.

⁵⁵ Senaste lydelse SFS 2010:612.

19 §⁵⁶

Mål om uppskjuten villkorlig frigivning enligt 26 kap. 6 och 7 §§ *skall* handläggas skyndsamt av domstolen.

Mål om uppskjuten villkorlig frigivning enligt 26 kap. 6 och 7 §§ *samt om åtgärder enligt 27 kap. 9 § första stycket 2 och 3, 10 § och 11 § ska* handläggas skyndsamt av domstolen.

20 §⁵⁷

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättning från staten för skador som har orsakats av den dömden vid sådant oavlönat arbete som avses i 27 kap. 2 a § första stycket, 28 kap. 2 a § första stycket samt 32 kap. 2 § eller 3 § första stycket 1.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättning från staten för skador som har orsakats av den dömden vid sådant oavlönat arbete som avses i 27 kap. 3 § samt 32 kap. 6 § eller 8 § första stycket 1.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.
  2. Bestämmelserna i 26 kap. 6 och 8 §§ i sina äldre lydelse ska tillämpas för påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.
  3. Den upphävda bestämmelsen i 27 kap. 2 a § och bestämmelserna i 3–7 §§ i sina äldre lydelse ska tillämpas beträffande påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.
  4. Bestämmelserna i 27 kap., 30 kap. 1 och 3 §§ samt 31 i sina nya lydelse ska tillämpas också på gärningar som begåtts före ikraftträdandet.
  5. De upphävda bestämmelserna i 28 kap. 2 a, 4–6 och 7–11 §§ ska tillämpas beträffande påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.
  6. Bestämmelserna i 32 kap. i sina nya lydelse ska tillämpas också på gärningar som begåtts före ikraftträdandet.

---

⁵⁶ Senaste lydelse SFS 2006:431.

⁵⁷ Senaste lydelse SFS 2006:892.

7. Bestämmelserna i 33 kap. 6 § samt 34 kap. 1–3, 5, 6, 10 och 11 §§ i sina äldre lydelse ska tillämpas beträffande påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.
8. Den upphävda bestämmelsen i 37 kap. 8 § och bestämmelserna i 37 kap. 10–11 §§ i sina äldre lydelse ska tillämpas beträffande påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.
9. Bestämmelserna i 38 kap. 2 a, 3–6, 8, 9, 12 och 20 §§ i sina äldre lydelse ska tillämpas beträffande påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1964:167) om unga lagöverträdare

dels att 4, 11, 17 och 30 b §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 39 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

En förundersökning mot den som inte har fyllt arton år och som gäller brott på vilket fängelse kan följa *skall* bedrivas med särskild skyndsamhet.

Förundersökningen *skall* avslutas och beslut i åtalsfrågan fattas så snart det kan ske och senast inom sex veckor från dagen för delgivning av brottsmisstanke enligt 23 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken. Tidsfristen får överskridas endast om det är nödvändigt med hänsyn till

1. att den misstänkte *skall* delta i medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott, *eller*

2. utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

4 §⁵⁸

En förundersökning mot den som inte har fyllt arton år och som gäller brott på vilket fängelse kan följa *ska* bedrivas med särskild skyndsamhet.

Förundersökningen *ska* avslutas och beslut i åtalsfrågan fattas så snart det kan ske och senast inom sex veckor från dagen för delgivning av brottsmisstanke enligt 23 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken. Tidsfristen får överskridas endast om det är nödvändigt med hänsyn till

1. att den misstänkte *ska* delta i medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott,

2. utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter *eller*

3. att *socialnämnden behöver ytterligare tid för att färdigställa ett ungdomskontrakt eller en vård-*

⁵⁸ Senaste lydelse: SFS 2006:894.

*plan inför huvudförhandlingen.*11 §⁵⁹

I fråga om den som misstänks för att ha begått brott innan han eller hon fyllt arton år ska åklagaren, innan beslut fattas i åtalsfrågan, inhämta yttrande från socialnämnden i den kommun som enligt socialtjänstlagen (2001:453) har ansvaret för den unge, om denne har erkänt gärningen eller det annars finns skälig misstanke att han eller hon har begått brottet och sådant yttrande inte inhämtats under förundersökningen. Yttrande behöver inte inhämtas om brottet är ringa, om det är uppenbart att det finns förutsättningar för åtalsunderlåtelse eller om det annars är obehövligt.

Om förundersökningen gäller brott på vilket fängelse kan följa, ska, om möjligt, undersökningsledaren begära ett sådant yttrande som avses i första stycket senast i samband med delgivning av brottsmisstanke enligt 23 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken.

Ett yttrande ska innehålla en redogörelse för vilka åtgärder som nämnden tidigare har vidtagit i fråga om den unge samt en bedömning av om den unge har ett särskilt behov av åtgärder som syftar till att motverka att han eller hon utvecklas ogynnsamt. Vidare ska yttrandet innehålla en redovisning av de åtgärder som nämnden avser att vidta. Åtgärderna ska redovisas i ett ungdomskontrakt om de vidtas med stöd av socialtjänstlagen och i en vårdplan om de vidtas med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Arten, omfattningen och varaktigheten av åtgärderna ska framgå av kontraktet eller vårdplanen. Yttrandet ska, om undersökningsledaren eller, i de fall som avses i första stycket, åkla-

Ett yttrande ska innehålla en redogörelse för vilka åtgärder som nämnden tidigare har vidtagit i fråga om den unge samt en bedömning av om den unge har ett särskilt behov av åtgärder som syftar till att motverka att han eller hon utvecklas ogynnsamt. Vidare ska yttrandet innehålla en redovisning av de åtgärder som nämnden avser att vidta. Åtgärderna ska redovisas i ett ungdomskontrakt om de vidtas med stöd av socialtjänstlagen och i en vårdplan om de vidtas med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Arten, omfattningen och varaktigheten av åtgärderna ska framgå av kontraktet eller vårdplanen. Yttrandet ska, om undersökningsledaren eller, i de fall som avses i första stycket, åkla-

⁵⁹ Senaste lydelse: SFS 2012:47.

garen begär det eller om nämnden finner det nödvändigt, även innehålla en redogörelse för den unges personliga utveckling och levnadsomständigheter i övrigt.

garen begär det eller om nämnden finner det nödvändigt, även innehålla en redogörelse för den unges personliga utveckling och levnadsomständigheter i övrigt.
I yttrandet ska anges om ungdomstjänst är en lämplig påföljd med hänsyn till den unges person eller övriga omständigheter.

Nämnden ska även utan samband med yttrande lämna den som har ansvaret för att inhämta yttrande de upplysningar som denne begär i fråga om den unge.

17 §⁶⁰

Åtalsunderlåtelse får beslutas, om den unge blir föremål för sådan åtgärd som anges nedan och det med skäl kan antas att därigenom vidtas vad som är lämpligast för den unge:

1. vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453),
2. vård eller annan åtgärd enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, eller
3. annan åtgärd som innebär att den unge får hjälp eller stöd.

Åtalsunderlåtelse får också beslutas, om det är uppenbart att brottet har skett av okynne eller förhastande.

Åtalsunderlåtelse får också beslutas, om det är uppenbart att brottet har skett av okynne eller förhastande *eller om brottsligheten är sådan att det kan förväntas att den unge skulle ha dömts till varningsstraff enligt 32 kap. 2 § brottsbalken om åtal hade väckts.*

Vid bedömningen av om åtalsunderlåtelse *skall* meddelas *skall* åklagaren utöver vad som följer av första och andra styckena särskilt beakta den unges vilja att ersätta målsäganden för skada som uppkommit genom brottet, att avhjälpa eller begränsa skadan, att på annat sätt gottgöra måls-

Vid bedömningen av om åtalsunderlåtelse *ska* meddelas *ska* åklagaren utöver vad som följer av första och andra styckena särskilt beakta den unges vilja att ersätta målsäganden för skada som uppkommit genom brottet, att avhjälpa eller begränsa skadan, att på annat sätt gottgöra måls-

⁶⁰ Senaste lydelse: SFS 2006:894.

äganden eller att medverka till att medling kommer till stånd enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott.

Åtalsunderlåtelse får inte beslutas, om något väsentligt allmänt eller enskilt intresse därigenom åsidosätts. Vid bedömningen av om något väsentligt allmänt intresse åsidosätts *skall* särskilt beaktas om den unge tidigare har gjort sig skyldig till brott.

äganden eller att medverka till att medling kommer till stånd enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott.

Åtalsunderlåtelse får inte beslutas, om något väsentligt allmänt eller enskilt intresse därigenom åsidosätts. Vid bedömningen av om något väsentligt allmänt intresse åsidosätts *ska* särskilt beaktas om den unge tidigare har gjort sig skyldig till brott.

30 b §⁶¹

Om någon som dömts till ungdomsvård *eller till* ungdomstjänst i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne enligt en föreskrift vid ungdomsvård om att följa ett ungdomskontrakt eller enligt en dom på ungdomstjänst, får åklagaren i stället för att väcka talan enligt 32 kap. 4 § brottsbalken besluta att varning *skall* meddelas den unge, om detta bedöms vara en tillräcklig åtgärd.

Varning *skall* så snart det kan ske meddelas den unge vid ett personligt sammanträffande. Den unges vårdnadshavare eller annan som svarar för den unges vård och fostran samt annan som har en fostrande roll i förhållande till den unge *skall* kallas till sam-

Om någon som dömts till ungdomsvård, ungdomstjänst, *kontaktskyldighet för unga eller ungdomsövervakning* i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne enligt en föreskrift vid ungdomsvård om att följa ett ungdomskontrakt eller enligt en dom på ungdomstjänst, *kontaktskyldighet för unga eller ungdomsövervakning* får åklagaren i stället för att väcka talan enligt 32 kap. 10 § brottsbalken besluta att varning *ska* meddelas den unge, om detta bedöms vara en tillräcklig åtgärd.

Varning *ska* så snart det kan ske meddelas den unge vid ett personligt sammanträffande. Den unges vårdnadshavare eller annan som svarar för den unges vård och fostran samt annan som har en fostrande roll i förhållande till den unge *ska* kallas till sam-

⁶¹ Senaste lydelse: SFS 2006:894.

manträffandet, om det inte möter hinder eller annars finns särskilda skäl mot det. Även företrädare för socialtjänsten bör ges tillfälle att närvara. Kan ett personligt sammanträffande inte komma till stånd, *skall* den unge underrättas skriftligen om beslutet.

Vid sammanträffandet *skall* åklagaren särskilt förklara innebörden av beslutet och klargöra vad följderna kan bli vid fortsatt misskötsamhet.

manträffandet, om det inte möter hinder eller annars finns särskilda skäl mot det. Även företrädare för socialtjänsten bör ges tillfälle att närvara. *Gäller frågan om varning ungdomsövervakning kan även företrädare för Statens institutionsstyrelse ges tillfälle att närvara.* Kan ett personligt sammanträffande inte komma till stånd, *ska* den unge underrättas skriftligen om beslutet.

Vid sammanträffandet *ska* åklagaren särskilt förklara innebörden av beslutet och klargöra vad följderna kan bli vid fortsatt misskötsamhet.

Samverkan mellan myndigheter

39 §

Varje socialnämnd, tingsrätt, polismyndighet och åklagarkammare som handlägger ungdomsmål, ska verka för samverkan mellan de olika myndigheterna om handläggning av mål och ärenden om unga lagöverträdare samt tillse att företrädare för myndigheten medverkar vid sådan lokal samverkan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1974:202) om beräkning av strafftid

dels att 1, 5, 9, 13, 19 och 19 a §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 19 c §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §⁶²

Dom på fängelse *skall* befordras till verkställighet enligt denna lag. Lagen gäller även i fråga om hur tid för sådan verkställighet *skall* beräknas.

Vad i denna lag är föreskrivet om fängelse gäller även fängelse vilket ålagts som förvandlingsstraff för böter.

Dom på fängelse *som inte är villkorligt ska* befordras till verkställighet enligt denna lag. Lagen gäller även i fråga om hur tid för sådan verkställighet *ska* beräknas.

Vad i denna lag är föreskrivet om fängelse gäller *endast fängelse som inte är villkorligt. Lagen gäller* även fängelse vilket ålagts som förvandlingsstraff för böter.

5 §⁶³

Bestämmelserna i 4 § äger motsvarande tillämpning i fråga om den som är omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken eller som undergår fängelse eller på annan grund är intagen i kriminalvårdsanstalt.

Bestämmelserna i 4 § äger motsvarande tillämpning i fråga om den som är omhändertagen enligt 27 kap. 13 § fjärde stycket brottsbalken eller som undergår fängelse eller på annan grund är intagen i kriminalvårdsanstalt.

9 §⁶⁴

Är den som *skall* undergå fängelse häktad, omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket

Är den som *ska* undergå fängelse häktad, omhändertagen enligt 27 kap. 13 § fjärde stycket

⁶² Senaste lydelse SFS 1981:212.

⁶³ Senaste lydelse SFS 1987:764.

⁶⁴ Senaste lydelse SFS 1996:795.

brottsbalken eller intagen i kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd i annat mål när domen får verkställas, *skall* kriminalvårdsanstalten eller häktet där han är intagen omedelbart befordra domen till verkställighet. Om han är intagen på en sådan enhet som avses i 5 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, är det i stället verksamhetschefen som *skall* göra det.

Förvaras den som är häktad i målet *ej* i kriminalvårdsanstalt, *skall* han för verkställighet förpassas till sådan anstalt.

Är den dömd häktad i annat mål när domen får verkställas och förvaras han *ej* i kriminalvårdsanstalt, får verkställigheten påbörjas där han förvaras.

brottsbalken eller intagen i kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd i annat mål när domen får verkställas, *ska* kriminalvårdsanstalten eller häktet där han *eller hon* är intagen omedelbart befordra domen till verkställighet. Om han *eller hon* är intagen på en sådan enhet som avses i 5 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, är det i stället verksamhetschefen som *ska* göra det.

Förvaras den som är häktad i målet *inte* i kriminalvårdsanstalt, *ska* han *eller hon* för verkställighet förpassas till sådan anstalt.

Är den dömd häktad i annat mål när domen får verkställas och förvaras han *eller hon inte* i kriminalvårdsanstalt, får verkställigheten påbörjas där han *eller hon* förvaras.

13 §⁶⁵

Visar den som har dömts till fängelse att en ansökan om att han av nåd *skall* befrias från straffet eller få detta utbytt mot böter, *villkorlig dom*, *skyddstillsyn* eller *överlämnande till särskild vård* har getts in till regeringen sist den dag då han enligt 10 § första stycket senast skulle ha inställt sig vid kriminalvårdsanstalt, *skall* verkställigheten anstå i avvaktan på regeringens beslut med anledning av ansökningen. Detta gäller dock

Visar den som har dömts till fängelse att en ansökan om att han *eller hon* av nåd *ska* befrias från straffet eller få detta utbytt mot böter eller *villkorligt fängelse* har getts in till regeringen sist den dag då han *eller hon* enligt 10 § första stycket senast skulle ha inställt sig vid kriminalvårdsanstalt, *ska* verkställigheten anstå i avvaktan på regeringens beslut med anledning av ansökningen. Detta gäller dock inte om den dömd är intagen i häkte eller

⁶⁵ Senaste lydelse SFS 1986:653.

inte om den dömda är intagen i häkte eller kriminalvårdsanstalt, om nåd tidigare har sökts i målet eller om det finns skälig anledning *antaga* att den dömda avviker.

kriminalvårdsanstalt, om nåd tidigare har sökts i målet eller om det finns skälig anledning *att anta* att den dömda avviker.

19 §⁶⁶

Vid verkställighet av fängelse räknas strafftiden, när den dömda är häktad eller omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken eller på annan grund intagen i kriminalvårdsanstalt, från den dag då domen får verkställas och i annat fall från den dag då den dömda enligt 10 § tas in i häkte eller kriminalvårdsanstalt eller omhändertas av polismyndighet för förpassning.

Vid verkställighet av fängelse räknas strafftiden, när den dömda är häktad eller omhändertagen enligt 27 kap. 13 § fjärde stycket brottsbalken eller på annan grund intagen i kriminalvårdsanstalt, från den dag då domen får verkställas och i annat fall från den dag då den dömda enligt 10 § tas in i häkte eller kriminalvårdsanstalt eller omhändertas av polismyndighet för förpassning.

Den tid som en intagen vistas utanför anstalt enligt 10 kap. 3 § fängeslagen (2010:610) eller enligt 4 kap. 29 eller 31 § lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål ska räknas in i verkställighetstiden. Detsamma gäller den tid som en intagen vistas utanför anstalt med stöd av 9 kap. 1 §, 10 kap. 1, 2 eller 4 § eller 11 kap. 1 § fängeslagen, om inte särskilda skäl talar mot det.

Den tid som den dömda hållits i häkte i målet eller varit omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken efter det att slutlig dom eller beslut däri meddelades, ska räknas in i verkställighetstiden.

Den tid som den dömda hållits i häkte i målet eller varit omhändertagen enligt 27 kap. 13 § fjärde stycket brottsbalken efter det att slutlig dom eller beslut däri meddelades, ska räknas in i verkställighetstiden.

19 a §⁶⁷

Om någon har dömts till fängelse på viss tid eller om domstol, med tillämpning av 34 kap.

Om någon har dömts till fängelse på viss tid eller om domstol, med tillämpning av 34 kap.

⁶⁶ Senaste lydelse SFS 2010:617.

⁶⁷ Senaste lydelse SFS 2000:176.

1 § 1 brottsbalken, har *förordnat* att sådan påföljd *skall* avse ytterligare brott, och den dömda med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst 24 timmar har varit berövad friheten som anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning med stöd av 10 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, *skall* tiden för frihetsberövandet, till den del därunder inte samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, anses som tid under vilken den utdömda påföljden verkställts i anstalt.

Om rätten har *undanröjt en villkorlig dom eller en skyddstillsyn och i stället dömt till fängelse på viss tid, skall* första stycket tillämpas, i den mån tillgodoräknande inte skett enligt första stycket eller 33 kap. 6 § tredje stycket brottsbalken, även i fråga om

1. frihetsberövande som föregått *den villkorliga domen eller domen på skyddstillsyn,*
2. frihetsberövande som föregått dom genom vilken *förordnats att den villkorliga domen eller skyddstillsynen skall* avse även ytterligare brott samt
3. sådant omhändertagande som avses i 28 kap. 6 b § eller 11 § tredje stycket brottsbalken.

2 § 1 brottsbalken, har *beslutat* att sådan påföljd *ska* avse ytterligare brott, och den dömda med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst 24 timmar har varit berövad friheten som anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning med stöd av 10 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, *ska* tiden för frihetsberövandet, till den del därunder inte samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, anses som tid under vilken den utdömda påföljden verkställts i anstalt.

Om rätten har *beslutat att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i kriminalvårdsanstalt, ska* första stycket tillämpas, i den mån tillgodoräknande inte skett enligt första stycket eller 33 kap. 6 § andra stycket brottsbalken, även i fråga om

1. frihetsberövande som föregått *det villkorliga fängelsestraffet,*
2. frihetsberövande som föregått dom genom vilken *beslutats att det villkorliga fängelsestraffet ska* avse även ytterligare brott samt
3. sådant omhändertagande som avses i 27 kap. 7 § fjärde stycket eller 13 § fjärde stycket brottsbalken.

19 c §

Förekommer till verkställighet på en gång dom på fängelse på livstid och dom på böter, förvandlingsstraff för böter, fängelse på viss tid, ungdomsvård, ungdomstjänst, kontaktskyldighet för unga, ungdomsövervakning eller slutet ungdomsvård, ska livstidsstraffet träda i stället för den andra påföljden.

Förekommer till verkställighet på en gång en dom på fängelse som inte är villkorligt på viss tid i minst två år och en dom på böter eller förvandlingsstraff för böter som har meddelats innan den förstnämnda påföljden har börjat verkställas, ska fängelsestraffet träda i stället för den andra påföljden.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.
  2. Bestämmelserna i 5, 9, 19 och 19 a §§ i sina äldre lydelse ska tillämpas beträffande påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.

4 Förslag till lag om ändring i bötesverkställighetslagen (1979:189)

Härigenom föreskrivs att 1, 3, 15 och 22 § bötesverkställighetslagen (1979:189) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §⁶⁸

Bötesstraff verkställs genom upp- eller indrivning. Regeringen bestämmer, i vad mån upp- eller indrivning *skall* ske.

Böter verkställs genom upp- eller indrivning. Regeringen bestämmer, i vad mån upp- eller indrivning *ska* ske.

Lagens bestämmelser om böter gäller också vite. Bestämmelserna i 1–13 §§ gäller dessutom sådan särskild rättsverkan av brott som innefattar betalningsskyldighet. Vad som sägs i lagen om dom gäller även beslut.

3 §

Om verkställighet utomlands av här i landet *ålagt bötesstraff* finns särskilda bestämmelser.

Om verkställighet utomlands av här i landet *ålagda böter* finns särskilda bestämmelser.

15 §⁶⁹

Böter som inte har kunnat drivas in, *skall* på talan av åklagare förvandlas till fängelse, om *det är uppenbart att* den bötfällde av tredska har underlåtit att betala böterna eller om förvandling annars av särskilda skäl är påkallad från allmän synpunkt.

Är den bötfällde, när förvandling *skall* ske, skyldig att betala även andra böter än sådana som avses i första stycket, *skall* också dessa böter förvandlas.

Böter som inte har kunnat drivas in, *ska* på talan av åklagare förvandlas till fängelse, om den bötfällde av tredska har underlåtit att betala böterna eller om förvandling annars av särskilda skäl är påkallad från allmän synpunkt.

Är den bötfällde, när förvandling *ska* ske, skyldig att betala även andra böter än sådana som avses i första stycket, *ska* också dessa böter förvandlas.

⁶⁸ Senaste lydelse SFS 1983:352.

⁶⁹ Senaste lydelse SFS 1993:902.

Förvandlingsstraffet *skall* bestämmas till fängelse i lägst fjorton dagar och högst tre månader.

Förvandlingsstraffet *ska* bestämmas till fängelse i lägst fjorton dagar och högst tre månader. *Det får inte beslutas att förvandlingsstraffet ska vara villkorligt.*

22 §⁷⁰

Förvandling *av böter* får *ej* ske av

1. böter, som har *ådömts* för brott som enligt domen begåtts under påverkan av en allvarlig psykisk störning,

2. vite som har *utdömts* för underlåtenhet att fullgöra dom eller beslut rörande saken i mål som har handlagts enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.

Om hinder i andra fall mot förvandling av böter eller viten finns särskilda bestämmelser.

Förvandling får *inte* ske av

1. böter som *döms ut i för-
ening med villkorligt fängelse,*

2. böter, som har *dömts ut* för brott som enligt domen begåtts under påverkan av en allvarlig psykisk störning,

3. vite som har *dömts ut* för underlåtenhet att fullgöra dom eller beslut rörande saken i mål som har handlagts enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.
  2. Bestämmelsen i 15 § ska tillämpas i sin äldre lydelse beträffande bötesstraff som dömts ut före ikraftträdandet.

---

⁷⁰ Senaste lydelse SFS 1991:1140.

5 Förlag till förordning om ändring i bötesverkställighetsförordningen (1979:197)

Härigenom föreskrivs i fråga om bötesverkställighetsförordningen (1979:197)

dels att 17 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 5 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 a §

Den som ålagts böter ska medges en tid om minst trettio dagar att betala böterna, räknat från det att en dom vunnit laga kraft eller ett föreläggande godkänts, innan böterna lämnas för indrivning enligt 6 §.

Den som ålagts dagsböter ska efter ansökan medges en tid om ytterligare minst nittio dagar att betala böterna innan de lämnas för indrivning enligt 6 §. Skriftlig ansökan om ett sådant anstånd ska inkomma till Rikspolisstyrelsen innan den betalningsfrist som anges i första stycket har löpt ut. Den bötfällde ska då ges möjlighet att betala beloppet i tre separata poster eller hela beloppet inom nittio dagar.

17 §⁷¹

Om indrivning av böter har avbrutits utan att böterna har blivit fullt betalda och om det enligt Kronofogdemyndighetens

Om indrivning av böter har avbrutits utan att böterna har blivit fullt betalda och om det enligt Kronofogdemyndighetens

⁷¹ Senaste lydelse SFS 2006:1199.

bedömning finns anledning att anta att böterna *skall* förvandlas, *skall* Kronofogdemyndigheten skyndsamt sända en redogörelse för förhållandet till åklagare som är behörig att föra talan om böternas förvandling. Redogörelsen *skall* innehålla upplysningar om den bötfällda och hans förmåga att betala böterna samt utdrag ur utsöknings- och indrivningsdatabasen. Redogörelsen upprättas enligt formulär som fastställs av Kronofogdemyndigheten efter samråd med Åklagarmyndigheten.

Om böterna betalas helt eller delvis, sedan handlingarna har sänts till åklagaren men innan rätten har meddelat slutligt beslut i målet, *skall* Kronofogdemyndigheten genast underrätta åklagaren.

Uppgift om att handlingarna har översänts till åklagaren och vilken dag detta har skett *skall* föras in i utsöknings- och indrivningsdatabasen. Utfärdar Kronofogdemyndigheten därefter nytt utdrag ur utsöknings- och indrivningsdatabasen, *skall* även uppgift om detta föras in i databasen. På grund av ett sådant utdrag får inte någon åtgärd vidtas för böternas förvandling utan att samtycke lämnas av den åklagare till vilken utdrag först sänts.

bedömning finns anledning att anta att böterna *ska* förvandlas *eller att det ska vidtas åtgärder enligt 27 kap. 11 § brottsbalken, ska* Kronofogdemyndigheten skyndsamt sända en redogörelse för förhållandet till åklagare som är behörig att föra talan om böternas förvandling *eller om åtgärder enligt 27 kap. 11 § brottsbalken*. Redogörelsen *ska* innehålla upplysningar om den bötfällda och hans *eller hennes* förmåga att betala böterna samt utdrag ur utsöknings- och indrivningsdatabasen. Redogörelsen upprättas enligt formulär som fastställs av Kronofogdemyndigheten efter samråd med Åklagarmyndigheten.

Om böterna betalas helt eller delvis, sedan handlingarna har sänts till åklagaren men innan rätten har meddelat slutligt beslut i målet, *ska* Kronofogdemyndigheten genast underrätta åklagaren.

Uppgift om att handlingarna har översänts till åklagaren och vilken dag detta har skett *ska* föras in i utsöknings- och indrivningsdatabasen. Utfärdar Kronofogdemyndigheten därefter nytt utdrag ur utsöknings- och indrivningsdatabasen, *ska* även uppgift om detta föras in i databasen. På grund av ett sådant utdrag får inte någon åtgärd vidtas för böternas förvandling utan att samtycke lämnas av den åklagare till vilken utdrag först sänts.

Bestämmelserna i denna paragraf tillämpas inte i fråga om en bötfälld, som inte har kunnat anträffas eller som vistas utomlands.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2015.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall

Härigenom föreskrivs att 46 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall ska upphöra att gälla den 1 juli 2015.

7 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Härigenom föreskrivs att 22 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §⁷²

Om det kan antas att den som är under 20 år till följd av ett beteende som avses i 3 § kommer att behöva beredas vård enligt denna lag om beteendet fortsätter och det stöd eller den behandling som den unge behöver inte kan ges med samtycke av den unge själv, om han eller hon har fyllt 15 år, och av den unges vårdnads-havare, får socialnämnden besluta

1. att den unge *skall* hålla regelbunden kontakt med en särskilt kvalificerad kontaktperson som socialnämnden utsett, eller

2. att den unge *skall* delta i behandling i öppna former inom socialtjänsten.

När ett sådant beslut meddelas *skall* en särskild behandlingsplan finnas.

Bestämmelserna i 13 § första och tredje styckena samt 21 § första och tredje styckena gäller i tillämpliga delar också i fråga om beslut enligt första stycket. Prövning enligt 13 § tredje stycket av frågan om sådant beslut *skall* upphöra att gälla *skall* ske första gången inom sex månader från dagen för nämndens beslut.

1. att den unge *ska* hålla regelbunden kontakt med en särskilt kvalificerad kontaktperson som socialnämnden utsett, eller

2. att den unge *ska* delta i behandling i öppna former inom socialtjänsten.

När ett sådant beslut meddelas *ska* en särskild behandlingsplan finnas.

Bestämmelserna i 13 § första och tredje styckena samt 21 § första och tredje styckena gäller i tillämpliga delar också i fråga om beslut enligt första stycket. Prövning enligt 13 § tredje stycket av frågan om sådant beslut *ska* upphöra att gälla *ska* ske första gången inom sex månader från dagen för nämndens beslut.

Sådana insatser som avses i första stycket får också beslutas

⁷² Senaste lydelse: SFS 2006:896.

om den som dömts till sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 11 § brottsbalken vid verkställighetens slut bedöms vara i uppenbart behov av fortsatta insatser för att inte hemfalla till ett sådant beteende som avses i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.

8 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m.

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål ska ha följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

När det i brottmål för att avgöra påföljdsfrågan eller annars behövs en särskild utredning om en misstänks personliga förhållanden *eller om åtgärder som kan antas bidra till att han eller hon avhåller sig från fortsatt brottslighet, skall* ett yttrande inhämtas från Kriminalvården.

1 §⁷³

När det i brottmål för att avgöra påföljdsfrågan eller annars behövs en särskild utredning om en misstänks personliga förhållanden, *ska* ett yttrande inhämtas från Kriminalvården.

Ett sådant yttrande behöver dock inte inhämtas, om den utredning som behövs ändå finns tillgänglig för rätten eller om den inhämtas på annat sätt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.

---

⁷³ Senaste lydelse: SFS 2005:980.

9 Förslag till lag om upphävande av lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll ska upphöra att gälla den 1 juli 2015.

Den upphävda lagen ska tillämpas vid verkställighet av fängelsestraff som dömts ut före ikraftträdandet.

10 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

dels att 10 a § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 10 b §, av följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Om någon har dömts till sluten ungdomsvård eller om rätten, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 brottsbalken, har förordnat att sådan påföljd ska avse ytterligare brott, ska, i fråga om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljden, 19 a och 19 b §§ lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. tillämpas på motsvarande sätt.

10 a §⁷⁴

Om någon har dömts till sluten ungdomsvård eller om rätten, med tillämpning av 32 kap. 13 § 1 brottsbalken, har beslutat att sådan påföljd ska avse ytterligare brott, ska, i fråga om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljden, 19 a och 19 b §§ lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. tillämpas på motsvarande sätt.

10 b §

Förekommer till verkställighet på en gång en dom på sluten ungdomsvård i minst två år och en dom på böter eller förvandlingsstraff för böter som har meddelats innan den förstnämnda påföljden har börjat verkställas, ska utdömd sluten ungdomsvård träda i stället för den andra påföljden.

⁷⁴ Enligt den lydelse som träder i kraft den dag regeringen bestämmer (SFS 2011:1172).

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.
  2. Bestämmelsen i 10 a § ska tillämpas i sin äldre lydelse beträffande domar som meddelats före ikraftträdandet.

11 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister

Härigenom föreskrivs att 3 och 17 §§ lagen (1998:620) om belastningsregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §⁷⁵

- Registret ska innehålla uppgifter om den som
1. genom dom, beslut, strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot har ålagts påföljd för brott,
  2. har ålagts förvandlingsstraff för böter,
  3. med tillämpning av 30 kap. 6 § brottsbalken har förklarats fri från påföljd,
  4. på grund av åklagares beslut enligt 20 kap. 7 § rättegångsbalken, 9 eller 17 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare eller 46 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall inte har åtalats för brott, eller
  5. har meddelats kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud eller tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang, dock inte tillträdesförbud enligt 9 a § i den sistnämnda lagen.
3. på grund av åklagares beslut enligt 20 kap. 7 § rättegångsbalken eller 9 eller 17 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare inte har åtalats för brott, eller
4. har meddelats kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud eller tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang, dock inte tillträdesförbud enligt 9 a § i den sistnämnda lagen.

17 §⁷⁶

- Utöver vad som följer av 16 § ska uppgifter om
1. fängelse- eller förvandlings-
- Utöver vad som följer av 16 § ska uppgifter om
1. fängelsestraff som inte är

⁷⁵ Senaste lydelse SFS 2011:492.

⁷⁶ Senaste lydelse SFS 2011:492.

straff för böter gallras tio år efter frigivningen,

2. fängelsestraff som ska anses helt verkställt genom tidigare frihetsberövande eller från vilket någon genom beslut om nåd helt har befriats gallras tio år efter domen eller beslutet,

3. fängelsestraff som har fallit bort enligt 35 kap. 8 eller 9 § brottsbalken eller förvandlingsstraff för böter som har fallit bort enligt 18 eller 21 § bötesverkställighetslagen (1979:189) gallras fem år efter det att straffet föll bort,

4. skyddstillsyn eller villkorlig dom gallras

a) tio år efter domen eller beslutet, eller

b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

5. slutna ungdomsvård gallras tio år efter det att påföljden helt verkställts,

6. ungdomsvård eller överlämnande till vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall gallras

a) tio år efter domen eller beslutet, eller

b) fem år efter domen eller be-

villkorligt eller förvandlingsstraff för böter gallras tio år efter frigivningen,

2. villkorligt fängelse gallras

a) tio år efter domen eller beslutet, eller

b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

3. fängelsestraff som ska anses helt verkställt genom tidigare frihetsberövande eller från vilket någon genom beslut om nåd helt har befriats gallras tio år efter domen eller beslutet,

4. fängelsestraff som har fallit bort enligt 35 kap. 8 eller 9 § brottsbalken eller förvandlingsstraff för böter som har fallit bort enligt 18 eller 21 § bötesverkställighetslagen (1979:189) gallras fem år efter det att straffet föll bort,

6. ungdomsvård gallras

a) tio år efter domen eller beslutet, eller

b) fem år efter domen eller be-

- slutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,
7. överlämnande till rättspsykiatrisk vård gallras tio år efter utskrivningen,
8. ungdomstjänst gallras
- a) tio år efter domen eller beslutet, eller
- b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,
9. böter gallras fem år efter domen, beslutet eller godkännandet av strafföreläggandet eller föreläggandet av ordningsbot,
10. att någon enligt 30 kap. 6 § brottsbalken har förklarats fri från påföljd gallras
- a) tio år efter domen eller beslutet, eller
- b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,
11. åklagares beslut att inte åtala för brott gallras
- a) tio år efter beslutet, eller
- b) tre år efter beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet,
12. beslut om kontaktförbud gallras tio år efter beslutet, och
13. beslut om tillträdesförbud gallras fem år efter beslutet.
- slutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,
8. varningsstraff, ungdomstjänst, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning gallras fem år efter domen eller beslutet,
10. åklagares beslut att inte åtala för brott gallras
- a) tio år efter beslutet, eller
- b) tre år efter beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet,
11. beslut om kontaktförbud gallras tio år efter beslutet, och
12. beslut om tillträdesförbud gallras fem år efter beslutet.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.
  2. Bestämmelserna i 3 § ska tillämpas i sin äldre lydelse beträffande domar och beslut som meddelats före ikraftträdandet.
  3. Bestämmelserna i 17 § ska tillämpas i sina äldre lydelseer beträffande påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.

12 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1134) om belastningsregister

Härigenom föreskrivs att 2–4, 9–13, 21, 31 och 40 §§ förordningen (1999:1134) om belastningsregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §⁷⁷

Om förutsättningarna för registrering enligt 3 eller 4 § lagen (1998:620) om belastningsregister är uppfyllda, *skall* registret innehålla uppgifter om

1. namn, personnummer eller identitetsuppgifter,
2. domen, beslutet, strafföreläggandet eller föreläggandet av ordningsboten,
3. de brott som den registrerade har begått samt påföljden,
4. att ett brott har begåtts under påverkan av en sådan allvarlig psykisk störning som avses i 30 kap. 6 § brottsbalken,

5. att en viss påföljd *skall* avse även annat brott, att den *skall* undanröjas eller att den *skall* ersätta en annan påföljd,

6. beslut om utvisning ur Sverige enligt 8 kap. 8 § utlänningslagen (2005:716),

7. förordnande om omedelbar verkställighet eller om ett sådant tillgodoräknande av frihetsberövande eller omhändertagande som avses i 33 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken,

8. gjord personutredning,

Om förutsättningarna för registrering enligt 3 eller 4 § lagen (1998:620) om belastningsregister är uppfyllda, *ska* registret innehålla uppgifter om

1. namn, personnummer och andra samordningsnummer och andra identitetsuppgifter,
2. domen, beslutet, strafföreläggandet eller föreläggandet av ordningsboten,
3. de brott som den registrerade har begått samt påföljden,

4. att ett brott har begåtts under påverkan av en sådan allvarlig psykisk störning som avses i 30 kap. 6 § brottsbalken,

4. att en viss påföljd *ska* avse även annat brott, att den *ska* undanröjas eller att den *ska* ersätta en annan påföljd,

5. att ett villkorligt fängelsestraff *ska* verkställas i kriminalvårdsanstalt,

6. beslut om utvisning ur Sverige enligt 8 kap. 8 § utlänningslagen (2005:716),

7. förordnande om omedelbar verkställighet eller om ett sådant tillgodoräknande av frihetsberövande eller omhändertagande som avses i 33 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken,

8. gjord personutredning,

⁷⁷ Senaste lydelse SFS 2006:1125.

9. dom eller beslut enligt 34 kap. 10 eller 18 § brottsbalken eller beslut enligt 19 § andra stycket bötesverkställighetslagen (1979:189),

10. lagakraftvunnet beslut varigenom fängelse på livstid omvandlats till ett tidsbestämt straff enligt lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid,

11. att en dom eller ett beslut i den del som rör den utdömda påföljden eller avser sådan särskild rättsverkan av brott som innefattar betalningsskyldighet har vunnit laga kraft eller i något av dessa avseenden har överklagats,

12. att regeringen av nåd har efterskänt eller ändrat en påföljd som har förts in i belastningsregistret, samt

13. att resning har beviljats.

9. dom eller beslut enligt 34 kap. 11 eller 12 § brottsbalken eller beslut enligt 19 § andra stycket bötesverkställighetslagen (1979:189),

Uppgifter om den som dömts till fängelse

Uppgifter om den som dömts till fängelse som inte är villkorligt

3 §

I fråga om den som har dömts till fängelse eller ålagts förvandlingsstraff för böter *skall* belastningsregistret även innehålla uppgifter om

1. tidpunkten för verkställighetens början,
2. tidpunkten för frigivning,
3. prövotiden och den återstående strafftiden vid villkorlig frigivning,

4. beslut om helt eller delvis förverkande av villkorligt medgiven frihet,

5. beslut om övervakning vid villkorligt medgiven frihet,

6. beslut om förlängning av övervakningstid,

7. beslut om återupptagen övervakning, samt

8. tidpunkten för bortfallande av fängelse enligt 35 kap. 8 och 9 §§ brottsbalken eller förvandlingsstraff för böter enligt 18 och 21 §§ bötesverkställighetslagen (1979:189).

I fråga om den som har dömts till fängelse *som inte är villkorligt* eller ålagts förvandlingsstraff för böter *ska* belastningsregistret även innehålla uppgifter om

Uppgifter om den som dömts till skyddstillsynUppgifter om den som dömts till villkorligt fängelse

4 §

I fråga om den som har dömts till *skyddstillsyn* skall belastningsregistret även innehålla uppgifter om

1. beslut om *förlängning av* provotid,

2. beslut om *förlängning av* övervakningstid,

3. beslut om *återupptagen* övervakning, samt

4. beslut om att *övervakningen med anledning av en dom på skyddstillsyn skall anstå eller att vidare verkställighet inte får äga rum.*

I fråga om den som har dömts till *villkorligt fängelse* ska belastningsregistret även innehålla uppgifter om

1. beslut om provotid,

2. beslut om att en sanktion enligt 27 kap. 2–7 §§ brottsbalken ska undanröjas,

3. beslut om att det villkorliga fängelsestraffet ska förenas med en ny sanktion enligt 27 kap. 2–7 §§ brottsbalken, samt

4. beslut om att vidare verkställighet av kontraktsvård inte får ske.

9 §

Belastningsregistret *skall* också innehålla uppgifter om

1. beslut av en myndighet i Danmark, Finland, Island eller Norge om överflyttning till den staten av verkställighet av fängelse eller övervakning av den som villkorligt frigivits eller dömts till *skyddstillsyn*,

2. annat beslut av en myndighet i en annan stat om verkställighet av en påföljd som dömts ut här i landet,

3. beslut av en svensk domstol eller en myndighet enligt 5, 10, 14, 17 eller 21 § lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m., samt

4. beslut av en svensk myndighet enligt 10 § lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet.

Belastningsregistret *ska* också innehålla uppgifter om

1. beslut av en myndighet i Danmark, Finland, Island eller Norge om överflyttning till den staten av verkställighet av fängelse eller övervakning av den som villkorligt frigivits eller dömts till *villkorligt fängelse*,

10 §⁷⁸

Uppgifter ur belastningsregistret ska lämnas ut om det begärs av

1. det statsråd som är föredragande i ärenden enligt lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll, i ärenden om utlämning för brott eller om nåd i brottmål eller andra ärenden enligt 12 kap. 9 § regeringsformen, i ärenden om upphävande av allmän domstols beslut om utvisning på grund av brott enligt utlänningslagen (2005:716), i ärenden om överförande av straffverkställighet enligt lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom eller i ärenden om anställning som domare eller hyresråd, eller den statsrådet bemyndigar, för utredning i ett sådant ärende och i fråga om den som ärendet gäller,

2. chefen för Justitiedepartementet eller den han eller hon bemyndigar, om utdraget behövs för att fullgöra en skyldighet Sverige har enligt en överenskommelse med en främmande stat,

3. en åklagarmyndighet, i ärenden där en prövning ska göras, i fråga om den som prövningen gäller,

4. en polismyndighet i passärenden, tillståndsärenden och andra ärenden där en lämplighetsprövning ska göras, i fråga om den som prövningen gäller, samt i ärenden om anställning eller uppdrag vid myndigheten,

5. Tullverket i tillståndsärenden och andra ärenden där en lämplighetsprövning ska göras enligt kommissionens förordning (EEG) nr 2454/93 av den 2 juli 1993 om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EEG) nr 2913/92 om inrättandet av en tullkodex för gemenskapen, samt i andra tillståndsärenden och ärenden där en lämplighetsprövning ska göras i fråga om den som prövningen gäller,

6. en länsstyrelse, i fråga om den som ärendet gäller, om inte annat anges, i ärenden

a) där länsstyrelsen enligt lag eller förordning ska hämta in sådana uppgifter,

b) där länsstyrelsen ska göra en lämplighetsprövning,

c) där länsstyrelsen ska pröva frågor om förbud mot att ha djur eller om omhändertagande av djur,

d) om godkännande och tillsyn enligt förordningen (1989:149) om bevakningsföretag m.m.,

e) om godkännande av skyddsvakt enligt skyddsförordningen (2010:523),

---

⁷⁸ Senaste lydelse SFS 2011:972.

f) om godkännande och tillsyn enligt förordningen (2011:155) om auktorisation av delgivningsföretag, och

g) om auktorisation enligt förordningen om auktorisation av delgivningsföretag, i fråga om personer som anges i 4 § första stycket 1 och 2 i den förordningen,

7. Transportstyrelsen, i fråga om den som myndigheten vid lämplighetsprövning enligt lagen (1998:493) om trafikskolor och förordningen (1998:978) om trafikskolor överväger att ge tillstånd eller godkänna samt i ärenden om körkortstillstånd, körkort, traktorkort, taxiförarlegitimation, tillstånd till yrkesmässig trafik, biluthyrning och transporttillstånd, i fråga om den som ärendet gäller,

8. en myndighet som har rätt att besluta om frihetsberövande åtgärd enligt lagarna om överlämnande eller utlämning för brott eller utlämningslagen, i ärenden som rör en sådan åtgärd,

9. Kriminalvården, i fråga om den som myndigheten avser att anställa eller anlita som

a) övervakare,

b) förtroendeman enligt lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m. eller fängelseförordningen (2010:2010),

c) personutredare enligt lagen om särskild personutredning i brottmål, m.m.,

d) biträde enligt 6 § *andra stycket lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll* eller fängelseförordningen, eller

e) kontrollör enligt 3 kap. 4 § *förordningen (1998:642) om verkställighet av frivårdspåföljder*,

10. Kriminalvården, när uppgiften behövs för prövning av en fråga enligt fängelselagen (2010:610), häkteslagen (2010:611), lagen om *intensivövervakning med elektronisk kontroll* eller lagen om särskild per-

9. Kriminalvården, i fråga om den som myndigheten avser att anställa eller anlita som

a) övervakare,

b) förtroendeman enligt lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m. eller fängelseförordningen (2010:2010),

c) personutredare enligt lagen om särskild personutredning i brottmål, m.m.,

d) biträde enligt fängelseförordningen, eller

e) *biträdande* kontrollör enligt 1 kap. 11 § *lagen (20xx:xxx) om villkorlig fängelse*,

10. Kriminalvården, när uppgiften behövs för prövning av en fråga enligt fängelselagen (2010:610), häkteslagen (2010:611), lagen (20xx:xx) om *villkorlig fängelse* eller lagen om särskild personutredning i brott-

sonutredning i brottmål, m.m., mål, m.m.,

11. en övervakningsnämnd eller Kriminalvården, i ärenden om övervakning, i fråga om den som ärendet gäller, 11. en övervakningsnämnd eller Kriminalvården, i ärenden om övervakning *eller verkställighet av villkorligt fängelse*, i fråga om den som ärendet gäller,

12. det statsråd som är föredragande i ärenden enligt lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap eller utlänningslagen i andra ärenden än som sägs i 1, eller den statsrådet bemyndigar, för utredning i ett sådant ärende, dels i fråga om den som ärendet gäller, dels för utredning enligt 5 kap. 3 a § första stycket 1 utlänningslagen i fråga om någon annan än den som ärendet gäller,

13. Försvarsmakten, i fråga om den som myndigheten avser att anställa för tjänstgöring i internationella militära insatser,

14. Migrationsverket, i ärenden enligt lagen om svenskt medborgarskap eller utlänningslagen, dels i fråga om den som ärendet gäller, dels för utredning enligt 5 kap. 3 a § första stycket 1 utlänningslagen, i fråga om någon annan än den som ärendet gäller,

15. Statens kriminaltekniska laboratorium, i ärenden om DNA-analys, i fråga om den som ärendet gäller,

16. en passmyndighet utom riket i passärenden, i fråga om den som ärendet gäller,

17. allmän domstol, i ärenden om omvandling enligt lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid, i fråga om den som ärendet gäller,

18. Domstolsverket, i fråga om den som verket avser att anställa som notarie,

19. Domarnämnden, i ärenden om anställning som domare eller hyresråd,

20. Kronofogdemyndigheten, i ärenden enligt 3 kap. lagen (2009:1427) om erkännande och verkställighet av bötesstraff inom Europeiska unionen och 3 kap. lagen (2011:423) om erkännande och verkställighet av beslut om förverkande inom Europeiska unionen, i fråga om den som ärendet gäller, och

21. en migrationsdomstol eller Migrationsöverdomstolen, i mål om upphävande av allmän domstols beslut om utvisning på grund av brott enligt utlänningslagen, i fråga om den som ärendet gäller.

Vad som sägs i första stycket 4 om en polismyndighet gäller även i fråga om Rikspolisstyrelsen.

Uppgifter om annan än den som prövningen gäller enligt första stycket 12 eller 14 ska begränsas till uppgifter om påföljder för

brott enligt 3, 4 eller 6 kap. eller 16 kap. 10 a § brottsbalken eller uppgifter om kontaktförbud.

11 §⁷⁹

Uppgifter ur belastningsregistret om brott som föranlett någon annan påföljd än penningböter ska lämnas ut om det begärs av

1. Justitiekanslern, i fråga om den som ansöker om ersättning enligt lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder,

2. Högskolans avskiljandenämnd, i fråga om den som nämnden vid prövning enligt högskolelagen (1992:1434) överväger att avskilja från utbildningen,

3. Arbetsförmedlingen, för utredning i ärenden om kallelse till ny tjänstgöring av vapenfri tjänst, i fråga om den som ärendet gäller,

4. Riksbanken, i fråga om den som banken avser att anställa som bevaknings- eller transportpersonal,

5. en statlig, kommunal eller landstingskommunal myndighet som beslutar om anställning av personal inom psykiatrisk sjukvård, vård av utvecklingsstörda, vård av barn och ungdom eller tvångsvård av missbrukare, i fråga om den som myndigheten avser att anställa eller anlita som uppdragstagare,

6. Lotteriinspektionen, i fråga om den som myndigheten

a) vid prövning enligt lotterilagen (1994:1000) överväger att ge tillstånd att få anordna roulettspel, tärningsspel och kortspel, eller

b) vid prövning enligt lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel överväger att ge tillstånd,

7. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap eller en kommun, i fråga om den som myndigheten eller kommunen enligt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor vid lämplighetsprövning överväger att ge tillstånd eller godkänna som föreståndare,

8. en socialnämnd, i ärenden om adoption, vårdnad om barn, barns boende, umgänge med barn, medgivande att ta emot barn m.m. enligt 5 kap. 2 § och 6 kap. 6–10 och 12–16 §§ socialtjänstlagen (2001:453) samt åtgärder enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,

9. Transportstyrelsen, i fråga om den som myndigheten vid lämplighetsprövning

---

⁷⁹ Senaste lydelse SFS 2011:972.

a) enligt luftfartslagen (2010:500) och luftfartsförordningen (2010:770) överväger att ge certifikat eller tillstånd, eller

b) enligt 4 § lagen (1990:1157) om säkerhet vid tunnelbana och spårväg eller 3 kap. 2–4, 6 och 8 §§ järnvägslagen (2004:519) överväger att ge tillstånd,

11. en kommunal myndighet, i ärenden om serveringstillstånd enligt alkohollagen (2010:1622), i fråga om den som ärendet gäller,

12. Läkemedelsverket, i fråga om den som myndigheten överväger att ge tillstånd enligt 2 kap. 1 § lagen (2009:366) om handel med läkemedel, lagen (1992:860) om kontroll av narkotika eller förordningen (1968:70) med vissa bestämmelser om injektionsprutor och kanyler,

13. Kronofogdemyndigheten, för utredning i ärenden enligt skuldsaneringslagen (2006:548), i fråga om den som ärendet gäller,

14. Brottsoffermyndigheten, för utredning i ärenden enligt brottskadlagen (1978:413), samt

15. en överförmyndare eller överförmyndarnämnd, i ärenden om förmyndarskap, godmanskap eller förvaltarskap, i fråga om den som överförmyndaren eller nämnden avser att utse eller avser att föreslå att rätten utser till förmyndare, god man eller förvaltare.

<p>Sådana uppgifter som avses i 3 § 3–5 lagen (1998:620) om belastningsregister får inte lämnas till en myndighet som har rätt att få uppgifter enligt denna paragraf. En socialnämnd har dock rätt till uppgift om åklagares beslut om åtalsunderlåtelse samt om kontaktförbud.</p>	<p>Sådana uppgifter som avses i 3 § 3–4 lagen (1998:620) om belastningsregister får inte lämnas till en myndighet som har rätt att få uppgifter enligt denna paragraf. En socialnämnd har dock rätt till uppgift om åklagares beslut om åtalsunderlåtelse samt om kontaktförbud.</p>
--	--

12 §⁸⁰

Uppgifter ur belastningsregistret om brott mot 3, 4, 6, 8–11, 14 eller 15 kap. brottsbalken eller mot skattebrottslagen (1971:69) ska, om brotten föranlett annan påföljd än böter, lämnas ut om det begärs av

1. Fastighetsmäklarninspektionen, i fråga om den som myndigheten vid lämplighetsprövning enligt fastighetsmäklarlagen (2011:666) överväger att registrera som fastighetsmäklare, och

⁸⁰ Enligt den lydelse som träder i kraft den 1 augusti 2012, SFS 2012:21.

2. Kammarkollegiet, i fråga om den som myndigheten vid prövning enligt förordningen (1985:613) om auktorisation av tolkar och översättare avser att auktorisera.

Om påföljden även avser något annat brott än de som anges i första stycket, ska också uppgifter om det brottet lämnas ut.

<p>Sådana uppgifter som avses i 3 § 3–5 lagen (1998:620) om belastningsregister får inte lämnas till en myndighet som har rätt att få uppgifter enligt denna paragraf.</p>	<p>Sådana uppgifter som avses i 3 § 3–4 lagen (1998:620) om belastningsregister får inte lämnas till en myndighet som har rätt att få uppgifter enligt denna paragraf.</p>
--	--

13 §⁸¹

Uppgifter ur belastningsregistret om brott mot 8, 9, 10, 11, 14 eller 15 kap. brottsbalken eller mot skattebrottslagen (1971:69) ska, om brotten föranlett någon annan påföljd än penningböter, lämnas ut om det begärs av

1. Finansinspektionen, för utredning i ärenden om
  - a) lämplighetsprövning av fysisk person som anmält verksamhet enligt lagen (1996:1006) om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet,
  - b) lämplighetsprövning av styrelseledamöter, styrelsesuppleanter, verkställande direktör och ställföreträdare till verkställande direktör i banker, börser, clearingorganisationer, fondbolag, försäkringsföretag, institut för elektroniska pengar, kreditmarknadsföretag, värdepappersbolag, juridiska personer som anmält verksamhet enligt lagen om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet och företag som avser att driva eller driver verksamhet enligt lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet, i fråga om den som ärendet gäller,
  - c) större ägare i bankaktiebolag, börser, clearingorganisationer, fondbolag, försäkringsaktiebolag, institut för elektroniska pengar, kreditmarknadsföretag, medlemsbanker, värdepappersbolag, juridiska personer som anmält verksamhet enligt lagen om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet och företag som avser att driva eller driver verksamhet enligt lagen om inlåningsverksamhet, i fråga om den som ärendet gäller,
2. chefen för Finansdepartementet eller den han eller hon be-
myndigad för utredning i ärenden om sådan lämplighetsprövning

---

⁸¹ Senaste lydelse SFS 2011:251.

som avses i 1 i fråga om den som ärendet gäller såvitt avser banker och försäkringsföretag, samt

3. Revisorsnämnden, i fråga om den som myndigheten vid lämplighetsprövning enligt revisorslagen (2001:883) överväger att godkänna eller auktorisera.

I fråga om europabolag och europakooperativ tillämpas vad som sägs i första stycket 1 b om styrelseledamöter och styrelsesuppleanter på ledamöter och suppleanter i lednings-, förvaltnings- eller tillsynsorganet.

Om den påföljd som dömts ut även avser något annat brott än de som anges i första stycket, ska också uppgifter om det brottet lämnas ut.

Sådana uppgifter som avses i 3 § 3–5 lagen (1998:620) om belastningsregister får inte lämnas ut till en myndighet som har rätt att få uppgifter ur belastningsregistret enligt denna paragraf.

Sådana uppgifter som avses i 3 § 3–4 lagen (1998:620) om belastningsregister får inte lämnas ut till en myndighet som har rätt att få uppgifter ur belastningsregistret enligt denna paragraf.

21 §⁸²

Uppgift om brott som för-
anlett någon annan påföljd än
penningböter, *skall* lämnas ut om
det begärs av

Uppgift om brott som för-
anlett någon annan påföljd än
penningböter, *ska* lämnas ut om
det begärs av

1. ett sådant larminstallationsföretag som avses i lagen (1983:1097) med vissa bestämmelser om larmanläggningar m.m., i fråga om den som företaget avser att anställa eller anlita som uppdragstagare för larminstallationer, samt

2. en enskild sammanslutning eller en person som beslutar om anställning av personal inom psykiatrisk sjukvård, vård av utvecklingsstörda eller vård av barn och ungdom, i fråga om den som den enskilde avser att anställa eller anlita som uppdragstagare.

Sådana uppgifter som avses i 3 § 3–5 lagen (1998:620) om belastningsregister *skall* dock inte lämnas ut.

Sådana uppgifter som avses i 3 § 3–4 lagen (1998:620) om belastningsregister *ska* dock inte lämnas ut.

⁸² Senaste lydelse SFS 2003:1183.

31 §⁸³

En åklagarmyndighet *skall*, i fråga om den som *skall* registreras på grund av ett strafföreläggande enligt 3 § 1 eller ett beslut enligt 3 § 4 eller 5 lagen (1998:620) om belastningsregister, lämna sådana uppgifter till Rikspolisstyrelsen som anges i 2 § 2 och 3 samt 8 § denna förordning. En åklagarmyndighet *skall* också lämna sådana uppgifter till Rikspolisstyrelsen som krävs för gallring av registret enligt 16 § 5 och 6 lagen om belastningsregister.

En åklagarmyndighet *ska*, i fråga om den som *ska* registreras på grund av ett strafföreläggande enligt 3 § 1 eller ett beslut enligt 3 § 3 eller 4 lagen (1998:620) om belastningsregister, lämna sådana uppgifter till Rikspolisstyrelsen som anges i 2 § 2 och 3 samt 8 § denna förordning. En åklagarmyndighet *ska* också lämna sådana uppgifter till Rikspolisstyrelsen som krävs för gallring av registret enligt 16 § 5 och 6 lagen om belastningsregister.

40 §

Uppgifter ur belastningsregistret *skall* inhämtas innan någon

1. döms till fängelse, *villkorlig dom*, *skyddstillsyn* eller sluten ungdomsvård *samt*

2. överlämnas till rättspsykiatrisk vård eller, om fängelse är föreskrivet för brottet, till vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, eller

3. åläggs förvandlingsstraff.

Uppgifter ur belastningsregistret *ska* inhämtas innan någon döms till fängelse eller sluten ungdomsvård eller åläggs förvandlingsstraff för böter.

-
1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2015.
  2. Bestämmelserna ska tillämpas i sina äldre lydelse beträffande påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.

---

⁸³ Senaste lydelse SFS 2003:1183.

13 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1135) om misstankeregister

Härigenom föreskrivs att 4 § förordningen (1999:1135) misstankeregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §⁸⁴

Uppgift om misstanke om brott för vilket åtal har väckts, ska lämnas om det begärs av

1. Justitiekanslern, i fråga om den som ansöker om ersättning enligt lagen (1988:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder,

2. Kriminalvården, i fråga om den som myndigheten avser att anställa eller anlita som

a) övervakare,

b) förtroendeman enligt lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m. eller fängelseförordningen (2010:2010),

c) personutredare enligt lagen om särskild personutredning i brottmål, m.m.,

d) biträde enligt 6 § *andra stycket* lagen (1994:451) om *intensivövervakning med elektronisk kontroll* eller 33 § fängelseförordningen, eller

e) kontrollör enligt 3 kap. 4 § *förordningen* (1998:642) om *verkställighet av frivårdspåföljder*,

3. Kriminalvården, när uppgiften behövs för prövning av en fråga enligt fängelselagen

2. Kriminalvården, i fråga om den som myndigheten avser att anställa eller anlita som

a) övervakare,

b) förtroendeman enligt lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m. eller fängelseförordningen (2010:2010),

c) personutredare enligt lagen om särskild personutredning i brottmål, m.m.,

d) biträde enligt 33 § fängelseförordningen, eller

e) *biträdande* kontrollör enligt 1 kap. 11 § *lagen* (20xx:xxx) om *villkorligt fängelse*,

3. Kriminalvården, när uppgiften behövs för prövning av en fråga enligt fängelselagen

⁸⁴ Enligt den lydelse som träder i kraft den 1 augusti 2012, SFS 2012:22.

(2010:610), häkteslagen (2010:610), häkteslagen (2010:611), *lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll* eller *lagen om särskild personutredning i brottmål, m.m.,*

(2010:611) eller *lagen om särskild personutredning i brottmål, m.m., eller för att avgöra vid vilken tingsrätt talan om att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i kriminalvårdsanstalt bör väckas,*

4. en övervakningsnämnd eller Kriminalvården, i ärenden om övervakning, i fråga om den som ärendet gäller,

4. en övervakningsnämnd eller Kriminalvården, i ärenden om övervakning *eller om verkställighet av sanktioner som villkorligt fängelse förenats med,* i fråga om den som ärendet gäller,

5. Riksbanken, i fråga om den som banken avser att anställa som bevaknings- eller transportpersonal,

6. en sådan statlig, kommunal eller landstingskommunal myndighet som beslutar om anställning av personal inom psykiatrisk sjukvård, vård av utvecklingsstörda, vård av barn och ungdom eller tvångsvård av missbrukare, i fråga om den som myndigheten avser att anställa eller anlita som uppdragstagare,

7. Lotteriinspektionen, i fråga om den som myndigheten

a) vid prövning enligt lotterilagen (1994:1000) överväger att ge tillstånd att få anordna roulettspel, tärningsspel och kortspel, eller

b) vid prövning enligt lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel överväger att ge tillstånd,

8. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap eller en kommun, i fråga om den som myndigheten eller kommunen enligt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor vid lämplighetsprövning överväger att ge tillstånd eller godkänna som föreståndare,

9. en socialnämnd, i ärenden om adoption, vårdnad om barn, barns boende, umgänge med barn, medgivande att ta emot barn m.m. enligt 5 kap. 2 § och 6 kap. 6–10 och 12–16 §§ socialtjänstlagen (2001:453) samt åtgärder enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,

10. Transportstyrelsen, i fråga om den som myndigheten vid lämplighetsprövning

a) enligt luftfartslagen (2010:500) och luftfartsförordningen (2010:770) överväger att ge certifikat eller tillstånd, eller

b) enligt 4 § lagen (1990:1157) om säkerhet vid tunnelbana och spårväg eller 3 kap. 2–4, 6 och 8 §§ järnvägslagen (2004:519) överväger att ge tillstånd,

11. Finansinspektionen, i fråga om den som myndigheten vid lämplighetsprövning av större ägare enligt försäkringsrörelselagen (2010:2043), lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar, lagen (2004:46) om investeringsfonder, lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse eller lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden överväger att ge tillstånd,

12. chefen för Finansdepartementet eller den han eller hon bemyndigar, för utredning i ärenden om sådan lämplighetsprövning som avses i 11 § i fråga om den som ärendet gäller i ärenden som rör banker och försäkringsföretag,

13. Fastighetsmäklarinspektionen, i fråga om den som myndigheten vid lämplighetsprövning enligt fastighetsmäklarlagen (2011:666) överväger att registrera som fastighetsmäklare,

14. Kammarkollegiet, i fråga om den som myndigheten vid prövning enligt förordningen (1985:613) om auktorisation av tolkar och översättare avser att auktorisera,

15. Revisorsnämnden, i fråga om den som myndigheten vid lämplighetsprövning enligt revisorslagen (2001:883) överväger att godkänna eller auktorisera,

16. Skatteverket, för prövning av uppdragshavare, skatteupplag och registrerade varumottagare enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller lagen (1994:1776) om skatt på energi, skattebefriade förbrukare enligt lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi samt lagerhållare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om skatt på energi eller lagen (1984:409) om gödselmedel,

17. Totalförsvarets registreringsmyndighet och Försvarsmakten, i fråga om dels totalförsvarspliktiga som skrivs in eller är inskrivna för värnplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, dels de som Försvarsmakten avser att anta eller som är antagna till militär utbildning inom myndigheten,

18. Försvarsmakten, i fråga om den som myndigheten avser att anställa för tjänstgöring i internationella militära insatser,

19. Läke medelsverket, i fråga om den som myndigheten överväger att ge tillstånd enligt 2 kap. 1 § lagen (2009:366) om handel med läkemedel, lagen (1992:860) om kontroll av narkotika eller förordningen (1968:70) med vissa bestämmelser om injektions- sprutor och kanyler,

20. Kronofogdemyndigheten, för utredning i ärenden enligt skuld-saneringslagen (1994:334), i fråga om den som ärendet gäller, och

21. Riksgäldskontoret, i fråga om den som myndigheten överväger att betala ut ersättning enligt lagen (1999:158) om investerarskydd.

-
1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2015.
  2. Bestämmelserna ska tillämpas i sina äldre lydelseer beträffande uppgifter som behövs i fråga om påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.

14 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2001:453) dels att 5 kap. 1, 1 b och 1 c §§ samt 12 kap. 8 § ska ha följande lydelse,

dels att förutvarande 5 kap. 1 c § ska betecknas 1 d §,

dels att det i 11 kap. ska införas en ny paragraf, 1 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

1 §⁸⁵

Socialnämnden *skall*

- verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden,

- i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdom,

- med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och ungdom som har visat tecken till en ogynnsam utveckling,

- aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och ungdom av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopningsmedel,

- i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och

Socialnämnden *ska*

- verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden,

- i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdom,

- med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och ungdom som har visat tecken till en ogynnsam utveckling,

- aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och ungdom av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopningsmedel,

- i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och

⁸⁵ Senaste lydelse SFS 2007:1315.

stöd som de behöver och, om hänsynen till den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet,

- i sin omsorg om barn och ungdom tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts,

- i sin omsorg om barn och ungdom tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan vård och fostran utanför det egna hemmet upphört.

stöd som de behöver och, om hänsynen till den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet,

- i sin omsorg om barn och ungdom tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts,

- i sin omsorg om barn och ungdom tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan vård och fostran utanför det egna hemmet upphört,

- i sin omsorg om barn och ungdom tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård upphört.

1 b §⁸⁶

Kommunen *skall* sörja för att påföljden ungdomstjänst kan verkställas så snart det kan ske.

Kommunen *ska* sörja för att påföljden ungdomstjänst kan verkställas så snart det kan ske. *Verkställigheten ska påbörjas senast två månader efter det att domen vunnit laga kraft, om inte särskilda skäl talar mot det.*

Om det inte finns särskilda skäl mot det ska ungdomstjänst verkställas under en period av som längst sex månader. Verkställighetstiden ska därutöver så långt möjligt anpassas till antalet utdömda timmar.

⁸⁶ Senaste lydelse: SFS 2006:901.

Socialnämnden *skall* bestämma det närmare innehållet i en utdömd ungdomstjänst och utse en handledare för den unge. Socialnämnden *skall* kontrollera att arbetsplanen följs.

Socialnämnden *ska* bestämma det närmare innehållet i en utdömd ungdomstjänst och utse en handledare för den unge. Socialnämnden *ska* kontrollera att arbetsplanen följs.

En mindre del av ungdomstjänsten ska utgöras av annan särskild anordnad verksamhet än oavlönat arbete.

Den särskilt anordnade verksamheten ska innehålla vägledande inslag som särskilt syftar till att avhålla den unge från att återfalla i brott.

1 c §

Kommunen ska sörja för att påföljden kontaktskyldighet för unga kan verkställas så snart det kan ske och senast en månad från det att domen vunnit laga kraft.

Verkställigheten inleds genom att socialnämnden förordnar en särskild kontaktperson för den unge.

Senast i samband med att verkställigheten inleds ska socialnämnden påbörja arbetet med att upprätta en verkställighetsplan. I verkställighetsplanen ska det närmare innehållet i en utdömd kontaktskyldighet för unga anges. Verkställigheten ska innehålla regelbundna sammanträffanden med kontaktpersonen och, om det bedöms lämpligt, annan särskilt anordnad verksamhet.

Sammanträffandena med kontaktpersonen och den särskilt anordnade verksamheten ska inne-

hålla vägledande inslag som särskilt syftar till att avhålla den unge från att återfalla i brott.

Kontaktskyldighet ska, från det att påföljden börjar verkställas, pågå under det antal månader som rätten har bestämt.

11 kap.

1 a §

När det har begärts in ett yttrande enligt 11 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare ska socialnämnden inleda en utredning enligt 1 §.

För att fullgöra skyldigheten att avge ett sådant yttrande som begärs enligt 11 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, ska socialnämnden göra en bedömning av om den unge har ett särskilt behov av vård eller andra åtgärder som syftar till att motverka att han eller hon utvecklas ogynnsamt. Socialnämnden ska även göra en bedömning av om ungdomstjänst är en lämplig påföljd med hänsyn till den unges person och övriga omständigheter.

12 kap.

8 §⁸⁷

Har en domstol dömt någon till ungdomsvård eller till ungdomstjänst, skall socialnämnden underrätta åklagarmyndigheten, om det kan antas att det finns

Har en domstol dömt någon till ungdomsvård, ungdomstjänst eller till kontaktskyldighet för unga, ska socialnämnden underrätta åklagarmyndigheten, om

⁸⁷ Senaste lydelse: SFS 2006:901.

förutsättningar för åtgärd enligt 30 b § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare eller 32 kap. 4 § brottsbalken. det kan antas att det finns förutsättningar för åtgärd enligt 30 b § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare eller 32 kap. 10 § brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.

15 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:617) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (2001:617) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag gäller vid behandling av personuppgifter i kriminalvårdens verksamhet i fråga om personer

1. som är föremål för personutredning,
2. som är häktade,
3. som är dömda till fängelse,
4. som är dömda till skyddstillsyn,

5. som är dömda till villkorlig dom med föreskrift om samhällstjänst,

6. som är ålagda fängelse som förvandlingsstraff för böter eller vite,

7. som på grund av utländsk dom *skall* verkställa en sådan påföljd som avses i 3–6 i Sverige,

8. som på annan grund är intagna i häkte eller kriminalvårdsanstalt, eller

9. som annars transporteras av kriminalvårdens transporttjänst.

4. som är ålagda fängelse som förvandlingsstraff för böter eller vite,

5. som på grund av utländsk dom *ska* verkställa en sådan påföljd som avses i 3–4 i Sverige,

6. som på annan grund är intagna i häkte eller kriminalvårdsanstalt, eller

7. som annars transporteras av kriminalvårdens transporttjänst.

Lagen gäller endast om behandlingen av personuppgifterna är helt eller delvis automatiserad eller om personuppgifter ingår i eller är avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning efter särskilda kriterier.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.
  2. Bestämmelsen ska tillämpas i sin äldre lydelse för uppgifter om personer som dömts till påföljd före ikraftträdandet.

16 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:682) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2001:682) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården

dels att 3–4, 8, 15, 21, 22, 24, 25, 34–36 och 46 §§ ska ha följande lydelse,

dels att 26–29 §§ ska upphöra att gälla,

dels att rubriken till 15–20 §§ ska ha lydelsen *Behandling av personuppgifter beträffande personer som är dömda till fängelse som inte är villkorligt* och rubriken till 21–25 §§ ha lydelsen *Behandling av personuppgifter om personer som är dömda till villkorligt fängelse*.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §⁸⁸

I fråga om personer som avses i 1 § första stycket 1–9 lagen (2001:617) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården får, i den utsträckning det är nödvändigt för det ändamål för vilket behandlingen utförs, följande personuppgifter behandlas:

1. namn, personnummer eller annan identifieringsuppgift, fotografi, adress, telefonnummer, yrke och utbildning, kön, medborgarskap och språk,
2. kommun där den registrerade är folkbokförd och socialdistrikt,
3. namn, adress, telefonnummer, telefaxnummer och e-postadress som rör
  - a) ombud eller ställföreträdare för den registrerade,
  - b) arbetsgivare, utbildningsanstalt eller liknande och kontaktperson,

I fråga om personer som avses i 1 § första stycket 1–7 lagen (2001:617) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården får, i den utsträckning det är nödvändigt för det ändamål för vilket behandlingen utförs, följande personuppgifter behandlas:

⁸⁸ Senaste lydelse: SFS 2006:1126.

c) statlig eller kommunal befattningshavare som i tjänsten tar befattning med den registrerade, och

d) tolk som anlitas av kriminalvården,

4. närståendes namn, adress och telefonnummer samt relation till den registrerade,

5. uppgifter om genomförd personutredning och rättspsykiatrisk undersökning, läkarintyg enligt 7 § lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m. samt utredning med ett utlåtande om risk för återfall i brottslighet enligt 10 § lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid,

6. uppgifter om domstols dom eller slutliga beslut som avser fängelse, *skyddstillsyn*, *villkorlig dom med föreskrift om samhällstjänst* eller förvandlingsstraff för böter eller vite, samt beslut i häkttningsfråga,

6. uppgifter om domstols dom eller slutliga beslut som avser fängelse eller förvandlingsstraff för böter eller vite, samt beslut i häkttningsfråga,

7. uppgifter om domstols avräkningsunderlag,

8. brott för vilket den registrerade är skäligen misstänkt,

9. uppgifter om att talan har väckts om att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt,

9. uppgifter om ansökan om nåd samt regeringens beslut om nåd,

10. uppgifter om ansökan om nåd samt regeringens beslut om nåd,

10. annat beslut av regeringen som avser den registrerade och som har betydelse för verkställigheten av påföljd,

11. annat beslut av regeringen som avser den registrerade och som har betydelse för verkställigheten av påföljd,

11. uppgifter om ansökan och beslut enligt lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid,

12. uppgifter om ansökan och beslut enligt lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid,

12. uppgifter om dom, beslut eller föreläggande av allmän förvaltningsdomstol eller av myndighet inom eller utom kriminalvården som avser den registrerade och som har betydelse för verkställigheten av påföljd,

13. uppgifter om dom, beslut eller föreläggande av allmän förvaltningsdomstol eller av myndighet inom eller utom kriminalvården som avser den registrerade och som har betydelse för verkställigheten av påföljd,

13. uppgifter om överklagande av domstols dom eller beslut, regeringens beslut eller myndighets beslut,

14. tidpunkt för verkställighetens början, provotid och övervakningstid,

15. tidpunkt för frigivning från kriminalvårdsanstalt samt återstående strafftid vid villkorlig frigivning,

16. uppgifter om verkställighet av *sambällstjänst och intensivövervakning med elektronisk kontroll*,

17. beslut av myndighet i Sverige eller annan stat om verkställighet av påföljd som avser den registrerade,

18. uppgifter i övrigt angående verkställighet av påföljd,

19. tidpunkten för bortfallande av fängelse enligt 35 kap. 8 och 9 §§ brottsbalken eller förvandlingsstraff för böter eller vite enligt 18 och 21 §§ bötesverkställighetslagen (1979:189), och

20. grunden för intagning i häkte eller kriminalvårdsanstalt i fall som avses i 1 § första stycket 8 lagen om behandling av personuppgifter inom kriminalvården (2001:617) eller anledning till transport inom kriminalvårdens transporttjänst.

14. uppgifter om överklagande av domstols dom eller beslut, regeringens beslut eller myndighets beslut,

15. tidpunkt för verkställighetens början, provotid och övervakningstid,

16. tidpunkt för frigivning från kriminalvårdsanstalt samt återstående strafftid vid villkorlig frigivning,

17. uppgifter om verkställighet av *andra sanktioner än dagsböter som villkorligt fängelse för enats med*,

18. beslut av myndighet i Sverige eller annan stat om verkställighet av påföljd som avser den registrerade,

19. uppgifter i övrigt angående verkställighet av påföljd,

20. tidpunkten för bortfallande av fängelse enligt 35 kap. 8 och 9 §§ brottsbalken eller förvandlingsstraff för böter eller vite enligt 18 och 21 §§ bötesverkställighetslagen (1979:189), och

21. grunden för intagning i häkte eller kriminalvårdsanstalt i fall som avses i 1 § första stycket 8 lagen om behandling av personuppgifter inom kriminalvården (2001:617) eller anledning till transport inom kriminalvårdens transporttjänst.

4 §⁸⁹

Vid behandling av personuppgifter enligt 3 § 5 och 6 samt 9–13 får, om det är oundgängligen nödvändigt, känsliga uppgifter behandlas.

Vid behandling av personuppgifter enligt 3 § 5 och 6 samt 10–14 får, om det är oundgängligen nödvändigt, känsliga uppgifter behandlas.

8 §⁹⁰

Uppgifter som avses i 5–7 §§ skall gallras senast två år efter det att det mål i vilket personutredningen har begärts slutligt har avgjorts. Om den som personutredningen avser har dömts till fängelse, *skyddstillsyn* eller *villkorlig dom med föreskrift om samhällstjänst*, skall dock uppgifterna gallras senast tio år efter det att den senaste påföljden helt har verkställts.

Uppgifter som avses i 5–7 §§ ska gallras senast två år efter det att det mål i vilket personutredningen har begärts slutligt har avgjorts. Om den som personutredningen avser har dömts till fängelse, ska dock uppgifterna gallras senast tio år efter det att den senaste påföljden helt har verkställts.

15 §⁹¹

I fråga om personer som är dömda till fängelse får utöver vad som anges i 3 och 4 §§ följande personuppgifter behandlas:

1. sådana uppgifter som avses i 5 § 7 samt 9 § 1, 6–12, 15–21 och 24 och som när det gäller den som är häktad respektive misstänkt i stället ska avse den som är intagen i kriminalvårdsanstalt,
2. anknytning till annan intagen med anledning av att denne är dömd för delaktighet i samma brott som den dömd,
3. uppgifter om placering i avskildhet och undersökning enligt 6 kap. fängelselagen (2010:610) och om användande av fängsel och undersökning enligt 8 kap. 10 § samma lag,
4. uppgifter om placering på säkerhetsavdelning,
5. uppgift om att målsägande i enlighet med 35 § fängelseförordningen (2010:2010) ska underrättas,
6. uppgifter om permissioner och vistelser utanför anstalt enligt 9 kap. 1 §, 10 kap. 1, 2 och 4 §§ samt 11 kap. 1 § fängelselagen,

⁸⁹ Senaste lydelse: SFS 2006:1126.

⁹⁰ Senaste lydelse: SFS 2005:10.

⁹¹ Senaste lydelse: SFS 2011:973.

7. uppgifter om sådan kontroll som avses i 8 kap. 6 § fängelselagen,

8. beslut om att den dömda ska inställa sig i anstalt *eller påbörja intensivövervakning med elektronisk kontroll* och beslut om uppskov med verkställighet samt begäran om förpassning genom polismyndighetens försorg,

8. beslut om att den dömda ska inställa sig i anstalt och beslut om uppskov med verkställighet samt begäran om förpassning genom polismyndighetens försorg,

9. övervakarens namn, adress och telefonnummer,

10. uppgift om att den dömda har ålagts näringsförbud, kontaktförbud eller tillträdesförbud,

11. uppgifter om beslut enligt 26 kap. 18 och 19 §§, 27 kap. 6 § 1 och 2 samt 28 kap. 7 § brottsbalken,

11. uppgifter om beslut enligt 26 kap. 18 och 19 §§ brottsbalken,

12. uppgifter som är nödvändiga för handläggningen av ett ärende som enligt lag eller förordning ska prövas av Kriminalvården.

I fråga om den som verkställer fängelsestraffet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll tillämpas bestämmelserna i första stycket 1 när det gäller hänvisningen till 5 § 7 och första stycket 8–12.

21 §⁹²

I fråga om personer som är dömda till *skyddstillsyn* får utöver vad som anges i 3 och 4 §§ följande personuppgifter behandlas:

1. sådana uppgifter som avses i 5 § 7 samt 15 § 10 och 11,
2. uppgifter om sysselsättning,
3. *övervakarens* namn, adress och telefonnummer,

I fråga om personer som är dömda till *villkorligt fängelse* får utöver vad som anges i 3 och 4 §§ följande personuppgifter behandlas:

1. sådana uppgifter som avses i 5 § 7 samt 15 § 10,
3. *övervakares* namn, adress och telefonnummer,
4. *uppgifter om beslut enligt*

⁹² Senaste lydelse SFS 2011:148.

4. uppgifter som är nödvändiga för handläggningen av ett ärende som enligt lag eller förordning ska prövas av Kriminalvården.

27 kap. 8 och 9 §§ brottsbalken,

5. uppgifter som är nödvändiga för handläggningen av ett ärende som enligt lag eller förordning ska prövas av Kriminalvården.

22 §⁹³

Kriminalvården får i fråga om den som är dömd till *skyddstillsyn* utöver vad som anges i 3, 4 och 21 §§ behandla personuppgifter i en sådan journal som avses i 2 kap. 10 § och 3 kap. 5 § förordningen (1998:642) om verkställighet av frivårdspåföljder och 6 § andra stycket förordningen (2007:1172) med instruktion för Kriminalvården. En sådan journal får innehålla uppgifter om alla beslut som har fattats, viktiga händelser under verkställigheten och väsentliga uppgifter om vidtagna eller planerade åtgärder som gäller den dömda. Den får även innehålla uppgifter om omständigheter i övrigt som är av betydelse för verkställigheten.

Kriminalvården får i fråga om den som är dömd till *villkorligt fängelse* utöver vad som anges i 3, 4 och 21 §§ behandla personuppgifter i en sådan journal som avses i X kap. x § och X kap. x § förordningen (20xx:xxx) om villkorligt fängelse och 6 § andra stycket förordningen (2007:1172) med instruktion för Kriminalvården. En sådan journal får innehålla uppgifter om alla beslut som har fattats, viktiga händelser under verkställigheten och väsentliga uppgifter om vidtagna eller planerade åtgärder som gäller den dömda. Den får även innehålla uppgifter om omständigheter i övrigt som är av betydelse för verkställigheten.

24 §⁹⁴

Uppgifter i en sådan journal som avses i 22 § *skall* gallras senast tio år efter det att den senaste påföljden avseende den registrerade helt har verkställts. I övrigt *skall* uppgifter om en person som är dömd till *skyddstillsyn* gallras senast två år efter

Uppgifter i en sådan journal som avses i 22 § *ska* gallras senast tio år efter det att den senaste påföljden avseende den registrerade helt har verkställts. I övrigt *ska* uppgifter om en person som är dömd till *villkorligt fängelse* gallras senast två

⁹³ Senaste lydelse SFS 2011:148.

⁹⁴ Senaste lydelse SFS 2005:10.

det att *övervakningen har upphört*.

år efter det att *det villkorliga fängelsestraffet är verkställt*.

25 §

Bestämmelserna i 21–24 §§ tillämpas även i fråga om en person som på grund av en utländsk dom *skall* undergå *skyddstillsyn* eller motsvarande påföljd i Sverige.

Bestämmelserna i 21–24 §§ tillämpas även i fråga om en person som på grund av en utländsk dom *ska* undergå *villkorligt fängelse* eller motsvarande påföljd i Sverige.

34 §⁹⁵

För de ändamål som anges i 3 § första stycket 1 och 2 lagen (2001:617) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården *skall* Kriminalvården föra ett register (centrala kriminalvårdsregistret) över personer som

1. har dömts till fängelse, *skyddstillsyn* eller *villkorlig dom med föreskrift om samhällstjänst*,
2. har ålagts förvandlingsstraff
3. eller på grund av en utländsk brottmålsdom *skall* verkställa en sådan påföljd som avses i 1 och 2 i Sverige.

För de ändamål som anges i 3 § första stycket 1 och 2 lagen (2001:617) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården *ska* Kriminalvården föra ett register (centrala kriminalvårdsregistret) över personer som

1. har dömts till fängelse,
2. har ålagts förvandlingsstraff för böter eller vite,
3. eller på grund av en utländsk brottmålsdom *ska* verkställa en sådan påföljd som avses i 1 och 2 i Sverige.

35 §⁹⁶

Det centrala kriminalvårdsregistret får innehålla sådana uppgifter som avses i 3 § 1, 5–7, 9–11, 13–19, i 15 § 1 när det gäller hänvisningen till 9 § 16, i 15 § 6 och 9 och i 21 § 2.

Det centrala kriminalvårdsregistret får innehålla sådana uppgifter som avses i 3 § 1, 5–7, 9–12, 14–20, i 15 § 1 när det gäller hänvisningen till 9 § 16, i 15 § 6 och 9 och i 21 § 2.

⁹⁵ Senaste lydelse SFS 2005:1025.

⁹⁶ Senaste lydelse SFS 2011:148.

36 §⁹⁷

För registrering i centrala kriminalvårdsregistret ska nedan angivna myndigheter lämna uppgifter till Kriminalvården i följande fall.

Uppgift lämnas av	Uppgift lämnas om	Uppgift lämnas av	Uppgift lämnas om
1. Rikspolisstyrelsen	Dom eller slutligt beslut som avser fängelse, <i>skyddstillsyn</i> , <i>villkorlig dom med föreskrift om samhällstjänst</i> eller förvandlingsstraff för böter eller vite	1. Rikspolisstyrelsen	Dom eller slutligt beslut som avser fängelse eller förvandlingsstraff för böter eller vite
	Överklagande av dom eller slutligt beslut som det har lämnats uppgift om tidigare		Överklagande av dom eller slutligt beslut som det har lämnats uppgift om tidigare
	Beslut under rättegången att vidare verkställighet inte får äga rum beträffande den som har dömts till <i>skyddstillsyn</i>		Beslut under rättegången att vidare verkställighet inte får äga rum beträffande den som har dömts till <i>villkorlig fängelse med kontraktsvård</i>
	Att dom eller slutligt beslut som uppgift har lämnats om tidigare har vunnit laga kraft		Att dom eller slutligt beslut som uppgift har lämnats om tidigare har vunnit laga kraft
	Att påföljd i dom eller slutligt beslut som uppgift har lämnats om tidigare har ändrats till annan påföljd än fängelse, <i>skyddstillsyn</i> eller <i>villkorlig dom med föreskrift om samhällstjänst</i>		Att påföljd i dom eller slutligt beslut som uppgift har lämnats om tidigare har ändrats till annan påföljd än fängelse

⁹⁷ Senaste lydelse SFS 2009:1556.

	Att fängelse på livstid har omvandlats till fängelse enligt lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid		Att fängelse på livstid har omvandlats till fängelse enligt lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid
2. Regeringskansliet	<p>Beslut i nådeärenden</p> <p>Av regeringen meddelat beslut om upphävande helt eller delvis enligt 8 kap. 14 § utlänningslagen (2005:716) eller inhibition enligt 12 kap. 11 och 12 §§ samma lag av ett beslut om utvisning</p> <p>Av regeringen meddelat beslut om tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 8 kap. 10 § utlänningslagen</p>	2. Regeringskansliet	<p>Beslut i nådeärenden</p> <p>Av regeringen meddelat beslut om upphävande helt eller delvis enligt 8 kap. 14 § utlänningslagen (2005:716) eller inhibition enligt 12 kap. 11 och 12 §§ samma lag av ett beslut om utvisning</p> <p>Av regeringen meddelat beslut om tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 8 kap. 10 § utlänningslagen</p>
3. Migrationsdomstol och Migrationsöverdomstolen	Av domstolen meddelat beslut om upphävande helt eller delvis enligt 8 kap. 14 § utlänningslagen eller inhibition enligt 12 kap. 11 § samma lag av ett beslut om utvisning	3. Migrationsdomstol och Migrationsöverdomstolen	Av domstolen meddelat beslut om upphävande helt eller delvis enligt 8 kap. 14 § utlänningslagen eller inhibition enligt 12 kap. 11 § samma lag av ett beslut om utvisning

46 §⁹⁸

Kriminalvården ska lämna underrättelse till nedan angivna myndigheter i följande fall.

Uppgift lämnas av	Uppgift lämnas om	Uppgift lämnas av	Uppgift lämnas om
1. Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	Intagning i eller avgång från kriminalvårdsanstalt av svenska medborgare	1. Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	Intagning i eller avgång från kriminalvårdsanstalt av svenska medborgare

⁹⁸ Senaste lydelse SFS 2011:148.

som under kalender-
året fyller 18–47 år

Beslut om förläng-
ning av verkställig-
hetstid med minst en
månad för intagen
om vilken under-
rättelse har lämnats
tidigare

*Verkställighetens
början vid verk-
ställighet utanför
anstalt i form av
intensivövervakning
med elektronisk kon-
troll och tidpunkt för
verkställighetens slut
för svenska medborga-
re som fyller 18–47 år*

som under kalender-
året fyller 18–47 år

Beslut om förläng-
ning av verkställig-
hetstid med minst en
månad för intagen
om vilken under-
rättelse har lämnats
tidigare

2. Försäkringskassan Tidpunkt för frihets-
berövande på grund
av häktning eller
hävning av häkt-
ningsbeslut

Tidpunkten för intag-
ning i eller avgång
från kriminalvårds-
anstalt *eller tidpunkt
då verkställighet av
fängelsestraff på
annat sätt påbörja-
des* samt beslutad
tidpunkt för avgång
från kriminalvårds-
anstalt

Tidpunkt för påbörjad
eller avslutad vård-
vistelse eller utökad
frigång enligt fängel-
selagen (2010:610)

Tidpunkten för av-
vikelse från kriminal-

2. Försäkringskassan Tidpunkt för frihets-
berövande på grund
av häktning eller
hävning av häkt-
ningsbeslut

Tidpunkten för intag-
ning i eller avgång
från kriminalvårds-
anstalt samt beslutad
tidpunkt för avgång
från kriminalvårds-
anstalt

Tidpunkt för påbörjad
eller avslutad vård-
vistelse eller utökad
frigång enligt fängel-
selagen (2010:610)

Tidpunkten för av-
vikelse från kriminal-

	vårdsanstalt eller från vistelse utanför anstalt i form av vårdvistelse eller utökad frigång enligt fängelselagen och tidpunkt för återupptagande av sådan verkställighet efter avvikelse		vårdsanstalt eller från vistelse utanför anstalt i form av vårdvistelse eller utökad frigång enligt fängelselagen och tidpunkt för återupptagande av sådan verkställighet efter avvikelse
	Tidpunkt för påbörjad eller avslutad vistelse på statens bekostnad i ett sådant familjehem eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2001:453) till följd av dom på <i>skyddsstillsyn med särskild behandlingsplan</i>		Tidpunkt för påbörjad eller avslutad vistelse på statens bekostnad i ett sådant familjehem eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2001:453) till följd av dom på <i>villkorligt fängelse med kontraktsvård</i>
3. Polismyndighet	Permission eller avgång från kriminalvårdsanstalt, om underrättelsen kan antas vara av betydelse för polismyndighetens verksamhet	3. Polismyndighet	Permission eller avgång från kriminalvårdsanstalt, om underrättelsen kan antas vara av betydelse för polismyndighetens verksamhet
4. Rikspolisstyrelsen	Intagning i eller avgång från kriminalvårdsanstalt eller förflyttning till annan anstalt <i>Verkställighetens början vid verkställighet utanför anstalt i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll och tidpunkt för verkställighetens slut samt vistelse utanför anstalt i form av vårdvistelse,</i>	4. Rikspolisstyrelsen	Intagning i eller avgång från kriminalvårdsanstalt eller förflyttning till annan anstalt Vistelse utanför anstalt i form av vårdvistelse, vistelse i halvvägshus eller utökad frigång enligt fängelselagen

vistelse i halvvägs-
hus eller utökad fri-
gång enligt fängelse-
lagen

Verkställighetens
början i kriminal-
vårdsanstalt när den
sammanlagda tiden
att avtjäna är
fängelse i minst ett
år

Permission eller av-
gång från kriminal-
vårdsanstalt, om
underrättelsen kan
antas vara av bety-
delse för Rikspolis-
styrelsens verksamhet

Verkställighetens
början i kriminal-
vårdsanstalt när den
sammanlagda tiden
att avtjäna är
fängelse i minst ett
år

Permission eller av-
gång från kriminal-
vårdsanstalt, om
underrättelsen kan
antas vara av bety-
delse för Rikspolis-
styrelsens verksamhet

5. Pensionsmyndig-
heten

Tidpunkt för frihets-
berövande på grund
av häktning eller
hävning av häkt-
ningsbeslut

Tidpunkt för intag-
ning i eller avgång
från kriminalvårds-
anstalt *eller tidpunkt
då verkställighet av
fängelsestraff på
annat sätt påbörjades*
samt beslutad tid-
punkt för avgång
från kriminalvårds-
anstalt

Tidpunkt för påbörjad
eller avslutad vård-
vistelse eller utökad
frigång enligt
fängelselagen

Tidpunkt för avvikel-
se från kriminal-
vårdsanstalt eller

5. Pensionsmyndig-
heten

Tidpunkt för frihets-
berövande på grund
av häktning eller
hävning av häkt-
ningsbeslut

Tidpunkt för intag-
ning i eller avgång
från kriminalvårds-
anstalt samt beslutad
tidpunkt för avgång
från kriminalvårds-
anstalt

Tidpunkt för påbörjad
eller avslutad vård-
vistelse eller utökad
frigång enligt
fängelselagen

Tidpunkt för avvikel-
se från kriminal-
vårdsanstalt eller

från vistelse utanför anstalt i form av vårdvistelse eller utökad frigång enligt fängelselagen och tidpunkt för återupptagande av sådan verkställighet efter avvikelse

Tidpunkt för påbörjad eller avslutad vistelse på statens bekostnad i ett sådant familjehem eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2001:453) till följd av dom på *skydds-tillsyn med särskild behandlingsplan*.

6. Åklagarmyndigheten

Bestämmelser om skyldighet för Kriminalvården att i andra fall lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen finns i 30 § förordningen (1999:1134) om belastningsregister.

från vistelse utanför anstalt i form av vårdvistelse eller utökad frigång enligt fängelselagen och tidpunkt för återupptagande av sådan verkställighet efter avvikelse

Tidpunkt för påbörjad eller avslutad vistelse på statens bekostnad i ett sådant familjehem eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2001:453) till följd av dom på *villkorligt fängelse med kontraktsvård*.

Uppgift om att Kriminalvården har väckt talan om att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i kriminalvårdsanstalt.

Bestämmelser om skyldighet för Kriminalvården att i andra fall lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen finns i 30 § förordningen (1999:1134) om belastningsregister.

-
1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2015.
  2. Bestämmelserna i 3, 4, 8, 15, 21, 22, 24, 25, 34–36 §§ ska tillämpas i sina äldre lydelse för uppgifter om personer som dömts till påföljd före ikraftträdandet.

17 Förslag till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 8 § och 12 kap. 9 § utlänningslagen (2005:716) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

8 §

En utlänning får utvisas ur Sverige, om han eller hon döms för ett brott som kan leda till fängelse. En utlänning får också utvisas, om en domstol *undandröjer en villkorlig dom eller skyddstillsyn* som utlänningen har dömts till *och dömer till annan påföljd*.

En utlänning får utvisas ur Sverige, om han eller hon döms för ett brott som kan leda till fängelse. En utlänning får också utvisas, om en domstol *beslutar att ett villkorligt fängelsestraff* som utlänningen har dömts till *ska verkställas i anstalt*.

En utlänning får dock utvisas endast om han eller hon döms till svårare påföljd än böter och

1. om gärningen är av sådant slag och övriga omständigheter är sådana att det kan antas att han eller hon kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet här i landet, eller

2. om brottet med hänsyn till den skada, fara eller kränkning som det har inneburit för enskilda eller allmänna intressen är så allvarligt att han eller hon inte bör få stanna kvar.

12 kap.

9 §

Ett beslut om att avvisa eller utvisa en utlänning får inte verkställas förrän utlänningen har avtjänat ett fängelsestraff som han eller hon har dömts till eller verkställigheten av fängelsestraffet har flyttats över till ett annat land.

Ett beslut om att avvisa eller utvisa en utlänning får inte verkställas förrän utlänningen har avtjänat ett fängelsestraff *som inte är villkorligt* som han eller hon har dömts till eller verkställigheten av fängelsestraffet har flyttats över till ett annat land.

Har allmänt åtal väckts mot utlänningen, får ett beslut om avvisning eller utvisning inte verkställas förrän åtalet har prövats slutligt eller åtalet har lagts ned.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.
  2. Bestämmelsen i 8 kap. 8 § ska tillämpas i dess äldre lydelse beträffande påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.

18 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

dels att 26 kap. 7 § ska ha följande lydelse,

dels att det i 23 kap. ska införas en ny paragraf, 9 §, att det i 26 kap. ska införas två nya paragrafer, 9 a och 9 b §§, samt att det i 35 kap. ska införas en ny paragraf, 10 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Sekretessbrytande bestämmelser

23 kap.

9 §

Sekretess enligt 2 § första stycket, såvitt avser specialpedagogisk insats, eller 2 § andra stycket hindrar inte att uppgift om en enskild eller någon närstående till denne lämnas till Statens institutionsstyrelse, om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan enligt lagen (20xx:xxx) om verkställighet av ungdomsövervakning och uppgiftslämnandet syftar till att åtgärder som är ägnade att förebygga att den dömda återfaller i brott eller annars utvecklas ogynnsamt kan vidtas.

Sådan sekretess som avses i första stycket hindrar heller inte att uppgift om en enskild eller någon närstående till denne lämnas till Statens institutionsstyrelse, om uppgiften gäller något som omfattas av en sådan verkställighetsplan som avses i första stycket.

26 kap.**7 §⁹⁹**

Sekretessen enligt 1 § gäller inte

1. beslut om omhändertagande av en enskild, 2. beslut om vård utan samtycke, 3. beslut om sluten ungdomsvård, 4. beslut i ärende om klagomål mot kommunal hälso- och sjukvård eller dess personal, <i>eller</i> 5. beslut i ärende enligt 8 kap. patientsäkerhetslagen (2010:659).	4. beslut i ärende om klagomål mot kommunal hälso- och sjukvård eller dess personal, 5. beslut i ärende enligt 8 kap. patientsäkerhetslagen (2010:659), 6. <i>beslut om ungdomsövervakning, eller</i> 7. <i>beslut i verkställighetsplan som upprättas enligt lagen (20xx:xxx) om verkställighet av ungdomsövervakning.</i>

Sekretessen enligt 1 och 4 §§ gäller inte beslut i fråga om omhändertagande eller återlämnande av personakt.

9 a §

Sekretess enligt 1 § hindrar inte att uppgift om en enskild eller någon närstående till denne lämnas från en myndighet inom socialtjänsten till Statens institutionsstyrelse, om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan enligt lagen (20xx:xxx) om verkställighet av ungdomsövervakning och uppgiftslämnandet syftar till att åtgärder som är ägnade att förebygga att den dömda återfaller i brott eller annars utvecklas ogynnsamt kan vidtas.

Sådan sekretess som avses i första stycket hindrar inte heller att uppgift om en enskild eller någon närstående till denne läm-

---

⁹⁹ Senaste lydelse SFS 2010:619.

nas till Statens institutionsstyrelse, om uppgiften gäller något som omfattas av en sådan verkställighetsplan som avses i första stycket.

9 b §

Sekretess enligt 1 § hindrar inte att uppgift om den som verkställer ungdomsövervakning enligt lagen (20xx:xxx) om verkställighet av ungdomsövervakning lämnas av Statens institutionsstyrelse till enskild eller till någon annan myndighet, om det behövs för att genomföra verkställighetsplanen.

35 kap.

10 a §

Sekretess enligt 1 § första stycket 1 hindrar inte att uppgift om en enskild eller någon närstående till denne lämnas till Statens institutionsstyrelse, om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan enligt lagen (20xx:xxx) om verkställighet av ungdomsövervakning och uppgiftslämnandet syftar till att åtgärder som är ägnade att förebygga att den dömda återfaller i brott eller annars utvecklas ogynnsamt kan vidtas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.

19 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (2010:110)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 2 §, 102 kap. 20 § samt 106 kap. 19, 27 och 31 §§ socialförsäkringsbalken (2010:110) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

2 §¹⁰⁰

Försäkrad för statligt personskadeskydd enligt 43 kap. är

1. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, eller inställer sig till mönstring eller annan uttagning enligt den lagen eller genomgår militär utbildning inom Försvarmakten som rekryt,

2. den som medverkar i räddningstjänst eller i övning med en kommunal organisation för räddningstjänst enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, eller i räddningstjänst enligt 10 kap. 1 § andra stycket luftfartslagen (2010:500),

3. den som är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller i ett hem som avses i 22 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall samt den som är häktad eller anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest,

4. den som utför samhällstjänst *på grund av en föreskrift som har meddelats med stöd av 27 kap. 2 a § eller 28 kap. 2 a §* brottsbalken,

5. den som utför ungdomstjänst enligt 32 kap. 2 § eller 3 § första stycket 1 brottsbalken, och

6. den som utför oavlönat arbete enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av 8 §

4. den som utför samhällstjänst *enligt 27 kap. 3 §* brottsbalken,

5. den som utför ungdomstjänst enligt 32 kap. 6 § eller 8 § första stycket 1 brottsbalken, och

6. den som utför oavlönat arbete enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av *4 kap.*

¹⁰⁰ Senaste lydelse: SFS 2010:1308.

första stycket 2 lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll.

5 § första stycket 2 lagen (20xx:xxx) om villkorligt fängelse.

102 kap.

20 §

När den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten beräknas ska den handläggande myndigheten bortse från sådan förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldre försörjningsstöd och livränta som föranleds av att den försäkrade

- är häktad,
- är intagen i kriminalvårdsanstalt,

- är intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av slutet ungdomsvård, eller

- på grund av *skyddstillsyn med särskild behandlingsplan* vistas i ett sådant familjehem eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2001:453).

När den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten beräknas ska den handläggande myndigheten bortse från sådan förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldre försörjningsstöd och livränta som föranleds av att den försäkrade

- är häktad,
- är intagen i kriminalvårdsanstalt,

- är intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av slutet ungdomsvård, eller

- på grund av *villkorligt fängelse med kontraktsvård* vistas i ett sådant familjehem eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2001:453).

106 kap.

19 §¹⁰¹

Om en försäkrad som får sjukersättning eller aktivitetsersättning vistas i ett familjehem eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av *skyddstillsyn med särskild behandlingsplan*, ska han eller hon för varje dag betala för sitt uppe-

Om en försäkrad som får sjukersättning eller aktivitetsersättning vistas i ett familjehem eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av *villkorligt fängelse med kontraktsvård*, ska han eller hon för varje dag betala för sitt uppehälle när

¹⁰¹ Senaste lydelse: SFS 2010:613.

hålla när staten bekostar vistelsen. Detsamma gäller för tid när den försäkrade vistas utanför anstalt enligt 11 kap. 3 § fängelselagen (2010:610).

staten bekostar vistelsen. Detsamma gäller för tid när den försäkrade vistas utanför anstalt enligt 11 kap. 3 § fängelselagen (2010:610).

27 §

Den försäkrade ska betala för sitt uppehälle för varje dag som han eller hon

1. är häktad eller intagen i anstalt, eller
2. vistas i familjehem eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av *skyddstillsyn med särskild behandlingsplan*.

Vid vistelse i ett familjehem eller ett hem för vård eller boende gäller detta endast när staten bekostar vistelsen.

31 §¹⁰²

Om den som får omställningspension, garantipension till omställningspension eller änkepension vistas i ett familjehem eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av *skyddstillsyn med särskild behandlingsplan* ska han eller hon för varje dag betala för sitt uppehälle när staten bekostar vistelsen. Detsamma gäller för tid när en pensionsberättigad vistas utanför anstalt enligt 11 kap. 3 § fängelselagen (2010:610).

Om den som får omställningspension, garantipension till omställningspension eller änkepension vistas i ett familjehem eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av *villkorligt fängelse med kontraktsvård* ska han eller hon för varje dag betala för sitt uppehälle när staten bekostar vistelsen. Detsamma gäller för tid när en pensionsberättigad vistas utanför anstalt enligt 11 kap. 3 § fängelselagen (2010:610).

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.
2. De ändrade bestämmelserna ska tillämpas i sin äldre lydelse beträffande påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.

¹⁰² Senaste lydelse: SFS 2010:613.

20 Förslag till lag om ändring i häkteslagen (2010:611)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 2 § häkteslagen (2010:611) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Denna lag gäller den som är

1. häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott,
2. häktad av annan anledning än misstanke om brott,
3. intagen i ett häkte eller en polisarrest i avvaktan på att han eller hon ska förpassas till en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem,

4. tillfälligt placerad i ett häkte med stöd av fängelselagen (2010:610), eller

5. omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken i avvaktan på att ett beslut om undanröjande av skyddstillsyn vinner laga kraft.

5. omhändertagen enligt 27 kap. 13 § fjärde stycket brottsbalken i avvaktan på att ett beslut om att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt vinner laga kraft.

Första stycket 1 gäller inte den som är gripen enligt 35 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.
  2. Den ändrade bestämmelsen ska tillämpas i sin äldre lydelse beträffande påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.

21 Förslag till lag (20xx:xxx) om villkorligt fängelse

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens innehåll och tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av sanktioner som villkorligt fängelse förenats med enligt 27 kap. brottsbalken (tilläggssanktioner), dock inte dagsböter. Bestämmelserna avser

- samhällstjänst (2 kap.),
- övervaknings- och kontrollsanktion (3 kap.),
- hemarrest (4 kap.),
- vård- eller påverkanssanktion (5 kap.),
- kontraktsvård (6 kap.),
- åtgärder vid bristande verkställighet (7 kap.), samt
- beslut och överklagande m.m. (8–10 kap.).

Bestämmelser om verkställighet av dagsböter som tilläggssanktion finns i bötesverkställighetslagen (1979:189).

2 § Kriminalvården ansvarar för verkställigheten av de tilläggssanktioner som omfattas av denna lag.

Befordran av dom till verkställighet

3 § Verkställigheten av en tilläggssanktion ska påbörjas så snart som möjligt efter det att domen blivit verkställbar mot den dömden.

En dom är verkställbar mot den dömden om han eller hon inte inom föreskriven tid har överklagat domen när det gäller den utdömda påföljden. En dom är omedelbart verkställbar om den dömden, innan tiden för att överklaga har gått ut, lämnar en förklaring enligt 38 kap. 1 § brottsbalken om att han eller hon är nöjd med domen när det gäller den utdömda påföljden (nöjdförklaring).

Kontraktsvård får enligt 27 kap. 7 § andra stycket brottsbalken verkställas utan hinder av att domen inte har vunnit laga kraft.

4 § En nöjdförklaring enligt 38 kap. 1 § brottsbalken lämnas inför den domstol som har meddelat domen eller inför Kriminalvården. En förklaring får inte lämnas inför Kriminalvården utan att domen eller rättens bevis om målets utgång såvitt rör den dömda (domsbevis) finns tillgängligt för den som tar emot förklaringen. Den dömda ska upplysas om innebörden av förklaringen innan den lämnas.

När nöjdförklaring avges ska ett vittne närvara. Den som tagit emot förklaringen ska göra en anteckning om det på domen eller domsbeviset. Anteckningen ska undertecknas av mottagaren, den dömda och vittnet.

5 § Om särskilda skäl föreligger med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd, arbets- eller utbildningsförhållanden eller andra omständigheter, får verkställigheten av en tilläggsstraff skjutas upp eller avbrytas för viss tid, dock högst sex månader. Föreligger synnerliga skäl får verkställigheten skjutas upp eller avbrytas under en tid av ytterligare högst sex månader.

6 § Om domstol enligt 27 kap. 10 eller 34 kap. 7 § brottsbalken beslutar att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i kriminalvårdsanstalt, är den dömda inte längre skyldig att fullgöra den eller de tilläggsstraff som det villkorliga fängelsestraffet förenats med.

Verkställighetens mål och utformning

7 § Verkställigheten ska så långt möjligt utformas på ett sätt som är ägnat att förebygga återfall i brott.

8 § Beslut om inskränkningar i den dömdes frihet enligt denna lag får inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till syftet med verkställigheten.

En kontroll- eller tvångsåtgärd enligt denna lag får användas endast om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden.

9 § En individuellt utformad verkställighetsplan ska upprättas för den dömda. Verkställighetsplanen ska utformas efter samråd med den dömda.

Verkställigheten ska planeras och genomföras i samverkan med andra berörda myndigheter.

10 § Kriminalvården ska förordna övervakare för den dömd, om villkorligt fängelse har förenats med en övervaknings- och kontrollstrafkation eller om en vård- eller påverkansstrafkation eller kontraktsvård enligt domen omfattar skyldighet att ha kontakt med en övervakare. Övervakare ska även förordnas om den dömd under verkställigheten åläggs sådan kontaktskyldighet som avses i 3 kap. 1 §.

Till övervakare ska förordnas en handläggande tjänsteman vid Kriminalvården eller annan lämplig person (lekmannaövervakare).

11 § Kriminalvården får förordna en eller flera personer att biträda vid kontroll av den som enligt 2 kap. 1 § utför samhällstjänst i form av oavlönat arbete, eller är underkastad ett förbud att lämna bostaden vid helghemarest enligt 3 kap. 3 § eller hemarest enligt 4 kap. 1 § (biträdande kontrollör).

Den dömdes allmänna skyldigheter

12 § Den dömd är skyldig att

1. inställa sig hos Kriminalvården för planering och uppföljning av verkställigheten,
2. medverka till att tilläggsstrafkationen fullgörs i enlighet med Kriminalvårdens anvisningar, och
3. hålla Kriminalvården underrättad om förhållanden som har betydelse för verkställigheten.

Alkohol- och drogförbud

13 § Den dömd får vid fullgörandet av de åligganden som följer av en tilläggsstrafkation inte vara påverkad av alkohol, narkotika, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Den dömd är, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl, vid fullgörandet av de åligganden som följer av tilläggsstrafkationen skyldig att på begäran lämna urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av något sådant medel eller någon sådan vara som avses i

första stycket. Urinprov får inte tas eller bevittnas av någon av motsatt kön som inte är läkare eller legitimerad sjuksköterska. Om det är nödvändigt får dock urinprov på en man tas eller bevittnas av en kvinna.

Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera att den dömde inte är påverkad av något sådant medel eller någon sådan vara som avses i första stycket.

2 kap. Samhällstjänst

1 § Samhällstjänst verkställs genom att den dömde, under det antal timmar som anges i domen, utför oavlönat arbete eller deltar i annan motsvarande verksamhet, på tid och sätt som anvisas honom eller henne.

Endast en mindre del av samhällstjänsten får utgöras av annan verksamhet än oavlönat arbete.

2 § Samhällstjänsten ska fullgöras under en period som i huvudsak motsvarar det villkorliga fängelsestraffets längd, om inte särskilda skäl talar mot det.

3 kap. Övervaknings- och kontroll sanktion

1 § En övervaknings- och kontroll sanktion verkställs genom att den dömde, under den tid som tilläggs sanktionen enligt vad som anges i 27 kap. 4 § brottsbalken eller annars framgår av domen ska pågå, håller tät kontakt och sammanträffar med en övervakare på tid och sätt som anvisas honom eller henne (kontaktskyldighet).

Kontaktskyldigheten får helt eller delvis utgöras av skyldighet för den dömde att delta i brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet.

2 § Om det villkorliga fängelsestraffets längd överstiger två månader ska verkställigheten av övervaknings- och kontroll sanktionen, utöver vad som anges i 1 §, innefatta skyldighet för den dömde att regelbundet anmäla sig hos Kriminalvården, annan myndighet eller person på tid och sätt som anvisas honom eller henne (anmälningskyldighet).

3 § Om tilläggssanktionen ska pågå i sex månader eller mer ska verkställigheten, utöver vad som anges i 1 och 2 §§, innefatta förbud för den dömda att under lika många veckor som det antal månader som tilläggssanktionen omfattar vistas utanför bostaden annat än på särskilt angivna tider. Förbudet att lämna bostaden ska gälla under två för den dömda arbetsfria dagar per sådan vecka (helghemarrest).

Den som fullgör helghemarrest ska ges möjlighet att vistas utomhus en timme varje dag som han eller hon är underkastad förbudet att lämna bostaden.

4 § Om helghemarrest med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden inte bedöms som lämplig eller det annars framstår som mer ändamålsenligt, får helghemarrest ersättas med

1. förbud för den dömda att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område,

2. förbud för den dömda att under vissa tider lämna ett särskilt angivet område, eller

3. skyldighet för den dömda att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats.

En inskränkning enligt första stycket ska i ingripandegrad i huvudsak motsvara ingripandegraden i den helghemarrest som den ska ersätta.

5 § Efterlevnaden av ett förbud eller annan inskränkning enligt 3 eller 4 § får kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

6 § Särskilda föreskrifter ska meddelas om vad den dömda har att iaktta under verkställigheten av helghemarrest enligt 3 § eller en inskränkning enligt 4 §.

Föreskrifterna ska vid helghemarrest avse

1. i vilken bostad helghemarresten ska fullgöras samt vilken dag verkställigheten i bostaden ska påbörjas, och

2. under vilka tider den dömda förbjuds att vistas utanför bostaden.

Föreskrifterna ska vid en inskränkning enligt 4 § avse vilken plats eller vilket område inskränkningen ska omfatta samt under vilka tider den ska gälla.

En föreskrift får även avse annan motsvarande åtgärd som är nödvändig för att verkställigheten ska kunna utformas på ett ändamålsenligt sätt eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll.

Om det på grund av nya omständigheter finns skäl för det, får Kriminalvården ändra eller upphäva en föreskrift eller meddela en ny föreskrift.

4 kap. Hemarrest

1 § Hemarrest verkställs genom att den dömda, under den tid tilläggssanktionen enligt vad som anges i 27 kap. 5 § brottsbalken eller annars framgår av domen ska pågå, iakttar ett förbud mot att vistas utanför bostaden annat än på särskilt angivna tider och för särskilt bestämda ändamål såsom förvärvsarbete, utbildning, vård, nödvändiga inköp och liknande.

2 § Efterlevnaden av ett förbud enligt 1 § får kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

3 § Hemarrest får innefatta skyldighet för den dömda att delta i brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet som med hänsyn till den hans eller hennes förhållanden bedöms som lämplig.

4 § När den dömda har fullgjort minst hälften av hemarresten, dock minst tre månader, får han eller hon ges möjlighet att vistas utanför bostaden i ökad utsträckning och även för andra ändamål än som anges i 1 §.

5 § Särskilda föreskrifter ska meddelas om vad den dömda har att iaktta under verkställigheten av hemarrest. Föreskrifterna ska avse

1. i vilken bostad hemarresten ska fullgöras samt vilken dag verkställigheten ska påbörjas,

2. vad som ska gälla i fråga om arbetsanställning, annan förvärvsverksamhet, utbildning eller annan sysselsättning,

3. vad som ska gälla i fråga om skyldighet att delta i sådan programverksamhet som anges i 3 §, och

4. under vilka tider och för vilka ändamål den dömda tillåts att vistas utanför bostaden.

En föreskrift får även avse annan motsvarande åtgärd som är nödvändig för att verkställigheten ska kunna utformas på ett ändamålsenligt sätt eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll.

Om det på grund av nya omständigheter finns skäl för det, får Kriminalvården ändra eller upphäva en föreskrift eller meddela en ny föreskrift.

5 kap. Vård- eller påverkanssanktion

1 § En vård- eller påverkanssanktion verkställs genom att den dömden genomgår vård, behandling, brotts- eller missbruksrelaterad programverksamhet eller andra motsvarande åtgärder i enlighet med vad som anges i domen.

2 § Den vård, behandling, programverksamhet eller andra åtgärder som domstolen beslutat får, om det finns särskilda skäl, ersättas med en annan vård- eller påverkansinriktad åtgärd som är i huvudsak lika ingripande som den åtgärd som ska ersättas eller av sådan kontaktskyldighet som anges i 3 kap. 1 §.

Endast en mindre del av en vård- eller påverkanssanktion får utgöras av kontaktskyldighet.

6 kap. Kontraktsvård

1 § Kontraktsvård verkställs genom att den dömden genomgår vård eller behandling för missbruk av beroendeframkallande medel eller för något annat förhållande som kräver vård eller annan behandling i enlighet med den vårdplan som framgår av domen.

2 § Kriminalvården ska svara för de kostnader som uppkommer vid verkställigheten av kontraktsvård under en tid som motsvarar det villkorliga fängelsestraffets längd.

7 kap. Åtgärder vid bristande verkställighet

Allmänt

1 § Om den dömden brister i sin skyldighet att fullgöra en tilläggs-sanktion, får Kriminalvården meddela särskilda föreskrifter om

1. sådana kontroll- eller övervakningsåtgärder som behövs för att sanktionen ska fullgöras eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll, eller

2. ett alkohol- eller drogförbud som omfattar tid utöver vad som följer av 1 kap. 13 §.

2 § En lekmanövervakare eller en biträdande kontrollör ska, om han eller hon finner att den dömda åsidosätter sin skyldighet att fullgöra en tilläggssanktion, omedelbart anmäla det till Kriminalvården.

3 § Den som ansvarar för vård, behandling eller motsvarande åtgärder vid en vård- eller påverkanssanktion eller kontraktsvård ska, om den dömda allvarligt åsidosätter de åligganden som gäller för fullgörandet av tilläggssanktionen, omedelbart anmäla det till Kriminalvården.

Varning

4 § Innan Kriminalvården meddelar en varning enligt 27 kap. 8 § första stycket brottsbalken ska den dömda beredas tillfälle att yttra sig.

En varning ska utan dröjsmål meddelas den dömda personligen.

Anmälan och talan om ändring av verkställigheten

5 § Om den dömda brister i sin skyldighet att fullgöra en tilläggs-sanktion och åtgärder som Kriminalvården får vidta redan har prövats eller inte kan vidtas eller om det kan antas att sådana åtgärder blir utan verkan, ska Kriminalvården anmäla frågan till övervakningsnämnden.

6 § Om den dömda allvarligt åsidosätter sin skyldighet att fullgöra en tilläggssanktion och åtgärder som Kriminalvården får vidta eller åtgärder enligt 27 kap. 9 § brottsbalken redan har prövats eller inte kan vidtas eller om den dömda åsidosatt sina åligganden i sådan utsträckning eller på ett sådant sätt att sådana åtgärder inte kan anses tillräckliga, ska Kriminalvården väcka talan vid domstol med begäran om att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt.

Talan ska väckas före prövotidens utgång.

Omhändertagande

7 § Finner Kriminalvården att övervakningsnämnd eller domstol bör fatta beslut om omhändertagande enligt 27 kap. 13 § första stycket brottsbalken, ska Kriminalvården anmäla frågan till nämnden eller väcka talan vid domstol med begäran om att den dömde ska omhändertas i avvaktan på vidare förordnande.

8 § Kriminalvårdens beslut om omhändertagande enligt 27 kap. 13 § andra stycket brottsbalken ska omedelbart underställas övervakningsnämnd.

Bestämmelser om handläggningen

9 § En fråga om varning enligt 27 kap. 8 § första stycket brottsbalken ska avgöras skyndsamt.

10 § Handläggningen av ett ärende enligt 5, 6 eller 7 § ska ske skyndsamt.

8 kap. Beslut

1 § Ett beslut enligt denna lag fattas av Kriminalvården.

2 § Ett beslut enligt denna lag gäller omedelbart, om inte något annat anges.

9 kap. Överklagande

1 § Kriminalvårdens beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol, om inte annat följer av 4 §.

Ett beslut överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets det frivårdskontor är beläget där den klagande var inskriven när det första beslutet i ärendet fattades.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

2 § Ett beslut får inte överklagas enligt 1 § första stycket innan beslutet har omprövats av Kriminalvården. En sådan omprövning får begäras av den beslutet angår om det har gått honom eller henne

emot. Ett överklagande av ett beslut som inte har omprövats ska anses som en begäran om omprövning.

Vid omprövning enligt första stycket får beslutet inte ändras till den klagandes nackdel.

3 § En begäran om omprövning ska vara skriftlig och ha kommit in till Kriminalvården inom tre veckor från den dag då den klagande fick del av beslutet. I begäran om omprövning ska den klagande ange vilket beslut som avses och vilken ändring i beslutet som han eller hon begär.

Kriminalvården prövar om skrivelsen med begäran om omprövning har kommit in i rätt tid. Om skrivelsen har kommit in för sent ska den avvisas, om inte förseningen beror på att myndigheten lämnat den klagande felaktig underrättelse om hur man begär omprövning.

4 § Kriminalvårdens beslut om varning enligt 27 kap. 8 § första stycket brottsbalken får överklagas till den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde det frivårdskontor där den dömde är inskriven är beläget.

10 kap. Övriga bestämmelser

1 § Föreskrifter om verkställighet av lagen meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.

22 Förslag till lag (20xx:xxx) om verkställighet av ungdomsövervakning

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av ungdomsövervakning enligt 32 kap. 9 § brottsbalken.

2 § Statens institutionsstyrelse ansvarar för verkställigheten.

Befordran av dom till verkställighet

3 § Verkställigheten av ungdomsövervakning ska påbörjas så snart som möjligt efter det att domen blivit verkställbar mot den dömde.

4 § Verkställigheten får inledas om den dömde inte inom föreskriven tid har överklagat domen när det gäller påföljden.

5 § Verkställigheten får inledas omedelbart, om den dömde före överklagandetidens utgång förklarar att han avstår från att överklaga domen (nöjdförklaring).

En nöjdförklaring får lämnas inför den domstol som har meddelat domen eller inför Statens institutionsstyrelse. En förklaring får inte lämnas inför Statens institutionsstyrelse utan att domen eller rättens bevis om målets utgång såvitt rör den dömde (domsbevis) finns tillgängligt för den som tar emot förklaringen. Den dömde ska upplysas om innebörden av förklaringen innan den lämnas.

När nöjdförklaring avges ska ett vittne närvara. Den som tagit emot förklaringen ska göra en anteckning om det på domen eller domsbeviset. Anteckningen ska undertecknas av mottagaren, den dömde och vittnet.

Allmänt om verkställighetens mål och utformning

6 § Verkställigheten ska så långt möjligt utformas på ett sätt som är ägnat att förebygga att den dömda återfaller i brott eller annars utvecklas ogynnsamt.

7 § Verkställigheten får inte innebära andra begränsningar i den dömdes frihet än som följer av denna lag. En kontroll- eller tvångs-åtgärd enligt denna lag får användas endast om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden.

8 § En individuellt utformad verkställighetsplan ska upprättas för den dömda enligt vad som följer av 15–19 §§.

9 § Statens institutionsstyrelse ska förordna en särskild koordinator för den dömda. Koordinatorn ska hålla regelbunden kontakt med den dömda under verkställigheten och genom stöd, hjälp och kontroll verka för att verkställighetsplanen efterlevs.

10 § Socialnämnden i den dömdes hemort ska utse en särskild handläggare för den dömda under verkställigheten.

Upprättande av verkställighetsplan

11 § Innan verkställighetsplanen upprättas ska det göras en utredning av den dömdes förhållanden, i syfte att utröna vilka åtgärder som kan vidtas för att den unge ska avhålla sig från brott och annars utvecklas gynnsamt.

12 § Utredning och upprättande av verkställighetsplan ska göras i samråd med den dömda och med beaktande av hans eller hennes önskemål. Om möjligt ska även samråd ske med den dömdes vårdnadshavare. I de fall det bedöms som lämpligt får samråd även ske med andra personer.

13 § Vid upprättande av verkställighetsplanen ska samverkan ske med socialnämnden i den dömdes hemort. Vid behov ska samverkan även ske med andra berörda myndigheter.

14 § Verkställighetsplanen ska vara upprättad senast fyra veckor efter det att domen kunde börja verkställas.

Verkställighetsplanens innehåll

15 § Verkställighetsplanen ska innehålla beslut om att den dömde ska sammanträffa med koordinatorn på det sätt som anges i 21 §.

16 § Verkställighetsplanen ska innehålla beslut om inskränkningar i den dömdes rörelsefrihet i den omfattning som följer av 22–27 §§.

17 § Verkställighetsplanen ska innehålla beslut om att den dömde inte får bruka narkotika eller vissa andra medel under verkställigheten på det sätt som anges i 28 §.

18 § Verkställighetsplanen får innehålla beslut om att den dömde inte får bruka alkohol under verkställigheten på det sätt som anges i 28 §.

19 § Verkställighetsplanen får reglera frågor om

- a) boende
- b) skolgång
- c) sysselsättning och fritid
- d) missbruksbehandling
- e) annan vård och behandling
- f) andra motsvarande åtgärder som syftar till att den dömde ska avhålla sig från brott och annars utvecklas gynnsamt.

20 § Verkställighetsplanen ska följas upp under verkställigheten, minst var åttonde vecka. Vid behov ska den ändras.

Närmare om sammanträffanden med koordinatorn

21 § Den dömde ska sammanträffa med koordinatorn två gånger i veckan under verkställigheten. Tid och plats för sammanträffandena ska bestämmas av koordinatorn, efter samråd med den unge.

Om verkställighetsplanen innehåller inslag av regelbunden natur enligt 19 § d), e) eller f) kan antalet sammanträffanden vara mindre än vad som sägs i första stycket, dock inte mindre än en gång i veckan.

Antalet sammanträffanden kan också vara mindre än vad som sägs i första stycket om den dömde är föremål för vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Närmare om inskränkningar i rörelsefriheten

22 § Under verkställigheten ska den unge vara förbjuden att vistas utanför bostaden under kvällar och nätter mot lördag, söndag och måndag, från klockan arton på kvällen till klockan sju på morgonen.

23 § Om ett förbud enligt 22 § med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden inte bedöms som lämpligt eller det annars framstår som mer ändamålsenligt får ett sådant förbud ersättas med

1. förbud för den dömde att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område,
2. förbud för den dömde att under vissa tider lämna ett särskilt angivet område eller
3. skyldighet för den dömde att under vissa tider uppehålla sig på en särskilt angiven plats.

Inskränkningar i rörelsefriheten enligt första stycket ska i ingripandegrad i huvudsak motsvara ingripandegraden i sådant förbud som avses i 22 § och får inte vara mer ingripande än ett sådant förbud. Om det behövs för att uppnå tillräcklig ingripandegrad eller annars bedöms lämpligt får flera sådana inskränkningar som anges i första stycket kombineras.

24 § Efterlevnaden av ett förbud eller en inskränkning enligt 22 eller 23 § får kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

25 § Efter halva verkställighetstiden får de inskränkningar som anges i 22 § eller 23 § minskas om den dömde i godtagbar omfattning medverkat vid upprättande av verkställighetsplan och därefter följer verkställighetsplanen på ett godtagbart sätt.

26 § Efter två tredjedelar av verkställighetstiden får de inskränkningar som anges i 22 eller 23 § upphöra om den dömde i godtagbar omfattning medverkat vid upprättande av verkställighetsplan och därefter följer verkställighetsplanen på ett godtagbart sätt.

27 § Om den dömd, efter det att inskränkning i rörelsefriheten minskats enligt 25 § eller upphört enligt 26 §, inte följer verkställighetsplanen på ett godtagbart sätt, får det beslutas att inskränkningarna ska ökas eller återupptas.

Närmare om alkohol- och drogförbud

28 § Den dömd får under verkställigheten inte vara påverkad av narkotika, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

I den utsträckning det anges i verkställighetsplanen får den dömd inte vara påverkad av alkohol under verkställigheten.

Den dömd är, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl, under verkställigheten skyldig att på begäran lämna urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av något sådant medel eller någon sådan vara som avses i första eller andra stycket. Urinprov får inte tas eller bevitnas av någon av motsatt kön som inte är läkare eller legitimerad sjuksköterska. Om det är nödvändigt får dock urinprov på en man tas eller bevitnas av en kvinna.

Den dömdes allmänna skyldigheter

29 § Den dömd är skyldig att

1. inställa sig under tio dagar för att medverka vid upprättande av verkställighetsplan på den plats och tid Statens institutionsstyrelse anvisar,
2. följa de beslut som anges i verkställighetsplanen om sammanträffanden med koordinator och inskränkningar i rörelsefriheten,
3. följa de beslut som anges i verkställighetsplanen om förbud mot droger och alkohol, samt
4. följa vad som anges i övrigt i verkställighetsplanen.

Allmänna åtgärder för säkerställande av verkställighet

30 § Om den dömd inte följer verkställighetsplanen ska koordinatören i första hand försöka motivera den dömd att efterleva planen.

Om det bedöms nödvändigt kan verkställighetsplanen ändras.

Särskilda åtgärder för säkerställande av verkställighet

31 § Om den dömde inte följer verkställighetsplanen får det beslutas att hans eller hennes skyldighet att sammanträffa med koordinatoren enligt 21 § ska öka, dock inte till mer än tre gånger i veckan.

Polishandräkning för säkerställande av verkställighet

32 § Om den dömde inte inställer sig för att medverka vid uppriktande av verkställighetsplan eller inte kommer till sammanträffanden med koordinatoren ska Polismyndigheten på begäran av Statens institutionsstyrelse lämna biträde för att söka efter och hämta den dömde till den av Statens institutionsstyrelse anvisade platsen.

Ska den unge hämtas får han eller hon inte omhändertas tidigare än vad som är nödvändigt för att han eller hon ska kunna inställas omedelbart till sammanträdet.

Om ett hämtningsförsök tidigare har misslyckats eller det annars på grund av vad som är känt om den som ska hämtas finns särskild anledning till det, får Statens institutionsstyrelse eller polismyndigheten besluta att den unge får omhändertas tidigare än vad som följer av första stycket. Omhändertagande får i sådant fall ske högst sex timmar eller, vid beslut av Statens institutionsstyrelse, högst arton timmar innan sammanträdet.

33 § Om den dömde bryter mot ett förbud mot att vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område som meddelats med stöd av 23 § första stycket 1, ska Polismyndigheten på begäran av Statens institutionsstyrelse lämna biträde för att genomdriva förbudet genom att tillfälligt ta om hand den dömde och föra honom eller henne från platsen eller området.

Om den dömde bryter mot ett beslut om inskränkning i rörelsefriheten som meddelats med stöd av 22 eller 23 § och då påträffas av polisman, får polismannen även i annat fall tillfälligt ta om hand den dömde.

I de fall ett sådant omhändertagande enligt första eller andra styckena inte kan grundas på 12 § polislagen (1984:387) ska den dömde, om han eller hon är under arton år, skyndsamt överlämnas till vårdnadshavaren. Om det inte är möjligt ska den dömde överlämnas till socialnämnden. Om den dömde saknar vårdnadshavare

ska han eller hon skyndsamt lämnas i bostaden eller på lämplig plats som möjliggör att han eller hon kan ta sig till bostaden. Om föreskriften gäller en skyldighet att uppehålla sig på en särskilt angiven plats enligt 23 § första stycket 3 ska polismannen i stället föra den dömda till den platsen.

Underrättelse till åklagare

34 § Om det kan antas att det finns förutsättningar för åtgärd enligt 30 b § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare eller 32 kap. 10 § första stycket brottsbalken genom att den dömda

- inte medverkar vid upprättande av verkställighetsplan,
- inte medverkar till provtagning enligt 28 §
- inte följer beslut i verkställighetsplanen om drog- eller alkoholförbud,
- inte följer beslut om sammanträffande med koordinatören eller
- inte följer beslut om inskränkningar i rörelsefriheten

ska Statens institutionsstyrelse underrätta åklagarmyndigheten om detta. Statens institutionsstyrelse ska även underrätta åklagarmyndigheten om det finns förutsättningar för undanröjande enligt 32 kap. 10 § andra stycket brottsbalken.

Övriga bestämmelser

35 § Beslut enligt denna lag fattas av Statens institutionsstyrelse.

Beslut i frågor enligt denna lag gäller omedelbart, om inte något annat förordnas.

36 § Beslut av Statens institutionsstyrelse enligt denna lag i särskilda fall får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.

1 Författningskommentar

1.1 Något om den lagtekniska lösningen

Inledning

Våra förslag beträffande vuxna lagöverträdare innebär att det införs ett helt nytt påföljdssystem, där de nuvarande icke frihetsberövande påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras och ersätts med en möjlighet att besluta att fängelsestraff ska vara villkorliga.

När det gäller påföljdssystemet för unga lagöverträdare föreslår vi inte någon lika genomgripande förändring. Våra huvudförslag i den delen är att det införs tre nya ungdomspåföljder: varningsstraff, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning.

Därutöver föreslår vi vissa andra förändringar, bl.a. såvitt avser böter som självständig påföljd och de s.k. billighetsskålen i 29 kap. 5 § BrB.

Ändringar i brottsbalken

Den övervägande delen av våra förslag till författningsändringar finns i brottsbalkens 1 och 25–38 kap. Förändringarna har medfört att några av kapitlen har fått nya rubriker och att något kapitel har upphävts.

Vi har försökt att i så stor utsträckning som möjligt behålla den grundstruktur som finns i dag. Bestämmelserna om straffmätning i 29 kap. har ändrats endast i begränsad omfattning. Introduktionen av villkorligt fängelse leder ändå till relativt omfattande ändringar i brottsbalkens systematik. Vi har försökt att renodla påföljdssystemet för ungdomar i 32 kap. Våra överväganden kring bestämmelserna om sammanträffande av brott och förändring av påföljd (34 kap.) har också lett till tämligen omfattande förändringar. Sammantaget innebär våra förslag följande.

Bestämmelserna om böter finns kvar i 25 kap.

Bestämmelserna om fängelse finns kvar i 26 kap.

I 27 kap. finns bestämmelser om villkorligt fängelse. I kapitlet definieras vad villkorligt fängelse är och vilka tilläggsstraff ett villkorligt fängelsestraff får förenas med. Det innehåller också bestämmelser om vilka åtgärder som ska vidtas om den dömda inte fullgör en tilläggsstraff som ett villkorligt fängelsestraff har förenats med.

28 kap. upphävs.

29 kap. innehåller fortfarande bestämmelser om straffmätning och påföljdseftergift. En nyhet är att den bestämmelse om gemensam straffvärdebedömning som hittills funnits i 34 kap. 3 § andra stycket har flyttats – något förändrad – till 29 kap. 1 a §.

Rubriken till 30 kap. har ändrats till Om bestämmande av påföljd. Kapitlet, som är väsentligt förkortat, innehåller hänvisningar till 29, 31 och 32 kap. samt bestämmelser om gemensam påföljd för flera brott.

31 kap. är helt förändrat och har rubriken Om förutsättningar för villkorligt fängelse. I kapitlet regleras förutsättningarna för att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt och valet av tilläggsstraff till villkorligt fängelse.

32 kap. innehåller bestämmelser om ungdomspåföljder. Rubriken har ändrats till Om ungdomspåföljder. Kapitlet har delvis strukturerats om och försetts med ett antal underrubriker. Det har tillförts bestämmelser om de nya ungdomspåföljder som vi föreslår. Vidare har de bestämmelser om ny påföljdsbestämning efter en tidigare ungdomspåföljd som hittills funnits i 34 kap. flyttats till 32 kap. och kompletterats i väsentliga avseenden.

I 33 kap. har endast gjorts några mindre förändringar (se 6 §).

34 kap. innehåller bestämmelser om ny påföljdsbestämning när den tilltalade tidigare dömts till fängelse, antingen villkorligt eller ovillkorligt. Kapitlet är i stora delar ändrat till både innehåll och struktur. Rubriken har ändrats till Ny påföljdsbestämning efter tidigare dom på fängelse, som en följd av att bestämmelserna om ny påföljdsbestämning efter en tidigare ungdomspåföljd har flyttats till 32 kap. Regleringen om verkställighet av nya påföljder efter ett tidigare utdömt livstidsstraff eller ett längre (ovillkorligt) fängelsestraff eller en längre sluten ungdomsvård har flyttats till lagen (1974:202) om beräkning av strafftid (se 19 c §) respektive lagen (1998:603) om sluten ungdomsvård (se 10 b §).

35 kap. innehåller fortfarande bestämmelser om bortfallande av påföljd (påföljdspreskription) och har kvar samma struktur. Några mindre tillägg har gjorts i kapitlet.

I 36 kap. om förverkande av egendom, företagsbot och annan särskild rättsverkan har det endast gjorts ändringar som följer av våra övriga förslag.

Strukturen i 37 kap. om övervakningsnämnderna och i 38 kap. om rättegångsbestämmelser är oförändrad, men flera av bestämmelserna har ändrats och anpassats till våra övriga förslag.

En sammanställning av 1 och 25–38 kap. BrB i deras fullständiga lydelse med våra förslag till ändringar införda finns fogad till betänkandet, se bilaga 2.

Nya verkställighetslagar

Vi föreslår två nya lagar om verkställighet, lagen om villkorligt fängelse och lagen om verkställighet av ungdomsövervakning.

Lagen om villkorligt fängelse innehåller bestämmelser om verkställigheten av de tilläggssanktioner som villkorligt fängelse kan förenas med. Lagen, som ska styra Kriminalvårdens arbete under verkställigheten av tilläggssanktionerna, omfattar samtliga tilläggssanktioner förutom dagsböter. Dagsböter som tilläggssanktion verkställs, på samma sätt som andra böter, enligt bestämmelserna i bötesverkställighetslagen (1979:189).

I lagen om villkorligt fängelse finns bestämmelser om verkställighetens inledning, verkställighetens mål och utformning, den dömdes allmänna skyldigheter under verkställigheten, de särskilda skyldigheter som följer med varje tilläggssanktion och vilka åtgärder som Kriminalvården ska vidta om den dömda brister i verkställigheten.

Införandet av den nya lagen – liksom för övrigt hela systemet med villkorligt fängelse – innebär att det behöver göras förändringar i förordningen (1998:642) om verkställighet av frivårdspåföljder. Då förordningen även innefattar bestämmelser om övervakning efter villkorlig frigivning från ovillkorligt fängelse överlämnar vi den frågan till den fortsatta beredningen av våra förslag. Lagen om villkorligt fängelse kommer också att behöva kompletteras med bestämmelser på förordningsnivå.

Lagen om verkställighet av ungdomsövervakning reglerar verkställigheten av den nya ungdomspåföljden ungdomsövervakning.

och ska styra Statens institutionsstyrelses arbete under verkställigheten av påföljden.

Lagen innehåller bestämmelser om verkställighetens inledning, verkställighetens mål och utformning, upprättande av verkställighetsplan, det närmare innehållet i verkställigheten, åtgärder för säkerställande av verkställighet och skyldighet för Statens institutionsstyrelse att underrätta åklagare om den dömda brister i verkställigheten.

Bestämmelser om verkställigheten av den nya ungdomspåföljden kontaktskyldighet för unga finns i socialtjänstlagen (2001:453).

Övriga författningsförslag

Utöver vad som hittills redovisats lämnar vi förslag till ändringar i flera andra lagar och förordningar.

I lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och socialtjänstlagen (2001:453) föreslås ändringar som avser ungdomspåföljder.

I lagen (1974:202) om beräkning av strafftid föreslås – förutom den ovan nämnda bestämmelsen i 19 c § – vissa ändringar som följer av våra förslag såvitt avser villkorligt fängelse.

I bötesverkställighetslagen (1979:189) och bötesverkställighetsförordningen (1979:197) föreslås ändringar såvitt avser verkställighet av böter.

I lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m. görs en mindre justering.

I lagen (1998:620) om belastningsregister och förordningen (1999:1134) om belastningsregister föreslås bl.a. regler om gallring av de nya påföljder som föreslås och om vilka uppgifter registret ska innehålla.

I lagen (2001:617) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården, förordningen (2001:682) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården och förordningen (1999:1135) om misstankeregister föreslås – förutom rena följdändringar till våra förslag om villkorligt fängelse – en utvidgad möjlighet för Kriminalvården att få del av uppgifter ur det centrala kriminalvårdsregistret och misstankeregistret.

I utlänningslagen (2005:716), socialförsäkringsbalken (2010:110) och häkteslagen (2010:611) föreslås ändringar till följd av våra förslag om villkorligt fängelse.

I offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) föreslås sekretessbrytande bestämmelser såvitt avser uppgifter som behövs för upprättande av verkställighetsplan och verkställighet av ungdomsövervakning.

Slutligen föreslås att bestämmelsen om särskild åtalsprövning i 46 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall och hela lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll ska upphävas.

1.2 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

1 kap.

3 §

I paragrafen definieras begreppen ”straff” och ”påföljd”. Bestämmelsen har ändrats på så sätt att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn samt överlämnande till särskild vård har utgått, vilket är en följd av att dessa påföljder utmönstras ur påföljdssystemet dels genom våra förslag, dels genom Psykansvarskommitténs och Psykiatrilagsutredningens förslag att utmönstra överlämnande till rättspsykiatrisk vård som påföljd (se om våra avgränsningar såvitt avser påföljder för psykiskt störda lagöverträdare i avsnitt 2.4.1). Vidare har i paragrafen gjorts en hänvisning till 32 kap. såvitt avser påföljderna för unga lagöverträdare. Ändringarna motiveras i avsnitt 9.2.1 och 13.6.

Sammantaget innebär regleringen att påföljden för brott kan bestämmas till böter, fängelse eller en ungdomspåföljd. Av 30 kap. 1 § andra stycket framgår att rätten kan besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Innebörden av villkorligt fängelse regleras i 27 kap., medan förutsättningarna för att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt regleras i 31 kap.

4 §

Paragrafen har ändrats genom att ”övriga påföljder” har ersatts med ”särskilda påföljder för unga lagöverträdare”. Ändringen är en följd av att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn samt överlämnande till vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i

vissa fall utmönstras ur systemet, och att det därmed – om Psyk-ansvarskommitténs och Psykiatrilagsutredningens förslag att utmönstra även överlämnande till rättspsykiatrisk vård som påföljd genomförs – endast är de särskilda påföljderna för unga lagöverträdare som kan ersätta straffen böter och fängelse som påföljd.

5 §

Paragrafen reglerar rangordningen i ingripandegrad mellan påföljderna böter och fängelse samt mellan villkorligt och ovillkorligt fängelse.

I *första stycket* har det gjorts ett tillägg, i vilket det förtydligas att fängelse är ett svårare straff än böter även om fängelsestraffet är villkorligt. Det innebär att ett villkorligt fängelsestraff oavsett dess närmare innehåll ska ses som ett mer ingripande straff än ett rent bötesstraff, dvs. oavsett vilken tilläggssanktion straffet förenas med och även om straffet inte förenas med någon tilläggssanktion.

Andra stycket i paragrafen, i vilket det tidigare fanns en hänvisning till den i 30 kap. 1 § reglerade rangordningen mellan å ena sidan fängelse och å andra sidan villkorlig dom och skyddstillsyn, har ändrats på så sätt att det nu anges att ett fängelsestraff som inte är villkorligt är att anse som svårare än villkorligt fängelse. Ändringen är en följd av att villkorligt fängelse införs i påföljdssystemet och att villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras ur systemet.

25 kap.

1 §

I bestämmelsen anges vilka bötesformer som finns inom påföljdssystemet och hur dessa olika former rangordnas i förhållande till varandra. Bestämmelsen har ändrats genom att penningböter anges före dagsböter i uppräknningen av böteslagen. Genom ändringen markeras – sammantaget med ändringarna gällande 2 och 3 §§ – att dagsböter är en strängare påföljd än penningböter och att bestämmandet av ett dagsbotsbelopp ska ta avstamp i vad som kan utgå som penningböter, för att dagsböter alltid ska vara en mer ingripande påföljd. Ändringen motiveras närmare i avsnitt 16.2.5.

2 §

Paragrafen innehåller regler om lägsta och högsta belopp för penningböter. Den har överflyttats i sak oförändrad från 3 §.

Genom ändringen har bestämmelserna om dagsböter (tidigare 2 §) och penningböter (tidigare 3 §) bytt plats. Förändringen i bestämmelsen om dagsböter (numera 3 §) innebär att högsta beloppet för penningböter utgör utgångspunkten för beräkningen av dagsbotsbeloppet, för att säkerställa att ett dagsbotsstraff alltid är mer ingripande än ett penningbotsstraff. För att förtydliga detta synsätt och den straffvärdemässiga rangordningen mellan penningböter och dagsböter anges i kapitlet genom ändringen först penningböter och därefter dagsböter.

3 §

Paragrafen reglerar vilket antal dagsböter som får dömas ut för ett brott och hur dagsbotsbeloppet bestäms. Den har överflyttats från 2 § och ändrats. Ändringarna behandlas i avsnitt 16.2.5 och 16.3.2.

Första stycket har ändrats på så sätt att 4 000 kr, vilket motsvarar högsta penningbotsbelopp, ska utgöra utgångspunkten vid beräkningen av dagsbotsbeloppet. Genom ändringen säkerställs att dagsböter alltid är en mer ingripande påföljd än penningböter. Straffskalan för dagsböter är densamma efter ändringen. Sålunda föreskrivs att ett dagsbotsantal på minst 30 och högst 150 ska bestämmas. Det tydliggörs genom den nya lydelsen att detta ska ske med anledning av vad som följer av brottsligheten. Någon ändring av hur straffmätningen ska ske – dvs. bestämmandet av antalet dagsböter för ett brott utifrån bestämmelserna i 29 kap. – är inte avsedd. Dagsbotsbeloppet ska sålunda uppgå till 4 000 kr samt det belopp som följer av antalet dagsböter som bestäms vid straffmätningen och beloppet som varje dagsbot uppgår till.

I *andra stycket* föreskrivs till vilka belopp varje dagsbot kan fastställas och hur detta belopp ska bestämmas. Regleringen har ändrats genom att lägsta dagsbot kan fastställas till 30 kronor i stället för tidigare 50 kronor.

Någon ändring har inte gjorts i regleringen av hur varje dagsbot ska fastställas (dvs. beräkningssättet). Det är alltså inte avsikten att de principer som har utvecklats i praxis och genom Riksåklagarens riktlinjer (senast RÅR 2007:2) ska ändras med anledning av att maximi- och minimibeloppen ändras. Som anges i avsnitt 16.2.5 finns det emellertid anledning att beakta det belopp om 4 000 kr som alltid ska vara utgångspunkt för beräkningen av dagsbots-

beloppet. Bestämmelsen om jämkning återfinns oförändrad i andra stycket.

I *tredje stycket* föreskrivs minsta bötesbelopp vid dagsböter, vilket har betydelse för vilket utrymme det finns för att jämka dagsbotens belopp. Bestämmelsen har ändrats på så sätt att minsta bötesbelopp har höjts från 750 kronor till 4 000 kronor, vilket motsvarar högsta penningbotsbelopp. Ändringen innebär att beloppet för varje dagsbot – om det finns tillräckliga skäl enligt andra stycket – kan jämkas till noll men att det sammantagna bötesbeloppet inte får understiga högsta beloppet för penningböter, dvs. 4 000 kr.

8 §

I bestämmelsen hänvisas till bötesverkställighetslagen för närmare bestämmelser om uppörd, indrivning och förvandling av böter. Ändringarna motiveras närmare i avsnitt 16.5.4.

Andra stycket har ändrats genom att det har lagts till att det vid förvandling av böter enligt bötesverkställighetslagen inte får beslutas att det fängelsestraff som böterna förvandlas till ska vara villkorligt.

I ett nytt *tredje stycke* hänvisas till att det i 27 kap. 11 § finns särskilda bestämmelser om verkställighet av böter som utgör tilläggsstraff till villkorligt fängelse. Genom denna hänvisning tydliggörs att sådana böter inte kan förvandlas till fängelse på samma sätt som fristående bötesstraff.

26 kap.

1 §

I paragrafen regleras fängelsestraffets längd, dvs. kortaste respektive längsta fängelsestraff som kan dömas ut.

Första stycket har ändrats genom att hänvisningen till 28 kap. 3 § såvitt avser straffskalan för fängelsestraff som döms ut i förening med skyddstillsyn har tagits bort. Ändringen är en följd av att skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet. Som framgår av våra överväganden i avsnitt 9.5.14 ska det inte finnas möjlighet att besluta att en del av ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Det finns därmed inte något behov av någon reglering motsvarande nuvarande hänvisning till 28 kap. 3 §.

5 §

Paragrafen reglerar hur ett ovillkorligt fängelsestraff ska verkställas.

Paragrafen har ändrats i två avseenden. För det första har den begränsats till att gälla endast ovillkorliga fängelsestraff, vilket är en följd av att villkorligt fängelse förs in i påföljdssystemet. Villkorligt fängelse ska inte verkställas i kriminalvårdsanstalt, utan genom att den dömda fullgör den tilläggssanktion som straffet har förenats med och inte återfaller i brott under den till straffet knutna prøvotiden. Först om tilläggssanktionen inte fullgörs eller om den dömda återfaller i brott före prøvotidens utgång kan det komma i fråga att besluta att straffet ska verkställas i anstalt, i enlighet med bestämmelserna i 27 kap. 10 och 11 §§ samt 34 kap. 7 §. I sådana fall gäller, enligt vad som föreskrivs i 27 kap. 17 §, de bestämmelser som gäller för ovillkorligt fängelse.

För det andra har begränsningen av intagning av den dömda i kriminalvårdsanstalt till situationer där ”inte annat är särskilt föreskrivet” utgått. Begränsningen infördes ursprungligen i paragrafen 1999 och föranleddes av att intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖV) då blev en permanent verkställighetsform för kortare fängelsestraff.¹ Som framgår av våra överväganden i avsnitt 9.5.2 och 9.5.8 föreslår vi att IÖV inte längre ska utgöra en verkställighetsform för kortare fängelsestraff, utan att ett förbud att lämna bostaden – s.k. hemarrest – i stället ska kunna väljas som tilläggs-sanktion till villkorligt fängelse. Denna förändring får till följd att den som döms till fängelse som inte är villkorligt alltid ska påbörja verkställigheten av straffet i kriminalvårdsanstalt.

6 §

Paragrafen reglerar förutsättningarna för villkorlig frigivning från tidsbestämda fängelsestraff.

Första stycket har ändrats på så sätt att regleringen har begränsats till att avse endast ovillkorliga fängelsestraff. Detta är en följd av att villkorligt fängelse införs i påföljdssystemet. Villkorligt fängelse ska, som framgår av kommentaren till 5 § ovan, verkställas utanför kriminalvårdsanstalt, vilket innebär att det inte blir aktuellt med villkorlig frigivning.

I *andra stycket* har endast gjorts språkliga ändringar.

Tredje stycket har ändrats på så sätt att undantaget från regleringen om villkorlig frigivning såvitt avser fängelse som dömts ut i

---

¹ Prop. 1997/98:96 s. 190.

förening med skyddstillsyn enligt 28 kap. 3 § har utgått. Ändringen är en följd av att skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet och att påföljdskombinationen skyddstillsyn i förening med ett kortare fängelsestraff därmed inte längre finns kvar. Som framgår av våra överväganden i avsnitt 9.5.14 ska det inte finnas möjlighet att besluta att en del av ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Det finns därmed inte något behov av någon reglering motsvarande den som nu gäller för fängelsestraff som dömts ut i förening med skyddstillsyn.

8 §

I paragrafen regleras frågan om villkorlig frigivning när flera fängelsestraff verkställs samtidigt.

Första stycket har ändrats på så sätt att det har lagts till att regleringen endast gäller för fängelsestraff som inte är villkorliga samt att undantaget från regleringen om villkorlig frigivning såvitt avser fängelse som dömts ut i förening med skyddstillsyn har tagits bort. Detta är en följd av att villkorligt fängelse införs i påföljdssystemet, se kommentaren till 5 och 6 §§ ovan.

I *andra stycket* har endast språkliga ändringar.

27 kap.

Kapitlet, som är helt ändrat och vars rubrik har ändrats till Om villkorligt fängelse, innehåller bestämmelser om innebörden av och innehållet i ett villkorligt fängelsestraff samt reaktionerna vid bristande verkställighet av ett sådant straff.

Innebörden av villkorligt fängelse

1 §

Paragrafen definierar innebörden av villkorligt fängelse.

Av *första stycket* framgår att rätten får besluta att ett tidsbestämt fängelsestraff ska vara villkorligt. Vid villkorligt fängelse ska rätten därmed döma ut ett fängelsestraff av viss längd (ett visst antal dagar, månader eller år i enlighet med vad som föreskrivs i 26, 29 och 30 kap.) och därefter avgöra om det finns förutsättningar att besluta att fängelsestraffet ska vara villkorligt. Begränsningen till tidsbestämda fängelsestraff innebär att det inte finns möjlighet att

besluta att ett fängelsestraff på livstid ska vara villkorligt. De närmare förutsättningarna för att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt regleras i 31 kap.

I *andra stycket* finns bestämmelser om prøvotid vid villkorligt fängelse. Regleringen motiveras närmare i avsnitt 9.3. Inledningsvis regleras prøvotidens längd, som enligt huvudregeln ska uppgå till två år. Om det villkorliga fängelsestraffet är längre än två år, ska prøvotiden dock motsvara fängelsestraffets längd. Prövotidens längd behöver inte anges i domen, utan följer direkt av regleringen i denna bestämmelse.

Prövotiden räknas enligt huvudregeln från den dag då rättens avgörande såvitt avser påföljd vinner laga kraft mot den dömde. Det innebär att prøvotiden börjar löpa dagen efter den dag då domen vinner laga kraft. Med påföljden för brottet avses inte bara det villkorliga fängelsestraffet som sådant, utan även den tilläggssanktion som detta har förenats med. För att prøvotiden ska börja löpa krävs alltså att domen har vunnit laga kraft mot den dömde avseende såväl det förhållandet att påföljden bestämts till fängelse och att fängelsestraffet ska vara villkorligt som valet av tilläggssanktion till det villkorliga fängelsestraffet. Påföljden vinner laga kraft antingen genom att den tid inom vilken domen kan överklagas löper ut utan att påföljden överklagas av någon part eller genom att den dömde avger nöjdförklaring. Bestämmelser om nöjdförklaring finns i 38 kap. 1 § och i 1 kap. 4 § lagen (20xx:xxx) om villkorligt fängelse.

Slutligen ges i *andra stycket* en hänvisning till 7 § tredje stycket, av vilket följer att prøvotiden för ett villkorligt fängelsestraff som förenas med kontraktsvård räknas från dagen för domen. Om ett villkorligt fängelsestraff förenas med kontraktsvård, börjar alltså prøvotiden löpa i direkt anslutning till det att domen meddelas utan avvaktan på att domen vinner laga kraft.

Av *tredje stycket* framgår vilka tilläggssanktioner ett villkorligt fängelsestraff får förenas med. De olika tilläggssanktionerna beskrivs närmare i 2–7 §§ och uppräkningsen här innebär endast ett förtydligande av vilket innehåll ett villkorligt fängelsestraff kan ges utöver prøvotiden. Förutsättningarna för att förena det villkorliga fängelsestraffet med tilläggssanktioner och valet mellan de olika sanktionerna regleras i 31 kap.

I *fyjärde stycket* ges en hänvisning till 31 kap. 8 § och 34 kap. 7 § såvitt avser följderna av att den dömde gör sig skyldig till ny brottslighet före prøvotidens utgång. Av 31 kap. 8 § följer att återfall i brott efter det att ett villkorligt fängelsestraff dömts ut men

före prövotidens utgång ska leda till en skärpt påföljdsbestämning för den nya brottsligheten, i första hand genom att ett nytt villkorligt fängelsestraff förenas med en mer ingripande tilläggssanktion och i andra hand – om en mer ingripande sanktion inte är möjlig eller inte anses tillräcklig för att möta återfallet – genom att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten. Enligt 34 kap. 7 § kan ett återfall före prövotidens utgång också föranleda beslut om att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i kriminalvårdsanstalt. Regleringen i 31 kap. 8 § och 34 kap. 7 § avser återfall som äger rum efter ett tidigare villkorligt fängelsestraff men före utgången av prövotiden för det straffet. Även återfall som äger rum efter den tidigare domen men innan den har vunnit laga kraft mot den dömda ska således beaktas. Se närmare om detta i kommentaren till 31 kap. 8 § och 34 kap. 7 §.

Av femte stycket framgår att den tilläggssanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenas med ska fullgöras under prövotiden. Av 31 kap. 2 § framgår att villkorligt fängelse som utgångspunkt ska förenas med endast en tilläggssanktion. Innehållet i ett villkorligt fängelsestraff som förenas med en vård- eller påverkanssanktion kan dock enligt 31 kap. 4 § andra stycket förstärkas genom att det även förenas med dagsböter, samhällstjänst eller en övervaknings- och kontrollsanktion. I sådana situationer kan alltså villkorligt fängelse förenas med mer än en tilläggssanktion. Skyldigheten för den dömda att fullgöra tilläggssanktionen under prövotiden omfattar då samtliga tilläggssanktioner som det villkorliga fängelsestraffet har förenats med. Närmare bestämmelser om verkställigheten av tilläggssanktioner till villkorligt fängelse finns i lagen (20xx:xx) om villkorligt fängelse. De åtgärder som kan vidtas om den dömda brister i verkställigheten regleras i 8–13 §§ i detta kapitel.

Sanktioner som villkorligt fängelse får förenas med

2 §

Paragrafen reglerar möjligheten att förena villkorligt fängelse med dagsböter. Frågan behandlas i avsnitt 9.5.6 och 11.4.

Enligt vad som föreskrivs i paragrafen får villkorligt fängelse förenas med mellan 50 och 200 dagsböter.

Enligt 31 kap. 2 § ska ingripandegraden hos den tilläggssanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenas med bestämmas med hänsyn till fängelsestraffets längd och den tilltalades tidigare brotts-

lighet. Som beskrivs närmare i våra överväganden i kapitel 15 ska hänsyn inte tas till brottslighetens art eller karaktär. Av 31 kap. 3 § första stycket framgår att villkorligt fängelse ska förenas med dagsböter, om det inte finns hinder med hänsyn till fängelsestraffets längd eller den tilltalades tidigare brottslighet.

I vilka situationer dagsböter utgör en tillräckligt ingripande sanktion får avgöras i praxis. I enlighet med vad som framgår närmare av våra överväganden i avsnitt 9.5.6 och 11.4 samt kommentarerna till 31 kap. 2 § och 3 § första stycket bör dock en riktlinje kunna vara att dagsböter är en tillräckligt ingripande tilläggs-sanktion vid villkorliga fängelsestraff som uppgår till högst tre månader. Dagsböter ska emellertid kunna användas som tilläggs-sanktion även vid längre villkorliga fängelsestraff än så, om det inte finns förutsättningar att förena det villkorliga fängelsestraffet med en mer ingripande tilläggs-sanktion och det på grund av den tilltalades personliga förhållanden eller andra tungt vägande skäl framstår som uppenbart oskäligt att döma ut ett fängelsestraff som inte är villkorligt, se 31 kap. 12 § och kommentaren till den bestämmelsen. Straffskalan för dagsböter som tilläggs-sanktion till villkorligt fängelse har därför gjorts så vid att det finns utrymme för att använda den övre delen av skalan i sådana situationer. Som en ungefärlig riktlinje bör kunna gälla att den del av böteskalan som överstiger 120 dagsböter i första hand avsätts för situationer av nu nämnda slag. Därmed bör följande tabell kunna användas för straffmätning av dagsböter som tilläggs-sanktion till villkorliga fängelsestraff som uppgår till högst tre månader.

Fängelsestraffets längd	Antalet dagsböter
14 dagar	50
1 månad	70
2 månader	100
3 månader	120

Enligt 31 kap. 9 § kan den tilltalades tidigare brottslighet i vissa fall beaktas genom ingripandegraden i tilläggs-sanktionen. Som framgår närmare av kommentaren till den bestämmelsen kan det därmed vid återfall i brott bli aktuellt att döma ut ett större antal dagsböter än vad fängelsestraffets längd i sig hade motiverat.

Dagsbotens belopp fastställs i enlighet med de bestämmelser som finns i 25 kap. 3 §. Dagsböter ska enligt den bestämmelsen be-

stämmas till 4 000 kr samt det antal dagsböter som följer av brottsligheten. Varje dagsbot ska fastställas till ett belopp om lägst 30 och högst 1 000 kr, efter vad som bedöms som skäligt med hänsyn till den tilltalades inkomst, förmögenhet, försörjningsskyldighet och ekonomiska förhållanden i övrigt. Uträkningen av dagsbotsbeloppet beskrivs närmare i kommentaren till 25 kap. 3 §.

Dagsböter som döms ut med stöd av denna paragraf utgör inte någon självständig påföljd, utan en tilläggssanktion till villkorligt fängelse. Det innebär att den dömda inte längre är skyldig att betala böterna om det beslutas att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt.

3 §

Paragrafen reglerar möjligheten att förena villkorligt fängelse med samhällstjänst. Frågan behandlas i avsnitt 9.5.6 och 11.5. Förutsättningarna för att välja samhällstjänst som tilläggssanktion regleras i 31 kap. 3 § andra stycket.

Samhällstjänst ska, i enlighet med vad som framgår av våra överväganden i avsnitt 11.5.6, som utgångspunkt och till övervägande del bestå av oavlönat arbete. En mindre del av det antal timmar samhällstjänst som dömts ut ska dock kunna bestå av annan verksamhet, vilket regleras närmare i 2 kap. 1 § lagen (20xx:xxx) om villkorligt fängelse. Möjligheten att låta en del av samhällstjänsten bestå av annat än oavlönat arbete följer även av denna paragraf, genom att det anges att det villkorliga fängelsestraffet får förenas med skyldighet att utföra oavlönat arbete *eller delta i annan motsvarande verksamhet*. Domstolen har dock enbart att bestämma antalet timmar samhällstjänst. Huruvida samhällstjänsten verkställs på annat sätt än genom utförande av oavlönat arbete avgörs av Kriminalvården enligt lagen om villkorligt fängelse.

Ansvar för verkställigheten av samhällstjänsten ska, på motsvarande sätt som i dag, åligga Kriminalvården, som även har i uppdrag att ordna samhällstjänstplatser. Den del av samhällstjänsten som består av oavlönat arbete bör i första hand förläggas till ideell eller offentlig verksamhet eller därmed likartad verksamhet. Det finns dock inget som hindrar att samhällstjänst fullgörs i privat verksamhet, om verksamheten bedöms lämplig för samhällstjänst- arbete och det finns goda förutsättningar att kontrollera att arbetet fullgörs i enlighet med den arbetsplan som upprättats för verkställigheten. Det finns inte heller något hinder mot att Kriminalvården anordnar samhällstjänstarbete i egen regi. Valet av arbets-

plats bör göras utifrån de riktlinjer som angavs av regeringen i samband med att samhällstjänst blev ett permanent inslag i påföljds-systemet år 1999. Det innebär bl.a. att det inte får förekomma att en samhällstjänstplacering innebär att personer som är föremål för det offentligas omsorger eller service utsätts för risker. Som anfördes i förarbetena till 1999 års lagändringar bör restriktivitet iakttas t.ex. när det gäller att placera personer som dömts till samhällstjänst inom verksamheter som avser omsorg eller vård, särskilt av barn och äldre personer.²

Det ankommer på Kriminalvården att bestämma om en del av samhällstjänsten ska utgöras av annat än oavlönat arbete och i sådana fall vad det närmare innehållet ska vara. Som utgångspunkt bör gälla att de åtgärder som väljs i stället för oavlönat arbete ska vara av sådan karaktär att de kan antas leda till en minskad risk för återfall i brott. Exempel på sådana åtgärder kan vara deltagande i programverksamhet eller skyldighet att i närmare angiven omfattning hålla kontakt med en av Kriminalvården förordnad övervakare. Även annan vård- eller missbruksavvänjande behandling än programverksamhet bör kunna komma i fråga. Frågan behandlas närmare i kommentaren till 2 kap. 1 § lagen om villkorligt fängelse.

Antalet timmar samhällstjänst ska bestämmas till lägst 40 och högst 240. Som motiveras i våra allmänna överväganden i avsnitt 11.5.4 bör den praxis som hittills gällt när det gäller skyddstillsyn med föreskrift om samhällstjänst kunna tjäna som utgångspunkt vid bestämmandet av antalet timmar samhällstjänst. Det innebär att följande tabell kan tillämpas som en allmän utgångspunkt.

---

² Prop. 1997/98:96 s. 101 ff.

Det villkorliga fängelsestraffets längd (månader)	Antalet timmar samhällstjänst
1	40
2	60
3	80
4	100
5	120
6	140
7	160
8	180
9	200
10	220
11	240

Enligt 31 kap. 1 § andra stycket 2 ska det kunna beslutas att ett fängelsestraff som uppgår till ett år eller mer ska vara villkorligt om verkställighet av ett fängelsestraff i kriminalvårdsanstalt på grund av den tilltalades personliga förhållanden eller andra tungt vägande skäl framstår som uppenbart oskäligt. Även i sådana fall bör samhällstjänst kunna väljas som tilläggssanktion. Med hänsyn till fängelsestraffets längd bör det villkorliga fängelsestraffet då förenas med det maximala antalet timmar samhällstjänst, dvs. 240.

Enligt 31 kap. 9 § kan den tilltalades tidigare brottslighet i vissa situationer beaktas genom ingripandegraden i tilläggssanktionen. Som framgår närmare av kommentaren till den bestämmelsen kan det därmed vid återfall i brott bli aktuellt att döma ut ett större antal timmar samhällstjänst än vad fängelsestraffets längd i sig hade motiverat.

För det fall att någon del av samhällstjänsten ska utgöras av annan sysselsättning än oavlönat arbete, får Kriminalvården göra en bedömning av hur denna andra sysselsättning ska värderas i förhållande till det oavlönade arbete som annars skulle ha utgjort innehållet i sanktionen. En utgångspunkt kan därvid vara att en timmes deltagande i programverksamhet eller annan anordnad verksamhet får motsvara en timmes oavlönat arbete. Det bör dock beaktas att inslag som innebär vård eller behandling ofta kan innebära en större uppoffring, och därmed en högre ingripandegrad, för den dömda. Det kan därmed vara rimligt att värdera sådana inslag som mer tidskrävande än motsvarande antal timmar oavlönat arbete. Frågan

utvecklas vidare i kommentaren till 2 kap. 1 § lagen om villkorligt fängelse.

4 §

Paragrafen reglerar möjligheten att förena villkorligt fängelse med en övervaknings- och kontrollstraffsanktion. Förutsättningarna för att välja övervaknings- och kontrollstraffsanktion som tilläggsstraff regleras i 31 kap. 3 § tredje stycket. Utformningen av straffsanktionen behandlas närmare i avsnitt 9.5.7 och 11.6.

En övervaknings- och kontrollstraffsanktion innebär en skyldighet för den dömda att underkasta sig övervakning och kontroll samt därmed förenad inskränkning av friheten. Hur verkställigheten är utformad och vilka åligganden påföljden närmare innebär för den dömda framgår av 3 kap. lagen (20xx:xxx) om villkorligt fängelse. Som utgångspunkt ska gälla att ingripandegraden i övervaknings- och kontrollstraffsanktionen ska motsvara ingripandegraden i det antal timmar samhällstjänst som annars skulle ha valts som tilläggsstraffsanktion.

Som anges i paragrafen ska övervaknings- och kontrollstraffsanktionen pågå under en tid som motsvarar det villkorliga fängelsestraffets längd, dock minst tre månader och högst ett år. Villkorliga fängelsestraff om mellan en och tre månader som förenas med övervaknings- och kontrollstraffsanktion kommer därmed att innebära en övervaknings- och kontrollstraffsanktion på tre månader. Under motsvarande förutsättningar innebär ett villkorligt fängelsestraff på sex månader att övervaknings- och kontrollstraffsanktionens längd uppgår till sex månader, ett villkorligt fängelsestraff på tio månader att övervaknings- och kontrollstraffsanktionens längd uppgår till tio månader och så vidare. Något hänsynstagande till att den dömda inte blir föremål för villkorlig frigivning på det sätt som sker från ovillkorliga fängelsestraff ska inte tas.

Längden av övervaknings- och kontrollstraffsanktionen beräknas av Kriminalvården i samband med verkställighetens start. Domstolen bör dock i domen ange att straffsanktionen ska pågå under hela det villkorliga fängelsestraffets längd, eller att den ska pågå i tre månader om det villkorliga fängelsestraffet är kortare än tre månader.

I enlighet med vad som föreslås i 31 kap. 1 § andra stycket ska det kunna beslutas att ett fängelsestraff som uppgår till ett år eller mer ska vara villkorligt bl.a. om verkställighet av ett fängelsestraff i anstalt på grund av den tilltalades personliga förhållanden eller andra tungt vägande skäl framstår som uppenbart oskäligt. Även i

sådana fall kan en övervaknings- och kontrollstraffsanktion väljas som tilläggsstraff. Övervaknings- och kontrollstraffsanktionens längd kan emellertid inte överstiga ett år, även om det villkorliga fängelsestraffet är längre än så.

Enligt 31 kap. 9 § kan den tilltalades tidigare brottslighet i vissa fall beaktas genom ingripandegraden i tilläggsstraffsanktionen. Som framgår närmare av kommentaren till den bestämmelsen kan det därmed vid återfall i brott bli aktuellt att förena ett villkorligt fängelsestraff med ett större antal månader övervaknings- och kontrollstraffsanktion än vad fängelsestraffets längd i sig hade motiverat. I sådana fall ska domstolen ange övervaknings- och kontrollstraffsanktionens längd i domen.

Kriminalvården har att verkställa övervaknings- och kontrollstraffsanktionen i enlighet med bestämmelserna i 3 kap. lagen om villkorligt fängelse. Som framgår närmare av 3 kap. 1 § ska sanktionen alltid innefatta skyldighet för den dömda att hålla kontakt med en av Kriminalvården förordnad övervakare. Om det villkorliga fängelsestraffets längd överstiger två månader ska sanktionen därutöver enligt 3 kap. 2 § innefatta anmälningskyldighet, dvs. skyldighet för den dömda att vid särskilt angivna tidpunkter inställa sig på en särskild plats. Om övervaknings- och kontrollstraffsanktionen ska pågå i sex månader eller mer ska den, i enlighet med vad som föreskrivs i 3 kap. 3–4 §§ lagen om villkorligt fängelse, innefatta inslag som ytterligare inskränker den dömdes frihet. Som sådant ytterligare frihetsinskränkande inslag ska i första hand väljas helghemarrest, vilket innebär förbud för den dömda att lämna bostaden under två för honom eller henne arbetsfria dagar per vecka. Helghemarresten ska pågå under lika många veckor som antalet månader övervaknings- och kontrollstraffsanktion. Om övervaknings- och kontrollstraffsanktionen ska pågå sex månader ska alltså den dömda förbjudas att lämna bostaden under sex veckoslut (eller andra arbetsfria tvådagarsperioder per vecka) medan en övervaknings- och kontrollstraffsanktion om tio månader ska innebära helghemarrest under tio veckoslut (eller motsvarande).

Helghemarresten kan under de förutsättningar som anges i 3 kap. 4 § lagen om villkorligt fängelse bytas ut mot ett förbud för den dömda att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område, ett förbud för den dömda att under vissa tider lämna ett särskilt angivet område eller en skyldighet för den dömda att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats.

Av 3 kap. 5 § lagen om verkställighet av villkorligt fängelse framgår att efterlevnaden av helghemarrest och sådana andra förstärkande inslag som kan ersätta helghemarrest får kontrolleras med hjälp av elektroniska hjälpmedel.

5 §

Paragrafen reglerar möjligheten att förena villkorligt fängelse med hemarrest. Hemarrestens närmare innehåll regleras i 4 kap. lagen (20xx:xxx) om villkorligt fängelse. Utformningen av sanktionen behandlas i avsnitt 9.5.2, 9.5.8 och 11.7.

Tilläggsstraffet hemarrest ersätter möjligheten att verkställa kortare ovillkorliga fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll (s.k. elektronisk fotboja). Förutsättningarna för att välja hemarrest som tilläggsstraff regleras i 31 kap. 3 § fjärde stycket.

Av denna paragraf framgår att hemarrest innebär att den tilltalade förbjuds att vistas utanför sin bostad annat än på särskilt angivna tider och för bestämda ändamål. I vilken utsträckning och för vilka ändamål den dömda får lämna bostaden beslutas av Kriminalvården enligt bestämmelserna i 4 kap. lagen om villkorligt fängelse.

Hemarresten ska enligt paragrafen pågå under en tid som motsvarar två tredjedelar av det villkorliga fängelsestraffets längd, dock minst 14 dagar och högst åtta månader. Villkorligt fängelse i sex månader med hemarrest innebär därmed att den dömda ska underkasta sig hemarrest i fyra månader.

Hemarrestens längd beräknas av Kriminalvården i samband med att verkställigheten inleds. Domstolen bör dock ange i domen att hemarresten ska pågå under två tredjedelar av det villkorliga fängelsestraffets längd.

I enlighet med vad som föreslås i 31 kap. 1 § andra stycket ska det kunna beslutas att ett villkorligt fängelsestraff som uppgår till ett år eller mer ska vara villkorligt bl.a. om verkställighet av ett fängelsestraff i anstalt på grund av den tilltalades personliga förhållanden eller andra tungt vägande skäl framstår som uppenbart oskäligt. Även i sådana fall kan hemarrest väljas som tilläggsstraff. Hemarresten kan emellertid inte pågå under längre tid än åtta månader, även om det villkorliga fängelsestraffet är längre än ett år.

Enligt 31 kap. 9 § kan den tilltalades tidigare brottslighet i vissa fall beaktas genom ingripandegraden i tilläggsstraffet. Som framgår närmare av kommentaren till den bestämmelsen kan det därmed vid återfall i brott bli aktuellt att döma ut ett större antal månader

hemarrest än vad fängelsestraffets längd i sig hade motiverat. I sådana fall ska domstolen ange hemarrestens längd i domen. Inte heller i sådana fall kan hemarrestens längd uppgå till mer än åtta månader.

Av 4 kap. 2 § lagen om villkorligt fängelse framgår att efterlevnaden av hemarresten får kontrolleras med hjälp av elektroniska hjälpmedel, t.ex. elektronisk fotboja. Det är inte obligatoriskt att kontrollera förbudet att lämna bostaden elektroniskt. I den mån Kriminalvården gör bedömningen att erforderlig kontroll av att den dömda uppehåller sig i bostaden kan uppnås på annat sätt, t.ex. genom täta hembesök eller genom att den dömda åläggs att med jämna mellanrum kontakta Kriminalvården från en telefon som är placerad i bostaden, behöver alltså inte någon elektronisk utrustning användas. Hemarrest ska emellertid innebära ett strängt upprätthållet förbud att lämna bostaden, vilket i praktiken torde innebära att det endast i undantagsfall är möjligt att underlåta att kontrollera efterlevnaden av förbudet med elektronisk fotboja eller andra elektroniska hjälpmedel.

6 §

Paragrafen reglerar möjligheten att förena villkorligt fängelse med vård, behandling och/eller programverksamhet enligt en vård- eller påverkanssanktion. Sanktionen behandlas i avsnitt 9.5.9 och 11.8. Förutsättningarna för att välja en vård- eller påverkanssanktion som tilläggssanktion till villkorligt fängelse regleras i 31 kap. 4 §.

Av paragrafen framgår inledningsvis att villkorligt fängelse får förenas med skyldighet att genomgå vård, behandling, ett brotts- eller missbruksrelaterat påverkansprogram eller andra motsvarande åtgärder.

I enlighet med den s.k. normaliseringsprincipen ska vård eller behandling inom ramen för en straffrättslig påföljd som utgångspunkt bedrivs utanför Kriminalvården, med den kommun eller det landsting som annars skulle ha haft att erbjuda den dömda vård eller behandling som huvudman. En vård- eller påverkanssanktion kan därför bestå av skyldighet för den dömda att genomgå t.ex. missbruksvårdande behandling vid en beroendemottagning som bedrivs av den dömdes hemkommun eller av psykiatrisk behandling som bedrivs inom ramen för landstingets verksamhet.

En vård- eller påverkanssanktion kan emellertid också, helt eller delvis, bestå av deltagande i brotts- eller missbruksrelaterad programverksamhet. Sådan programverksamhet bedrivs i Kriminal-

vårdens egen regi under ledning av s.k. programledare som utbildats särskilt för att ansvara för att leda programmen. Programmen syftar till att angripa den problematik som ofta kan ligga bakom den typ av brott som den dömda har gjort sig skyldig till och därmed minska risken för att han eller hon återfaller i sådan brottslighet. De kan t.ex. vara inriktade på missbruk av alkohol och/eller droger, våldsbrottslighet, sexualbrottslighet eller allmän kriminalitet.

Slutligen kan en vård- eller påverkanssanktion innefatta andra åtgärder som inte ryms inom begreppen vård, behandling eller programverksamhet, men som kan fylla samma funktion. Det kan t.ex. vara åtgärder som kan antas öka förutsättningarna för att den dömda ska kunna ta till sig den vård eller behandling eller det påverkansprogram som utgör huvudinslag i sanktionen. Ett exempel på sådant inslag är skyldighet för den dömda att hålla kontakt med en av Kriminalvården förordnad övervakare i viss närmare angiven utsträckning och under viss närmare angiven tid. Även en skyldighet för den dömda att vara nykter och drogfri under hela den tid som sanktionen fullgörs, och inte bara i samband med att han eller hon deltar i programverksamhet eller besöker t.ex. beroende- eller psykiatrimottagning (jfr 1 kap. 13 § lagen [20xx:xxx] om villkorligt fängelse), kan utgöra inslag i en vård- eller påverkanssanktion. Det huvudsakliga inslaget i sanktionen ska dock vara vård eller behandling eller deltagande i programverksamhet.

Det finns inget som hindrar att innehållet i en vård- eller påverkanssanktion utgörs av en kombination av flera av de nu angivna inslagen. Det kan t.ex. bli aktuellt att kombinera deltagande i ett kortare påverkansprogram med skyldighet att besöka en beroendemottagning under en närmare angiven tid eller att kombinera en behandling mot missbruk med ett utvidgat nykterhets- och drogfrihetskrav.

De åtgärder som vård- eller påverkanssanktionen ska innefatta ska framgå av ett av Kriminalvården utfärdat yttrande. Det innebär att innehållet i sanktionen i det enskilda fallet till dess huvuddrag ska vara känt för domstolen vid tidpunkten för domen. Kriminalvården ska i yttrande till domstolen lämna ett konkret förslag på åtgärder som ska vidtas inom ramen för vård- eller påverkanssanktionen. Domstolen har därefter möjlighet att besluta att det villkorliga fängelsestraffet ska förenas med en vård- eller påverkanssanktion i enlighet med det lämnade förslaget.

Som framgår av 31 kap. 2 och 4 §§ är en förutsättning för att förena ett villkorligt fängelsestraff med en vård- eller påverkans-

sanktion att sanktionen är tillräckligt ingripande med hänsyn till det villkorliga fängelsestraffets längd och den tilltalades tidigare brottslighet. Det förslag som Kriminalvården lämnar måste därför vara så utförligt och detaljerat att det ger domstolen en tydlig anvisning om vilken ingripandegrad de planerade åtgärderna kommer att innebära. Mot bakgrund av yttrandet ska domstolen kunna bedöma om den föreslagna vård- eller påverkanssanktionen är tillräckligt ingripande för att motsvara den icke behandlingsinriktade tilläggs-sanktion (böter, samhällstjänst eller hemarest) som det villkorliga fängelsestraffet annars skulle ha förenats med. Yttrandet ska även ha den funktionen att det kan utläsas av domen vad som åligger och förväntas av den dömda. Därigenom blir det tydligt vad som krävs för att tilläggs-sanktionen ska anses verkställd och i vilka fall det är nödvändigt att reagera i anledning av bristande verkställighet av sanktionen.

För att fylla nu angivna funktioner måste yttrandet från Kriminalvården innehålla uppgifter om det huvudsakliga innehållet i sanktionen, t.ex. om den ska innefatta deltagande i programverksamhet med viss närmare angiven inriktning eller av någon form av vård- eller behandlingsinsatser i kommunens eller landstingets regi. I sistnämnda fall måste det även anges om insatserna ska ges i eller utanför vårdinrättning. Däremot är det knappast nödvändigt att det av yttrandet framgår vilken vårdgivare som kommer att ansvara för vården eller behandlingen. Det bör dock finnas uppgift om åtgärdernas omfattning, dvs. hur länge de ska pågå och vilken intensitet de ska ha. Intensiteten kan beskrivas exempelvis genom angivande av antal behandlings- eller programtillfällen per vecka eller månad och hur lång tid varje tillfälle ska omfatta. Av yttrandet bör även framgå om sanktionen ska innefatta ett alkohol- eller drogförbud som är mer omfattande än vad som följer av 1 kap. 13 § lagen om villkorligt fängelse och om det ska förordnas en övervakare för den dömda. För det fall att övervakare ska förordnas bör också anges i vilken omfattning och på vilket sätt den tilltalade ska hålla kontakt med övervakaren.

7 §

Paragrafen reglerar möjligheten att förena villkorligt fängelse med kontraktsvård. Frågan behandlas i avsnitt 9.5.10, 10.4.6 och 11.9.

Förutsättningarna för att välja kontraktsvård som tilläggs-sanktion regleras i 31 kap. 1 § andra stycket 1 och 10 §. Av 31 kap. 1 § andra stycket 1 följer att det förhållandet att ett villkorligt fängelse-

straff kan förenas med kontraktsvård kan utgöra skäl att besluta att fängelsestraff som uppgår till ett år eller mer ska vara villkorliga. Enligt 31 kap. 10 § utgör kontraktsvård särskilt skäl för att besluta om villkorligt fängelse om den tilltalade återfallit i brott i sådan omfattning att villkorligt fängelse annars hade varit uteslutet.

Regleringen i *första stycket* motsvarar i huvudsak den möjlighet att förena en skyddstillsyn med föreskrift om kontraktsvård som hittills har funnits i 30 kap. 9 § andra stycket 3. Till skillnad från vad som hittills gällt ska emellertid inte kontraktsvård förutsätta att missbruket eller det andra förhållande som kräver vård eller behandling *i väsentlig grad har bidragit* till att brottet har begåtts, utan det är tillräckligt att detta förhållande *har bidragit* till att brottet har begåtts. Ändringen är inte avsedd att utgöra någon ändring i förhållande till vad som hittills har ansetts gälla, utan innebär en anpassning till praxis.

En förutsättning för kontraktsvård är att innehållet i vården eller behandlingen i huvudsak motsvarar det utdömda fängelsestraffet i ingripandegrad. Det innebär dels att vården eller behandlingen ska vara mer ingripande ju längre det villkorliga fängelsestraffet är, dels att innehållet i kontraktsvården ska vara så ingripande att det i vart fall i det närmaste motsvarar ingripandegraden hos ett ovillkorligt fängelsestraff. Villkorligt fängelse med kontraktsvård innebär således inte någon mer påtaglig privilegiering av den dömda i förhållande till det ovillkorliga fängelsestraff som annars skulle ha dömts ut, vilket också är anledningen till att det förhållandet att den dömda ska genomgå kontraktsvård kan motivera att villkorligt fängelse döms ut trots att fängelsestraffets längd eller den tilltalades tidigare brottslighet är sådan att ett ovillkorligt fängelsestraff annars hade varit oundvikligt. Vården eller behandlingen måste därmed alltid vara mer ingripande än vad som hade varit tillräckligt för att utgöra innehåll i en sådan vård- eller påverkanssanktion som regleras i 6 §.

Av regleringen i *andra och tredje styckena* framgår att kontraktsvård får börja verkställas omedelbart, utan avvaktan på att domen ska vinna laga kraft mot den dömda, och – som en följd därav – att prövotiden för ett villkorligt fängelsestraff som förenas med kontraktsvård räknas från dagen för domen. Till skillnad från vad som gäller enligt huvudregeln i 1 § inleds alltså verkställigheten av ett villkorligt fängelsestraff som förenats med kontraktsvård i omedelbar anslutning till det att den dom i vilken påföljden döms ut har

meddelats. Det innebär att prövotiden börjar löpa och att vården eller behandlingen kan inledas även om domen överklagas.

Avvikelsen från huvudregeln i 1 § motiveras närmare i avsnitt 9.3.2. Den är motiverad av att personer som döms till kontraktsvård ofta är i behov av omfattande behandlingsinsatser för att komma ifrån ett kvalificerat missbruk och att de därmed bör inleda vården i direkt anslutning till domen. Det är dock av vikt att den som inte godtar domstolens bedömning utan överklagar domen inte blir skyldig att efterleva domen förrän den har vunnit laga kraft. I bestämmelsen ges därför möjlighet för högre rätt att besluta att kontraktsvården inte får fortsätta verkställas om domen överklagas. Denna möjlighet bör främst utnyttjas i situationer där det är den dömde som har överklagat och där överklagandet omfattar den utdömda påföljden.

Enligt *fyärde stycket* får rätten besluta att den som döms till villkorligt fängelse med kontraktsvård ska vara omhändertagen till dess att han eller hon har överförts till den vårdgivare som anges i behandlingsplanen. Bestämmelsen motsvarar den reglering som hittills har funnits i 28 kap. 6 b §. Möjligheten att besluta om omhändertagande är begränsad till de fall där den dömde är häktad och den planerade vården förutsätter ett boende hos vårdgivaren, t.ex. i ett behandlingshem. I enlighet med vad som uttalades i samband med att möjligheten att omhänderta av den som dömts till kontraktsvård infördes i brottsbalken år 1992, bör strävan alltid vara att den dömde ska kunna tas emot av vårdgivaren direkt efter domen. Omhändertagande bör ske endast i undantagsfall, t.ex. när det inte är möjligt för vårdgivaren att omedelbart ta emot den dömde och det dessutom finns en påtaglig risk för att den dömde inte kommer att inställa sig hos vårdgivaren om han eller hon inte blir omhändertagen.³

Beslutet om omhändertagande upphör automatiskt när den dömde tas emot av vårdgivaren. Omhändertagandet får inte pågå längre än en vecka. I beslutet om omhändertagande bör domstolen därför anmärka att omhändertagandet upphör när vårdgivaren tar emot den dömde samt ange det definitiva slutdatumet för omhändertagandet.⁴

Om den dömde är omhändertagen när domen överklagas och högre rätt med stöd av andra stycket beslutar att vidare verkställig-

---

³ Prop. 1991/92:109 s. 15.

⁴ Se a. prop. s. 15.

het av det villkorliga fängelsestraffet inte får äga rum, ska beslutet om omhändertagande upphävas.⁵

Åtgärder vid bristande verkställighet

8–13 §§

Villkorligt fängelse verkställs genom att den dömda dels avstår från fortsatt brottslighet under prøvotiden, dels fullgör den tilläggsstraffsanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenats med. Om tilläggsstraffsanktionen inte fullgörs brister den dömda i verkställigheten av det villkorliga fängelsestraffet. I 8–13 §§ regleras de åtgärder som kan vidtas vid sådan bristande verkställighet. Åtgärderna är varning, förlängd prøvotid, byte av tilläggsstraffsanktion och beslut om verkställighet i anstalt. Frågan om bristande verkställighet i form av att tilläggsstraffsanktionen inte fullgörs behandlas närmare i kapitel 12. Som anges där används konsekvent beteckningen ”bristande verkställighet” och inte ”misskötsamhet” när den dömda inte fullgör beslutad tilläggsstraffsanktion.

8 §

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att meddela den dömda en varning. Frågan behandlas i avsnitt 12.8.3.3 och 12.8.6.4.

Av paragrafen framgår att varning kan meddelas den dömda om han eller hon inte fullgör någon av tilläggsstraffsanktionerna samhällstjänst, övervaknings- och kontrollstraffsanktion, hemarrest, vård- eller påverkansstraffsanktion eller kontraktsvård. Det förhållandet att den dömda inte har betalat dagsböter som utgör tilläggsstraffsanktion till ett villkorligt fängelsestraff kan däremot inte utgöra grund för varning. Frågan om hanteringen av obetalda böter regleras i särskild ordning i bötesverkställighetslagen (1979:189) och i 11 § i detta kapitel.

Varning i anledning av bristande verkställighet av en tilläggsstraffsanktion till villkorligt fängelse ska meddelas av Kriminalvården.

Som framgår av våra överväganden i avsnitt 12.8.3.1 bör det förhållandet att den dömda inte fullgör en tilläggsstraffsanktion som ett villkorligt fängelsestraff har förenats med i första hand hanteras genom mer informella påpekanden från Kriminalvården, där myndigheten inskräper vikten av att tilläggsstraffsanktionen fullgörs och förtydligar för den dömda att han eller hon annars riskerar att få verkställa det villkorliga fängelsestraffet i anstalt. Kriminalvården

⁵ A. prop. s. 16.

har också möjlighet att vidta justeringar inom ramen för den utdömda tilläggsanktionen, t.ex. genom att ändra en samhällstjänstplacering eller att ersätta deltagande i programverksamhet med något annat, i huvudsak lika ingripande, vård- eller behandlingsinriktat inslag. Detta följer redan av det utrymme att utforma verkställigheten av de olika tilläggsanktionerna som Kriminalvården ges i 3–7 §§ i detta kapitel och i lagen (20xx:xxx) om villkorligt fängelse. Sådana åtgärder är alltså inte reglerade som reaktioner på bristande verkställighet.

Vidare kan Kriminalvården enligt 7 kap. 1 § lagen om villkorligt fängelse i anledning av bristande verkställighet meddela särskilda föreskrifter om kontroll- eller övervakningsåtgärder som behövs för att sanktionen ska fullgöras eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll eller om ett mer omfattande alkohol- eller drogförbud än vad som följer av 1 kap. 13 § i den lagen.

Först om de åtgärder som Kriminalvården kan vidta inom ramen för verkställigheten inte kan tillgripas, t.ex. för att Kriminalvården inte får kontakt med den dömda, eller om sådana åtgärder inte leder till att tilläggsanktionen blir fullgjord, bör det komma i fråga att meddela en formell varning.

Syftet med en varning är att påverka den dömda så att han eller hon fullgör den beslutade tilläggsanktionen. Varning bör därför endast komma i fråga om den dömda aktivt motverkar eller inte i tillräcklig grad medverkar till att tilläggsanktionen kan fullgöras. Om den bristande verkställigheten beror på att den dömda inte har förmåga att fullgöra tilläggsanktionen, kommer en varning knappast att leda till att sanktionen fullgörs. Det finns då inte någon anledning att meddela varning. Exempel på en sådan situation är när den som dömts till villkorligt fängelse med samhällstjänst efter domen blir sjuk eller skadar sig på ett sådant sätt att han eller hon inte längre har förmåga att utföra samhällstjänstarbete. En annan situation är när den som dömts till villkorligt fängelse med hemarrest inte längre har tillgång till en bostad där hemarresten kan fullgöras.

Varning bör i första hand komma till användning om åsidosättandet av tilläggsanktionen är av mindre allvarlig karaktär, men ändå inte så ringa att ett mer informellt påpekande från Kriminalvårdens sida kan anses tillräckligt eller om sådana påpekanden redan har gjorts utan att det har lett till resultat. Exempel på sådana situationer kan vara om den dömda vid fler än ett tillfälle har kommit för sent till den arbetsplats där han eller hon ska utföra samhällstjänst, till möten med övervakare eller till möten inom ramen

för påverkansprogram eller annan vård eller behandling. Varning bör också kunna vara en tillräcklig åtgärd om den dömden vid något enstaka tillfälle har varit påverkad av alkohol eller narkotika vid fullgörandet av tilläggssanktionen (t.ex. på den arbetsplats där samhällstjänst utförs eller vid kontakt med övervakare inom ramen för en övervaknings- och kontroll-sanktion) eller om han eller hon vid fler än ett tillfälle har uteblivit från t.ex. samhällstjänstarbete, programverksamhet eller möte med övervakare. Kriminalvården bör som utgångspunkt bara meddela varning vid ett tillfälle. Om den dömden inte efterkommer varningen återstår att vidta åtgärder enligt 9–10 §§. Det bör dock inte vara uteslutet att på nytt meddela varning, om den dömden har efterkommit den första varningen men efter en tid på nytt brutit i verkställigheten på ett inte alltför allvarligt sätt.

Om den dömden helt motsätter sig att fullgöra tilläggssanktionen – manifesterat muntligen eller endast genom att inte på något sätt medverka till ett fullgörande – finns det knappast anledning att meddela varning, då det i sådana situationer inte kan antas att en varning skulle leda till att den dömden fullgör sanktionen.

9 §

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att besluta om förlängd provotid, att byta ut tilläggssanktionen mot en annan sanktion och att ändra en kontraktsvårdsplan. Frågorna behandlas i avsnitt 12.8.3 och 12.8.6

I *första stycket* anges att de åtgärder som anges i paragrafen får beslutas i de fall som avses i 8 §. Det innebär att paragrafen inte är tillämplig om den dömden inte har betalat dagsböter som utgör tilläggssanktion till ett villkorligt fängelsestraff. Frågan om hanteringen av obetalda böter regleras i särskild ordning i bötesverkställighetslagen (1979:189) och i 11 § i detta kapitel.

Vidare framgår av första stycket att förlängning av provotiden, byte av tilläggssanktion och ändring av kontraktsvårdsplan endast får beslutas om den dömden redan har meddelats en varning eller om det kan antas att han eller hon inte kommer att fullgöra tilläggssanktionen även om varning meddelas. För det fall den dömden inte fullgör en annan tilläggssanktion än böter, ska således Kriminalvården i första hand reagera genom att meddela en varning. Som anförts i kommentaren till 8 § finns det dock sällan skäl att meddela varning om orsaken till den bristande verkställigheten är att den dömden inte har förmåga att fullgöra tilläggssanktionen. I så-

dana fall kan åtgärder enligt denna paragraf komma i fråga utan att varning först har meddelats.

Beslut enligt denna paragraf meddelas av övervakningsnämnd. Ärendet initieras normalt vid nämnden av Kriminalvården, men det finns inget som hindrar att övervakningsnämnden självmant tar upp en fråga om bristande verkställighet till prövning. Av 37 kap. 11 § framgår att övervakningsnämndens beslut får överklagas till tingsrätten i den ort där övervakningsnämnden är belägen. Av den paragrafen följer också att Kriminalvården har rätt att överklaga nämndens beslut för det fall beslutet kan anses gå Kriminalvården emot.

Enligt *första stycket 1* kan prøvotiden för det villkorliga fängelsestraffet förlängas till högst fyra år. En förlängd prøvotid innebär att den tid inom vilken tilläggssanktionen ska vara genomförd sträcks ut, vilket ibland kan öka förutsättningarna för att den dömde faktiskt fullgör sanktionen. Förlängning av prøvotiden bör kunna komma i fråga om den dömde motsätter sig tilläggssanktionen, eller i vart fall inte i tillräcklig utsträckning medverkar till att den kan fullgöras, men det kan antas att han eller hon kan motiveras att fullgöra sanktionen om prøvotiden förlängs. Vidare bör beslut om förlängd prøvotid kunna meddelas om den dömde inledningsvis obstruerat mot sanktionen men därefter påbörjat verkställigheten, och den inledande obstruktionen lett till att sanktionen inte kommer att kunna fullgöras i tid om inte prøvotiden förlängs. För att inskräpa betydelsen av att prøvotiden förlängs i situationer av de nu angivna slagen kan övervakningsnämnden, i enlighet med vad som föreskrivs i *tredje stycket*, kombinera beslutet om förlängning med ett beslut om varning.

Förlängd prøvotid bör också kunna beslutas om den dömde är beredd att medverka till den tilläggssanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenats med, men inte har förmåga att fullgöra sanktionen inom ramen för den ursprungliga prøvotiden. Så kan t.ex. vara fallet om den dömde på grund av tillfällig arbetsförmåga inte kan fullgöra beslutad samhällstjänst inom prøvotiden. En annan sådan situation kan vara om den som dömts till villkorligt fängelse med hemarrest inte har tillgång till en bostad i vilken hemarresten kan fullgöras men kommer att få en sådan inom en snar framtid. Då den bristande verkställigheten av det villkorliga fängelsestraffet i en sådan situation inte beror på trots eller ovilja från den dömdes sida, måste dock särskilt beaktas att förlängningen av prøvotiden innebär att den tid inom vilken domstolen kan göra förordnanden avseende det villkorliga fängelsestraffet i anledning av återfall i brott blir

längre. Prövotiden bör därför inte förlängas mer än vad som behövs för att den dömde ska kunna fullgöra tilläggssanktionen. I situationer av det nu nämnda slaget bör det inte bli aktuellt att kombinera beslutet om förlängd prövotid med varning.

Det bör inte komma i fråga att förlänga prövotiden för att den dömde inte har hunnit eller inte kan antas hinna fullgöra tilläggssanktionen inom prövotiden, om detta inte alls beror på omständigheter kring den dömdes person eller som han eller hon själv kunnat styra över. Förlängning av prövotiden bör alltså inte tillgripas i situationer där Kriminalvården inte har lyckats hitta en samhällstjänstplacering i tid eller där ett planerat påverkansprogram (av skäl som inte den dömde kunnat påverka) inte har påbörjats i sådan tid att den dömde har kunnat slutföra programmet under prövotiden.

Som angetts ovan får förlängd prövotid även betydelse för hanteringen av återfall i brott. Ett återfall före utgången av prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet ska enligt 31 kap. 8 § alltid föranleda en skärpt reaktion för den nya brottsligheten. Det gäller även om återfallet skett under en prövotid som förlängts med stöd av denna paragraf. Det innebär bl.a. att möjligheterna att enligt 34 kap. 7 § besluta att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt som reaktion på återfall under prövotiden gäller även om återfallet skett under en förlängd prövotid.

I *första stycket 2* regleras förutsättningarna för att byta ut tilläggssanktionen mot en annan tilläggssanktion.

Ett byte av tilläggssanktion bör tillgripas i situationer där den dömde inte har förmåga eller vilja att fullgöra den ursprungliga sanktionen och möjligheten till fullgörande inte kan antas öka genom att prövotiden förlängs. Byte ska ske till en *annan sanktion* än den som ursprungligen beslutats, vilket innebär att övervakningsnämnden inte kan undanröja en sanktion (t.ex. en vård- eller påverkanssanktion) och ersätta den med en ny sanktion av samma slag (dvs. en ny vård- eller påverkanssanktion). För det fall att den ursprungligen beslutade sanktionen kan antas bli fullgjord genom att det vidtas sådana justeringar av innehållet som inte innebär att det blir fråga om en ny tilläggssanktion ankommer det på Kriminalvården att genomföra sådana förändringar (med undantag för kontraktsvård, se kommentaren till punkten 3 nedan). Detta följer redan av Kriminalvårdens uppgift att se till att tilläggssanktionen blir verkställd. Om Kriminalvården initierar ett ärende om byte av tilläggssanktion vid övervakningsnämnden och nämnden finner att

förutsättningarna för byte av sanktion inte är uppfyllda eftersom sanktionen kan fullgöras om dess innehåll förändras, får nämnden således lämna ärendet utan åtgärd och i stället göra Kriminalvården uppmärksam på att innehållet i sanktionen bör förändras.

Som anförts ovan kan övervakningsnämnden inte byta ut obetalda dagsböter mot någon annan sanktion. Det finns dock inget som hindrar att nämnden byter ut en annan tilläggsanktion *till* dagsböter.

I *första stycket 3* anges att övervakningsnämnden får ändra innehållet i en plan för kontraktsvård. Beslut om ändring av kontraktsvårdsplanen kan komma i fråga t.ex. om det under verkställigheten uppkommer omständigheter som innebär att den ursprungliga planen bör revideras. Det kan vara omständigheter som är hänförliga till den dömden och dennes vårdbehov eller till vårdgivaren och dennes förutsättningar att erbjuda vården eller behandlingen. Ett exempel av sistnämnda slag kan vara att den vårdgivare som angetts i den ursprungliga kontraktsvårdsplanen inte längre kan erbjuda den tänkta vården, men samma eller liknande vård tillhandahålls av en annan vårdgivare.

Regleringen i första stycket utesluter inte att övervakningsnämnden vid samma prövning både byter tilläggsanktion eller ändrar kontraktsvårdsplanen och förlänger prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet.

Vid byte av tilläggsanktion enligt första stycket 2 ska den tilläggsanktion som träder i stället för den ursprungliga enligt vad som föreskrivs i *andra stycket* i första hand ersättas med en sanktion av motsvarande ingripandegrad. Först om det inte är möjligt att förena det villkorliga fängelsestraffet med en tilläggsanktion som är i huvudsak lika ingripande, får byte ske till en mer ingripande sanktion. Byte till en mer ingripande sanktion innebär en repressionsökning och bör därför endast komma i fråga om det alternativ som annars återstår är en talan om att fängelsestraffet ska verkställas i anstalt enligt 10 §. Byte till en mindre ingripande tilläggsanktion än den som ursprungligen beslutats bör endast komma i fråga om den dömden har fullgjort delar av den ursprungliga tilläggsanktionen eller om en mycket stor del av prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet har förflutit, se nedan.

Vad som kan anses utgöra en tilläggsanktion av motsvarande ingripandegrad som den ursprungligen beslutade får avgöras efter omständigheterna i det enskilda fallet. I enlighet med vad som anförts i avsnitt 9.5.3 ska dock dagsböter alltid anses utgöra en mindre

ingripande tilläggsanktion än samhällstjänst eller en övervaknings- och kontrollsanktion, medan hemarest alltid ska anses mer ingripande än samhällstjänst eller en övervaknings- och kontrollsanktion. Kontraktsvård får endast användas som tilläggsanktion i situationer där det annars hade dömts ut ett ovillkorligt fängelsestraff och får därmed anses vara mer ingripande än samtliga övriga tilläggsanktioner. Tilläggsanktionerna samhällstjänst samt övervaknings- och kontrollsanktion ska i enlighet med vad som anförs i avsnitt 9.5.7 och 11.6 kunna användas vid villkorliga fängelsestraff som är lika långa och i likartade återfallssituationer. De bör därmed anses vara lika ingripande, på det sätt att exempelvis 140 timmar samhällstjänst (som enligt vad som angetts i kommentaren till 3 § ska kunna utgöra tilläggsanktion till ett villkorligt fängelsestraff om sex månader) är lika ingripande som sex månader övervaknings- och kontrollsanktion (som enligt vad som angetts i kommentaren till 4 § också ska kunna utgöra tilläggsanktion till ett villkorligt fängelsestraff om sex månader). När det gäller byte mellan en vård- eller påverkanssanktion och en annan tilläggsanktion får bedömningen av vad som är en lika ingripande sanktion avgöras med utgångspunkt från det villkorliga fängelsestraffets längd och den dömdes eventuella tidigare brottslighet.

Om den dömde inte heller fullgör den nya sanktion som övervakningsnämnden beslutat, bör det i första hand prövas om det finns förutsättningar att på nytt byta ut tilläggsanktionen. Ibland torde det t.ex. kunna komma i fråga att byta ut den nya tilläggsanktionen mot en mer ingripande sanktion, om tilläggsanktionen vid det första tillfället byttes ut mot en sanktion av motsvarande ingripandegrad. Möjligheten att byta ut tilläggsanktionen vid flera tillfällen bör vara beroende av orsaken till att sanktionen inte fullgjorts. Om det är uppenbart att den dömde i och för sig medverkar till att fullgöra sanktionen men saknar förmåga att utföra den, bör det finnas större utrymme för upprepade byten. Om den bristande verkställigheten beror på trots eller ovilja från den dömdes sida bör däremot utrymmet för att på nytt byta tilläggsanktion vara litet.

Vid byte av tilläggsanktion ska övervakningsnämnden i skälig utsträckning ta hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den ursprungligen beslutade sanktionen. Det innebär att nämnden vid bestämmandet av den nya sanktionen ska göra en avräkning för vad den dömde har fullgjort av den tidigare sanktionen. Om den ursprungliga tilläggsanktionen är samhällstjänst och den dömde har fullgjort en del av samhällstjänsttimmarerna när sanktionen byts

ut, ska således endast den del som inte fullgjorts bytas ut mot någon annan sanktion. På motsvarande sätt ska hänsyn tas till vad den dömde redan har fullgjort av en tidigare beslutad övervaknings- och kontrollsanktion, vård- eller påverkanssanktion eller hemarrest. Beaktandet av vad den dömde har undergått till följd av den tidigare sanktionen bör huvudsakligen ske genom att den nya sanktionen förkortas eller ges en minskad intensitet, som t.ex. att en övervaknings- och kontrollsanktion får omfatta kortare tid än vad som motsvaras av det villkorliga fängelsestraffets längd eller att det bestäms ett mindre antal timmar samhällstjänst. Beaktande kan emellertid också ske genom att det villkorliga fängelsestraffet förenas med en sanktion som är av mindre ingripande slag än den ursprungliga, t.ex. genom att resterande delar av en hemarrest ersätts med en övervaknings- och kontrollsanktion eller att resterande delar av en samhällstjänst ersätts med dagsböter. Detta bör i första hand komma ifråga om en betydande del av den ursprungliga sanktionen redan verkställts och det skulle vara praktiskt svårgenomförbart eller framstå som mindre meningsfullt att verkställa en annan "avkortad" tilläggsanktion som är av lika ingripande slag.

Om övervakningsnämnden vid sin prövning finner att det inte finns tillräckliga skäl för att förlänga prövotiden, byta ut tilläggsanktionen eller ändra kontraktsvårdsplanen, får nämnden enligt vad som föreskrivs i *tredje stycket* i stället meddela den dömde en varning. Övervakningsnämnden har således att ta ställning till om det är tillräckligt att varning meddelas. Varning får också, som beskrivits ovan, meddelas om det behövs för att förstärka ett beslut om förlängd prövotid eller byte av tilläggsanktion. Möjligheten för övervakningsnämnden att meddela varning bör i första hand användas i situationer där inte Kriminalvården tidigare har meddelat någon varning i anledning av det aktuella åsidosättandet av tilläggsanktionen. Om Kriminalvården tidigare har meddelat varning i anledning av samma åsidosättande, bör det främst komma i fråga för övervakningsnämnden att meddela varning om nämnden gör en annan bedömning än Kriminalvården vad gäller omfattningen eller bakgrunden till den bristande verkställigheten, eller då förhållandena har förändrats efter det att Kriminalvården meddelat varning och fört ärendet till nämnden.

10 §

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att besluta att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i kriminalvårdsanstalt. Frågan behandlas i avsnitt 12.8.3, 12.8.6 och 12.8.9.

I *första stycket* anges att beslut om verkställighet i anstalt får meddelas i de fall som avses i 8 §. Det innebär att paragrafen inte är tillämplig när den dömde inte har betalat dagsböter som utgör tilläggssanktion till ett villkorligt fängelsestraff. Frågan om hanteringen av obetalda böter regleras i särskild ordning i bötesverkställighetslagen (1979:189) och i 11 § i detta kapitel.

Beslut om verkställighet i anstalt meddelas av domstol på talan av Kriminalvården. Ett sådant beslut får meddelas om åtgärder enligt 9 §, dvs. förlängd prövotid, byte av tilläggssanktion eller ändring av kontraktsvårdsplan, inte kan vidtas, om sådana åtgärder redan har vidtagits utan att ge avsedd verkan, om det kan antas att sådana åtgärder inte kommer att ge avsedd verkan eller om den dömdes åsidosättande av tilläggssanktionen är av sådan karaktär att åtgärder enligt 9 § inte är tillräckliga. Beslut om verkställighet i anstalt är därmed avsett att utgöra sistahandsalternativ om den dömde inte fullgör den tilläggssanktion som beslutats. Som utgångspunkt bör gälla att det inte ska fattas beslut om verkställighet i anstalt om det inte tidigare har gjorts åtminstone ett försök att byta tilläggssanktion. Om den dömde redan vid verkställighetens start vägrat att medverka och vidhållit den attityden även till andra tänkbara tilläggssanktioner, är det dock möjligt att göra bedömningen att inte någon åtgärd enligt 9 § skulle ge avsedd verkan. Det bör då kunna bli aktuellt att besluta om verkställighet i anstalt även om det inte skett något försök att byta tilläggssanktion.

I vissa situationer är det inte möjligt att ersätta tilläggssanktionen med någon annan sanktion som motsvarar resterande del av den ursprungliga sanktionen i ingripandegrad. Så kan t.ex. vara fallet om den dömde inte har förutsättningar att fullgöra någon annan tillräckligt ingripande tilläggssanktion. Även i sådana situationer kan beslut om verkställighet i anstalt meddelas trots att byte av tilläggssanktion inte har skett. En annan sådan situation kan vara om den dömde avviker från institutionsbehandling vid kontraktsvård eller inte följer verkställighetsplanen för en hemarrest och åsidosättandet av åliggandena enligt kontraktsvårdsplanen eller hemarresten inte kan sägas vara helt ringa. I båda dessa situationer finns det inte några lika eller mer ingripande tilläggssanktioner att

ta till och det är uppenbart att varning och förlängd prøvotid inte är tillräckliga åtgärder för att möta den bristande verkställigheten.

Som framgår av kommentaren till 9 § kan en tilläggssanktion undantagsvis bytas ut vid flera tillfällen. Talan om att fängelsestraffet ska verkställas i anstalt bör därför alltid föregås av en prövning av om verkställighet utanför anstalt kan åstadkommas genom att tilläggssanktionen byts ut.

Vid beslut om verkställighet i anstalt ska enligt *andra stycket* i skälig utsträckning hänsyn tas till vad den dömde redan undergått till följd av det villkorliga fängelsestraffet. Ett beslut om verkställighet i anstalt ska endast avse den del av det villkorliga fängelsestraffet som inte kan anses verkställd. Det innebär att domstolen vid beräkningen av den tid som ska verkställas i anstalt ska göra en avräkning för den del av prøvotiden som har förflutit och den del av tilläggssanktionen som den dömde eventuellt har genomfört.

Vid avräkningen bör särskild vikt läggas vid fullgjorda tilläggssanktioner. Som utgångspunkt bör gälla att avräkning från det utmätta fängelsestraffet ska ske med lika stor andel som den andel av tilläggssanktionen som fullgjorts. Om tilläggssanktionen är fullgjord till ungefär hälften bör det alltså inte komma i fråga att besluta att mer än hälften av fängelsestraffet ska verkställas i anstalt. Om det villkorliga fängelsestraffet har förenats med både en vård- eller påverkanssanktion och dagsböter och beslutet om verkställighet i anstalt grundar sig på att den dömde inte fullgör vård- eller påverkanssanktionen, måste avräkning även ske för den del av bötesbeloppet som har betalats. I sådana fall måste domstolen hämta in information från Rikspolisstyrelsen om hur stor del av bötesbeloppet som har flutit in. Den del av böterna som inte är betalda faller bort i och med beslutet om verkställighet i anstalt. Samma sak gäller om ett villkorligt fängelsestraff som förenats med en vård- eller påverkanssanktion även har förenats med samhällstjänst eller en övervaknings- och kontroll-sanktion.

Förfluten prøvotid bör tillmätas betydelse framför allt om en mycket stor del av prøvotiden har förflutit.

Som framgår av regleringen i 1 kap. 6 § lagen (20xx:xxx) om villkorligt fängelse innebär ett beslut om verkställighet i anstalt att den dömde inte längre är skyldig att fullgöra återstående delar av den eller de tilläggssanktioner som det villkorliga fängelsestraffet förenats med.

Enligt *tredje stycket* kan rätten, för det fall att det inte anses finnas tillräckliga skäl att besluta om verkställighet i anstalt, i stället

besluta om varning, förlängd prøvotid, ändring av kontraktsvårdsplan eller byte av tilläggssanktion. I likhet med vad som gäller för övervakningsnämnden (se kommentaren till 9 § tredje stycket) bör utrymmet för varning vara litet när frågan om bristande verkställighet är underkastad rättens prövning, särskilt om Kriminalvården eller övervakningsnämnden redan har meddelat den dömde en varning. Varning bör då främst kunna komma i fråga om rätten gör en annan bedömning av i vilken omfattning verkställigheten har brustit eller om förhållandena har förändrats på ett betydande sätt sedan Kriminalvården eller övervakningsnämnden gjorde sin bedömning och en varning därför kan anses tillräcklig. På samma sätt bör det finnas ett begränsat utrymme för domstolen att byta ut tilläggssanktionen. I de fall det redan har skett ett sådant byte föranlett av att den dömde inte har medverkat till en sanktion som han eller hon kan antas ha haft förmåga att utföra, bör det endast undantagsvis komma i fråga för rätten att på nytt byta till en annan tilläggssanktion i stället för att besluta att fängelsestraffet ska verkställas i anstalt.

11 §

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att byta tilläggssanktion eller besluta att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt i anledning av att den dömde inte har betalat dagsböter som utgör tilläggssanktion till ett villkorligt fängelsestraff. Frågan behandlas i avsnitt 16.5.4.

Verkställighet av dagsböter som tilläggssanktion till villkorligt fängelse regleras, på motsvarande sätt som verkställighet av andra böter, i bötesverkställighetslagen (1979:189) (BvL). Det innebär att obetalda böter i första hand ska verkställas genom uppbörd eller indrivning (1–14 §§ BvL). Enligt 15 § BvL ska böter som inte kunnat drivas in på talan av åklagare förvandlas till ovillkorligt fängelse, om den bötfällde av tredska har underlåtit att betala böterna eller om förvandling annars av särskilda skäl är påkallad från allmän synpunkt. När det gäller böter som tilläggssanktion till villkorligt fängelse är emellertid inte regleringen i 15 § BvL tillämplig, utan i stället gäller bestämmelserna i denna paragraf.

Enligt paragrafens *första stycke* ska rätten, om förutsättningarna för bötesförvandling enligt 15 § BvL är uppfyllda, på talan av åklagare undanröja obetalda böter och förena det villkorliga fängelsestraffet med en annan tilläggssanktion. Det förhållandet att den dömde inte betalat dagsböterna får således endast leda till byte till

en annan tilläggsanktion om den bötfälde av tredska har underlåtit att betala böterna eller om det annars av särskilda skäl är påkallat från allmän synpunkt. För en beskrivning av i vilka situationer så ska anses vara fallet hänvisas till kommentaren till 15 § BvL.

Om förutsättningarna för att byta ut böterna är uppfyllda, bör det så långt möjligt väljas en tilläggsanktion som motsvarar de obetalda böterna i ingripandegrad. Det innebär att obetalda böter i första hand bör bytas ut mot en vård- eller påverkanssanktion av förhållandevis begränsat slag. För det fall att en sådan sanktion inte kan väljas – t.ex. för att den dömde inte är i behov av eller kan motiveras att delta i vård eller behandling – kan böterna ersättas av en mer ingripande tilläggsanktion, som t.ex. samhällstjänst eller en övervaknings- och kontrollanktion. Vid valet av ny tilläggsanktion bör, på samma sätt som i andra situationer där tilläggsanktioner beslutas, hänsyn tas till den dömdes förutsättningar att genomföra sanktionen eller med andra ord om sanktionen i det enskilda fallet är lämplig. Inför ett beslut om byte av tilläggsanktion bör det därför inhämtas personutredning från Kriminalvården.

I *andra stycket* regleras möjligheten att besluta att ett villkorligt fängelsestraff som förenats med dagsböter ska verkställas i kriminalvårdsanstalt. Beslut om verkställighet i anstalt får meddelas om det kan antas att den dömde inte heller kommer att fullgöra någon annan tilläggsanktion än böter. Samtliga tilläggsanktioner till villkorligt fängelse förutsätter i någon mån att den dömde medverkar vid verkställigheten. I vart fall i situationer där den dömde av tredska har underlåtit att betala böterna, kan det därför ofta finnas anledning att göra bedömningen att någon annan sanktion än ett tvångsvis verkställbart fängelsestraff, dvs. fängelse i anstalt, inte är möjlig att verkställa.

Vid beslut om verkställighet i anstalt ska, på motsvarande sätt som enligt 10 §, i skälig utsträckning hänsyn tas till vad den dömde undergått till följd av det villkorliga fängelsestraffet. Det innebär att domstolen vid beräkningen av den tid som ska verkställas i anstalt ska göra en avräkning för den del av prøvotiden som har förflutit och den del av böterna som den dömde eventuellt har betalat.

I enlighet med vad som föreskrivs i 31 kap. 4 § *andra stycket* kan dagsböter användas för att förstärka ingripandegraden i ett villkorligt fängelsestraff som förenas med en vård- eller påverkanssanktion. Om det i en sådan situation beslutas att fängelsestraffet

ska verkställas i anstalt på grund av att bötesbeloppet inte betalats, ska även beaktas om den dömden har fullgjort hela eller delar av vård- eller påverkanssanktionen. Om vård- eller påverkanssanktionen har fullgjorts, ska därmed endast en mindre del av det villkorliga fängelsestraffet verkställas i anstalt.

Som framgår av regleringen i 1 kap. 6 § lagen (20xx:xxx) om villkorligt fängelse innebär ett beslut om verkställighet i anstalt att den dömden inte längre är skyldig att fullgöra återstående delar av den eller de tilläggsstraffsanktioner som det villkorliga fängelsestraffet förenats med. Verkställigheten i anstalt ersätter därmed återstående obetalda böter och eventuella delar av andra tilläggsstraffsanktioner som inte fullgjorts.

Beslut om byte av tilläggsstraffsanktion och verkställighet i anstalt meddelas av domstol. Till skillnad från vad som gäller såvitt avser andra tilläggsstraffsanktioner än böter, där Kriminalvården antingen initierar frågan vid övervakningsnämnden eller intar partsställning i domstolen, sker bytet av sanktion eller beslutet om verkställighet i anstalt på talan av åklagare. Som framgår av 17 § bötesverkställighetsförordningen (1979:197) ska Kronofogdemyndigheten, om indrivning av böter har avbrutits utan att böterna har blivit fullt betalda och det enligt Kronofogdemyndighetens bedömning finns anledning att anta att åtgärder enligt denna paragraf ska vidtas, skyndsamt sända en redogörelse för förhållandet till åklagare.

12 §

Paragrafen reglerar den yttersta tidpunkten för åtgärder i anledning av bristande verkställighet av en tilläggsstraffsanktion till villkorligt fängelse.

Av bestämmelsen framgår att beslut om varning, förlängning av prövotiden, byte av tilläggsstraffsanktion, ändring av kontraktsvårdsplanen eller verkställighet i kriminalvårdsanstalt inte får meddelas efter det att prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet har löpt ut. Det innebär att sådana åtgärder i de allra flesta fall inte får vidtas efter det att två år har förflutit från det att den dom i vilken det villkorliga fängelsestraffet dömdes ut vann laga kraft mot den dömden (se närmare om prövotidens längd i 27 kap. 1 § andra stycket och kommentaren till den bestämmelsen).

13 §

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att omhänderta den dömde i avvaktan på åtgärder i anledning av bristande verkställighet av en tilläggssanktion till ett villkorligt fängelsestraff. Frågan behandlas närmare i avsnitt 12.8.5.

Enligt *första stycket* får övervakningsnämnden eller den domstol vid vilken talan förs enligt 10 eller 11 § besluta att den dömde ska omhändertas i avvaktan på vidare förordnande. Bestämmelsen motsvarar den reglering om omhändertagande av den som dömts till skyddstillsyn som hittills har funnits i 28 kap. 11 § första stycket. Avsikten är att den ska ges motsvarande tillämpningsområde. Det bör dock anmärkas att villkorligt fängelse inte är förenat med något allmänt krav på skötsamhet från den dömdes sida. Det förhållandet att den dömde till följd av alkohol- eller narkotikamissbruk har hamnat i en situation som han eller hon inte har förmåga att själv klara upp gör därför inte skäl för ett omhändertagande.

Enligt *andra stycket* får Kriminalvården besluta om omedelbart omhändertagande av den dömde, om det uppkommer en fråga om verkställighet i anstalt av ett villkorligt fängelsestraff som förenats med kontraktsvård eller hemarrest. Denna möjlighet är motiverad av att kontraktsvård och hemarrest är avsedda att användas som tilläggssanktioner i sådana situationer där det annars inte hade kommit i fråga att besluta om villkorligt fängelse och att det därför av trovärdighetsskäl bör finnas möjlighet att snabbt frihetsberöva den dömde för det fall han eller hon inte fullföljer de åtaganden som sanktionen innebär.

Ett omedelbart omhändertagande innebär att den dömde frihetsberövas. Kriminalvårdens beslut ska därför alltid omprövas av övervakningsnämnd senast den första arbetsdagen efter det att beslutet meddelades. Om omhändertagandet fastställs av övervakningsnämnden, åligger det Kriminalvården att väcka talan vid domstol om att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt. Om övervakningsnämnden inte fastställer Kriminalvårdens beslut om omedelbart omhändertagande senast den första arbetsdagen efter det att beslutet meddelades, upphör beslutet att gälla.

I *tredje stycket* föreskrivs att omhändertagande inte får pågå under längre tid än en vecka. Om det finns synnerliga skäl kan dock omhändertagandet förlängas i högst en vecka. För det fall att beslut om verkställighet i anstalt inte har meddelats inom den tid som anges i bestämmelsen ska den dömde friges. Bestämmelsen motsvarar den

reglering som hittills har funnits i 28 kap. 11 § första stycket såvitt avser omhändertagande av den som dömts till skyddstillsyn.

Enligt *fjärde stycket* får rätten besluta att den som är omhändertagen vid tidpunkten för ett beslut om verkställighet i anstalt ska vara fortsatt omhändertagen till dess att beslutet vinner laga kraft. Ett sådant beslut bör meddelas för det fall att det kan antas att den dömde annars kommer att undandra sig verkställigheten i anstalt eller om det annars, t.ex. på grund av risk för fortsatt brottslighet, bedöms som angeläget att den dömde inte försätts på fri fot före det att verkställigheten i anstalt påbörjas.

Sammantaget innebär regleringen att bristande verkställighet av kontraktsvård eller hemarrest kan leda till ett omedelbart omhändertagande av den dömde samt att denne är fortsatt frihetsberövad till dess att fängelsestraffet (efter beslut om verkställighet i anstalt) börjar avtjänas i kriminalvårdsanstalt.

Övriga bestämmelser

14 §

Paragrafen innehåller en hänvisning till lagen om villkorligt fängelse, som närmare reglerar verkställigheten av de tilläggsstraff som villkorligt fängelse kan förenas med.

15 §

Paragrafen innehåller en hänvisning till 34 kap., som reglerar vilka åtgärder som kan vidtas med anledning av att den dömde har återfallit i brott före utgången av prövotiden för ett villkorligt fängelsestraff.

16 §

Paragrafen reglerar när ett villkorligt fängelsestraff ska anses helt verkställt.

Det villkorliga fängelsestraffet anses helt verkställt när det inte längre är möjligt att besluta att straffet ska verkställas i kriminalvårdsanstalt. Beslut om verkställighet i anstalt får, i enlighet med vad som föreskrivs i 12 § i detta kapitel samt i 34 kap. 7 §, inte meddelas efter det att prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet har löpt ut. Det innebär att det villkorliga fängelsestraffet anses helt verkställt när prövotiden löpt ut.

Dagsböter som döms ut som tilläggsanktion till villkorligt fängelse verkställs enligt bestämmelserna i bötesverkställighetslagen. Det innebär att verkställigheten i första hand sker genom uppörd och indrivning. Indrivning av böter kan fortgå till dess att böterna bortfaller – dvs. preskriberas – vilket enligt 35 kap. 7 § sker när fem år har förflutit från det att domen vann laga kraft. Verkställigheten av villkorligt fängelse med dagsböter som tilläggsanktion pågår därmed under längre tid än prøvotiden. Det kan dock inte beslutas att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt efter det att prøvotiden har löpt ut.

17 §

Paragrafen reglerar betydelsen av ett beslut om att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i kriminalvårdsanstalt.

I *första stycket* erinras om att ett beslut om verkställighet i anstalt innebär att bestämmelserna i 26 kap. gäller för den fortsatta verkställigheten av fängelsestraffet. Det innebär bl.a. att den dömd ska tas in i kriminalvårdsanstalt för den fortsatta verkställigheten av straffet och att bestämmelserna om villkorlig frigivning ska tillämpas.

I *andra stycket* förtydligas att den del av straffet som ska verkställas i anstalt vid tillämpning av 26 kap. ska anses motsvara fängelsestraffets längd. En följd av detta är att beräkningen av vid vilken tidpunkt den dömd ska frigis villkorligt ska göras med utgångspunkt i reststraffets längd.

29 kap.

1 a §

Paragrafen, som är ny, tar sikte på straffvärdebedömningen vid s.k. nyupptäckt brottslighet och ersätter den reglering som tidigare funnits i 34 kap. 3 § andra stycket. Ändringarna motiveras i avsnitt 10.7.2.2 och 19.6.

Om den tilltalade tidigare har dömts för brott och den nu aktuella brottsligheten har inträffat i tiden före den tidigare domen är det inte fråga om återfall i brott utan om s.k. nyupptäckt brottslighet. För att en gärningsman inte ska komma i ett sämre läge på grund av att flera brott handläggs i olika rättegångar trots att de hade kunnat prövas i ett sammanhang, ska domstolen, om den dömer till en särskild påföljd för den nyupptäckta brottsligheten, vid straffmätningen beakta även brotten i den första domen. Rätten ska

därvid se till att straffen tillsammans inte överstiger vad som skulle ha dömts ut om den samlade brottsligheten hade prövats i en och samma rättegång. Straffvärdebedömningen ska alltså även i en sådan situation avse den samlade brottsligheten och ske enligt de principer som gäller vid flerfaldig brottslighet. I enlighet med vad som tidigare angetts i 34 kap. 3 § andra stycket innehåller bestämmelsen en möjlighet för domstolen att underskrida minimum i straffskalan för det nyupptäckta brottet.

Regleringen i hittillsvarande 34 kap. 3 § andra stycket har inneburit att brottsligheten i den tidigare domen ska beaktas vid straffmätningen i den senare domen, om den brottslighet som är föremål för prövning i den senare domen har begåtts *innan den tidigare domen börjat verkställas*. Regleringen i denna paragraf, där alltså sådant beaktande ska ske om den brottslighet som prövas i den senare domen är begången *före den tidigare domen*, innebär således en förskjutning av den tidpunkt intill vilken beaktande får ske.

Av 30 kap. 5 § framgår att bestämmelsen, liksom övriga bestämmelser i 29 kap., ska tillämpas även om den tilltalade har begått brottet innan han eller hon fyllt 18 år.

4 §

Paragrafen är ändrad. Ändringarna behandlas i avsnitt 10.5.

Första stycket ersätter första meningen i paragrafen i dess tidigare lydelse. Regleringen är ändrad på så sätt att den tilltalades tidigare brottslighet inte ska beaktas vid straffmätningen av ett villkorligt fängelsestraff. Rätten ska således först bestämma fängelsestraffets längd eller bötesstraffets storlek med beaktande av bestämmelserna om straffvärde i 29 kap. 1–3 §§, eventuella billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § och eventuell ungdomsreduktion enligt 29 kap. 7 §. Om tillämpningen av dessa bestämmelser leder till att ett fängelsestraff ska dömas ut ska rätten, i enlighet med de bestämmelser som finns i 31 kap., ta ställning till om det finns förutsättningar att besluta att fängelsestraffet ska vara villkorligt. Vid den bedömningen ska bl.a. den tilltalades tidigare brottslighet beaktas. Om det finns förutsättningar för villkorligt fängelse tillämpas inte regleringen i denna paragraf. Tidigare brottslighet ska alltså påverka straffmätningen i skärpande riktning endast om böter eller ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut.

Om tillämpningen av 29 kap. 1–3, 5 och 7 §§ leder till ett bötesstraff, ska tidigare brottslighet kunna påverka straffmätningen på samma sätt som tidigare (jfr prop. 1987/88:120 s. 88). Det förhållan-

det att den dömda återfallit i brott kan, om övriga förutsättningar i paragrafen är uppfyllda, motivera att det döms ut ett fängelsestraff trots att brottslighetens straffvärde motsvarar ett bötesstraff. I sådana fall har rätten därefter, med beaktande av bestämmelserna i 31 kap., att avgöra om det kan beslutas att fängelsestraffet ska vara villkorligt.

Om regleringen i 29 kap. 1–3, 5 och 7 §§ leder till att påföljden ska bestämmas till fängelse och det inte finns förutsättningar att besluta att fängelsestraffet ska vara villkorligt, ska rätten gå vidare och pröva om regleringen i denna paragraf är tillämplig. Därvid gäller att ett strängare fängelsestraff än vad som motsvaras av brottslighetens straffvärde med beaktande av eventuella billighetsskäl och eventuell ungdomsreduktion ska dömas ut, om den tilltalade tidigare har gjort sig skyldig till brott och den tidigare brottsligheten inte kan beaktas genom att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten eller i tillräcklig utsträckning genom att det – i enlighet med regleringen i 34 kap. 7 § – beslutas att ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt eller genom att villkorligt medgiven frihet från ett tidigare ovillkorligt fängelsestraff – i enlighet med regleringen i 34 kap. 5 § – förklaras förverkad.

Då en förutsättning för att beakta återfallet vid straffmätningen är att den tidigare brottsligheten inte kan beaktas genom att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten, ska straffskärpning med stöd av denna paragraf inte ske om den tilltalade tidigare dömts till villkorligt fängelse och det är återfallet som motiverar att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut. Det är först när den dömda har dömts till ovillkorligt fängelse vid minst ett tillfälle tidigare, eller om det nya fängelsestraffet är så långt att det skulle ha dömts ut ett ovillkorligt fängelsestraff även om den tilltalade hade varit tidigare ostraffad, som det kan komma i fråga att skärpa fängelsestraffets längd på grund av återfall i brott. Inte heller i sådana fall ska återfallsskärpning ske om återfallet kan anses tillräckligt beaktat genom att det beslutas om verkställighet i anstalt av ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff eller att villkorligt medgiven frihet från ett tidigare utdömt ovillkorligt fängelsestraff förklaras förverkad.

Andra stycket ersätter andra meningen i paragrafen i dess tidigare lydelse. Bestämmelsen reglerar vilka omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av vilken betydelse den tidigare brottsligheten ska ha för straffmätningen. Den har ändrats genom att upp-

räkningen av sådana omständigheter som särskilt ska beaktas har ersatts med en hänvisning till de omständigheter som anges i 31 kap. 9 § första stycket.

I 31 kap. 9 § första stycket anges att rätten vid bedömningen av vilken betydelse tidigare brottslighet ska ha vid återfall i brott efter ett villkorligt fängelsestraff särskilt ska beakta

1. tiden mellan det tidigare avgörandet och den nya brottsligheten,
2. huruvida den tidigare och den nya brottsligheten är likartad, och
3. om brottsligheten i båda fallen är allvarlig eller om den nya brottsligheten är mer allvarlig än den tidigare.

Dessa omständigheter ska således tillmätas betydelse även vid bedömningen av vilken betydelse tidigare brottslighet ska ha vid straffmätningen. Ändringen är inte avsedd att innebära någon avgörande förändring i förhållande till vad som hittills gällt. Regleringen i 31 kap. 9 § första stycket 1 innebär dock att det i första hand ska vara tiden mellan den tidigare domen och den nya brottsligheten och inte tiden mellan brotten som ska avgöra återfallets relevans. Vidare ska enligt 31 kap. 9 § första stycket 3 beaktas inte bara om brottsligheten i båda fallen är allvarlig, utan även om den nya brottsligheten är mer allvarlig än den ursprungliga. Betydelsen av de olika rekvisiten i 31 kap. 9 § behandlas närmare i kommentaren till den bestämmelsen. Rätten ska göra en sammanvägning av omständigheterna och därvid ta ställning till huruvida och i vilken omfattning straffskärpning bör ske.

Storleken på den straffskärpning som kan komma i fråga med stöd av denna bestämmelse bör bestämmas från samma utgångspunkter som enligt tidigare lagstiftning, se prop. 2009/10:147 s. 46.

5 §

Paragrafen är ändrad. Ändringarna behandlas i kapitel 17.

I bestämmelsen regleras de s.k. billighetsskäl. För att åstadkomma en mer naturlig och logisk ordning av innehållet i *första stycket* har en omdisponering skett som innebär att de billighetsskäl som i huvudsak vilar på samma grund har inordnats i punkter som följer efter varandra.

De två första punkterna återger omständigheter som kan sägas vara motiverade av humanitetsskäl. Även den tredje punkten – att det har gått lång tid innan gärningsmannen döms för brottet –

anger omständigheter som gärningsmannen inte har kontroll över och som det vore orimligt att bortse från vid påföljdsbestämningen. De omständigheter som räknas upp i fjärde och femte punkterna grundar sig på att gärningsmannen genom någon form av frivilligt handlande efter brottet visar att han eller hon ångrar sig och därigenom framstår som mindre klandervärd. Innehållet i de tre därpå följande punkterna (6–8) tar sikte på s.k. sanktionskumulation, dvs. att brottet förutom en straffrättslig påföljd även medför andra negativa verkningar för gärningsmannen som det vore oskäligt att bortse från vid påföljdsbestämningen. Första stycket avslutas med en mer öppet formulerad punkt – punkt 9 – som ger domstolen en möjlighet att ta skälig hänsyn även till andra omständigheter än de uppräknade, om det rör sig om lika tungt vägande omständigheter av likvärdigt slag.

I förtydligande syfte har i första stycket tillagts att de uppräknade omständigheterna endast kan verka i mildrande riktning.

Liksom tidigare är bestämmelsen om billighetsskäl avsedd att tillämpas med viss restriktivitet. Det krävs således att ett billighetsskäl är av viss tyngd för att strafflindring ska medges med stöd av bestämmelsen.

Punkt 1 är oförändrad.

Innehållet i *punkt 2* motsvarar innehållet i hittillsvarande sjätte punkten.

I *punkt 3* anges samma omständigheter som i hittillsvarande sjunde punkten. Till punkten har dock fogats en formulering som gör det klart att den omfattar även fall där det kan ifrågasättas om Europakonventionens krav på rättegång inom skälig tid är uppfyllt. I praxis har sådana fall hittills omfattats av åttonde punkten. Liksom enligt den praxis som hittills gällt ska en förutsättning för strafflindring vara att tidsutdräkten berott på omständigheter som den tilltalade inte kan lastas för.

Innehållet i *punkt 4* motsvarar innehållet i hittillsvarande andra punkten. Den ändring som har skett är endast av språklig karaktär.

Punkt 5 avser fallet att den tilltalade frivilligt har angett sig, vilket enligt bestämmelsens hittillsvarande lydelse anges i tredje punkten. Bestämmelsen har emellertid utvidgats till att även omfatta situationen att den tilltalade genom att erkänna eller på annat sätt medverkat till utredningen av det egna brottet.

Det är enbart medverkan i utredningen av det *egna* brottet som är relevant för punktens tillämpning. Regleringen är inte avsedd att

innebära några förändringar när det gäller möjligheten att medge strafflindring för s.k. kronvittnen.

Vid bedömningen av vilka fall som bör komma ifråga för strafflindring med hänvisning till den femte punkten bör prövas om den tilltalade genom sitt agerande framstår som mindre klandervärd på ett sådant sätt att det skulle vara obilligt att inte beakta förhållandet vid påföljdsbestämningen. De skäl som motiverat tillägget är i huvudsak desamma som hittills gällt för den som frivilligt angett sig (punkten 3 i hittillsvarande lydelse). Viss ledning vid tillämpningen bör därför kunna sökas i den bestämmelsen. En utgångspunkt kan vara att gärningsmannen genom sitt handlande visar att han eller hon tar ansvar för sina handlingar.

Med hänsyn till domstolens begränsade möjligheter att efterforska och fastställa den tilltalades motiv till ett erkännande eller annan medverkan i utredningen, bör bedömningen av hans eller hennes klandervärdhet utgå från objektiva fakta. För att komma ifråga för strafflindring ska medverkanshandlingen typiskt sett framstå som ett uttryck för ansvarstagande och ånger. Den tilltalades agerande ska med andra ord på något sätt förmedla en vilja att ställa saker och ting tillrätta och att klara upp det som har skett.

Strafflindringsgrunden bör normalt förutsätta att den tilltalades medverkan är av viss dignitet. Det följer dels av vad som ovan har redogjorts för när det gäller domstolens bedömning av den tilltalades motiv och det förhållande att den tilltalades agerande utgör en del av underlaget för den bedömningen, dels det allmänna kravet på att ett billighetsskäl ska vara av viss kvalitet och styrka för att få genomslag vid påföljdsbestämningen.

I linje härmed bör det sällan bli aktuellt att medge strafflindring när den tilltalade inte medverkar på annat sätt än genom att erkänna brottet. Utöver erkännandet bör normalt krävas ytterligare något agerande från gärningsmannens sida, t.ex. att uppgifter lämnas om omständigheterna kring brottet. Det kan emellertid inte uteslutas att ett erkännande i något fall kan utgöra en tillräcklig omständighet för strafflindring.

Även om det ligger i sakens natur att ett erkännande ofta är en förutsättning för punktens tillämpning, kan det finnas fall när den tilltalade medverkar i utredningen och tar ansvar för sitt handlande utan att för den skull erkänna det brott han eller hon anklagas för, t.ex. därför att han eller hon gör gällande en annan rubricering. Även i ett sådant fall bör strafflindring kunna komma ifråga.

I allmänhet torde det inte bli aktuellt att medge strafflindring när den tilltalade gör en obefogad invändning om ansvarsfrihet eller uppenbart förringar sin egen inblandning i brottet. Av avgörande betydelse är härvid om omständigheterna är sådana att det finns skäl att ifrågasätta om den tilltalades agerande grundar sig på en verklig vilja att ta ansvar för sina handlingar och en insikt om att han eller hon har handlat fel.

Annan medverkan till utredningen av brottet än erkännande kan bestå i olika typer av agerande. I ett mål om ekonomisk brottslighet kan det t.ex. röra sig om att en tilltalad redogör för olika transaktioner. Andra exempel är att en tilltalad lämnar upplysningar om olika kontakter som han eller hon har haft, pekar ut personer som kan lämna vidare upplysningar om olika förhållanden eller anvisar platser av betydelse för utredningen av brottet.

Som redan framgått torde strafflindringsgrunden i första hand aktualiseras då den tilltalades agerande på något sätt kan sägas ha haft betydelse för utredningen av brottet. Endast då kan gärningsmannen sägas ha *medverkat* till utredningen av brottet. I ordets innebörd ligger att den tilltalade ska ha bidragit till att utredningen kan föras framåt. Det innebär bl.a. att det sällan torde finnas skäl att tillämpa strafflindringsgrunden när en gärningsman har blivit tagen på bar gärning eller när en tilltalad erkänner efter att utredningen har nått så långt att redan föreligger övertygande bevisning om den tilltalades skuld.

Ett typexempel på när det med hänsyn till omständigheterna sällan torde bli aktuellt att tillämpa punkten är sådana fall av grovt rattfylleri där misstanken uppkommer efter en rutinkontroll och alkoholkoncentrationen framgår av ett utandnings- eller blodprov. Det är emellertid inte uteslutet att medge strafflindring även i dessa fall om ovan angivna förutsättningar är för handen.

Av vad som ovan har redogjorts för följer också att det oftare torde bli aktuellt att tillämpa strafflindringsgrunden vid mer omfattande och allvarlig brottslighet än vid brottslighet av lindrig karaktär. En medverkan i utredningen av sådan brottslighet torde i högre grad än vid lindrigare brottslighet innebära en uppoffring från den tilltalades sida, vilket bör vägas in vid bedömningen av om och i vilken mån strafflindring ska medges.

I vilken utsträckning strafflindring ska ske måste bedömas från fall till fall och med beaktande av samtliga omständigheter i det särskilda fallet. Som utgångspunkt bör dock gälla att strafflindringen ska vara större ju större den tilltalades medverkan är. Stor-

leken på straffflindringen bör också vara beroende av brottslighetens straffvärde, så att medverkan till brottslighet med ett högt straffvärde leder till större straffflindring än medverkan till brottslighet med ett lägre straffvärde. I detta avseende är ingen förändring avsedd i förhållande till vad som gäller i dag.

Punkt 6 motsvarar i huvudsak innehållet i den hittillsvarande fjärde punkten. Genom ett tillägg framgår det av lagtexten att domstolen inte enbart ska beakta det men som en utvisning från Sverige i sig kan innebära för en tilltalad utan även andra men som följer av utvisningen. Till exempel ska det förhållandet att en tilltalad genom utvisningen blir utestängd från andra Schengenstater beaktas. Ändringen innebär alltså endast en kodifiering av praxis.

I *punkt 7* anges att domstolen ska beakta om den tilltalade försakats men till följd av att han eller hon avskedas eller blir uppsagd från en anställning. För punktens tillämpning krävs inte att ett avskedande eller en uppsägning har inträffat, utan det är tillräckligt att det kan antas att så kommer att bli fallet. Samma billighetsskäl har hittills reglerats i femte punkten. Genom ändringarna har punkten förtydligats och renodlats. Andra sanktioner som den tilltalade kan drabbas av som en följd av brottet och som har anknytning till arbetslivet kan beaktas med stöd av den åttonde punkten.

Innehållet i *punkt 8* är nytt och avser fall av s.k. sanktionskumulation. Inte sällan utlöser ett brott flera rättsliga effekter som är betungande för den tilltalade. Förutom påföljden kan den tilltalade t.ex. åläggas näringsförbud eller att betala olika former av s.k. sanktionsavgifter. Syftet med den nya bestämmelsen är att göra tydligt att domstolen vid straffmätningen ska beakta att den samlade rättsliga reaktionen på brottet framstår som rimlig och proportionerlig i förhållande till brottets straffvärde.

För att straffflindring ska komma ifråga med stöd av åttonde punkten krävs att den andra sanktionen är reglerad i en författning och utgör en direkt följd av brottet. Andra konsekvenser av betungande karaktär som uppkommer som en direkt eller indirekt följd av brottet – och som det vore oskäligt att inte ta hänsyn till – kan liksom tidigare beaktas inom ramen för den mer allmänt formulerade punkten (punkt 9), se t.ex. NJA 2009 s. 599.

Med begreppet rättsliga sanktioner avses i första hand offentlig-rättsliga sanktioner. Det innebär att s.k. särskilda rättsverkningar av brott (t.ex. förverkande och företagsbot) kan komma ifråga för tillämpningen liksom s.k. förvaltningsrättsliga sanktioner (t.ex. ett vite eller ett indraget tillstånd). I vissa fall bör även vissa straff-

processuella åtgärder kunna beaktas såsom ett långvarigt reseförbud. Däremot ska det förhållandet att en person varit häktad inte i första hand beaktas med stöd av förevarande punkt utan vid valet av tilläggsstraff till villkorligt fängelse (se 31 kap. 5 §) eller genom avräkning från ett ovillkorligt fängelsestraff.

Punkten är avsedd att omfatta samtliga de fall som hittills har omfattades av femte punkten och som innebär att den tilltalade drabbas av hinder eller synnerligen svårighet i yrkes- eller näringsutövningen. Tidigare praxis hänförlig till den punkten är alltså alljämt vägledande.

Även i detta fall ska bedömningen av i vilka fall strafflindring ska medges ske med beaktande av det syfte som ligger bakom lagstiftningen, nämligen att det vore obilligt att inte beakta förhållandet eftersom det innebär att den tilltalade drabbas oskäligt hårt om det döms ut en påföljd i enlighet med brottets straffvärde. För att strafflindring ska bli aktuellt i det enskilda fallet torde därmed – utöver att det ska vara fråga om en s.k. rättslig sanktion – fordras att sanktionen har viss betydelse för den enskilde och påverkar denne på ett påtagligt och kännbart sätt. Det ligger i linje med den praxis som hittills gällt och ingår som en del av den helhetsbedömning som domstolen alltid ska lägga till grund för ett beslut om strafflindring med hänvisning till ett billighetsskäl.

Punkt 9 överensstämmer med innehållet i hittillsvarande åttonde punkten. Den förändring som har skett är avsedd att endast förtydliga att det vid flerfaldig brottslighet är brottslighetens samlade straffvärde som ska beaktas.

Ändringen i *andra stycket* innebär att det inte längre krävs särskilda skäl för att understiga föreskrivet straffminimum. Det finns således inte någon nedre gräns för billighetsskälens genomslag vid straffmätningen. Fortfarande gäller dock enligt första stycket att billighetsskälerna ska beaktas i skälig omfattning. Om domstolen vid en bedömning enligt första stycket finner att straffmättningsvärdet understiger det föreskrivna minimistraffet innebär ändringen att domstolen – utan någon ytterligare prövning – kan döma ut en påföljd i enlighet med resultatet av straffmätningen.

7 §

I bestämmelsen föreskrivs att det ska ske s.k. ungdomsreduktion vid straffmätningen, i de fall någon begått ett brott innan han eller hon fyllt 21 år. Bestämmelsen tar sikte på låg ålder som en allmän grund som ska beaktas i sänkande riktning vid straffmätningen. För

bestämmelsens tillämpning krävs inte att gärningsmannens låga ålder på något sätt har påverkat hans eller hennes handlande, utan avsikten med regeln är att åldern vid brottstillfället – när denna understiger 21 år – rent allmänt ska leda till lägre straff än som normalt döms ut för en gärning.

Första stycket har ändrats på så sätt att det gjorts en tydlig åtskillnad av hur stort genomslaget för reduktionen ska bli, beroende på om straffvärdet i det enskilda fallet är sådant att fängelse kan följa på brottet och beroende på den tilltalades ålder vid gärningstillfället. Ändringen motiveras i avsnitt 29.7.3.

I *första och andra mening* anges att den tilltalades ungdom ska beaktas vid straffmätningen, om gärningen begicks innan han eller hon hade fyllt 18 år och att rätten då får döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet. I *tredje mening* anges att detsamma gäller för den som begått brott efter att ha fyllt 18 år men innan 21 år fylla, om straffvärdet i det enskilda fallet är sådant att fängelse kan följa på brottet eller brottsligheten. Enligt den nya lydelsen klargörs att den s.k. ungdomsreduktionen ska få ett olika stort genomslag beroende på om straffvärdet (dvs. värdet innan det sker någon reduktion med hänsyn till ungdom eller billighet) är sådant att böter eller fängelse kan följa på brottsligheten.

I de fall straffvärdet är sådant att fängelse kan följa på brottet ska det göras en reduktion med anledning av gärningsmannens ungdom, om denne var under 21 år vid gärningstillfället. Någon ändring i förhållande till hittillsvarande praxis åsyftas inte i dessa fall genom den nya lydelsen av bestämmelsen. I de fall brottet är på fängelsenivå ska sålunda reduktionen ske enligt vad som hittills tillämpats i domstolarna (se t.ex. NJA 1981 s. 523, NJA 1991 s. 438 och NJA 2002 s. 489). I andra mening – som inte har ändrats – anges att rätten får döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet. I likhet med vad som tidigare gällt innebär det att ett brott för vilket endast fängelse är föreskrivet i vissa fall – efter ungdomsreduktionen – kan föranleda ett bötesstraff.

I de fall straffvärdet är sådant att böter kan följa på brottsligheten ska en reduktion av straffet med hänsyn till åldern ske endast om gärningsmannen var under 18 år vid gärningstillfället. Förslaget innebär en förändring i förhållanden till HD:s nyligen fastlagda praxis i dom av den 31 januari 2012 i mål B 5566-11.

För att tröskeln till myndiga lagöverträdare inte ska bli för stor, bör, gällande lagöverträdare under 18 år, utrymmet 100–150 dagsböter förbehållas fall då en vuxen lagöverträdare skulle dömts till

fängelse men regeln om ungdomsreduktion leder till att påföljden för den unge i stället ska bestämmas till dagsböter. Det innebär i sin tur som en utgångspunkt att dagsbotsantalet bör bestämmas till omkring 90 om en vuxen lagöverträdare hade fått 150 dagsböter. Reduktionen får därefter göras successivt inom spannet ned till 30 dagsböter. Tillämpningen torde allmänt sett kunna följa Riksåklagarens riktlinjer (se avsnitt 29.5.2). För att inte tröskeln till myndiga lagöverträdare ska bli för stor måste alltså den procentuella nedsättningen vid straffmätningen bli lägre för omyndiga lagöverträdare om straffvärdet är på bötesnivå jämfört med om det är på fängelsenivå.

Att reduktionen ska göras på detta mer begränsade sätt för omyndiga lagöverträdare om brottet är på bötesnivå får även betydelse för förutsättningarna att välja sådana särskilda ungdomspåföljder som enligt 32 kap. har företräde framför höga bötesstraff. I de fall bötesstraffet skulle ha bestämts till 60 dagsböter eller högre ska i stället en ungdomspåföljd enligt 32 kap. väljas (ungdomsvård, ungdomstjänst eller kontaktskyldighet för unga). Även förutsättningarna för att döma ut ett varningsstraff enligt 32 kap. 1 § – dvs. att det inte är påkallat med en mer ingripande påföljd än böter – avgörs av huruvida ett bötesstraff efter ungdomsreduktionen skulle ha bestämts till ett lägre antal än 60 dagsböter.

30 kap.

Kapitlet innehåller allmänna bestämmelser om bestämmande av påföljd. Ett stort antal paragrafer har upphävts till följd av att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn har utmönstrats ur påföljdsystemet och ersatts av möjligheten att besluta att ett fängelsestraff på viss tid ska vara villkorligt. Kapitelrubriken har ändrats till Om bestämmande av påföljd.

1 §

Paragrafen är ändrad. Den innehåller grundläggande bestämmelser om påföljdsbestämning.

I *första stycket* anges att påföljd ska bestämmas till böter eller fängelse i enlighet med regleringen i 29 kap. Rätten ska således först bestämma ett bötesstraff av viss storlek eller ett fängelsestraff av viss längd enligt bestämmelserna i 29 kap. Därefter görs den

närmare påföljdsbestämningen enligt de bestämmelser som finns i 30–32 kap.

Av *andra stycket* framgår att rätten kan besluta att ett fängelsestraff ska dömas ut villkorligt enligt de regler som finns i 31 kap. Om rätten med stöd av regleringen i 29 kap. har gjort bedömningen att brottsligheten bör föranleda ett fängelsestraff, ska man alltså gå vidare till 31 kap. och undersöka om fängelsestraffet kan dömas ut villkorligt.

3 §

Paragrafen är ändrad. Den reglerar gemensam påföljd för flera brott och möjligheten att döma ut flera påföljder i en dom.

I *första stycket* har endast gjorts en språklig ändring.

I *andra stycket* har andra meningen utgått. Möjligheten att döma till fängelse för ett eller flera brott samtidigt som det döms till villkorlig dom eller skyddstillsyn för brottsligheten i övrigt har motiverats av att det kan finnas anledning att döma ut ett kortare fängelsestraff för ett eller flera brott som är av sådan art att de bör föranleda just fängelse samtidigt som övrig brottslighet, som inte är av sådan art, bör kunna föranleda en villkorlig dom eller en skyddstillsyn. Som framgår av våra allmänna överväganden i kap. 15 ska det enligt de förslag vi lämnar inte längre förekomma någon påföljdsmissig särbehandling av vissa brott eller brottstyper med hänvisning till att de är av viss art. Någon motsvarighet till bestämmelsen i andra meningen behövs därför inte. Regleringen i styckets första mening kvarstår dock, då det alljämt bör finnas möjlighet att döma särskilt till böter för en rättegångsförseelse samtidigt som det döms till annan påföljd för den brottslighet för vilken den tilltalade ursprungligen åtalats.

Tredje stycket är nytt. Bestämmelsen motiveras närmare i avsnitt 10.7.6. Den innebär att högre rätt vid samtidig överprövning av flera underrättsdomar ska döma ut en påföljd för brottsligheten i varje dom. Om en person av tingsrätten först döms till villkorligt fängelse med t.ex. dagsböter för viss brottslighet och därefter för ny brottslighet till villkorligt fängelse med samhällstjänst, ska alltså hovrätten – även om båda tingsrättsdomarna överklagas – inte döma ut en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. I stället ska det dömas ut en påföljd för brotten i den första tingsrättsdomen och en påföljd för brotten i den andra tingsrättsdomen. Det finns dock inget hinder mot att hovrätten prövar båda domarna i en rättegång.

5 §

Paragrafen har ändrats i väsentliga avseenden. Ändringarna behandlas i kapitel 23.2.2. och 23.2.3.

Bestämmelsen reglerade tidigare under vilka förutsättningar en lagöverträdare under 18 år respektive 21 år kunde dömas till fängelse. Det föreskrevs att den som begått ett brott innan han eller hon fyllt 18 år fick dömas till fängelse endast om det förelåg synnerliga skäl och den som har fyllt 18 men inte 21 år vid tidpunkten för brottet endast om det förelåg särskilda skäl.

Enligt *första meningen* i den ändrade lydelsen av bestämmelsen ska påföljd för brott som någon begått innan han eller hon fyllt 18 år bestämmas enligt reglerna i 32 kap. I 32 kap. återfinns ungdomspåföljderna. Utgångspunkten är att det alltid ska dömas ut en ungdomspåföljd om lagöverträdaren var under 18 år vid brottstillfället. Av 32 kap. framgår dock att undantag kan göras från detta i vissa fall. Under sådana förutsättningar ska påföljden bestämmas enligt 30 och 31 kap. även i de fall lagöverträdaren var under 18 år vid gärningstillfället (se angående detta i kommentaren till 32 kap. 1 §).

Enligt den ändrade lydelsen gäller det inte någon särreglering avseende påföljdsvalet i de fall lagöverträdaren var 18 år eller äldre vid tidpunkten för brottet. I fråga om påföljdsvalet ska sålunda den som hade fyllt 18 men inte 21 år vid tidpunkten för brottet prövas som andra myndiga lagöverträdare. Enligt en undantagsregel i 32 kap. 1 § tredje stycket kan den som var mellan 18 och 21 år vid tidpunkten för brottet dock dömas till ungdomsvård om det finns särskilda skäl.

Att notera är att gärningsmannens ålder enligt 29 kap. 7 § ska beaktas vid straffmätningen. I de fall den unge fyllt 18 år men inte 21 år vid tidpunkten för brottet, ska sådant beaktande bara göras om straffvärdet är sådant att fängelse kan följa på brottet eller brottsligheten. Om straffvärdet motsvarar böter, beaktas alltså gärningsmannens ålder endast om han eller hon inte fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet.

Enligt *andra meningen* ska även när påföljden bestäms enligt 32 kap. bestämmelserna om straffmätning i 29 kap. tillämpas. Även i de fall lagöverträdaren är under 18 år och påföljdsvalet regleras i 32 kap. ska utgångspunkten för påföljdsvalet vara den bedömning av brottslighetens straffvärde som följer av 29 kap. 1–3 §§. I de fall ett brott skett innan en tidigare dom (s.k. nyupptäckt brott) ska t.ex. principen om mängdreduktion beaktas i enlighet med vad som

följer av 29 kap. 1 a §. Vidare ska – innan frågan om påföljd avgörs enligt 32 kap. – det beaktas om det föreligger några billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § och om det finns skäl för påföljdseftergift enligt 29 kap. 6 §. Därutöver ska bestämmelsen om s.k. ungdomsreduktion enligt 29 kap. 7 § beaktas. Av regleringen följer sålunda att det är det s.k. straffmättningsvärdet – mätt i böter eller fängelse – som ska ligga till grund för avgörandet vilken påföljd som ska väljas enligt 32 kap. Huruvida en ungdomspåföljd är tillräckligt ingripande och vid avgörande av exempelvis hur många timmar ungdomstjänst eller hur många månader ungdomsövervakning som ska dömas ut, ska sålunda utgångspunkten vara straffmättningsvärdet på det sätt som följer av 29 kap.

Bestämmelsen i 29 kap. 4 § reglerar den situationen då tidigare brottslighet ska beaktas vid straffmätningen efter det att påföljden redan bestämts till böter eller fängelse. Den bestämmelsen saknar därför relevans vid tillämpning av ungdomspåföljderna.

Även bestämmelserna om gemensam påföljd i 3 § första och andra styckena i detta kapitel ska tillämpas för den som har begått brott före 18 års ålder. Däremot görs inte någon hänvisning till 3 § tredje stycket. Det innebär att högre rätt ska döma till gemensam påföljd när det blir aktuellt att döma ut en ungdomspåföljd.

31 kap.

Kapitlet är nytt. Det har tidigare innehållit bestämmelser (2 och 3 §§) om överlämnande till särskild vård i vissa fall. Förutvarande 2 §, som reglerade förutsättningarna för att överlämna åt socialnämnden att föranstalta om vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, utgår, då överlämnande till sådan vård enligt vad vi föreslår i kapitel 13 inte längre ska kunna utgöra påföljd för brott. Förutvarande 3 § ska enligt vad Psykansvarskommittén föreslagit i betänkandet Psykisk störning, brott och ansvar (SOU 2002:3) och som Psykiatrilagsutredningen anslutit till i betänkandet Psykiatrin och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd (SOU 2012:17) upphöra att gälla. Som anføres i avsnitt 2.4.1 har vi vid våra överväganden utgått ifrån att det förslaget kommer att genomföras.

Det nya 31 kap. har rubriken Om förutsättningar för villkorligt fängelse.

Betydelsen av fängelsestraffets längd

1 §

Paragrafen reglerar de grundläggande förutsättningarna för att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Ändringarna behandlas i avsnitt 9.4.

Enligt *första stycket* råder det en presumtion för att besluta att fängelsestraff på viss tid som understiger ett år ska vara villkorliga. Endast om annat följer av 11 § eller om hinder möter med hänsyn till tidigare brottslighet enligt 7–9 §§ får sådana fängelsestraff dömas ut ovillkorligt.

Regleringen i 11 § innebär att presumtionen för att fängelsestraff som understiger ett år ska dömas ut villkorligt bryts, om det inte finns förutsättningar att förena ett villkorligt fängelsestraff med en tilläggssanktion som är tillräckligt ingripande med hänsyn till det utmätta fängelsestraffets längd och den tilltalades tidigare brottslighet. Av 7 § framgår att återfall ska beaktas som skäl mot att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Återfallet ska, enligt 8 §, tillmätas särskild betydelse om det har skett under prövotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff. Även i andra fall kan dock enligt 9 § tidigare brottslighet tillmätas relevans för möjligheten att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt.

Det ges inte något utrymme för att avstå från att besluta att ett fängelsestraff som understiger ett år ska vara villkorligt på grund av att brottet är av viss art eller karaktär. I situationer där den tilltalade inte tidigare har gjort sig skyldig till brott är det således endast fängelsestraffets längd och möjligheten att förena ett villkorligt fängelsestraff med en tillräckligt ingripande tilläggssanktion som avgör om det finns förutsättningar att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt.

Presumtionen för villkorligt fängelse tar sin utgångspunkt i *fängelsestraffets längd*. Det innebär att rätten – för det fall att brottslighetens straffvärde inte är så lågt att ett rent bötesstraff är tillräckligt – först ska mäta ut ett fängelsestraff av viss längd i enlighet med bestämmelserna i 29 kap. Vid bestämmandet av fängelsestraffets längd ska rätten bedöma brottets straffvärde (29 kap. 1–3 §§) samt därefter i lindrande riktning beakta dels förekomsten av s.k. billighetsskäl (29 kap. 5 §), dels om brottet begåtts före det att den tilltalade fyllt 21 år (29 kap. 7 §). Sedan fängelsestraffets längd har bestämts ska rätten ta ställning till om straffet kan dömas ut villkorligt. Om det utmätta fängelsestraffet understiger ett år och inte

regleringen i 7–9 eller 11 § utgör hinder mot villkorligt fängelse, ska rätten besluta att fängelsestraffet ska vara villkorligt.

Enligt *andra stycket* får rätten besluta att även tidsbestämda fängelsestraff som uppgår till ett år eller mer ska vara villkorliga. En förutsättning för villkorligt fängelse i sådana fall är dock att det villkorliga fängelsestraffet kan förenas med kontraktsvård (andra stycket 1) eller att verkställighet av ett fängelsestraff i kriminalvårdsanstalt på grund av den tilltalades personliga förhållanden eller andra tungt vägande skäl framstår som uppenbart oskäligt (andra stycket 2, nedan benämnt ventilfall).

Förutsättningarna för att förena ett villkorligt fängelsestraff med kontraktsvård framgår av 27 kap. 7 §. Som anges där ska innehållet i kontraktsvården i huvudsak motsvara det utmätta fängelsestraffet i ingripandegrad. Om fängelsestraffets längd uppgår till ett år eller mer är således en förutsättning för kontraktsvård att innehållet i vården i vart fall i det närmaste är lika ingripande som ett ovillkorligt fängelsestraff av motsvarande längd. Med hänsyn till att ett ovillkorligt fängelsestraff om ett år eller mer innebär frihetsberövande under en inte obetydlig tid (även om bestämmelserna om villkorlig frigivning innebär att anstaltsvistelsen i praktiken är kortare än fängelsestraffets längd och den kan förkortas ytterligare genom möjligheterna till utslussning från anstalten), måste kontraktsvården därmed innefatta inslag av ingripande slag. I de allra flesta fall torde en förutsättning för kontraktsvård i dessa fall vara att vården innefattar viss tids institutionsvistelse. Avsikten är att tillämpningen ska motsvara den praxis som hittills gällt för att skyddstillsyn med föreskrift om kontraktsvård ska kunna dömas ut när det alternativa fängelsestraffet uppgår till ett år eller mer.

Ventilen i *andra stycket 2* är avsedd att tillämpas i situationer där det av särskilt ömmande skäl framstår som uppenbart oskäligt att döma ut ett ovillkorligt fängelsestraff. De situationer som framför allt avses är sådana där det på grund av den tilltalades personliga förhållanden finns starka s.k. billighetsskäl (se 29 kap. 5 §), men där fängelsestraffets längd även med beaktande av dessa skäl uppgår till ett år eller mer. De omständigheter som innebär att ett ovillkorligt fängelsestraff framstår som uppenbart oskäligt ska vara knutna till den tilltalades person eller annars vara av tungt vägande slag. Det innebär att ventilen bör kunna tillämpas t.ex. om den tilltalade till följd av hög ålder eller dålig hälsa skulle drabbas oskäligt hårt av ett fängelsestraff i anstalt (jämför 29 kap. 5 § första stycket 2) eller om den tilltalade har påbörjat vård eller behandling mot

missbruk eller något annat brottsrelaterat förhållande och ett ovillkorligt fängelsestraff skulle riskera att spoliera en pågående rehabilitering (jämför den möjlighet som hittills har funnits att beakta pågående behandling som ett särskilt skäl att döma till skyddstillsyn enligt 30 kap. 9 § andra stycket). Även mycket starka tredjemanshänsyn bör – med samma restriktiva tillämpning som enligt hittillsvarande praxis har kunnat leda till en icke frihetsberövande påföljd i stället för ett fängelsestraff – kunna utgöra särskilda skäl för villkorligt fängelse vid strafftider som uppgår till ett år eller mer.

För att ventilen ska vara tillämplig ska det alltså vara fråga om humanitetsskäl kopplade till den tilltalades person, eller undantagsvis till en närstående till den tilltalade, som med styrka talar mot att välja en frihetsberövande påföljd. Däremot bör inte det förhållandet att den dömde drabbas av andra sanktioner till följd av brottet, såsom utvisning, avskedande eller uppsägning, att han eller hon försökt begränsa de skadliga verkningarna av brottsligheten, frivilligt angett sig eller annars medverkat till utredningen av brottsligheten, eller att det har förflutit lång tid sedan brottet begicks vara sådana omständigheter som kan utgöra skäl att besluta att ett fängelsestraff som uppgår till ett år eller mer ska vara villkorligt. Inte heller bör det förhållandet att den tilltalade i domen åläggs skyldighet att betala skadestånd på grund av brottet innebära att det är uppenbart oskäligt att döma ut ett ovillkorligt fängelsestraff. Sådana omständigheter bör – i den mån de ska tillmätas betydelse – endast beaktas vid bestämmandet av fängelsestraffets längd enligt regleringen i 29 kap. 5 §.

Förekomsten av sådana omständigheter som utgör skäl att besluta att ett fängelsestraff som uppgår till ett år eller mer ska vara villkorligt ska inte innebära att påföljden blir utan verkställighetsinnehåll. Tvärtom ska det villkorliga fängelsestraffet förenas med en tilläggssanktion som är så ingripande som möjligt inom ramen för vad som annars tillämpas för villkorliga fängelsestraff under ett år. Av 12 § följer dock att samma humanitetsaspekter som kan utgöra skäl för att besluta att ett fängelsestraff om ett år eller mer ska vara villkorligt kan vägas in även vid valet av tilläggssanktion.

Som framgår av våra överväganden i avsnitt 9.4.4 finns det inte någon formell övre gräns för hur långa fängelsestraff som kan dömas ut villkorligt, annat än att det inte är möjligt att besluta att fängelse på livstid ska vara villkorligt. De särskilda skälen för villkorligt fängelse måste dock vara tyngre ju längre det utmätta straffet

är, vilket innebär att det endast i rena undantagsfall bör komma ifråga att besluta att fängelsestraff som överstiger två år ska vara villkorliga.

Valet av tilläggssanktion

2 §

Paragrafen reglerar utgångspunkterna för valet av tilläggssanktion till ett villkorligt fängelsestraff. Frågan behandlas i avsnitt 9.5.

I paragrafen anges inledningsvis att villkorligt fängelse ska förenas med någon av de sanktioner som anges i 27 kap. 2–7 §§, dvs. dagsböter, samhällstjänst, övervaknings- och kontrollsanktion, hemarrest, vård- eller påverkanssanktion eller kontraktsvård. Utgångspunkten är att ett villkorligt fängelsestraff ska förenas med *en* tilläggssanktion. Av regleringen i 4 § andra stycket följer dock att ett villkorligt fängelsestraff som förenas med en vård- eller påverkanssanktion som enligt rättens bedömning inte är tillräckligt ingripande med hänsyn till fängelsestraffets längd och den tilltalades tidigare brottslighet får förenas med ytterligare en tilläggssanktion. Se närmare härom i avsnitt 9.5.9 och i kommentaren till 4 §.

Av paragrafen framgår vidare att ingripandegraden hos den tilläggssanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenas med ska bestämmas med hänsyn till fängelsestraffets längd och den tilltalades tidigare brottslighet. Det innebär dels att tilläggssanktionen ska vara mer ingripande ju längre det villkorliga fängelsestraffet är, dels att tilläggssanktionen ska vara mer ingripande om den tilltalade tidigare har gjort sig skyldig till brott än om han eller hon varit tidigare ostraffad. Av 7 § framgår att tidigare brottslighet ska tillmätas betydelse endast om den föranlett annan påföljd än böter. Frågan om hur tidigare brottslighet ska beaktas regleras i 7–10 §§.

Avsikten är inte att tilläggssanktionen ska vara lika ingripande som ett ovillkorligt fängelsestraff, utan utgångspunkten är tvärtom att ett villkorligt fängelsestraff utgör en privilegiering i förhållande till det ovillkorliga fängelsestraff som skulle kunna följa med hänsyn till brottets straffvärde och övriga bestämmelser i 29 kap. Tilläggssanktionen syftar bl.a. till att påföljden ska få ett verkställighetsinnehåll och uppfattas som trovärdig, trots att den inte innebär en anstaltsvistelse. Ett villkorligt fängelsestraff om uppemot ett år ska därför förenas med en betydligt mer ingripande tilläggssanktion än ett villkorligt fängelsestraff som endast uppgår

till någon enstaka månad, givet att inte den tilltalades tidigare brottslighet föranleder någon annan bedömning. Lika långa villkorliga fängelsestraff ska förenas med tilläggssanktioner som framstår som i huvudsak lika ingripande, om de tilltalade har dömts i ungefär lika stor utsträckning tidigare.

Det nu sagda innebär inte att lika långa fängelsestraff (i likartade återfallssituationer) måste förenas med samma tilläggssanktion. Så länge tilläggssanktionens ingripandegrad är rimlig i förhållande till det villkorliga fängelsestraffets längd och i förekommande fall den tilltalades tidigare brottslighet har domstolen således möjlighet att välja sanktion utifrån vad som framstår som mest lämpligt och ändamålsenligt i det enskilda fallet.

Som framgår av våra överväganden i avsnitt 9.5.3 och 9.5.6 – 9.5.9 samt av regleringen i 3 § och kommentaren till den bestämmelsen kan tilläggssanktionerna till villkorligt fängelse rangordnas i ingripandegrad enligt följande: Dagsböter är den minst ingripande tilläggssanktionen. Som anges i kommentaren till 3 § ska dagsböter i huvudsak väljas som tilläggssanktion när det inte är fråga om återfall i brott och det villkorliga fängelsestraffets längd uppgår till högst tre månader. Därefter följer samhällstjänst samt övervaknings- och kontroll-sanktion, vilka ska anses jämställda i ingripandegrad. Den mest ingripande tilläggssanktionen (undantaget kontraktsvård, som behandlas närmare i 1 § andra stycket 2 och 10 § samt i kommentarerna till de bestämmelserna) är herrarrest. I enlighet med vad som anges i kommentaren till 3 § ska herrarrest i första hand användas vid återfall i brott. Samtliga nu angivna sanktioner kan ersättas av en vård- eller påverkanssanktion, som således – beroende på dess innehåll – kan motsvara antingen dagsböter, samhällstjänst, övervaknings- och kontroll-sanktion eller herrarrest i ingripandegrad.

Det är många gånger inte möjligt att göra en mer precis bedömning av ingripandegraden hos en viss tilläggssanktion eller hur ingripande den ska anses vara i förhållande till det villkorliga fängelsestraffets längd och i jämförelse med andra sanktioner. Inte minst när det gäller sanktioner med ett vård- och behandlingsinriktat innehåll, dvs. en vård- eller påverkanssanktion eller kontraktsvård, är det svårt att avgöra ingripandegraden med någon större exakthet. Avgörande är att det blir en reaktion som är tillräckligt ingripande för att det villkorliga fängelsestraffet ska uppfattas som en trovärdig påföljd och så pass liknande andra möjliga tilläggssanktioner i ingripandegrad att det uppfattas som rättvist.

Vad gäller vård- eller påverkanssanktionen finns det dessutom särskilda aspekter avseende vårdbehovet, som måste styra innehållet och som gör att kravet på proportionalitet inte är det enda riktmärket. Det finns därför ett visst utrymme för mindre avvikelser från vad som kan anses vara den i förhållande till det villkorliga fängelsestraffets längd exakt rätta ingripandegraden. Det bör inte heller finnas något hinder mot att besluta om en vård- eller påverkanssanktion eller en kontraktsvård som framstår som något mer ingripande än vad som motiveras av fängelsestraffets längd och den tilltalades eventuella tidigare brottslighet, om Kriminalvården i sitt yttrande till domstolen har funnit att vården eller behandlingen är lämplig för den tilltalade och denne ställer sig positiv till att genomgå den.

3 §

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att förena ett villkorligt fängelsestraff med dagsböter, samhällstjänst, övervaknings- och kontrollstraff eller hemarrest. Dessa frågor har behandlats i avsnitt 9.5.6–9.5.8 och 11.5.5.

Av *första stycket* framgår att villkorligt fängelse som utgångspunkt ska förenas med dagsböter. Dagsböter ska väljas som tilläggsstraff om det inte finns hinder med hänsyn till fängelsestraffets längd eller den tilltalades tidigare brottslighet. Som framgår av våra överväganden i avsnitt 9.5.6 bör som en ungefärlig riktlinje kunna gälla att villkorliga fängelsestraff som uppgår till högst tre månader kan förenas med dagsböter, om inte den tilltalades tidigare brottslighet innebär att en mer ingripande tilläggsstraff bör väljas (se om detta i 7–10 §§). För villkorliga fängelsestraff som uppgår till mer än tre månader, och vid återfall i brott före utgången av prövotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff, bör däremot utgångspunkten vara att dagsböter inte är en tillräckligt ingripande tilläggsstraff. Straffmätningen av dagsböter som tilläggsstraff har närmare kommenterats under 27 kap. 2 §.

För det fall att dagsböter med hänsyn till fängelsestraffets längd eller den tilltalades tidigare brottslighet inte bedöms vara en tillräckligt ingripande tilläggsstraff ska utgångspunkten i stället, enligt vad som föreskrivs i *andra stycket*, vara att det villkorliga fängelsestraffet förenas med samhällstjänst. En förutsättning för att samhällstjänst ska kunna väljas som tilläggsstraff är dock att den straffen är lämplig med hänsyn till den tilltalades person och övriga omständigheter. Frågan om lämplighetskravet är uppfyllt

bör avgöras efter en samlad bedömning av den tilltalades förutsättningar att fullgöra samhällstjänst.⁶ Därvid bör gälla att samhällstjänst inte kan anses utgöra en lämplig sanktion om den dömd, t.ex. till följd av sjukdom eller kroppsskada, saknar förmåga att arbeta. Det förhållandet att den tilltalade missbrukar beroendeframkallande medel bör inte utgöra något generellt hinder mot samhällstjänst. För det fall det kan antas att den tilltalade till följd av missbruket inte har förutsättningar att fullgöra samhällstjänst-arbete, bör emellertid inte lämplighetskravet anses uppfyllt. Vid ett mer omfattande missbruk bör det i stället i första hand övervägas om det villkorliga fängelsestraffet kan förenas med en vård- eller påverkanssanktion enligt regleringen i 4 §. Om det inte heller finns förutsättningar för en sådan sanktion återstår att förena det villkorliga fängelsestraffet med en övervaknings- och kontroll-sanktion, se kommentaren till tredje stycket nedan.

Som framgår av våra överväganden i avsnitt 11.5.5 krävs det inte något formellt samtycke från den tilltalade för att ett villkorligt fängelsestraff ska kunna förenas med samhällstjänst, utan den tilltalades inställning ska i stället beaktas som en del i lämplighetsbedömningen. Om den tilltalade tydligt förklarar att han eller hon motsätter sig samhällstjänst, kan det således vara en omständighet som innebär att samhällstjänst inte anses vara en lämplig sanktion. Då det inte finns något formellt krav på samtycke behöver dock inte den tilltalade tillfrågas om hur han eller hon ställer sig till att utföra samhällstjänst.

Ytterligare en omständighet som kan innebära att samhällstjänst inte är en lämplig tilläggs-sanktion är att det bedöms vara svårt att hitta en samhällstjänstplats för den tilltalade pga. särskilda förhållanden kopplade till dennes person, exempelvis att det förekommer en gängbrottsproblematik eller att den tilltalade döms för våldsbrott som berott på bristande impuls-kontroll. Det är ofta vanskligt att göra ett sådant antagande. Som framgår av tredje stycket i paragrafen är det emellertid möjligt att förena det villkorliga fängelsestraffet med en övervaknings- och kontroll-sanktion som är lika ingripande som samhällstjänst, vilket innebär att den tilltalade inte lider någon rättsförlust om lämplighetsbedömningen får till följd att samhällstjänst inte kan väljas som tilläggs-sanktion.

Vid lämplighetsbedömningen måste beaktas att en mindre del av samhällstjänsten, enligt vad som framgår av regleringen i 27 kap. 3 §

---

⁶ Jfr prop. 1997/98:96 s. 100 och 197.

och 2 kap. 1 § andra stycket lagen (20xx:xxx) om villkorligt fängelse, kan utgöras av annan verksamhet än oavlönat arbete, vilket kan öka förutsättningarna för att den tilltalade ska kunna fullgöra samhällstjänsten. Straffmätningen av samhällstjänst som tilläggssanktion har närmare kommenterats under 27 kap. 3 §.

Om fängelsestraffets längd eller den tilltalades tidigare brottslighet innebär att dagsböter inte är en tillräckligt ingripande tilläggssanktion men lämplighetskravet för samhällstjänst inte är uppfyllt (och det inte heller finns förutsättningar för en vård- eller påverkanssanktion enligt 4 §), ska enligt *tredje stycket* det villkorliga fängelsestraffet i stället förenas med en övervaknings- och kontrollsanktion. Övervaknings- och kontrollsanktion ska således väljas som tilläggssanktion i situationer där samhällstjänst inte kan dömas ut. Det ställs inte något krav på lämplighet för att förena ett villkorligt fängelsestraff med en övervaknings- och kontrollsanktion. Domstolen kan därmed utgå från att en sådan sanktion är verkställbar och att den alltid är möjlig att döma ut, även i de fall då det inte finns någon utredning om den tilltalades personliga förhållanden. Straffmätningen av övervaknings- och kontrollsanktionen kommenteras närmare under 27 kap. 4 §.

Som framgår av regleringen i 7–10 §§ är en förutsättning för att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt vid återfall i brott att det villkorliga fängelsestraffet kan förenas med en tilläggssanktion som är mer ingripande än vad som hade kommit i fråga med beaktande av enbart fängelsestraffets längd. För det fall att fängelsestraffets längd innebär att dagsböter inte hade varit en tillräckligt ingripande tilläggssanktion även om den tilltalade tidigare varit ostraffad eller om den tilltalade dömts till villkorligt fängelse vid flera tillfällen tidigare, måste det – i vart fall om brottet är begånget före utgången av prövotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff – i en återfallssituation väljas en tilläggssanktion som är av mer ingripande slag än samhällstjänst eller en övervaknings- och kontrollsanktion. I *fjärde stycket* ges möjlighet att i sådana situationer förena ett villkorligt fängelsestraff med herrarrest. Straffmätningen av herrarrest kommenteras närmare under 27 kap. 5 §.

En förutsättning för att ett villkorligt fängelsestraff ska kunna förenas med herrarrest är att det är en lämplig sanktion med hänsyn till den tilltalades person och övriga omständigheter.

Lämplighetskravet för herrarrest motsvarar i huvudsak det lämplighetskrav som hittills ställs upp för att besluta att ett kortare fängelsestraff ska verkställas i bostaden genom intensivövervakning

med elektronisk kontroll (IÖV). En grundläggande förutsättning för att ett villkorligt fängelsestraff ska kunna förenas med hemarrest är att den tilltalade har tillgång till en bostad i vilken hemarresten kan genomföras. Bostaden ska vara sådan att det finns möjlighet att kontrollera att den dömde uppehåller sig där under verkställigheten. Efterlevnaden av hemarresten ska, enligt vad som föreskrivs i 4 kap. 2 § andra stycket lagen om villkorligt fängelse kunna kontrolleras med elektroniska medel. I den mån hemarresten ska kontrolleras elektroniskt, måste bostaden därmed vara sådan att den elektroniska utrustningen kan installeras där. Om förbudet att lämna bostaden ska övervakas elektroniskt är ytterligare en förutsättning för att lämplighetskravet ska vara uppfyllt att den tilltalade har förmåga att hantera den tekniska utrustning som krävs för den elektroniska övervakningen.

Den tilltalade måste därutöver kunna följa det schema för verkställigheten som kommer att sättas samman av Kriminalvården på verkställighetsstadiet. En förutsättning för hemarrest är därför att den tilltalade kan förväntas hålla de tider som han eller hon ges rätt att vistas utanför bostaden.

På samma sätt som när det gäller samhällstjänst bör inte det förhållandet att den tilltalade missbrukar beroendeframkallande medel utgöra något generellt hinder mot hemarrest. Den som döms till hemarrest får dock enligt 1 kap. 13 § lagen om villkorligt fängelse inte vara påverkad av alkohol, narkotika eller andra berusningsmedel vid fullgörandet av hemarresten. Om den tilltalades missbruk är av sådan karaktär att han eller hon inte kan förväntas upprätthålla detta krav, bör inte hemarrest anses vara en lämplig tilläggsstraffsanktion.

Hemarrest bör inte anses utgöra en lämplig tilläggsstraffsanktion om det brott som den tilltalade döms för har riktats mot någon som han eller hon delar bostad med. Det förhållandet att brottet är begånget från bostaden, vilket kan vara fallet vid t.ex. olovlig tillverkning av alkohol eller barnpornografibrott, bör däremot inte vara tillräckligt för att avstå från att välja hemarrest som tilläggsstraffsanktion.

Det ställs inte upp något krav på samtycke från den tilltalade eller från personer som sammanbor med honom eller henne för att förena villkorligt fängelse med hemarrest. På samma sätt som när det gäller samhällstjänst, bör emellertid det förhållandet att den tilltalade aktivt motsätter sig hemarrest beaktas vid lämplighetsbedömningen och därmed vara en omständighet som kan innebära

att hemarrest inte bedöms vara en lämplig tilläggsanktion. På motsvarande sätt bör det förhållandet att en vuxen person som är bosatt i den bostad i vilken hemarresten ska fullgöras aktivt motsätter sig att verkställigheten sker där kunna innebära att lämplighetskravet inte är uppfyllt. Hemarrest bör inte heller komma i fråga om det finns anledning att anta att det skulle påverka barn som delar bostad med den tilltalade på ett negativt sätt.

Om det inte finns förutsättningar för hemarrest återstår i återfallssituationer av det nu angivna slaget som regel att döma ut ett ovillkorligt fängelsestraff.

4 §

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att förena ett villkorligt fängelsestraff med en vård- eller påverkanssanktion. Frågan behandlas i avsnitt 9.5.9.

Enligt vad som föreskrivs i *första stycket* får tilläggsanktionerna dagsböter, samhällstjänst, övervaknings- och kontrollsanktion samt hemarrest ersättas med en vård- eller påverkanssanktion. En förutsättning för att förena ett villkorligt fängelsestraff med en vård- eller påverkanssanktion är att den tilltalade är i behov av och har förutsättningar för att genomgå vård eller behandling för missbruk av beroendeframkallande medel eller något annat särskilt förhållande som kan antas ha bidragit till att brottet har begåtts, eller att han eller hon har behov av och förutsättningar för att genomgå brotts- eller missbruksrelaterad programverksamhet. Om dessa förutsättningar är uppfyllda ska huvudalternativet för rätten vara att välja en vård- eller påverkanssanktion.

En vård- eller påverkanssanktion ska enligt 27 kap. 6 § bestå av skyldighet att genomgå den vård, behandling, brotts- eller missbruksrelaterad programverksamhet eller de andra motsvarande åtgärder som framgår av ett av Kriminalvården utfärdat yttrande. Det är därmed i första hand Kriminalvården som har att avgöra huruvida den tilltalade har behov av och förutsättningar för att genomgå vård- eller påverkansinriktade åtgärder. Om Kriminalvården har gjort bedömningen att den dömde har behov av viss vård eller behandling och att han eller hon har förutsättningar att klara av vården eller behandlingen, bör domstolen kunna utgå från att denna bedömning är riktig.

Som utvecklas i kommentaren till 27 kap. 6 § ska det huvudsakliga innehållet i vård- eller påverkanssanktionen framgå av yttrandet från Kriminalvården. Någon möjlighet för rätten att utan

yttrande föreskriva skyldighet för den tilltalade att genomgå vård eller behandling finns inte. Om det under huvudförhandlingen uppmärksammas att den tilltalade kan antas ha behov av vård eller andra åtgärder som kan innefattas i en vård- eller påverkanssanktion och som inte uppmärksammats av Kriminalvården, får domstolen därför begära in ett kompletterande yttrande. Om Kriminalvården kan använda sig av något av de program som finns inom dess egen verksamhet, bör det i många fall vara möjligt att med hjälp av underhandskontakter komplettera yttrandet på kort tid och att avsluta målet utan att det behöver gå till fortsatt huvudförhandling. I andra situationer kan det krävas mer omfattande utredningsåtgärder, vilket innebär att rätten får hålla fortsatt huvudförhandling sedan det kompletterande yttrandet kommit in.

Då ingripandegraden i den tilläggs-sanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenas med enligt vad som föreskrivs i 2 § ska bestämmas med hänsyn till fängelsestraffets längd och den tilltalades tidigare brottslighet, är en förutsättning för att ett villkorligt fängelsestraff ska kunna förenas med en vård- eller påverkanssanktion att innehållet i det förslag som Kriminalvården lämnar är tillräckligt ingripande. Om det enligt domstolens bedömning är uppenbart att Kriminalvårdens förslag inte är tillräckligt ingripande med hänsyn till fängelsestraffets längd och eventuell tidigare brottslighet, och det inte genom underhandskontakter med Kriminalvården går att revidera förslaget så att det blir mer ingripande, har domstolen enligt *andra stycket* möjlighet att utöver vård- eller påverkanssanktionen förena det villkorliga fängelsestraffet med dagsböter, samhällstjänst eller en övervaknings- och kontroll-sanktion.

Vid bedömningen av om en föreslagen vård- eller påverkanssanktion är tillräckligt ingripande bör en jämförelse göras med det antal dagsböter, det antal timmar samhällstjänst eller det antal månader hemarrest som annars skulle ha valts som tilläggs-sanktion. Bedömningen behöver emellertid inte ske med någon exakthet, utan det bör finnas en viss marginal för vad som kan anses vara en tillräckligt ingripande sanktion. Om de föreslagna åtgärderna i jämförelse med den tilläggs-sanktion som annars skulle ha dömts ut framstår som påtagligt mindre ingripande, bör vård- eller påverkanssanktionen dock "fyllas ut" genom att det villkorliga fängelsestraffet förenas med ytterligare en tilläggs-sanktion. Detta har markerats genom att det i lagtexten anges att vård- eller påverkanssanktionen får kombineras med en annan sanktion om det är *uppenbart* att innehållet inte är tillräckligt ingripande.

Valet av förstärkande sanktion bör avgöras efter vad som framstår som mest ändamålsenligt i det enskilda fallet. En utgångspunkt bör dock vara att det vid kortare villkorliga fängelsestraff och i situationer där diskrepansen mellan innehållet i vård- eller påverkanssanktionen och den sanktion som annars skulle ha valts som tilläggsanktion inte är alltför stor i första hand bör bli aktuellt att kombinera vård- eller påverkanssanktionen med dagsböter. Om det är fråga om ett villkorligt fängelsestraff över tre månader och diskrepansen är mer påtaglig, bör i stället samhällstjänst eller en övervaknings- eller kontroll sanktion väljas som förstärkande sanktion. För att samhällstjänst ska kunna dömas ut förutsätts dock att lämplighetskravet är uppfyllt, se kommentaren till 3 § ovan. Vid valet av förstärkande sanktion bör också beaktas att kombinationen av tilläggsanktioner inte i sig bör få till följd att förutsättningarna för att den dömda ska fullgöra sanktionerna försämrats. Härvid bör särskilt beaktas att kombinationen vård- eller påverkanssanktion och samhällstjänst ibland kan vara svår att fullgöra.

Den förstärkande sanktion som väljs ska straffmätas inom de ramar som anges i 27 kap. 2 och 3 §§. Det innebär att antalet dagsböter ska bestämmas till mellan 50 och 200, antalet timmar samhällstjänst till mellan 40 och 240 och tiden för en övervaknings- och kontroll sanktion till minst tre månader och högst ett år. Om övervaknings- och kontroll sanktion väljs som förstärkningssanktion måste domstolen ange sanktionens längd i domen.

För det fall den bristande ingripandegraden i vård- eller påverkanssanktionen är så liten att den inte kan sägas motsvara ens 50 dagsböter, bör den inte kombineras med någon annan tilläggsanktion. I en sådan situation kan det inte anses uppenbart att vård- eller påverkanssanktionen inte är tillräckligt ingripande och någon förstärkande tilläggsanktion behövs därför inte. I övrigt bör antalet dagsböter, antalet timmar samhällstjänst och antalet månader övervaknings- och kontroll sanktion bestämmas efter i hur stor utsträckning vård- eller påverkanssanktionen avviker från vad som kan anses vara en tillräckligt ingripande tilläggsanktion, så att en liten (men ändå uppenbar) avvikelse renderar ett mindre påslag än en större avvikelse.

Det förhållandet att en vård- eller påverkanssanktion framstår som *för* ingripande med hänsyn till det villkorliga fängelsestraffets längd och den tilltalades tidigare brottslighet bör som utgångspunkt inte utgöra något hinder, så länge den tilltalade själv är villig att medverka till de åtgärder som omfattas sanktionen. Skillnaden i

ingripandegrad mellan vård- eller påverkanssanktionen och det antal dagsböter eller antal timmar samhällstjänst eller antal månader hemarrest som annars hade valts som tilläggsanktion bör dock inte vara större än att sanktionerna kan sägas vara i huvudsak lika ingripande. Om ett villkorligt fängelsestraff förenats med en vård- eller påverkanssanktion som är väl ingripande i förhållande till den tilläggsanktion som annars skulle ha valts, bör detta beaktas om vård- eller påverkanssanktionen senare byts ut mot en annan tilläggsanktion (se 27 kap. 9 § och 34 kap. 9 §) eller om det beslutas att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt (se 27 kap. 10 § och 34 kap. 7 §). Om det förslag som Kriminalvården presenterat framstår som alldeles för ingripande, bör domstolen i första hand begära ett nytt eller kompletterande yttrande. Om det inte är möjligt får i stället en tilläggsanktion av annat slag väljas.

5 §

Paragrafen reglerar beaktande av att den tilltalade har varit frihetsberövad vid valet av tilläggsanktion till ett villkorligt fängelsestraff. Frågan behandlas i avsnitt 9.5.13.

Av paragrafen framgår att rätten vid valet av eller bestämmandet av ingripande graden i den tilläggsanktion som ett villkorligt fängelsestraff förenas med ska beakta om den tilltalade har varit frihetsberövad i anledning av misstanke om brott som prövas genom dom i målet och att frihetsberövandet kan utgöra skäl att helt avstå från att förena det villkorliga fängelsestraffet med en tilläggsanktion. Bestämmelsen innebär att ett frihetsberövande ska beaktas genom att det villkorliga fängelsestraffet förenas med en mindre ingripande tilläggsanktion än vad fängelsestraffets längd och eventuell tidigare brottslighet motiverar. Ett inte alltför kort frihetsberövande bör t.ex. kunna motivera att det villkorliga fängelsestraffet förenas med dagsböter i stället för samhällstjänst (eller någon annan tilläggsanktion av motsvarande ingripandegrad som samhällstjänst). Frihetsberövandet kan också beaktas genom att det villkorliga fängelsestraffet förenas med ett mindre antal dagsböter, ett mindre antal timmar samhällstjänst eller ett mindre antal månader hemarrest än vad fängelsestraffets längd och den tilltalades eventuella tidigare brottslighet motiverar. Om det varit fråga om ett längre frihetsberövande och det villkorliga fängelsestraff som döms ut endast uppgår till någon eller några enstaka månader, kan rätten helt avstå från att förena det villkorliga fängelsestraffet med en tilläggsanktion.

En utgångspunkt vid bedömningen av i vilken utsträckning frihetsberövandet ska beaktas, bör vara i vilken omfattning det utmätta fängelsestraffet skulle ha ansetts verkställt genom frihetsberövandet, om ett ovillkorligt fängelsestraff hade dömts ut. Om påföljden exempelvis bestäms till villkorligt fängelse åtta månader och den dömda har varit häktad i två månader kan tilläggsanktionen bestämmas till samhällstjänst i 140 timmar, vilket annars är det antal samhällstjänsttimmar som skulle ha dömts ut om det villkorliga fängelsestraffet uppgått till sex månader (se kommentaren till 27 kap. 3 §). Om däremot det utmätta fängelsestraffet är sex månader och den tilltalade varit häktad i tre månader, bör tilläggsanktionen bestämmas med ett fängelsestraff om tre månader som utgångspunkt. Tilläggsanktionen kan då bestämmas till dagsböter i stället för samhällstjänst.

6 §

I paragrafen finns en hänvisning till 34 kap. 9 §. Enligt 34 kap. 9 § får rätten, i samband med att det döms ut ett nytt villkorligt fängelsestraff för ny eller nyupptäckt brottslighet, under vissa omständigheter undanröja en tilläggsanktion som ett tidigare utdömt fängelsestraff förenats med och besluta om en gemensam tilläggsanktion för de båda villkorliga fängelsestraffen. För en beskrivning av tillämpningsområdet för 34 kap. 9 § hänvisas till kommentaren till den bestämmelsen.

Beaktande av tidigare brottslighet

7 §

Paragrafen reglerar, tillsammans med bestämmelserna i 8–10 §§, vilken betydelse den tilltalades tidigare brottslighet har för möjligheten att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Frågan behandlas i avsnitt 10.4.

Av paragrafen framgår att rätten vid bedömningen av huruvida det ska beslutas att ett fängelsestraff ska vara villkorligt, utöver fängelsestraffets längd, ska beakta om den tilltalade tidigare har gjort sig skyldig till brott som föranlett annan påföljd än böter. Tidigare brottslighet utgör således skäl mot att besluta om villkorligt fängelse, och det oavsett om den tidigare brottsligheten har föranlett ett villkorligt eller ovillkorligt fängelsestraff eller en ung-

domspåföljd. Däremot påverkar inte tidigare utdömda bötesstraff möjligheten att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt.

Som framgår av 8 § får tidigare brottslighet särskild betydelse om det nya brottet har begåtts under prövotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff. Att även annan tidigare begången brottslighet kan tillmätas betydelse framgår av 9 §.

8 §

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt vid återfall i brott, om det nya brottet är begånget efter ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff men före det att prövotiden för det straffet har löpt ut. Frågan behandlas i avsnitt 10.4.3.

Om den nya brottsligheten är begången efter ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff men före prövotidens utgång, får det beslutas att det nya fängelsestraffet ska vara villkorligt endast om återfallet kan beaktas tillräckligt genom att det villkorliga fängelsestraffet förenas med en tilläggssanktion enligt 27 kap. 3–5 §§ (dvs. samhällstjänst, övervaknings- och kontrollsanktion eller hemarest) som är av mer ingripande slag eller en vård- eller påverkanssanktion eller kontraktsvård som har ett mer ingripande innehåll än vad som annars hade kommit i fråga.

Paragrafen är tillämplig när det nya brottet har begåtts *efter ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff men före prövotidens utgång*. Det innebär att den ska tillämpas inte bara om det nya brottet är begånget under prövotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff, utan även om det är begånget före det att prövotiden för det tidigare villkorliga fängelsestraffet har börjat löpa. Som framgår av 27 kap. 1 § andra stycket räknas prövotiden för villkorligt fängelse enligt huvudregeln från den dag då domen vinner laga kraft mot den dömden. Om domen överklagas kan det därmed dröja innan prövotiden börjar löpa. Det hindrar dock alltså inte att brott som begåtts efter den dom där det villkorliga fängelsestraffet dömts ut men före det att domen vunnit laga kraft behandlas som ett sådant återfall som omfattas av denna paragraf. Med tidigare dom avses i detta sammanhang den dom varigenom det först fastställts att den tilltalade har gjort sig skyldig till brott. Om detta skett först i hovrätten (efter att tingsrätten ogillat åtalet), ska alltså tiden räknas från hovrättens dom.

Kravet på att en sanktion enligt 27 kap. 3–5 §§ ska vara *av mer ingripande slag* innebär att det måste vara en annan och mer

ingripande tilläggssanktion än den som skulle ha valts om hänsyn endast skulle ha tagits till fängelsestraffets längd. Om den tilltalade dömts till villkorligt fängelse vid flera tidigare tillfällen ska en upptrappning av ingripandegraden ske för varje enskilt återfall som sker inom prøvotiden.

Som framgår av våra överväganden i avsnitt 9.5.3 och 9.5.6–9.5.9 samt av regleringen i 3 § och kommentaren till den bestämmelsen kan tilläggssanktionerna till villkorligt fängelse rangordnas i ingripandegrad enligt följande: Dagsböter är den minst ingripande tilläggssanktionen. Därefter följer samhällstjänst samt övervaknings- och kontroll-sanktion, vilka ska anses jämställda i ingripandegrad. Den mest ingripande tilläggssanktionen (undantaget kontraktsvård, som behandlas närmare i 10 § och i kommentaren till den bestämmelsen) är hemarrest. Samtliga nu nämnda sanktioner kan ersättas av en vård- eller påverkanssanktion, som således – beroende på dess innehåll – kan motsvara antingen dagsböter, samhällstjänst, övervaknings- och kontroll-sanktion eller hemarrest i ingripandegrad.

Vid ett återfall som ägt rum efter ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff men före utgången av prøvotiden för det straffet har domstolen först att ta ställning till vilken tilläggssanktion det nya villkorliga fängelsestraffet skulle ha förenats med om det inte hade funnits anledning att beakta den tidigare brottsligheten. Om det inte finns skäl att döma ut en vård- eller påverkanssanktion eller kontraktsvård får det därefter avgöras om den tidigare brottsligheten kan få tillräckligt genomslag genom att det villkorliga fängelsestraffet förenas med en tilläggssanktion på en högre ingripandenivå. Den angivna rangordningen av tilläggssanktionerna innebär att det kan beslutas att ett fängelsestraff ska vara villkorligt även vid återfall i brott under prøvotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff, om det nya villkorliga fängelsestraffet i stället för dagsböter (vilket fängelsestraffets längd i och för sig hade medgett) förenas med samhällstjänst eller en övervaknings- och kontroll-sanktion eller om det i stället för samhällstjänst eller en övervaknings- och kontroll-sanktion förenas med hemarrest.

Den upptrappning som ska ske inom ramen för det villkorliga fängelsestraffet kan inte ske genom att det villkorliga fängelsestraffet förenas med ett större antal dagsböter, ett större antal timmar samhällstjänst, en längre tids övervaknings- och kontroll-sanktion eller en längre tids hemarrest än vad det villkorliga fängelsestraffets längd i sig motiverar. Det är i stället valet av en sanktion av mer

ingripande slag som ska motivera att villkorligt fängelse döms ut även för den nya brottsligheten. En konsekvens av kravet på upptrappning är därför att det för ett återfall som ägt rum under prövotiden för ett villkorligt fängelsestraff inte kan dömas till villkorligt fängelse med endast dagsböter som tilläggsstraff, om inte en sådan särskild situation som anges i 12 § är för handen.

Av betydelse för om det finns förutsättningar för att på nytt döma ut ett villkorligt fängelsestraff är också antalet tidigare återfall. Om den tilltalade dömts till villkorligt fängelse vid flera tillfällen med successivt upptrappade tilläggsstraff blir det till sist utslutet att åter döma ut ett villkorligt fängelsestraff, även om straffvärdet för den sist tillkommande brottsligheten är förhållandevis lågt. Av 11 § följer att det då måste dömas ut ett ovillkorligt fängelsestraff.

Det nu sagda kan illustreras med följande exempel. Exemplet utgår ifrån att det inte finns förutsättningar för en vård- eller påverkansstraffsanktion och att det inte finns några omständigheter utöver brottslighetens straffvärde som bör påverka det villkorliga fängelsestraffets längd.

Exempel 1:

A döms för grov stöld till villkorligt fängelse åtta månader med 180 timmar samhällstjänst. Under prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet gör sig A skyldig till en stöld med ett straffvärde motsvarande fängelse i en månad.

Om A tidigare varit tidigare ostraffad, skulle han ha dömts till villkorligt fängelse en månad med dagsböter för det nya brottet. Den tidigare brottsligheten bör därmed kunna anses tillräckligt beaktad genom att A på nytt döms till villkorligt fängelse med samhällstjänst. Om samhällstjänst inte längre anses vara en lämplig tilläggsstraff får det villkorliga fängelsestraffet i stället förenas med en övervaknings- och kontrollstraffsanktion.

Under prövotiden för det nya villkorliga fängelsestraffet gör sig A på nytt skyldig till en stöld med ett straffvärde motsvarande fängelse i en månad.

A har nu dömts till villkorligt fängelse med samhällstjänst vid två tillfällen. Även om den nya stölden har ett lågt straffvärde, kan inte den tidigare brottsligheten anses tillräckligt beaktad om det på nytt

döms ut ett villkorligt fängelsestraff med samhällstjänst. Däremot bör återfallssituationen anses vara tillräckligt beaktad om hemarrest väljs som tilläggssanktion. Vid ytterligare återfall före utgången av prövotiden för det senast utdömda villkorliga fängelsestraffet bör förutsättningarna för att döma till villkorligt fängelse anses uttömda, varför ett ovillkorligt fängelsestraff får dömas ut.

Exempel 2

B döms för misshandel till villkorligt fängelse tio månader med 220 timmar samhällstjänst. Under prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet gör sig B skyldig till misshandel på nytt. Straffvärdet för det nya brottet motsvarar fängelse i åtta månader.

Om B varit tidigare ostraffad, skulle han ha dömts till villkorligt fängelse åtta månader med samhällstjänst. För att den tidigare brottsligheten ska kunna anses tillräckligt beaktad inom ramen för ett villkorligt fängelsestraff bör B dömas till villkorligt fängelse med hemarrest. Om det inte finns förutsättningar för att besluta om hemarrest, t.ex. för att lämplighetskravet inte är uppfyllt, får ett ovillkorligt fängelsestraff dömas ut.

Exempel 3

C döms för stöld till villkorligt fängelse en månad med 50 dagsböter. Under prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet gör sig C skyldig till en misshandel med ett straffvärde som motsvarar fängelse i sex månader.

Om C varit tidigare ostraffad, hade han för den nya brottsligheten dömts till villkorligt fängelse sex månader med samhällstjänst. För att den tidigare brottsligheten ska kunna anses tillräckligt beaktad bör C nu dömas till villkorligt fängelse med hemarrest. Om det inte finns förutsättningar för att besluta om hemarrest får ett ovillkorligt fängelsestraff dömas ut. Samma sak gäller om C före utgången av prövotiden för det första villkorliga fängelsestraffet gjort sig skyldig till något annat brott med ett straffvärde motsvarande fängelse i sex månader, som t.ex. en grov förskingring eller en grov stöld.

De nu angivna exemplen visar att förutsättningarna för villkorligt fängelse blir mindre vid återfall i allvarigare brottslighet, eftersom det då finns mindre utrymme för att trappa upp innehållet i det villkorliga fängelsestraffet genom att välja en strängare tilläggs-

sanktion. Ett brott med högt straffvärde som följs av ett brott med lägre straffvärde kan leda till att samma slag av tilläggsanktion döms ut två (men knappast mer än två) gånger. Om ett brott med lågt straffvärde följs av ett brott med högt straffvärde ges dock inte någon sådan möjlighet, utan i en sådan situation krävs en strängare tilläggsanktion för att villkorligt fängelse ska kunna komma i fråga för den nya brottsligheten.

Som framgår av 4 § kan tilläggsanktionerna dagsböter, samhällstjänst, övervaknings- och kontrollanktion samt hemarest alla ersättas av en vård- eller påverkansanktion, under förutsättning att innehållet i sanktionen är tillräckligt ingripande med hänsyn till fängelsestraffets längd och den tilltalades tidigare brottslighet. Som framgår av paragrafen finns det inte något hinder mot att villkorligt fängelse med en vård- eller påverkansanktion döms ut flera gånger efter varandra, förutsatt att återfallet leder till att innehållet i sanktionen skärps i förhållande till vad som kan motiveras med hänsyn enbart till fängelsestraffets längd (och eventuella tidigare återfall än den brottslighet som föranledde den prövotid som nu återfall har skett inom). En jämförelse kan göras med ingripandegraden hos den tilläggsanktion som skulle ha valts om det inte funnits förutsättningar att förena det villkorliga fängelsestraffet med en vård- eller påverkansanktion, dvs. med det antal timmar samhällstjänst eller det antal månader hemarest som annars skulle ha dömts ut. Jämförelsen behöver inte göras med någon exakthet. Det väsentliga är att de nya åtgärderna är mer ingripande än vad som hade ansetts tillräckligt om det inte hade varit fråga om en återfallssituation. Ytterligare en förutsättning för att på nytt förena det villkorliga fängelsestraffet med en vård- eller påverkansanktion bör dock vara att den dömda fullgjort den tidigare vård- eller påverkansanktionen i enlighet med domen och att en ny sådan sanktion därmed framstår som meningsfull och ändamålsenlig.

9 §

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt när den tilltalade tidigare har gjort sig skyldig till brott som föranlett annan påföljd än böter, men det nya brottet inte är begånget under prövotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff. Bestämmelsen ska således tillämpas om brottet är begånget efter det att prövotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelse har löpt ut eller om den tilltalade tidigare dömts till ovillkorligt fängelse eller till en ungdomspåföljd. Även tidigare

domar som meddelats utomlands ska beaktas. Frågan behandlas i avsnitt 10.4.4 och 10.4.5.

Vid bedömningen av den tidigare brottslighetens betydelse för möjligheten att besluta att fängelsestraffet ska vara villkorligt ska enligt *första stycket* särskilt beaktas

1. tiden mellan det tidigare avgörandet och den nya brottsligheten,
2. huruvida den tidigare och den nya brottsligheten är likartad, och
3. om brottsligheten i båda fallen är allvarlig eller om den nya brottsligheten är mer allvarlig än den tidigare brottsligheten.

Omständigheterna motsvarar i stort de kriterier som hittills beaktats vid bedömningen av om tidigare brottslighet ska utgöra skäl för fängelse (se hittillsvarande 30 kap. 4 §). När det gäller tidsfaktorn (*punkten 1*) måste dock beaktas att ett återfall som äger rum före det att prövotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff har löpt ut enligt regleringen i 8 § alltid ska tillmätas relevans vid påföljdsbestämningen för den nya brottsligheten, och detta även om den tidigare och den nya brottsligheten inte är likartad eller om brottsligheten inte i något av fallen är allvarlig. Enligt denna paragraf (9 §) kan emellertid ett återfall tillmätas betydelse även om det äger rum efter det att prövotiden för ett tidigare villkorligt fängelsestraff löpt ut eller om den tilltalade tidigare dömts till ovillkorligt fängelse eller en ungdomspåföljd. Som motiveras närmare i avsnitt 10.3.2 ska det även i sådana situationer vara *tiden mellan den tidigare domen och den nya brottsligheten* som avgör återfallets relevans. Denna princip bör emellertid inte göras helt undantagslös. För det fall att det har förflutit mycket lång tid mellan det tidigare brottet och den tidigare domen, och detta inte beror på omständigheter som den domde kunnat påverka, bör det finnas möjlighet att avstå från att beakta det tidigare brottet vid påföljdsbestämningen för det nya brottet. Även i sådana situationer ska dock återfallet, i enlighet med regleringen i 8 §, betraktas som relevant om det nya brottet är begånget före utgången av prövotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff.

Sedan viss tid förflutit bör den tidigare brottsligheten inte längre tillmätas någon betydelse, även om den tidigare och den nya brottsligheten är likartad (se *punkten 2*) eller om brottsligheten i båda fallen är allvarlig eller om den nya brottsligheten är allvarligare än den tidigare (se *punkten 3*). Som en ungefärlig riktlinje bör – i

enlighet med vad som torde gälla enligt den praxis som hittills gällt såvitt avser återfallets betydelse för påföljdsvalet – kunna gälla att brottslighet som begåtts mer än fyra år efter det att ett tidigare villkorligt fängelsestraff dömts ut endast undantagsvis bör tillmätas betydelse för förutsättningarna att besluta att ett fängelsestraff för den nya brottsligheten ska vara villkorligt. Samma riktlinje bör gälla om den tilltalade tidigare dömts till ovillkorligt fängelse.

I tidsspannet mellan prövotidens utgång och den nu angivna riktlinjen om fyra år efter den tidigare domen bör återfallets relevans avgöras genom en sammanvägning av den tid som förflutit och de omständigheter som anges i *punkterna 2 och 3*. Det innebär att ett återfall i mycket likartad brottslighet eller i brottslighet av betydligt allvarigare slag bör kunna utgöra skäl mot villkorligt fängelse för den nya brottsligheten även när det förflutit närmare fyra år mellan den tidigare domen och den nya brottsligheten. Om det däremot är fråga om återfall i brottslighet som är helt olikartad den brottslighet som omfattats av den tidigare domen eller som är mindre ingripande än den tidigare brottsligheten, bör det dock finnas förutsättningar för att avstå från att tillmäta återfallet relevans även om det ägt rum endast en kortare tid efter det att prövotiden för den tidigare domen löpt ut.

Det är knappast möjligt att generellt slå fast vilka typer av brott som är att anse som likartade (*punkten 2*). Vad som ska anses utgöra likartad brottslighet får därför avgöras med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Som utgångspunkt bör dock alla brott som har utgjort någon form av angrepp på någons liv, hälsa eller trygghet till person anses likartade. Även olika typer av förmögenhetsbrott bör i normalfallet bedömas som likartade. Bedömningen kan ansluta till den praxis som hittills gällt vid bedömningen av tidigare brottslighets relevans enligt 30 kap. 4 § brottsbalken.

Det kan inte heller slås fast generellt vad som ska anses utgöra allvarlig brottslighet (*punkten 3*). Som utgångspunkt bör dock gälla att brottslighet vars straffvärde understiger sex månader aldrig bör betraktas som allvarlig i paragrafens mening.

Om bedömningen enligt första stycket leder till att den tidigare brottsligheten inte utgör skäl mot villkorligt fängelse, eller med andra ord om den tidigare brottsligheten inte anses vara relevant vid påföljdsbestämningen, ska rätten besluta att fängelsestraffet ska vara villkorligt och besluta om en tilläggsstraff på samma sätt som om den tilltalade tidigare varit ostraffad (under förutsättning att övriga förutsättningar i 1 § är uppfyllda). Detta gäller oavsett om

den tidigare brottsligheten föranlett ett villkorligt eller ovillkorligt fängelsestraff. Valet av tilläggssanktion avgörs då uteslutande av fängelsestraffets längd.

Enligt *andra stycket* kan ett villkorligt fängelsestraff dömas ut för den nya brottsligheten, även om återfallet enligt första stycket utgör skäl mot villkorligt fängelse (och det således är fråga om ett relevant återfall). En förutsättning att besluta att fängelsestraffet ska vara villkorligt i sådana fall är dock att den tidigare brottsligheten kan beaktas tillräckligt genom ingripandegraden i den tilläggssanktion som straffet förenas med. Det innebär att det villkorliga fängelsestraffet måste kunna förenas med en tilläggssanktion som är mer ingripande än vad som hade kommit i fråga om det inte hade varit fråga om en relevant återfallssituation. På så sätt åstadkoms en upptrappning i ingripandegrad, trots att det döms ut ett villkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten.

Till skillnad från vad som gäller vid återfall före utgången av prövotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff (se 8 §) kan upptrappningen ske antingen genom tilläggssanktionens omfattning och utformning eller genom valet av tilläggssanktion. Återfallet kan därmed beaktas genom att det villkorliga fängelsestraffet förenas med en tilläggssanktion av samma slag som om det inte funnits någon tidigare brottslighet att ta hänsyn till, dock av mer ingripande omfattning än vad fängelsestraffets längd i sig hade motiverat, t.ex. ett större antal dagsböter, ett större antal timmar samhällstjänst eller fler månader övervaknings- och kontroll-sanktion. Såvitt avser övervaknings- och kontroll-sanktion respektive hemarrest kan det emellertid inte beslutas att sanktionen ska pågå under längre tid än den övre gräns som anges i 27 kap. 4 respektive 5 §. Det innebär att övervaknings- och kontroll-sanktion kan dömas ut i högst ett år och att hemarrest kan dömas ut i högst åtta månader. Av 27 kap. 4 och 5 §§ framgår att övervaknings- och kontroll-sanktion ska pågå under en tid som motsvarar det villkorliga fängelsestraffets längd, dock minst tre månader, och att hemarrest ska pågå under en tid som motsvarar två tredjedelar av det villkorliga fängelsestraffets längd. För att återfallet ska ges genomslag ska rätten därför, om övervaknings- och kontroll-sanktion eller hemarrest väljs som tilläggssanktion vid ett relevant återfall i brott, i domen ange det antal månader som sanktionen ska pågå.

Återfallet kan dock också, på samma sätt som vid återfall under prövotiden för ett tidigare villkorligt fängelsestraff, beaktas genom att det döms ut en tilläggssanktion av mer ingripande slag än vad

som annars hade varit motiverat, t.ex. samhällstjänst i stället för dagsböter eller hemarrest i stället för en övervaknings- och kontrollsanktion.

Om det villkorliga fängelsestraffet förenas med en tilläggs-sanktion av mer ingripande slag minskar förutsättningarna för att döma ut ett villkorligt fängelsestraff om den tilltalade på nytt återfaller i brott, eftersom det då krävs ytterligare upptrappning i ingripandegrad. En utgångspunkt bör därför vara att upptrappningen får ske genom en mer ingripande tilläggs-sanktion *av samma slag* vid återfall i mindre allvarlig brottslighet, medan skälen att välja en sanktion *av mer ingripande slag* är större vid återfall i allvarligare brottslighet. Om den nya brottsligheten är så allvarlig att den i sig skulle motivera ett stort antal dagsböter, ett stort antal timmar samhällstjänst eller flera månader övervaknings- och kontrollsanktion, finns det dessutom ett litet utrymme att reagera på återfallet genom att välja en mer ingripande sanktion av samma slag. I sådana situationer kan det därför finnas större anledning att välja en tilläggs-sanktion av mer ingripande slag. Även tiden mellan det tidigare avgörandet och den nya brottsligheten samt hur likartad brottsligheten är, kan tillmätas betydelse, på det sättet att ett snabbt återfall (om än inte före utgången av provotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff) eller återfall i likartad brottslighet kan innebära att det villkorliga fängelsestraffet bör förenas med en tilläggs-sanktion av mer ingripande slag. Sammantaget kan sägas att skälen för att välja en tilläggs-sanktion av mer ingripande slag blir starkare ju mer relevant återfallet är.

Om den tilltalade återfaller i brott efter att tidigare ha dömts till ovillkorligt fängelse och återfallet bedöms som relevant, finns det inte möjlighet att trappa upp ingripandegraden genom valet av tilläggs-sanktion. En förutsättning för villkorligt fängelse i sådana situationer är därför att det villkorliga fängelsestraffet kan förenas med kontraktsvård, se 10 § och kommentaren till den bestämmelsen, eller att det föreligger sådana särskilda omständigheter som anges i 12 §.

Det förhållandet att brottet utgör återfall kan, som anförts inledningsvis, beaktas som skäl mot villkorligt fängelse, om den tidigare brottsligheten föranlett en svårare påföljd än böter. Det innebär att även tidigare utdömda ungdomspåföljder kan utgöra skäl mot villkorligt fängelse. För den som tidigare dömts till en eller flera ungdomspåföljder och återfaller i brott för vilket det ska dömas ut ett fängelsestraff kan alltså även de tidigare ungdomspåföljderna till-

mätas betydelse för möjligheten att besluta att fängelsestraffet ska vara villkorligt och för valet av tilläggssanktion till ett villkorligt fängelsestraff. Ungdomspåföljderna bör dock beaktas i skälig omfattning. För det första kan en ungdomspåföljd dömas ut även om brottsligheten – med hänsynstagande till alla straffmättningsfaktorer – är sådan att dagsböter kunde följa på brottet. I sådana fall bör knappast den tidigare brottsligheten anses relevant vid den nya påföljdsbestämningen. Även i övrigt bör beaktas att ungdomspåföljderna till sitt tillämpningsområde och sin konstruktion är anpassade just till unga lagöverträdare och inte går att inrymma helt i det synsätt med avtagande tolerans som återfallsregleringen för vuxna lagöverträdare utgår från. Att det är fråga om särskilda påföljder och att unga hela tiden genomgår en mognadsprocess, gör att relevansen av tidigare brottslighet bör klinga av tidsmässigt snabbare för unga lagöverträdare. Om någon begår ett brott vid 18 års ålder, framstår det som mer naturligt att beakta brottslighet som han eller hon lagförts för inom något år tidigare än om det var fråga om något som skedde när den tilltalade var 15 eller 16 år. Av särskild betydelse som skäl mot villkorligt fängelse – och därigenom ett skäl för en mer ingripande tilläggssanktion än vad fängelsestraffets längd motiverar – bör därtill vara att den tidigare utdömda ungdomspåföljden avsåg förhållandevis allvarlig brottslighet och påföljden därför bestämdes till exempelvis ungdomsövervakning eller ett stort antal timmar ungdomstjänst.

Eftersom ungdomspåföljderna inte är förenade med någon provotid föreligger det aldrig med automatik något krav på att välja en tilläggssanktion av mer ingripande slag än vad som annars hade kommit i fråga (jämför ovan och kommentaren till 8 §). Ett återfall efter en tidigare ungdomspåföljd kan därför i många fall beaktas tillräckligt genom att tilläggssanktionen görs mer ingripande än vad som annars hade varit fallet, exempelvis genom ett större antal timmar samhällstjänst än vad fängelsestraffets längd motiverar.

I vissa fall torde det dock pga. återfallssituationen vara motiverat att välja en tilläggssanktion av annat slag än vad som annars hade valts. Efter en ingripande ungdomspåföljd bör det inte – om återfallet är tidsmässigt relevant – komma i fråga att döma till villkorligt fängelse med dagsböter som tilläggssanktion. Vidare bör det i många fall vara uteslutet att döma ut ett villkorligt fängelsestraff för den som tidigare dömts till sluten ungdomsvård – särskilt om den slutna ungdomsvården avsett ett brott med mycket högt straffvärde.

Det kan påpekas att det ofta torde bli aktuellt att förena det villkorliga fängelsestraffet med en vård- eller påverkanssanktion om den som nyligen fyllt 18 år begår brott efter att tidigare ha lagförts som omyndig. Det bör ibland även kunna komma i fråga om den tilltalade tidigare dömts till sluten ungdomsvård.

10 §

Paragrafen är ny. Den reglerar förutsättningarna för att i en återfallssituation förena ett villkorligt fängelsestraff med kontraktsvård. Frågan behandlas i avsnitt 10.4.6.

Av paragrafen framgår att rätten som ett särskilt skäl för att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt, även om den tilltalades tidigare brottslighet inte kan beaktas tillräckligt genom att det förenas med en mer ingripande tilläggsanktion i enlighet med vad som föreskrivs i 8 och 9 §§, ska beakta om det villkorliga fängelsestraffet kan förenas med kontraktsvård. Villkorligt fängelse med kontraktsvård kan således dömas ut även i flagranta återfallssituationer, där den tidigare brottsligheten innebär att inte någon annan tilläggsanktion hade ansetts tillräckligt ingripande och även vid återfall efter ett ovillkorligt fängelsestraff. Som framgår av 27 kap. 7 § och kommentaren till den bestämmelsen ska innehållet i kontraktsvården vara så ingripande att det i huvudsak motsvarar ingripandegraden hos ett ovillkorligt fängelsestraff av den längd som det villkorliga fängelsestraffet uppgår till. Eftersom det i en återfallssituation kan vara fråga om ett väsentligt kortare villkorligt fängelsestraff än när kontraktsvård väljs som tilläggsanktion enligt 1 § andra stycket, torde kontraktsvård i fler fall kunna godtas som i huvudsak lika ingripande som ett ovillkorligt fängelsestraff, även om kontraktsvårdsplanen inte inbegriper institutionsvård.

Hinder mot villkorligt fängelse

11 §

Bestämmelsen är ny. Den reglerar hur rätten ska förfara om villkorligt fängelse inte kan förenas med någon tillräckligt ingripande tilläggsanktion. Regleringen motiveras i avsnitt 9.5.12.

Av paragrafen framgår att det, om det inte finns förutsättningar att förena ett villkorligt fängelsestraff med en tilläggsanktion som är tillräckligt ingripande med hänsyn till det utmätta fängelsestraffets längd och den tilltalades tidigare brottslighet ska dömas ut

ett ovillkorligt fängelsestraff. Beslut om att ett fängelsestraff ska vara villkorligt får således, annat än i sådana undantagssituationer som anges i 12 §, endast meddelas om det villkorliga fängelsestraffet kan förenas med en tillräckligt ingripande tilläggsanktion.

Beaktande av personliga förhållanden

12 §

Bestämmelsen är ny. Den reglerar förutsättningarna för att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt trots att det inte kan förenas med en tilläggsanktion som är tillräckligt ingripande med hänsyn till det villkorliga fängelsestraffets längd och den tilltalades tidigare brottslighet. Frågan behandlas i avsnitt 9.5.12 och 10.4.7.

Av paragrafen framgår att det under vissa förutsättningar kan beslutas att ett fängelsestraff ska vara villkorligt även om det föreligger hinder mot villkorligt fängelse på grund av tidigare brottslighet eller omständigheter som anges i 11 §. För att villkorligt fängelse ska kunna dömas ut i en sådan situation förutsätts dock att ett verkställighet av ett ovillkorligt fängelsestraff framstår som uppenbart oskäligt på grund av den tilltalades personliga förhållanden eller andra tungt vägande skäl.

Denna s.k. ventil är, på samma sätt som motsvarande ventil i 1 § andra stycket 2, avsedd att tillämpas i situationer där det av särskilt ömmande skäl framstår som orimligt att döma ut ett ovillkorligt fängelsestraff. De situationer som framför allt avses är sådana där det på grund av den tilltalades personliga förhållanden finns starka s.k. billighetsskäl som talar emot ett ovillkorligt fängelsestraff. De omständigheter som innebär att ett ovillkorligt fängelsestraff framstår som uppenbart oskäligt ska vara knutna till den tilltalades person eller annars vara av tungt vägande slag. Det innebär att ventilen bör kunna tillämpas t.ex. om den tilltalade till följd av hög ålder eller dålig hälsa skulle drabbas oskäligt hårt av ett fängelsestraff i anstalt (jämför 29 kap. 5 § första stycket 2) eller om den tilltalade har påbörjat vård eller behandling mot missbruk eller något annat brottsrelaterat förhållande och ett ovillkorligt fängelsestraff skulle riskera att spoliära en pågående rehabilitering (jämför den möjlighet som hittills har funnits att beakta pågående behandling som ett särskilt skäl att döma till skyddstillsyn enligt 30 kap. 9 § andra stycket). Det bör också kunna bli aktuellt att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt trots att den tilltalade återfallit i brott (på

ett sätt som anses relevant enligt 9 §) efter att tidigare ha dömts till ovillkorligt fängelse, om han eller hon visar en tydlig vilja till förändring av sitt liv och aktivt medverkat till ett förslag till vård- eller påverkanssanktion som i övrigt är att anse som tillräckligt ingripande med hänsyn till den begångna brottsligheten. Även mycket starka tredjemanshänsyn bör – med samma restriktiva tillämpning som enligt nuvarande praxis kan leda till en frivårdspåföljd i stället för ett fängelsestraff – kunna utgöra särskilda skäl för villkorligt fängelse.

För att ventilen ska vara tillämplig ska det alltså vara fråga om tungt vägande humanitetsskäl kopplade till den tilltalades person eller undantagsvis till en närstående till den tilltalade. Däremot bör inte det förhållandet att den dömda drabbas av andra sanktioner till följd av brottet, såsom utvisning, avskedande eller uppsägning, att han eller hon försökt begränsa de skadliga verkningarna av brottsligheten, frivilligt angett sig eller annars medverkat till utredningen av brottsligheten, eller att det har förflutit lång tid sedan brottet begicks vara sådana omständigheter som kan utgöra skäl att besluta att fängelsestraffet ska vara villkorligt. Inte heller bör det förhållandet att den tilltalade i domen åläggs skyldighet att betala skadestånd på grund av brottet innebära att det är uppenbart oskäligt att döma ut ett ovillkorligt fängelsestraff. Sådana omständigheter bör – i den mån de ska tillmätas betydelse – endast beaktas vid bestämmandet av fängelsestraffets längd enligt regleringen i 29 kap. 5 §.

I de fall då bestämmelsen är tillämplig får rätten förena det villkorliga fängelsestraffet med en tilläggsanktion som är mindre ingripande än vad fängelsestraffets längd och den tilltalades tidigare brottslighet motiverar eller helt avstå från att förena det med någon tilläggsanktion. Med stöd av bestämmelsen kan rätten således exempelvis i stället för hemarrest förena ett villkorligt fängelsestraff med samhällstjänst, övervaknings- och kontrollanktion eller dagsböter. Med fängelsestraffets längd avses det fängelsestraff som mätts ut, med beaktande av de omständigheter som anges i 29 kap. 5 och 7 §§. De omständigheter som anges i 29 kap. 5 § ska alltså i första hand beaktas vid bestämmandet av fängelsestraffets längd. Först om en tilläggsanktion som är tillräckligt ingripande med hänsyn till det på så sätt förkortade fängelsestraffet framstår som uppenbart oskäligt på grund av den tilltalades personliga förhållanden och andra tungt vägande skäl, får en mindre ingripande tilläggsanktion väljas.

I likhet med vad som anförts i kommentaren till 1 § andra stycket 2 bör som utgångspunkt gälla att det villkorliga fängelsestraffet ska förenas med en tilläggsanktion som är så ingripande som möjligt. Det bör endast i undantagsfall komma i fråga att helt avstå från att förena det villkorliga fängelsestraffet med en tilläggsanktion.

Bestämmelsen är tillämplig även i de fall då rätten med stöd av 1 § andra stycket 2 har beslutat att ett fängelsestraff som uppgår till ett år eller mer ska vara villkorligt. I sådana situationer kan alltså humanitetsaspekterna kopplade till den tilltalades person beaktas både som ett skäl för att besluta att ett fängelsestraff som är längre än ett år ska vara villkorligt och för att förena det villkorliga fängelsestraffet med en mindre ingripande tilläggsanktion eller att helt avstå från att förena det med någon tilläggsanktion.

Huruvida det finns förutsättningar att avstå från att döma ut ett ovillkorligt fängelsestraff enligt denna bestämmelse får prövas efter en samlad bedömning. Ju längre fängelsestraffet är, desto starkare måste skälen vara för att besluta att det ska vara villkorligt. På samma sätt krävs det starkare skäl för villkorligt fängelse om det är en mycket flagrant återfallssituation eller återfall i allvarlig brottslighet.

32 kap.

Kapitlets rubrik har ändrats till Om ungdomspåföljder.

Allmänna förutsättningar för att döma till en ungdomspåföljd

1 §

I paragrafen reglerades tidigare förutsättningarna för ungdomsvård. Den regleringen är flyttad till 3–5 §§. Numera anges i paragrafen den betydelse den tilltalades ålder vid brottstillfället och vid tidpunkten för domen ska ha för tillämpningen av samtliga ungdomspåföljder. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 23.2 och 29.7.4.

I *första stycket* anges den viktigaste avgränsningen av tillämpningsområdet för ungdomspåföljderna. Har någon begått brott innan han eller hon fyllt arton år ska påföljden, om inte annat sägs i detta kapitel, bestämmas till en ungdomspåföljd eller till böter. Utgångspunkten är sålunda att påföljden alltid ska bestämmas till någon av ungdomspåföljderna (varningsstraff, ungdomsvård, ungdomstjänst,

kontaktskyldighet för unga, ungdomsövervakning eller slutna ungdomsvård) om gärningsmannen var omyndig när brottet begicks. Vilken påföljd som ska väljas beror på hur ingripande påföljd som påkallas med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet, samt de för vissa av påföljderna särskilt angivna kriterierna. I vissa fall blir emellertid böter det enda alternativet. Det gäller i första hand brott med endast penningböter i straffskalan och brott som endast motiverar ett lågt bötesstraff men där det inte finns förutsättningar för ett varningsstraff – i första hand eftersom den unge tidigare gjort sig skyldig till brott.

Om den tilltalade har hunnit fylla 18 år vid tidpunkten för domen och det skulle vara olämpligt att bestämma påföljden till en ungdomspåföljd ska i stället – enligt vad som anges i *andra stycket* – påföljden bestämmas enligt 30 och 31 kap. Om det har hunnit förflyta så lång tid mellan brottet och lagföringen att den tilltalade åldersmässigt inte är lämplig för en ungdomspåföljd bör påföljden i stället bestämmas till fängelse, antingen villkorligt eller ovillkorligt. Huruvida den unges ålder gör en ungdomspåföljd olämplig får avgöras för varje påföljd för sig. Som ett riktmärke kan dock anges att det aldrig bör komma i fråga att döma ut en ungdomspåföljd om den unge hunnit fylla 21 år.

När någon döms för flera brott, ska det enligt huvudregeln i 30 kap. 3 § dömas ut en gemensam påföljd för brotten. Denna bestämmelse gäller även vid utdömandet av ungdomspåföljder. Det innebär att en gemensam ungdomspåföljd kan dömas ut för den samlade brottsligheten, även om något eller några brott begåtts efter 18-årsdagen (förutsatt att det inte hunnit förflyta så lång tid vid tidpunkten för lagföringen att det skulle vara olämpligt med en ungdomspåföljd). Om den unge lagförs för brottslighet som begåtts såväl före som efter 18 års ålder, bör det också anses olämpligt att döma ut en ungdomspåföljd om huvuddelen av brottsligheten begåtts efter det att den unge fyllt 18 år.

Om det är olämpligt att döma ut en ungdomspåföljd ska påföljden bestämmas till böter eller fängelse, beroende på brottslighetens s.k. straffmättningsvärde. Om straffmättningsvärdet motsvarar fängelse ska påföljden enligt regleringen i 30 och 31 kap. bestämmas till fängelse, antingen villkorligt eller ovillkorligt. Enligt vad som också sägs i *andra stycket* får rätten avstå från att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt endast om det finns synnerliga skäl. För att döma ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den som var under 18 år vid gärningstillfället förutsätts sålunda att det finns

synnerliga skäl. Detsamma gäller för att kunna besluta att ett redan utdömt villkorligt fängelsestraff ska verkställas i kriminalvårdsanstalt pga. bristande verkställighet. Innebörden av begreppet synnerliga skäl ska vara densamma som vad som tidigare gällt för att välja fängelse för en omyndig lagöverträdare (den tidigare regleringen i 30 kap. 5 § första stycket). Någon ändring i sak är sålunda inte åsyftad.

I *tredje stycket* anges det enda undantaget från huvudregeln att den tilltalade ska vara under 18 år vid tidpunkten för brottet, för att kunna ådömas en ungdomspåföljd. Även den som begått brott efter att ha fyllt arton men inte tjuogoett år får dömas till ungdomsvård om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl kan i första hand vara att det redan pågår insatser enligt 3 § LVU (s.k. beteendefall) – vilket kan beslutas gällande unga till och med att de fyllt 20 år. I sådana fall kan det finnas skäl att döma till ungdomsvård om de insatser som framgår av vårdplanen är tillräckligt ingripande. Även i de fall insatser pågår enligt SoL bör det i undantagsfall kunna finnas särskilda skäl att döma till ungdomsvård. Eftersom det i normalfallet inte tas in något yttrande enligt 11 § LUL gällande den som begått brott efter att ha fyllt 18 år, torde det sällan bli aktuellt med ungdomsvård för en myndig lagöverträdare om det inte redan pågår insatser enligt LVU eller SoL vid tidpunkten för brottet eller initieras sådana utan direkt koppling till rättsprocessen. Om socialnämnden även i andra fall tar fram ett tillräckligt ingripande ungdomskontrakt eller en tillräckligt ingripande vårdplan för en lagöverträdare som var över 18 år vid tidpunkten för gärningen, kan det dock i vissa fall föreligga särskilda skäl att döma till ungdomsvård.

Varningsstraff

2 §

Paragrafen, som är ny, reglerar den nya påföljden varningsstraff. I 2 § angavs tidigare förutsättningarna för ungdomstjänst. Den regleringen har flyttats till 6 §. Bestämmelsen om varningsstraff behandlas i avsnitt 25.6.4. I 1 § regleras bestämmelsens tillämpningsområde, såvitt avser vilken ålder lagöverträdaren ska ha, för att bestämmelsen ska vara tillämplig.

I *första stycket* anges att rätten får döma till varningsstraff om det med hänsyn till brottslighetens straffvärde inte är påkallat med

en mer ingripande påföljd än dagsböter. Avgörande för denna bedömning är den gränsdragning av tillämpningsområdet som görs i 6 § för ungdomstjänst och i 7 § för kontaktskyldighet för unga. Det föreskrivs i 6 § att i valet mellan ungdomstjänst och böter ska ungdomstjänst väljas om den påföljden inte är alltför ingripande. Enligt tidigare förarbetsuttalanden⁷ och en fast praxis ska böter väljas som påföljd om alternativet till ungdomstjänst är ett lägre bötesstraff än omkring 60 dagsböter. I övriga fall ska ungdomstjänst ha företräde. För den nya påföljden kontaktskyldighet för unga ska samma gränsdragning göras av tillämpningsområdet (se kommentaren till 7 §). I de fall brottslighetens straffvärde – efter hänsynstagande till eventuella billighetskäl enligt 29 kap. 5 § och ungdomsreduktion enligt 29 kap. 7 § – inte påkallar en mer ingripande påföljd än ett bötesstraff som understiger 60 dagsböter kan sålunda domstolen döma till varningsstraff. Avgörande för om ett varningsstraff är tillräckligt ingripande är således i första hand det s.k. straffmättningsvärdet, och inte brottstypen eller omständigheterna kring brottet. Att brottstypen – dvs. brottslighetens art – inte ska tillmätas betydelse vid påföljdsvalet utvecklas i kapitel 15. Omständigheterna vid brottsligheten ska beaktas inom ramen för bedömningen av brottslighetens straffvärde. Varningsstraff är avsett att kunna tillämpas när det annars hade kommit i fråga att döma ut ett lågt dagsbotsstraff eller straffvärdet i det enskilda fallet var sådant att påföljden skulle bestämts till penningböter i stället för dagsböter. Rena penningbotsbrott är avsedda att falla utanför regleringen.

Sedan tidigare är det möjligt att döma ut ungdomsvård, även om alternativet hade varit ett så lågt bötesstraff att ungdomstjänst vore uteslutet. Ungdomsvård har då försteg framför ett bötesstraff. Införandet av den nya påföljden varningsstraff är inte avsedd att medföra någon ändring i sådana situationer. I de fall det finns förutsättningar för ungdomsvård har den påföljden därmed företräde framför varningsstraff.

I *andra stycket* anges att det vid bedömningen av om varningsstraff är tillräckligt ingripande särskilt ska beaktas om den unge tidigare gjort sig skyldig till brott. Varningsstraff är i huvudsak avsett att tillämpas om den unge inte tidigare gjort sig skyldig till brott. Om den unge dömts till varningsstraff bör det aldrig komma i fråga att på nytt döma till varningsstraff vid återfall i brott. Även i övrigt

---

⁷ Prop. 2005/06:165 s. 132.

ska det vara en huvudregel att varningsstraff inte är tillräckligt ingripande om den unge tidigare lagförts för brott, oavsett om det skett genom åtalsunderlåtelse, ordningsbotsföreläggande, strafföreläggande eller dom.

För att döma ut ett varningsstraff förutsätts att den unge inställer sig personligen till huvudförhandlingen. Det följer av 46 kap. 15 a § RB, där det anges att målet får avgöras i den tilltalades utevaro om det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter, fängelse i högst tre månader, villkorlig dom eller skyddstillsyn. Det finns således inte förutsättningar att döma ut någon av de särskilda ungdomspåföljderna i den unges utevaro. Om den unge inte inställer sig och det i övrigt finns förutsättningar för en utevarohandläggning, blir således domstolens enda alternativ att döma ut ett lågt bötesstraff.

Varningsstraff utgör en påföljd för brott och ska registreras i belastningsregistret enligt lagen (1998:620) om belastningsregister.

Att påföljden bestäms till varningsstraff utgör inte hinder mot att pröva frågor om skadestånd, förverkande eller någon annan särskild rättsverkan. Avgift till Brottsofferfonden enligt lagen (1994:419) ska åläggas den unge även om denne döms till varningsstraff.

Ungdomsvård

Regleringen av ungdomsvård återfanns tidigare i 1 §. Den har delats upp i tre paragrafer, 3–5 §§, för att bli mer överblickbar.

3 §

I 3 § fanns tidigare bestämmelser om att ungdomsvård kan förenas med en förstärkningspåföljd. Den regleringen har flyttats till 8 §. I bestämmelsen regleras nu vissa grundläggande förutsättningar för att döma till ungdomsvård. Regleringen har ändrats i vissa avseenden.

I *första stycket* anges inte längre vilken åldersgrupp lagöverträdaren ska tillhöra för att kunna dömas till ungdomsvård. Det regleras i den för hela kapitlet gemensamma bestämmelsen i 1 §. I övrigt gäller såsom tidigare att den unge ska ha ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt SoL eller LVU och att vården och åtgärderna ska syfta till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt. I 11 kap. 1 a § socialtjänstlagen anges numera att socialnämnden – för att fullgöra skyldigheten att avge yttrande enligt 11 § LUL – ska göra en bedömning om den unge har ett särskilt vårdbehov. I

kommentaren till den bestämmelsen utvecklas närmare vad socialnämnden har att utgå från vid den bedömningen.

I *andra stycket* anges alltjämt att ungdomsvård endast får dömas ut om innehållet i påföljden blir tillräckligt ingripande. I den nya lydelsen har brottslighetens art utgått som en faktor att beakta. Det hör samman med att brottslighetens art – även för vuxna lagöverträdare – utmönstras som en omständighet att beakta vid påföljdsvalet. Denna ändring behandlas i avsnitt 24.3.2. Enligt den nya lydelsen ska rätten pröva om socialtjänstens planerade åtgärder kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet. I *andra stycket* har det också lagts till att de föreslagna åtgärderna även i förening med påföljden kontaktskyldighet för unga kan innebära att påföljden kan anses tillräckligt ingripande. Under vilka förutsättningar ungdomsvård kan förenas med kontaktskyldighet för unga regleras i 8 §.

4 §

I 4 § angavs tidigare vad som gäller vid bristande verkställighet av ungdomsvård och ungdomstjänst. Den regleringen har flyttats till 10 §. I bestämmelsen ges nu några ytterligare anvisningar till domstolen vad gäller valet av ungdomsvård som påföljd.

I *första stycket* anges att rätten ska meddela föreskrift om att den unge ska följa det ungdomskontrakt som upprättats av socialnämnden, om åtgärderna ska vidtas med stöd av SoL och att innehållet i kontraktet ska framgå av domen. Regleringen motsvarar vad som tidigare föreskrevs i 1 § tredje stycket. Numera anges dock att någon sådan föreskrift inte ska meddelas om annat följer av vad som anges i sista stycket i paragrafen. I sista stycket anges att rätten får förordna att påföljden ska anses verkställd om de åtgärder som följer av ungdomskontraktet redan har fullgjorts. Om det görs ett sådant förordnande ska det sålunda inte meddelas någon föreskrift enligt denna bestämmelse.

I *andra stycket* anges vad som gäller om åtgärderna vidtas med stöd av LVU. Bestämmelsen motsvarar vad som tidigare föreskrevs i 1 § fjärde stycket.

I *tredje stycket* – som inte har någon motsvarighet i tidigare 1 § – tydliggörs att domstolen har ett ansvar för att det ungdomskontrakt eller den vårdplan som upprättats av socialnämnden är tillräckligt konkret för att kunna läggas till grund för en dom på ungdomsvård. Arten, omfattningen och varaktigheten i de föreslagna åtgärderna måste vara tillräckligt väl beskrivna och preciserade uti-

från två syften. Dels måste de ha angetts så konkret att domstolen kan göra en sådan proportionalitetsbedömning som förutsätts enligt 3 § andra stycket. Dels måste det vara tydligt vad som förväntas av den unge och vilka åtgärder som ska innefattas i verkställigheten. De måste stå klart för alla involverade när påföljden är helt verkställd. En tydlighet och konkretion är därtill nödvändig för att avgöra om den unge i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne och om det i vissa fall sålunda finns grund för varning eller undanröjande. Ändringen i denna del behandlas i avsnitt 24.3.7.

I *fyärde stycket* föreskrivs att rätten får förordna att påföljden ska anses verkställd, om de åtgärder som följer av det föreslagna ungdomskontraktet eller den föreslagna vårdplanen redan har fullgjorts vid tidpunkten för huvudförhandlingen. Regleringen är ny och har ingen motsvarighet i tidigare lydelse av 1 §. Genom regleringen ges ett lagstöd för att döma till ungdomsvård även om de föreslagna åtgärderna helt eller delvis har hunnit fullgöras innan huvudförhandlingen. Om det inte återstår något att utföra ska rätten, i stället för att meddela en föreskrift enligt första stycket om att den unge ska följa ungdomskontraktet, meddela ett beslut enligt detta stycke om att påföljden ska anses verkställd. Motsvarande ska kunna göras om de redan fullgjorda åtgärderna angetts i en vårdplan, även om det i praktiken knappast torde kunna förekomma. I de fall åtgärderna enligt kontraktet eller planen endast delvis är slutförda ska inte något sådant förordnande meddelas. I sådana fall ska det i stället i sedvanlig ordning – om det är fråga om åtgärder enligt SoL – meddelas en föreskrift om att den unge ska följa ungdomskontraktet enligt tredje stycket. Ändringen i denna del behandlas i avsnitt 24.3.3.

De redan fullgjorda åtgärder som kan läggas till grund för en dom på ungdomsvård bör naturligen ha satts igång med anledning av den i målet aktuella brottligheten, för att en dom på ungdomsvård ska kunna anses godtagbar som straffrättslig reaktion. Att det blir på det sättet följer dock av att åtgärderna måste ha angetts av socialnämnden i ett ungdomskontrakt eller en vårdplan för att regeln i detta stycke ska vara tillämplig.

5 §

I 5 § angavs tidigare förutsättningarna för slutna ungdomsvård. Den regleringen har flyttats till 11 §. I paragrafen anges nu att rätten när den dömer ut ungdomsvård, under vissa förutsättningar,

kan föreskriva att den unge ska biträda en skadelidande. Bestämmelsen motsvarar i sin helhet vad som tidigare angavs i 1 § femte stycket.

Ungdomstjänst

6 §

I bestämmelsen, som tidigare återfanns i 2 §, regleras förutsättningarna för att döma till ungdomstjänst. Bestämmelsen har ändrats i vissa avseenden.

Enligt den nya lydelsen anges inte längre vilken åldersgrupp lagöverträdaren ska tillhöra för att kunna dömas till ungdomstjänst. Detta regleras i den för hela kapitlet gemensamma bestämmelsen i 1 §.

I *första stycket* har kravet på att den unge ska samtycka till ungdomstjänst utgått. Avgörande för påföljdens tillämpningsområde är endast om ungdomstjänst är lämplig med hänsyn till den unges person och övriga omständigheter. Lämplighetsbedömningen ska bl.a. avse om den unge kan förväntas verkställa påföljden. Utöver sådant som fysiska och psykiska förutsättningar kan då vägas in om den unge aktivt förklarat sig motsätta sig att utföra oavlönat arbete såsom påföljd och den unges inställning i övrigt. Det förutsätts dock inte längre någon formaliserat avgivande av samtycke från den unge under huvudförhandlingen eller ens att den unges inställning inhämtas i egentlig mening. Ändringen i denna del behandlas i avsnitt 24.4.1. I de fall ungdomstjänst inte bedöms lämplig kan påföljden bestämmas till kontaktskyldighet för unga enligt 7 §, eftersom det så saknas förutsättningar för ungdomstjänst. Den unge kan således inte längre välja bort ungdomstjänst "till förmån för" böter.

I 11 § LUL anges enligt paragrafens nya lydelse att socialnämnden i det yttrande som avges på begäran av åklagare även ska ange om ungdomstjänst är en lämplig påföljd. I 11 kap. 1 a § SoL föreskrivs att det åligger socialnämnden att göra en sådan bedömning. I kommentaren till den bestämmelsen utvecklas närmare efter vilka hållpunkter denna bedömning bör göras.

I *andra stycket*, som ersätter det tidigare 2 § tredje stycket, föreskrivs att rätten får döma till ungdomstjänst om påföljden kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet. Anvisningen att det inte

heller ska finnas skäl för att döma till ungdomsvård har av redaktionella skäl flyttats till första stycket. Om ungdomstjänst inte kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde eller den unges tidigare brottslighet kan det bli aktuellt att bestämma påföljden till ungdomsövervakning enligt 9 §. I övrigt har vissa redaktionella och språkliga förändringar gjorts men inga ändringar i sak.

Kontaktskyldighet för unga

7 §

I bestämmelsen, som är ny, regleras förutsättningarna för att döma till den nya påföljden kontaktskyldighet för unga. Motiveringen och den närmare beskrivningen av påföljden återfinns i avsnitt 27.7.3. I den för alla ungdomspåföljder generella 1 § anges för vilka åldersgrupper påföljden kan tillämpas.

I *första stycket* anges att rätten får döma till kontaktskyldighet för unga om det inte finns förutsättningar att döma till ungdomsvård eller ungdomstjänst. I första hand ska rätten – redan enligt vad som följer av 3 § första stycket – välja ungdomsvård. Om socialnämnden inte har föreslagit något ungdomskontrakt eller någon vårdplan, om ungdomsvård inte kan anses utgöra en tillräckligt ingripande påföljd med hänsyn till de planerade åtgärderna eller om den unge eller vårdnadshavaren inte samtycker till de insatser enligt SoL som föreslagits, saknas det förutsättningar att bestämma påföljden till ungdomsvård. Om det heller inte finns förutsättningar för ungdomstjänst, på den grunden att en sådan påföljd inte är lämplig med hänsyn till den unges person och övriga omständigheter, kan rätten bestämma påföljden till kontaktskyldighet för unga. I kommentarerna till 11 § LUL och 11 kap. 1 a § SoL berörs frågan om lämplighet för ungdomstjänst.

Kontaktskyldighet för unga kan sålunda användas när det inte finns förutsättningar för annan särskild ungdomspåföljd. Valet av kontaktskyldighet för unga behöver inte föregås av något förslag från socialnämndens sida eller någon behovsbedömning såsom förutsätts för ungdomsvård. Till skillnad från ungdomstjänst behöver det inte heller göras någon lämplighetsprövning. Inte heller förutsätts något samtycke från den unge eller vårdnadshavaren.

I första stycket anges vidare att kontaktskyldighet för unga ska bestämmas till lägst två och högst sex månader. Den närmare ut-

formningen av påföljden bestäms av socialnämnden, i enlighet med vad som följer av 5 kap. 1 c § SoL. Vad gäller innehållet i verkställigheten hänvisas till kommentaren till den bestämmelsen. Domstolen har sålunda endast att bestämma att den unge ska dömas till kontaktskyldighet och hur lång tid den ska fortgå, inom spannet två månader till och med sex månader.

I *andra stycket* anges under vilka förutsättningar rätten får välja kontaktskyldighet för unga som påföljd, såvitt avser betydelsen av brottslighetens allvar och den unges tidigare brottslighet. Rätten får döma till kontaktskyldighet för unga om påföljden är tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet. Kontaktskyldighet för unga bör i det avseendet i allt väsentligt ha samma tillämpningsområde som ungdomstjänst. Med hänsyn till den praxis som finns såvitt avser ungdomstjänst (jfr NJA 2007 s. 636) bör utgångspunkten vara att kontaktskyldighet för unga bör anses tillräckligt ingripande om inte det fängelsestraff som skulle ha dömts ut, med beaktande av såväl billighetsskäl som ungdomsreduktionen (det s.k. straffmättningsvärdet) överstiger sex månader.

Även vad gäller tillämpningsområdets nedre gräns ska det som utgångspunkt råda parallellitet med ungdomstjänst. I *andra stycket* anges att, i valet mellan kontaktskyldighet för unga och böter, ska kontaktskyldighet för unga väljas om inte den påföljden är alltför ingripande. Om alternativet till kontaktskyldighet för unga är ett lägre bötesstraff än omkring 60 dagsböter bör varningsstraff eller böter väljas som påföljd (jfr prop. 2005/06:165 s. 132). Om det s.k. straffmättningsvärdet påkallar ett bötesstraff på omkring 60 dagsböter eller mer bör sålunda kontaktskyldighet för unga som utgångspunkt ha företräde framför dessa påföljder.

Det i *andra stycket* angivna tillämpningsområdet blir – i likhet med när antalet timmar som ungdomstjänst bestäms – avgörande för straffmätningen av kontaktskyldighet för unga. I de fall brottsligheten i det enskilda fallet skulle påkalla ett fängelsestraff på sex månader bör kontaktskyldigheten som utgångspunkt bestämmas till sex månader. Antalet månaders kontaktskyldighet får därutöver bestämmas i proportion till det s.k. straffmättningsvärdet. Kontaktskyldigheten ska bestämmas i hela månader. Det säger sig självt att straffmätningen inte kan göras med samma grad av differentiering som vid exempelvis böter eller ungdomstjänst.

Om kontaktskyldighet för unga inte kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde eller den unges

tidigare brottslighet kan det bli aktuellt att bestämma påföljden till ungdomsövervakning enligt 9 §.

Av 8 § framgår att kontaktskyldighet för unga kan användas som förstärkningspåföljd till ungdomsvård.

I paragrafens *tredje stycke* görs en hänvisning till socialtjänstlagen såvitt avser bestämmelser om verkställighet av kontaktskyldighet för unga.

Ungdomsvård med förstärkningspåföljd

8 §

I bestämmelsen, som tidigare återfanns i 3 §, anges att ungdomsvård kan förenas med en förstärkningspåföljd för att – såsom förutsätts enligt 3 § andra stycket – utgöra en tillräckligt ingripande påföljd.

I *första stycket* har brottslighetens art utgått ut lagtexten. Gällande detta hänvisas till kommentaren till 3 § andra stycket.

Vidare har som en ny förstärkningspåföljd till ungdomsvård i första stycket, andra punkten, angetts kontaktskyldighet för unga. Ungdomsvård kan sålunda förenas med kontaktskyldighet för unga mellan två och sex månader, om det behövs för att påföljden ska vara tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde eller den unges tidigare brottslighet. Ändringen behandlas i avsnitt 27.7.3.4.

Sedan tidigare har ungdomsvård kunnat kombineras med ungdomstjänst eller böter. Om det behövs en förstärkningspåföljd ska valet mellan ungdomstjänst och kontaktskyldighet för unga ske på samma sätt som gäller för dessa som självständiga påföljder. I *andra stycket* anges att kontaktskyldighet för unga ska väljas endast om det inte finns förutsättningar för ungdomstjänst. I likhet med ungdomstjänst ska kontaktskyldighet för unga dock ha försteg framför böter som förstärkningspåföljd, förutsatt att den inte är alltför ingripande.

Kontaktskyldighet för unga som förstärkningspåföljd kan bestämmas till mellan två och sex månader, på samma sätt som när den utgör en självständig påföljd. Vid bestämmande av kontaktskyldighetens längd ska innehållet i ungdomsvården beaktas, så att det sammantaget blir en proportionerlig påföljd.

Kontaktskyldighet för unga som förstärkningspåföljd är främst avsedd för det fall ett förslag till ungdomskontrakt endast inne-

fattar deltagande i något mindre omfattande program eller dylikt och det är tydligt att det behövs en förstärkningspåföljd för att göra ungdomsvården tillräckligt ingripande. I de fall ungdomskontraktet eller vårdplanen i sig innehåller ett omfattande kontaktmannaskap bör inte i första hand kontaktskyldighet för unga användas som förstärkningspåföljd, eftersom gränsdragningen mellan de olika inslagen då kan bli alltför otydlig.

Ungdomsövervakning

9 §

I bestämmelsen, som är ny, regleras förutsättningarna för att döma till den nya påföljden ungdomsövervakning. Motiveringen och den närmare beskrivningen av ungdomsövervakning återfinns i avsnitt 27.7.4 och 27.7.5.

I den för alla ungdomspåföljder generella 1 § anges för vilka åldersgrupper påföljden kan tillämpas.

I *första stycket* anges att rätten får döma till ungdomsövervakning om vare sig ungdomsvård, ungdomstjänst eller kontaktskyldighet för unga kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet. Ungdomsövervakning ska sålunda tillämpas i de fall inte någon av dessa ungdomspåföljder är tillräckligt ingripande. Vad gäller brottslighetens straffvärde som ensam faktor innebär det att ungdomsövervakning som en ungefärlig utgångspunkt kan komma i fråga om det fängelsestraff som skulle ha kunnat dömas ut – med beaktande av såväl billighetsskäl som ungdomsreduktionen – överstiger omkring sex månader (jfr kommentaren till 6 och 7 §§).

Med tillämpning av den ungdomsreduktion som ska göras enligt 29 kap. 7 § BrB innebär det – enligt den etablerade praxis som gäller vid tillämpningen av den regeln – att ungdomsövervakning som utgångspunkt bör tillämpas för brott med ett reducerat straffvärde överstigande omkring två och ett halvt år för en femtonåring, två år för en sextonåring och ett och ett halvt år för en sjuttonåring. Vid sådana straffvärden ska ungdomstjänst och kontaktskyldighet för unga i princip alltid vara uteslutna som påföljd. Huruvida ungdomsvård kan anses tillräckligt ingripande får däremot bedömas i varje fall för sig, beroende på dels hur ingripande de insatser är som föreskrivs i ungdomskontraktet och vårdplanen, dels om ungdomsvården kan kombineras med en förstärkningspåföljd (se 8 §).

Även då straffvärdet är lägre än vad som nu angetts kan situationen vara sådan att vare sig ungdomsvård, ungdomstjänst eller kontaktskyldighet för unga kan anses tillräckligt ingripande. Det kan då handla om att den unge tidigare gjort sig skyldig till brott. Ungdomsövervakning bör dock inte vara tillämplig i varje återfallssituation eftersom den i vissa fall skulle bli en alltför ingripande påföljd. Endast om det är fråga om ett flertal återfall och övriga alternativ bland ungdomspåföljderna måste anses i stort sett uttömda eller om det är fråga om återfall i allvarlig brottslighet (exempelvis rån eller grov misshandel) bör ungdomsvård, ungdomstjänst och kontaktskyldighet för unga i de flesta fall vara uteslutna på den grunden att de inte är tillräckligt ingripande.

Det torde sammantaget ofta handla om sådana fall där påföljden hitintills bestämts till exempelvis skyddstillsyn, villkorlig dom med samhällstjänst eller en kortare tids sluten ungdomsvård.

I första stycket anges vidare att rätten får bestämma tiden för ungdomsövervakning till lägst sex månader och högst ett år. Domstolen har endast att bestämma att den unge ska dömas till ungdomsövervakning och hur lång tid den ska fortgå, inom spannet sex månader till och med ett år.

I de fall det s.k. straffmättningsvärdet understiger sex månader – vilket främst torde bli aktuellt när inte endast straffvärdet utan även återfallssituationen motiverar ungdomsövervakning – bör tiden bestämmas till sex månader. Antalet månader ska därutöver bestämmas med beaktande av brottslighetens allvar. I de fall det s.k. straffmättningsvärdet överstiger ett års fängelse bör som utgångspunkt inte ungdomsövervakning – ens om den bestäms till ett år – anses tillräckligt ingripande. Att det fängelsestraff som hade bestämts i det enskilda fallet ska vara avgörande för påföljdens tillämpningsområde, innebär att det s.k. oreducerade straffvärdet – som anges ovan – kan vara olika högt för lagöverträdare i olika åldersgrupper och att tillämpningsområdet för ungdomsövervakning (såvitt avser brottslighetens straffvärde) blir högre ju yngre lagöverträdaren är.

I *andra stycket* anges att bestämmelser om verkställigheten av påföljden finns i lagen om verkställighet av ungdomsövervakning.

Den närmare utformningen av påföljden bestäms av Statens institutionsstyrelse såsom huvudman, i enlighet med vad som följer av verkställighetslagstiftningen. Valet av ungdomsövervakning behöver inte föregås av något förslag från socialnämnden eller SiS. Det ska inte göras någon behovsbedömning på det sätt som förutsetts för att bestämma påföljden till ungdomsvård. Till skillnad från

ungdomstjänst behöver det inte heller göras någon lämplighetsprovning. Avsikten är att ungdomsövervakning ska vara tillämpligt oberoende av den unges personliga förutsättningar – på samma sätt som i dag gäller för slutna ungdomsvård. I likhet med vad som gäller för slutna ungdomsvård är det helt avgörande för valet av ungdomsövervakning som påföljd, att brottslighetens straffvärde eller den tidigare brottsligheten påkallar en ingripande påföljd.

Som framgår av verkställighetsregleringen har SiS stora möjligheter att anpassa innehållet i påföljden utifrån den unges förutsättningar. Det finns därtill möjligheter att delvis driva igenom verkställigheten genom polishämtning. För det fall den unge genom sitt beteende omöjliggör verkställigheten eller om verkställigheten av andra skäl inte går att genomföra får det hanteras enligt vad som föreskrivs i 10 §, dvs. genom en talan om undanröjande och bestämmande av ny påföljd.

Bristande verkställighet av ungdomsvård, ungdomstjänst, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning

10 §

I bestämmelsen regleras vad som gäller om den unge i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne enligt någon av de särskilda ungdomspåföljderna ungdomsvård, ungdomstjänst, kontaktskyldighet för unga eller ungdomsövervakning. Vidare regleras vad som ska göras om bl.a. en dom på ungdomstjänst inte kan fullgöras inom skälig tid. I sådana situationer får rätten på talan av åklagare undanröja annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma ny påföljd för detta. Regleringen återfanns tidigare i 4 § och gällde då ungdomsvård och ungdomstjänst. Ändringarna motiveras i avsnitt 27.7.3.3 och 27.7.5.16.

Enligt *första stycket* kan påföljden undanröjas om den unge i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne. Det innebär att endast allvarlig misskötsamhet ska leda till en så ingripande åtgärd som undanröjande (jfr prop. 2005/06:165 s. 134).

En talan om undanröjande förutsätter att åklagare underrättas om den bristande verkställigheten. I 12 kap. 8 § SoL föreskrivs att socialnämnden har en sådan underrättelseskyldighet gällande ungdomsvård, ungdomstjänst eller kontaktskyldighet för unga. Vid kontaktskyldighet för unga bör det endast vid allvarlig misskötsamhet

bli fråga om ett undanröjande. I många fall bör den dömdes underlåtenhet att medverka kunna mötas med motiverande samtal och anpassning av innehåll och form på verkställigheten genom ändringar i verkställighetsplanen. Det bör primärt komma i fråga att undanröja påföljden endast om den dömden vid upprepade tillfällen vägrar att efterkomma skyldigheten att träffa kontaktpersonen eller utan godtagbara skäl vägrar att medverka i den verksamhet som påföljden innefattar. Det finns dock samtidigt en tydlig gräns när kontaktskyldighet för unga måste undanröjas, eftersom det är fråga om en straffrättslig påföljd och inte något som bygger på frivillighet.

Beträffande ungdomsövervakning anges i 34 § lagen (20:xx:xxx) om verkställighet av ungdomsövervakning att SiS har en undermåttsskyldighet. I sistnämnda bestämmelse anges särskilt under vilka förutsättningar en sådan underrättelse ska ske, se närmare i kommentaren till den bestämmelsen angående detta. En anmälan om bristande verkställighet ska bara ske om den unge inte medverkar vid de obligatoriska inslagen; upprättande av verkställighetsplan, drogförbud, sammanträffande med koordinatören och inskränkningar i rörelsefriheten. Även vad gäller ungdomsövervakning ska undanröjande endast ske om den unge i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne – och då alltså bara gällande de obligatoriska inslagen. Det kan gälla att den unge inte medverkar till att det kan upprättas någon meningsfull verkställighetsplan, vid upprepade tillfällen underlåter att komma till sammanträffanden med koordinatören eller flera gånger bryter mot de föreskrifter om inskränkningar i rörelsefriheten som angetts i verkställighetsplanen.

I stället för att föra en talan om undanröjande av en ungdomspåföljd på den grunden att den unge underlåter att göra vad som ankommer honom eller henne har åklagaren, som föreskrivs i 30 b § LUL, en möjlighet att besluta om varning, om det bedöms vara en tillräcklig åtgärd.

Enligt *andra stycket* kan sedan tidigare en ungdomstjänst undanröjas om den av andra orsaker än den unges bristande medverkan inte kan fullgöras inom skälig tid. Enligt den nya lydelsen finns samma möjlighet att undanröja kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning. Eftersom påföljderna ska anpassas till den unges personliga förutsättningar bör det mycket sällan kunna bli aktuellt att undanröja kontaktskyldighet för unga eller ungdomsövervakning på denna grund. Det kan ske i undantagsfall och gälla mycket speciella omständigheter knutna till den unges person men som

inte har att göra med medveten bristande medverkan vid verkställigheten.

Enligt ett nytt *tredje stycke* får rätten bestämma en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten om mer än en påföljd undanröjs. Ändringen behandlas i avsnitt 28.5. I vissa fall kan det förekomma att det samtidigt förs två (eller i undantagsfall möjligen fler) olika talan om undanröjande av ungdomspåföljder mot samma person. Enligt en ny bestämmelse i 38 kap. 3 § kan ett mål om undanröjande av en ungdomspåföljd tas upp av en domstol på den grunden att det redan pågår ett annat sådant mål mot den unge vid den domstolen. Genom denna bestämmelse kan domstolen – om den hanterar flera mål om undanröjande av olika ungdomspåföljder mot samma person – ersätta dessa med en gemensam påföljd. Den nya påföljden bör i första hand vara en ny ungdomspåföljd. Om övriga förutsättningar är uppfyllda kan det också bli fråga om annan påföljd än en ungdomspåföljd. Ett undanröjande enligt denna paragraf innebär inte att den straffrättsliga reaktionen kan efterges. Med beaktande av vad den dömde undergått till följd av de undanröjda påföljderna (se fjärde stycket) ska det bestämmas en ny påföljd som är tillräckligt ingripande för den samlade brottsligheten.

Det tidigare tredje stycket i 4 § har blivit ett nytt *fjärde stycke*. Det har ändrats som en konsekvens av att det enligt tredje stycket är möjligt att behandla fler än en påföljd vid ett undanröjande.

Sluten ungdomsvård

11 §

I bestämmelsen, som tidigare återfanns i 5 §, regleras förutsättningarna för att döma till sluten ungdomsvård. Bestämmelsen har ändrats i vissa avseenden, vilket behandlas i avsnitt 23.2.6 och 26.2.2.

I den nya lydelsen anges inte längre vilken åldersgrupp lagöverträdaren ska tillhöra för att kunna dömas till sluten ungdomsvård. Detta regleras istället i den för hela kapitlet gemensamma bestämmelsen i 1 §.

Enligt den tidigare lydelsen skulle påföljden bestämmas till sluten ungdomsvård under viss tid, om någon begått brott innan han eller hon fyllt 18 år och rätten med tillämpning av 30 kap. fann att påföljden borde bestämmas till fängelse. Genom att det tidigare föreskrevs i 30 kap. 5 § att rätten endast fick döma den som begått brott innan han eller hon fyllt 18 år till fängelse om det förelåg

synnerliga skäl, förutsattes det att sådana skäl förelåg även för att kunna döma till sluten ungdomsvård. I de fall det förelåg synnerliga skäl skulle sålunda påföljden som huvudregel bestämmas till sluten ungdomsvård i stället för fängelse.

Med anledning av de ändringar som görs i bl.a. 30 och 31 kap., varvid de särskilda icke frihetsberövande påföljderna för vuxna lagöverträdare avskaffas och det i stället ges möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt, har den särskilda regleringen i 30 kap. 5 § ändrats. Där anges i stället att påföljden ska bestämmas till en ungdomspåföljd enligt detta kapitel, om lagöverträdaren var under 18 år vid tidpunkten för brottet. Med anledning av fängelsestraffets förändrade ställning i påföljdssystemet, anknys enligt den nya lydelsen av denna bestämmelse inte längre förutsättningarna för sluten ungdomsvård till att fängelse hade kunnat dömas ut. I stället anges i *första stycket* att rätten får döma till sluten ungdomsvård under viss tid om det finns synnerliga skäl med hänsyn till brottslighetens straffvärde eller den unges tidigare brottslighet. Genom den nya lydelsen upprätthålls således kravet på synnerliga skäl, dock att det anges uttryckligen i kapitlet om de särskilda ungdomspåföljderna. Någon ändring i sak i vad som enligt praxis anses utgöra synnerliga skäl är inte åsyftad genom ändringen. I första hand kan ett mycket högt straffvärde innebära att det föreligger synnerliga skäl för en frihetsberövande påföljd. Även den unges tidigare brottslighet kan dock i vissa fall tillmätas betydelse, särskilt om det är fråga om återfall i förhållandevis allvarlig brottslighet. Enligt den nya utformningen av 30 och 31 kap. ska inte längre brottslighetens art beaktas vid påföljdsvalet. Att denna bedömningsgrund har utmönstrats innebär att den heller inte ska vägas in vid bedömningen om det finns synnerliga skäl för sluten ungdomsvård (jfr kommentaren till 3 §).

Enligt den tidigare lydelsen – där förutsättningarna för sluten ungdomsvård var kopplade till förutsättningarna för fängelse – blev förbudet i (dåvarande) 30 kap. 6 § att döma den som begått ett brott under påverkan av allvarlig psykisk störning tillämpligt även gällande sluten ungdomsvård. Någon sådan koppling till fängelseförbudet finns inte med den nya lydelsen.⁸

I de fall det visserligen finns synnerliga skäl för en frihetsberövande påföljd kan – som anges i kommentaren till 9 § – påföljden

---

⁸ Det förutsätts att förslagen i Psykiatrilagsutredningens betänkande Psykiatrin och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd (SOU 2012:17) genomförs. Annars måste kompletteringar utarbetas i detta avseende.

bestämmas till ungdomsövervakning om straffvärdet inte är för högt. Behovet av att döma ut sluten ungdomsvård på kortare tider (främst när de inte överstiger 3–4 månader) minskar därigenom. Om den unge missköter verkställigheten och det blir aktuellt att undanröja ungdomsövervakningen enligt vad som föreskrivs i 10 §, torde det emellertid ofta komma i fråga att döma ut en kortare tid sluten ungdomsvård.

Tidigare angavs i bestämmelsen att rätten inte skulle bestämma påföljden till sluten ungdomsvård i stället för fängelse om, med hänsyn till den tilltalades ålder vid lagföringen eller annan omständighet, det fanns särskilda skäl däremot. Med särskilda skäl åsyftades bl.a. att det förflutit lång tid mellan brottet och lagföringen och att den tilltalade inte skulle passa in åldersmässigt på ett särskilt ungdomshem.⁹ Denna situation regleras nu gemensamt för alla ungdomspåföljder i 1 § andra stycket. Om den tilltalade ska lagföras för omfattande brottslighet som begåtts såväl före som efter 18 års ålder kunde enligt den tidigare lydelsen det utgöra särskilda skäl att välja fängelse som påföljd. Det anfördes i förarbetena att sluten ungdomsvård inte borde komma i fråga om huvuddelen av brottsligheten begåtts efter 18 års ålder.¹⁰ Numera anges alltså i den för alla ungdomspåföljder gemensamma regeln i 1 § att påföljden ska bestämmas till fängelse om den tilltalade vid tidpunkten för domen är över 18 år och det skulle vara olämpligt att bestämma påföljden till en ungdomspåföljd. Som anges i kommentaren till 1 § är en situation där det kan vara olämpligt med en ungdomspåföljd då den unge lagförs för brottslighet som begåtts såväl före som efter 18 års ålder och huvuddelen av brottsligheten begåtts efter det att den unge fyllt 18 år. Någon ändring i detta avseende är därför inte åsyftad.

I *andra stycket* föreskrivs att rätten får bestämma tiden för sluten ungdomsvård till lägst 14 dagar och högst fyra år. Någon ändring har inte gjorts av detta stycke. Vad gäller bestämmande av tiden för sluten ungdomsvård angavs i förarbetena till den reform då påföljden infördes, att utgångspunkten ska vara den bedömning rätten gjort när den funnit att påföljden bör bestämmas till fängelse av viss längd.¹¹ Detta innebär, enligt vad regeringen då anförde, att rätten ska ha tagit hänsyn till samtliga bestämmelser som är relevanta vid bestämmandet av ett fängelsestraffs längd och att det härutöver ska

---

⁹ Prop. 1997/98:96 s.195.

¹⁰ A. prop. s. 195.

¹¹ A. prop. s. 195 f.

beaktas att den som döms till sluten ungdomsvård inte blir föremål för villkorlig frigivning.

Att den formella kopplingen mellan förutsättningarna för att döma till sluten ungdomsvård och förutsättningarna för att döma till fängelse har tagits bort, vilket berörs ovan, innebär inte något ändrat synsätt vad gäller bestämmandet av tiden för sluten ungdomsvård. Tiden för sluten ungdomsvård ska sålunda bestämmas med utgångspunkt i straffvärdet – mätt i antalet månader fängelse – och med beaktande av förekomsten av eventuella billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § och med tillämpning av ungdomsreduktionen i 29 kap. 7 §. Att det ska gälla även framöver förtydligas i den nya lydelsen av 30 kap. 5 §, där det anges att bestämmelserna i 29 kap. om straffmätning ska tillämpas även om påföljden bestäms enligt 32 kap.

För att det faktiska frihetsberövandet inte ska bli längre än vad det skulle ha blivit vid en dom på fängelse, ska det – såsom gällt hittills – beaktas att den som döms till sluten ungdomsvård inte blir föremål för villkorlig frigivning.

Om rätten finner att straffvärdet avseende den aktuella brottsligheten är så högt att tiden för frihetsberövandet inte kan bestämmas till fyra år eller kortare tid utgör denna omständighet skäl enligt *första stycket* mot att välja sluten ungdomsvård och i stället välja fängelse. Det angavs i den tidigare lydelsen av bestämmelsen att detta kunde utgöra särskilda skäl att välja fängelse i stället för sluten ungdomsvård.¹² Enligt den nya lydelsen (andra meningen i första stycket) får påföljden bestämmas till fängelse om sluten ungdomsvård inte är tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde. Någon ändring i förhållande till tidigare för sådana situationer är inte åsyftad. Denna fråga behandlas i avsnitt 26.2.2.

Ny påföljdsbestämning efter tidigare ungdomspåföljd

I 12–16 §§ finns bestämmelser om ny påföljdsbestämning efter en tidigare dom till en ungdomspåföljd. Regleringen ger enligt 13–15 §§ vissa möjligheter att antingen låta en tidigare dom omfatta tillkommande brottslighet eller att undanröja tidigare utdömd påföljd och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. Bestämmelserna har sin förebild i vad som tidigare gällt – och delvis fortfarande – gäller för vuxna lagöverträdare enligt 34 kap. Några sådana möjligheter har dock inte tidigare funnits beträffande

¹² A. prop. s. 196.

andra ungdomspåföljder än slutna ungdomsvård. Förordnande beträffande en tidigare utdömd ungdomspåföljd kan bara beslutas enligt de särskilda förutsättningar som anges i bestämmelserna i 32 kap. I 16 § regleras hur ändrade förhållanden efter en tidigare utdömd påföljd ska hanteras i vissa fall.

Bestämmelserna motiveras i kapitel 28.

12 §

Paragrafen är ny. Den behandlas i avsnitt 28.1–28.3.

I bestämmelsen anges grundregeln vid ny påföljdsbestämning efter en tidigare ungdomspåföljd. Har den som dömts till en ungdomspåföljd enligt 3–9 eller 11 §§ (dvs. ungdomsvård, ungdomstjänst, kontaktskyldighet för unga, ungdomsvård med förstärkningspåföljd, ungdomsövervakning eller slutna ungdomsvård) begått annat brott innan ungdomspåföljden helt har verkställts, ska som huvudregel rätten bestämma en ny påföljd för den tillkommande brottsligheten. Detta gäller oavsett om det tillkommande brottet skett innan den tidigare domen (nyupptäckt brottslighet) eller efter domen men innan den är helt verkställd (ny brottslighet).

Förutsättningarna för ett förordnande gällande en tidigare utdömd ungdomspåföljd – dvs. att göra något annat än att döma särskilt till en ny påföljd – anges i 13–15 §§.

13 §

Paragrafen är ny. Den behandlas i avsnitt 28.1–28.3.

I paragrafen anges att rätten under vissa förutsättningar får frångå huvudregeln att döma ut en ny påföljd när någon begått ett brott innan en tidigare utdömd ungdomspåföljd enligt 3–9 eller 11 § är helt verkställd och vilka förordnanden som rätten då kan besluta om.

Enligt *första punkten* kan rätten (under de närmare förutsättningar som anges i 14 §) besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse även det brott som är föremål för åtal i en senare process.

Enligt *andra punkten* kan rätten (under de närmare förutsättningar som anges i 15 §) undanröja den tidigare utdömda påföljden och döma till en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. I andra punkten anges som en grundläggande förutsättning att den tidigare utdömda påföljden (som ska bli föremål för undanröjande) måste ha vunnit laga kraft.

14 §

Paragrafen är ny. Den behandlas i avsnitt 28.1–28.2. I paragrafen regleras förutsättningarna för att, i stället för att bestämma ny påföljd för brottslighet som är föremål för prövning i en senare process (tillkommande brottslighet), besluta att en tidigare utdömd ungdomspåföljd ska avse också den brottsligheten (s.k. konsumtionsdom). Hitintills har det enligt 34 kap. 1 och 7 §§ funnits möjlighet att besluta att en tidigare utdömd sluten ungdomsvård ska avse även ett tillkommande brott. Hanteringen av tidigare utdömd sluten ungdomsvård regleras genom ändringen i stället tillsammans med de övriga ungdomspåföljderna enligt denna bestämmelse.

En första grundläggande förutsättning för att paragrafen ska vara tillämplig är att den tilltalade tidigare dömts till ungdomsvård, ungdomstjänst, kontaktskyldighet för unga, ungdomsövervakning eller sluten ungdomsvård. En ytterligare förutsättning är att det tillkommande brottet begåtts innan den tidigare utdömda påföljden var helt verkställd. Detta följer av att denna bestämmelse och 13 § anger ett undantag från den huvudregel som föreskrivs i 12 § gällande brott som begåtts innan en tidigare utdömd ungdomspåföljd helt är verkställd.

Vid vilken tidpunkt den tidigare påföljden har verkställts fullt ut beror på vilken påföljden är och även omständigheterna i det enskilda fallet. I vissa fall är det uppenbart för rätten att brottet begåtts innan den tidigare påföljden var helt verkställd. Så är fallet om det är fråga om nyupptäckt brottslighet. Det gäller även i de fall återfallet skett mycket kort tid efter den tidigare domen och i de flesta fall när den tidigare utdömda påföljden var kontaktskyldighet för unga, ungdomsövervakning eller sluten ungdomsvård – som alla till sin natur är angivna i verkställighetstid. I andra fall får uppgift om verkställighetens slutpunkt inhämtas från socialnämnden (lämpligen genom att informationen om pågående och avslutad verkställighet lämnas i yttranden enligt 11 § LUL) eller på annat sätt föras in i processen.

Ett tillkommande brott (dvs. ett brott som behandlas i den senare processen) får enligt bestämmelsen omfattas av en tidigare utdömd ungdomspåföljd, om brottet i jämförelse med det eller de brott som omfattas av den ursprungliga domen med hänsyn till påföljden *är utan nämnvärd betydelse*. En jämförelse ska göras mellan straffvärdet för det tillkommande brottet och för den först lagförda brottsligheten.

Med utgångspunkt i straffvärdet för det tillkommande brottet ska alltså en bedömning göras av vilket genomslag brottet hade fått om påföljden hade bestämts gemensamt för den samlade brottsligheten, dvs. såväl det tillkommande brottet som den brottslighet som prövades i det tidigare målet. Det tillkommande brottet är utan nämnvärd betydelse om påföljden i den första processen hade blivit lika ingripande eller endast obetydligt mer ingripande även om det tillkommande brottet hade ingått i bedömningen av det samlade straffvärdet. Av betydelse är då vilken påföljd som tidigare dömts ut och hur högt straffvärdet var i det fallet.

Bedömningen torde vara lättast att göra om det är fråga om kvantitativt mätbara påföljder. Om den tidigare utdömda påföljden var en längre tids sluten ungdomsvård kan det tillkommande brottet anses vara utan nämnvärd betydelse om straffvärdet endast motiverar någon ytterligare månads sluten ungdomsvård. Om den först utdömda påföljden däremot var en kortare tids sluten ungdomsvård kan inte det tillkommande brottet anses vara utan nämnvärd betydelse om straffvärdet motsvarar ytterligare någon månad. På samma sätt kan en tidigare utdömd ungdomstjänst avse även ett tillkommande brott i de fall ett stort antal timmar möjligen hade blivit något fler om det tillkommande brottet hade behandlats i samma process som den ursprungliga brottsligheten, men inte om ett litet antal timmar relativt sett hade ökat betydligt om det tillkommande brottet hade behandlats vid samma tillfälle. På motsvarande sätt bör bedömningen göras om den först utdömda påföljden var kontaktskyldighet för unga eller ungdomsövervakning.

Om den tidigare påföljden var ungdomsvård kan inte bedömningen göras på samma sätt, dvs. utifrån något kvantitativt mått. Avgörande bör i stället vara om det framstår som sannolikt att den tidigare utdömda ungdomsvården hade ansetts tillräckligt ingripande även om det tillkommande brottet hade ingått i bedömningen.

Det görs i bestämmelsen inte någon uttrycklig åtskillnad mellan brott som begåtts innan den tidigare domen (nyupptäckt brottslighet) och brott som skett efter domen men innan den var helt verkställd (ny brottslighet). Det ska dock vid tillämpningen beaktas att straffvärdet för den samlade brottsligheten skulle ha bestämts enligt principen om mängdreduktion endast om det tillkommande brottet var nyupptäckt (se kommentaren till 29 kap. 1 a § och 30 kap. 5 §). Huruvida det tillkommande brottet vid jämförelsen är utan nämnvärd betydelse, påverkas väsentligt om principen om mängdreduktion ska tillämpas eller om det blir fråga om kumulation.

Möjligheten att meddela konsumtionsdom är sålunda mer begränsad vid ny brottslighet jämfört med vid nyupptäckt. Endast i de fall den nya brottsligheten har ett så lågt straffvärde – med beaktande av eventuella billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § och med tillämpning av ungdomsreduktionen enligt 29 kap. 7 § – att det endast obetydligt hade kunnat påverka den tidigare påföljdsbestämningen bör bestämmelsen kunna tillämpas i sådana situationer. Möjligheten att meddela konsumtionsdom vid ny brottslighet är i första hand avsedd att tillämpas i syfte att undvika att döma ut ett lågt bötesstraff när den tilltalade redan verkställer en ingripande ungdomspåföljd.

Enligt paragrafen kan en tidigare utdömd ungdomspåföljd även avse ett tillkommande brott *om det annars finns särskilda skäl*. Det förutsätts då inte att det tillkommande brottet är så ringa att det i jämförelse med det förra med hänsyn till påföljden är utan nämnvärd betydelse. Att det ska föreligga särskilda skäl innebär att det måste föreligga speciella omständigheter knutna till den unges person och den redan utdömda påföljden som motiverar en konsumtionsdom. Regleringen är tänkt att användas i undantagsfall. Exempelvis kan situationen vara sådan att en ytterligare påföljd för det tillkommande brottet skulle riskera att spoliera en redan pågående verkställighet av en ingripande påföljd. I de fall den unge verkställer en omfattande ungdomsvård kan det exempelvis i vissa fall finnas starka skäl – för att inte inverka menligt på verkställigheten – att låta den tidigare utdömda ungdomsvården även omfatta det tillkommande brottet. Ett annat fall kan vara att den unge avtjänar en lång tids slutna ungdomsvård och efter att ha fyllt 18 år gör sig skyldig till ett nytt brott under verkställigheten, varvid ett kortare ovillkorligt fängelsestraff skulle allvarligt riskera att spoliera utslussningsarbetet efter den slutna ungdomsvården.

Förhållandet mellan det tillkommande och tidigare brottets straffvärde saknar inte betydelse vid bedömningen av om det finns särskilda skäl för konsumtionsdom, även om det inte i dessa situationer förutsätts att det tillkommande brottet ska anses vara utan nämnvärd betydelse. Det kan knappast anses föreligga särskilda skäl för en konsumtionsdom i de fall det tillkommande brottet är så pass allvarligt att det hade varit motiverat med en betydligt mer ingripande påföljd, om brottsligheten hade bedömts i ett sammanhang. Även i dessa fall har det betydelse för möjligheterna att meddela konsumtionsdom om det tillkommande brottet är nyupptäckt eller nytt, eftersom principen om mängdreduktion bara ska tillämpas i det förra fallet.

Om ett nyupptäckt brott inte kan omfattas av den tidigare utdömda påföljden på någon av de två ovan angivna grunderna (och det inte heller finns förutsättningar att undanröja den utdömda påföljden enligt 15 §) ska enligt huvudregeln i 12 § en ny påföljd dömas ut för det nyupptäckta brottet. Därvid ska regleringen i 29 kap. 1 a § beaktas, vilken innebär att den tidigare utdömda påföljden tillsammans med den påföljd som döms ut för den nyupptäckta brottsligheten inte tillsammans blir mer ingripande än vad som hade dömts ut för den samlade brottsligheten om samtliga brott hade prövats i en rättegång.

Om ett nytt brott inte kan omfattas av den tidigare utdömda påföljden (och det inte heller finns förutsättningar att undanröja den först utdömda påföljden enligt 15 §) ska enligt huvudregeln i 12 § en ny påföljd dömas ut för det nya brottet eller brottsligheten. Därvid ska beaktas att den nya brottsligheten utgör återfall i brott.

15 §

Paragrafen är ny. Den behandlas i avsnitt 28.1 och 28.3.

Genom bestämmelsen ges rätten möjlighet att under vissa förutsättningar undanröja en tidigare ungdomspåföljd i en process angående annan brottslighet och då döma till en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. Hittills har den möjligheten funnits enligt 34 kap. 1 och 7 §§ beträffande slutna ungdomsvård. Bestämmelsen i denna paragraf omfattar slutna ungdomsvård och alla övriga ungdomspåföljder utom varningsstraff.

En första förutsättning för undanröjande är att den tilltalade tidigare dömts till ungdomsvård, ungdomstjänst, kontaktskyldighet för unga, ungdomsövervakning eller slutna ungdomsvård. En andra förutsättning är att det tillkommande brottet begåtts innan den tidigare utdömda påföljden var helt verkställd. Detta följer av att denna bestämmelse och 13 § anger ett undantag från den huvudregel som föreskrivs i 12 § gällande brott som begåtts innan en tidigare utdömd ungdomspåföljd helt är verkställd.

Att den tidigare utdömda påföljden undanröjs innebär inte att den efterges utan i stället att den ersätts med en gemensam påföljd. Den gemensamma påföljden måste därför utgöra en tillräckligt ingripande reaktion för både brottsligheten i den tidigare lagföringen och i den senare, något som utvecklas närmare i kommentaren till tredje stycket.

Av regleringen i 13 § andra punkten följer att den tidigare domen måste ha vunnit laga kraft för att påföljden ska kunna bli föremål för undanröjande.

I *första stycket* anges att beslut om undanröjande endast får meddelas om det finns särskilda skäl. Att det ska föreligga särskilda skäl markerar att det endast bör vara i undantagssituationer, kopplade till den tilltalades person och den tidigare påföljden, som en tidigare utdömd påföljd undanröjs. Det torde i normala fall vara mer pedagogiskt och tydligt för den unge lagöverträdaren om varje brott leder till en särskild påföljd som måste verkställas fullt ut. Om det är möjligt och inte inverkar direkt menligt på verkställigheten av en mer ingripande påföljd att verkställa en tidigare utdömd påföljd och en ny parallellt – eller efter varandra – bör det därför inte anses föreligga särskilda skäl att undanröja den tidigare utdömda påföljden.

Det är praktiska överväganden som ska kunna motivera ett undanröjande. Det får sålunda inte beslutas om ett undanröjande för att åstadkomma en mer skärpt reaktion på att den unge återfallit i brott.

En situation där det kan anses föreligga särskilda skäl att undanröja den tidigare utdömda påföljden är då det redan pågår en process enligt 10 § om undanröjande av en tidigare utdömd påföljd pga. den unges misskötsamhet eller pga. att den tidigare påföljden av andra skäl inte går att verkställa. Om den unge blir åtalad för tillkommande brottslighet bör frågan om undanröjande istället kunna hanteras i den nya brottmålsprocessen. Om den tidigare påföljden undanröjs faller frågan om undanröjande pga. misskötsamhet och det målet kan sålunda avskrivas.

Det förutsätts dock inte att det redan har initierats eller förs en talan om undanröjande enligt 10 § för att ett undanröjande ska kunna göras i ett nytt brottmål. Om exempelvis den unge dömts till ungdomstjänst och därefter åtalas för tillkommande brottslighet och det i den nya processen framkommer att den unges personliga förhållanden är sådana att ungdomstjänsten inte kan antas bli verkställd – exempelvis pga. att ett omfattande drogmissbruk – bör den i vissa fall kunna undanröjas och ersättas med en annan ungdomspåföljd. Om den unge döms till exempelvis ungdomstjänst och därefter lagförs för en omfattande brottslighet som leder till en längre slutna ungdomsvård, kan det antas att ungdomstjänsten inte kommer att fullgöras inom skälig tid. Även då kan särskilda skäl anses föreligga.

Även i andra fall då det framstår som uppenbart lämpligare att undanröja den tidigare utdömda påföljden och döma ut en gemensam påföljd, bör det anses föreligga särskilda skäl. Om exempelvis den unge först döms till ungdomstjänst och därefter lagförs för allvarlig brottslighet som föranleder en omfattande ungdomsvård, kan det i vissa fall antas vara mer verkningfullt om den unge helt kan ägna sig åt vårdåtgärderna. Det kan då vara lämpligt att ungdomsvården även omfattar den tidigare lagförda brottsligheten.

I första stycket anges också att ett undanröjande endast får ske om detta beslutas innan den tidigare utdömda påföljden helt har verkställts. Eftersom de särskilda skälen ska vara kopplade till praktiska frågor gällande verkställigheten, kan det i praktiken bara finnas skäl att undanröja påföljder som inte är helt verkställda vid målets avgörande. Domstolen måste sålunda ha kännedom om att inte påföljden är helt verkställd för att ett beslut om undanröjande ska kunna meddelas. Vad gäller frågan om när påföljden är helt verkställd hänvisas till vad som sägs ovan i kommentaren till 14 § andra stycket.

I *andra stycket* anges att annat än en ungdomspåföljd får dömas ut endast om den tidigare påföljden var sluten ungdomsvård. Enligt huvudregeln kan sålunda, efter ett undanröjande av en ungdomspåföljd, endast en ny ungdomspåföljd dömas ut för den samlade brottsligheten. Det föreligger inte något hinder mot att döma ut en gemensam ungdomspåföljd av samma slag som den som undanröjs. I praktiken torde det bara kunna komma i fråga att döma ut en påföljd av samma slag efter ett undanröjande i de fall en ungdomsvård ersätts med en på annat sätt utformad ungdomsvård.

Att endast en ungdomspåföljd kan dömas ut som påföljd för den samlade brottsligheten begränsar möjligheterna att undanröja till de fall där den tilltalades ålder och övriga förutsättningar gör en ungdomspåföljd tillämplig för brottsligheten som behandlas i den nya processen.

Möjligheterna till undanröjande är dock mer vida om den tidigare utdömda påföljden är sluten ungdomsvård. I sådana fall kan efter ett undanröjande även annat än en ungdomspåföljd dömas ut, dvs. villkorligt eller ovillkorligt fängelse. Detta överensstämmer med vad som hittills gällt enligt 34 kap. 7 §. Regleringen möjliggör formellt att en tidigare utdömd sluten ungdomsvård undanröjs och att det döms ut en annan ungdomspåföljd för den samlade brottsligheten. Eftersom påföljden för den samlade brottsligheten måste vara tillräckligt ingripande med hänsyn till straffvärde och återfall, torde det knappast bli aktuellt att undanröja en sluten ungdoms-

vård och i stället döma ut en annan ungdomspåföljd. Däremot kan det bli aktuellt att undanröjda en slutna ungdomsvård och döma ut ett fängelsestraff för den samlade brottsligheten. En sådan situation är när den unge först döms till slutna ungdomsvård. Innan påföljden är helt verkställd återfaller den unge – som då fyllt 18 år – i allvarlig brottslighet varvid ett längre ovillkorligt fängelsestraff ska dömas ut. I sådana fall kan det vara uppenbart olämpligt att först verkställa den slutna ungdomsvården – eftersom de utslussningsåtgärder som normalt ska vidtas skulle spolieras om den unge omedelbart därefter skulle avtjäna ett fängelsestraff. I den situationen kan det vara lämpligare att undanröja den slutna ungdomsvården och döma ut ett fängelsestraff för den samlade brottsligheten. Om påföljden ska bestämmas till villkorligt fängelse med kontraktsvård – vilket ju kan ske även vid allvarlig brottslighet och i flagranta återfallssituationer – kan riskerna för att verkställigheten av slutna ungdomsvård inverkar menligt på vården innebära att det finns särskilda skäl för ett undanröjande.

I *tredje stycket* anges att det i skälig utsträckning ska tas hänsyn till vad den dömda verkställt med anledning av den ursprungligen utdömda påföljden, när påföljden för den gemensamma brottsligheten bestäms. Eftersom ett undanröjande inte innebär en eftergift av reaktionen för det först lagförda brottet, måste den gemensamma påföljden vara tillräckligt ingripande med hänsyn till straffvärdet av den samlade brottslighet som den avser. Det har i det sammanhanget betydelse om det är fråga om nyupptäckt eller ny brottslighet som behandlas i den andra processen. Om det är fråga om nyupptäckt brottslighet ska det samlade straffvärdet bestämmas som om det hade bedömts vid ett tillfälle, dvs. med tillämpning av principen om mängdreduktion (se 29 kap. 1 a § och kommentaren till den bestämmelsen).

I de fall den gemensamma påföljden bestäms till ungdomsvård får det – som alltid annars – göras en övergripande bedömning av om de föreslagna åtgärderna är tillräckligt ingripande. Om den unge tidigare misskött en ungdomstjänst och den ska undanröjas, kan ungdomsvården för den samlade brottsligheten förenas med kontaktskyldighet för unga om det behövs för att den ska vara tillräckligt ingripande. Om den nya påföljden ska bestämmas till kontaktskyldighet för unga kan antalet månader anpassas till att avse även den tidigare lagförda brottsligheten. I de fall en slutna ungdomsvård undanröjs och ersätts av ett gemensamt fängelsestraff kan antalet månader slutna ungdomsvård som undanröjs ersättas med

ett antal fängelsemånader. Det bör dock i sammanhanget beaktas att tiden för sluten ungdomsvård bestäms med hänsyn till att det inte sker någon villkorlig frigivning.

Som anges i bestämmelsen ska det dock i skälig utsträckning tas hänsyn till vad den dömde verkställt av den tidigare domen. Om exempelvis en tidigare ungdomstjänst undanröjs och påföljden för den samlade brottsligheten bestäms till ungdomsvård, ska det vid bedömningen av om det behövs en förstärkningspåföljd beaktas om ett antal av ungdomstjänststimmarna har utförts. I de fall det är en sluten ungdomsvård som undanröjs ska beaktas hur många dagar som avtjänats om påföljden för den samlade brottsligheten bestäms till fängelse. Hänsyn måste dock tas till att det inte sker någon villkorlig frigivning från sluten ungdomsvård, något som rätten beaktat när tiden för den ungdomspåföljden bestämdes.

Ändrade förhållanden m.m.

16 §

Paragrafen är ny. Den behandlas i avsnitt 28.4.

I paragrafen regleras hur ändrade förhållanden och liknande efter en dom till en ungdomspåföljd kan påkalla en ändring av en tidigare påföljdsbestämning. Gällande sluten ungdomsvård har det tidigare funnits en motsvarande regel i 34 kap. 10 §.

I *första stycket* regleras hur en s.k. konsumtionsdom som meddelats med stöd av 13 § ska hanteras om den ursprungliga domen ändras av högre rätt. Det anges i bestämmelsen att frågan om påföljd för den tillkommande brottsligheten, efter anmälan av åklagare, ska prövas på nytt av domstol. Domstolen måste sålunda i sådana fall på nytt pröva frågan om påföljd för den brottslighet som tidigare bedömdes kunna omfattas av en tidigare utdömd påföljd. Detta gäller oavsett vilken ungdomspåföljd som hade dömts ut i den första processen.

I paragrafens *andra stycke* – som endast avser sluten ungdomsvård – görs en hänvisning till 34 kap. 11 § första stycket andra punkten samt andra stycket. Vad som sägs i de bestämmelserna beträffande fängelse ska tillämpas på motsvarande sätt gällande sluten ungdomsvård. Vad gäller tillämpningen hänvisas till kommentaren till 34 kap. 11 § första och andra stycket.

33 kap.

6 §

Paragrafen är ändrad. Den reglerar tillgodoräknande av tid som den tilltalade varit frihetsberövad enligt 19 a § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. (dvs. anhållande, häktning eller intagen på enhet för rättspsykiatrisk undersökning). Ändringarna behandlas i avsnitt 9.5.13 och 28.2.

I *första stycket* har förtydligats att stycket avser fängelsestraff som inte är villkorliga. Detta är en följd av att det införs en möjlighet att besluta att fängelsestraff ska vara villkorliga. Det förhållandet att den som döms till villkorligt fängelse har varit frihetsberövad med anledning av brottslighet som prövas i domen, kan i stället enligt 31 kap. 5 § beaktas genom valet av tilläggsstraff till det villkorliga fängelsestraffet. Vidare har hänvisningen till 34 kap. 1 § 1 ändrats till 34 kap. 2 § 1 och 32 kap. 13 § 1. Detta är en följd av dels att 34 kap. BrB har omstrukturerats, dels att bestämmelserna om att slutna ungdomsvård ska omfatta ytterligare brottslighet har flyttats till 32 kap. 13 § 1.

Hittillsvarande *andra stycket* har utgått som en följd av att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet.

Det nya *andra stycket*, som ersätter vad som hittills varit tredje stycket, behandlar möjligheten att besluta att en påföljd ska anses verkställd genom att den dömde varit berövad friheten före domen. Bestämmelsen har ändrats genom att kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning lagts till bland de påföljder som kan anses verkställda genom frihetsberövandet. Motsvarande ordning finns sedan tidigare för böter och ungdomstjänst. Regeln är fakultativ för domstolen.¹³ I vilken omfattning ett tillgodoräknande ska ske får bestämmas i rättstillämpningen. Frågan har prövats i NJA 1989 s. 12 gällande dagsböter och i NJA 2007 s. 636 gällande ungdomstjänst.

I likhet med vad som gäller för ungdomstjänst kan ett tillgodoräknande även ske om kontaktskyldighet för unga döms ut i förening med ungdomsvård. Döms den unge till ungdomsvård kan dock i vissa fall istället ett frihetsberövande som föregått domen utgöra skäl för att inte förena ungdomsvården med en förstärkningspåföljd.

---

¹³ Se prop. 2005/06:165 s. 136.

34 kap.

Kapitlet är till stora delar omskrivet. Det har hittills innehållit bestämmelser om sammanträffande av brott och förändring av påföljd såvitt avser samtliga påföljdstyper utom böter och vissa ungdomspåföljder. Förslaget till ny reglering innebär att kapitlet endast innehåller bestämmelser om ny påföljdsbestämning när den tilltalade tidigare dömts till fängelse (antingen villkorligt eller ovillkorligt). Bestämmelser om ny påföljdsbestämning efter en tidigare ungdomspåföljd finns i 32 kap.

Kapitelrubriken har ändrats till Ny påföljdsbestämning efter tidigare dom på fängelse. I 1–3 §§ finns allmänna bestämmelser om ny påföljdsbestämning efter tidigare dom på fängelse, oavsett om fängelsestraffet dömts ut villkorligt eller ovillkorligt. I 4–5 §§ finns särskilda bestämmelser om ny påföljdsbestämning när den tidigare påföljden är ovillkorligt fängelse. Dessa bestämmelser gäller oavsett om det ovillkorliga fängelsestraffet är på viss tid eller på livstid. I 6–9 §§ finns särskilda bestämmelser om ny påföljdsbestämning när den tidigare påföljden är villkorligt fängelse. I 10 § regleras avräkning av tidigare verkställighet vid förändring av en påföljd som den dömde till viss del har verkställt. Slutligen finns i 11–12 §§ bestämmelser om ändring av en utdömd påföljd till följd av ändrade förhållanden.

Allmänna bestämmelser

1 §

Paragrafen är ändrad. Ändringarna behandlas i avsnitt 10.7.2.2.

Paragrafen innehåller grundläggande bestämmelser om påföljdsbestämning och hantering av tidigare utdömda fängelsestraff när den dömde på nytt döms för brott innan ett tidigare utdömt fängelsestraff är helt verkställt.

Bestämmelsen har ändrats i tre avseenden. I inledningen av paragrafen har påföljderna villkorlig dom, skyddstillsyn och slutna ungdomsvård utgått. Ändringen motiveras av dels att villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet, dels att påföljdsbestämningen efter tidigare utdömda ungdomspåföljder regleras i 32 kap. Ändringen innebär att bestämmelsen (liksom hela 34 kap.) endast är tillämplig när den tilltalade tidigare har dömts till fängelse och döms för annan brottslighet innan fängelsestraffet är helt

verkställt. Villkorligt fängelse är inte någon självständig påföljd, utan utgör en verkställighetsform för fängelse. Begreppet fängelse innefattar därmed både villkorligt fängelse och fängelse som döms ut ovillkorligt.

Vidare har begreppen *nyupptäckt brott* och *nytt brott* introducerats och definierats i lagtexten. Med *nyupptäckt brott* avses ett brott som är begånget före en redan meddelad dom. Det nyupptäckta brottet hade kunnat bli behandlat i samma rättegång som den brottslighet som omfattas av den tidigare domen, om det hade upptäckts och åtalats före det att den domen meddelades. Även om brottet i språklig mening var "upptäckt" innan den tidigare rättegången på så sätt att det redan då var känt, är det att anse som nyupptäckt om det av någon anledning inte blev föremål för åtal tillsammans med den övriga brottsligheten. Ett *nytt brott* är begånget efter en tidigare dom men innan den utdömda påföljden helt har verkställts eller annars upphört. Det nya brottet är därmed att betrakta som ett återfall i brott. Regleringen i 1 § omfattar såväl nyupptäckta som nya brott. Till skillnad från vad som hittills gällt får dock beslut om att ett tidigare utdömt fängelsestraff ska avse också ytterligare brottslighet endast meddelas såvitt avser nyupptäckt brottslighet, vilket framgår av 2 § 1.

Slutligen ger paragrafen inte längre rätten möjlighet att fritt välja mellan att besluta att den tidigare påföljden ska avse också den tillkommande brottsligheten, att döma särskilt till påföljd för den tillkommande brottsligheten eller att undanröja den tidigare påföljden och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. I 2 § ges visserligen möjlighet att besluta att ett tidigare utdömt fängelsestraff ska omfatta tillkommande brottslighet eller att undanröja det tidigare fängelsestraffet och bestämma gemensam påföljd. För att sådana beslut ska kunna meddelas förutsätts dock att det finns särskilda skäl. Denna paragraf (1 §) reglerar huvudalternativet, som är att rätten ska bestämma en ny påföljd för den tillkommande brottsligheten. Som utgångspunkt gäller alltså att rätten i enlighet med vad som föreskrivs i 30 och 31 kap. för den tillkommande brottsligheten ska döma ut ett särskilt bötes- eller fängelsestraff, där fängelsestraffet kan dömas ut villkorligt eller ovillkorligt, eller undantagsvis en särskild ungdomspåföljd. Detta gäller vid såväl ny som nyupptäckt brottslighet. När ett nytt bötes- eller fängelsestraff eller en ny ungdomspåföljd döms ut kvarstår det tidigare utdömda fängelsestraffet oförändrat, om inte annat följer

av regleringen i 7–9 §§. Det innebär att den dömde ska verkställa de båda utdömda påföljderna parallellt.

Andra stycket, som reglerat hur ett sådant kortare fängelsestraff som dömts ut tillsammans med en skyddstillsyn enligt 28 kap. 3 § hanteras vid påföljdsbestämningen vid ny eller nyupptäckt brottslighet, har utgått. Ändringen är motiverad av att skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet och ersätts med möjligheten att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Då det enligt vad vi föreslår i avsnitt 9.5.14 inte ska finnas möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara delvis villkorligt, finns det inte något behov av någon sådan bestämmelse.

2 §

Paragrafen är ändrad. Den reglerar möjligheten att i stället för att bestämma ny påföljd för den tillkommande brottsligheten enligt 1 § besluta att det tidigare utdömda fängelsestraffet ska avse även den brottsligheten (s.k. konsumtionsdom) eller att undanröja det tidigare utdömda fängelsestraffet och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. Dessa frågor behandlas i avsnitt 10.7.3 och 10.7.4.

Av paragrafen framgår inledningsvis att beslut om konsumtionsdom eller undanröjande av det tidigare fängelsestraffet och utdömande av gemensam påföljd endast får meddelas om det finns särskilda skäl. Kravet på särskilda skäl avser att markera att rätten som huvudregel ska döma ut en ny påföljd för den tillkommande brottsligheten i enlighet med vad som föreskrivs i 1 §. Bestämelsen kompletteras av 3, 4 och 6 §§, som närmare anger när konsumtionsdom och undanröjande får komma i fråga.

Förutsättningarna för konsumtionsdom (första punkten) har ändrats genom att en sådan dom endast får meddelas om den brottslighet som prövas i den senare domen är nyupptäckt, dvs. begången före den tidigare domen. Om det tillkommande brottet är begånget efter den tidigare domen, men före det att fängelsestraffet är helt verkställt, är det fråga om ny brottslighet (dvs. återfall i brott) och i sådana fall finns det inte förutsättningar att meddela konsumtionsdom. Detta gäller även om den tidigare påföljden är livstids fängelse. Begreppen nyupptäckt respektive ny brottslighet definieras i 1 §.

Även förutsättningarna för undanröjande och utdömande av gemensam påföljd (andra punkten) har ändrats, då det inte längre förutsätts att den påföljd som ersätter det ursprungliga fängelse-

straffet är av annan art. Ändringen är motiverad av att det, som framgår av 4 § och kommentaren till den bestämmelsen, kan finnas anledning att undanröja ett tidigare utdömt ovillkorligt fängelsestraff och ersätta det med ett villkorligt fängelsestraff. Påföljden blir då av samma art som den ursprungligen utdömda, men den får ett annat verkställighetsinnehåll.

3 §

Paragrafen är ändrad. Ändringarna behandlas i avsnitt 10.7.3.3, och 10.7.4.2.

I paragrafen regleras förutsättningarna för att besluta att ett tidigare utdömt fängelsestraff ska omfatta även tillkommande brottslighet. Som framgår av 2 § 1 får sådan s.k. konsumtionsdom meddelas endast såvitt avser nyupptäckt brottslighet. Regleringen i denna paragraf innebär att ett nyupptäckt brott får omfattas av ett tidigare utdömt fängelsestraff, villkorligt eller ovillkorligt, om det i jämförelse med den brottslighet som omfattas av den ursprungliga domen med hänsyn till påföljden är utan nämnvärd betydelse. Så kan vara fallet om det nyupptäckta brottet har ett straffvärde som, i jämförelse med straffvärdet för den brottslighet som omfattas av den tidigare domen, är så lågt att fängelsestraffet hade blivit lika långt eller endast obetydligt längre om den samlade brottsligheten hade prövats i samma rättegång. En naturlig utgångspunkt är hur differentierat straffmätningen görs vid straffvärden på olika nivåer (s.k. straffmätningstationer). Om det tidigare fängelsestraffet uppgår till flera år, bör ett nyupptäckt brott kunna anses vara utan nämnvärd betydelse om dess straffvärde uppgår till någon eller ett par månader. Om däremot det tidigare fängelsestraffet endast är på någon eller några enstaka månader kan inte samma bedömning göras. I sådana fall bör endast brott vars straffvärde understiger en månad kunna anses vara utan nämnvärd betydelse.

Tidigare har konsumtionsdom på denna grund kunnat meddelas endast om det är *uppenbart* att det nya brottet är utan nämnvärd betydelse. Uppenbarhetskravet har utgått, eftersom möjligheten att besluta om konsumtionsdom har begränsats till att avse endast nyupptäckt brottslighet, se 2 § 1 och kommentaren till den bestämmelsen.

Om ett nyupptäckt brott inte kan anses vara utan nämnvärd betydelse ska rätten, om det inte finns särskilda skäl att undanröja det tidigare utdömda fängelsestraffet enligt 2 § 2, döma ut en ny påföljd. Därvid gäller regleringen i 29 kap. 1 a §, vilket innebär att

domstolen ska beakta att det tidigare utdömda fängelsestraffet tillsammans med det straff som döms ut för den nyupptäckta brottsligheten inte tillsammans överstiger vad som hade dömts ut för den samlade brottsligheten om samtliga brott hade prövats i samma rättegång.

Som framgår av 2 § 1 är det inte möjligt att låta ett brott som är begånget efter en dom på fängelse (nytt brott) omfattas av det tidigare utdömda fängelsestraffet. I den mån det inte heller finns särskilda skäl att undanröja det tidigare utdömda fängelsestraffet och döma ut en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten enligt 2 § 2 och 4 §, ska rätten därmed alltid döma ut en ny påföljd för ny brottslighet. Ny brottslighet utgör återfall i brott, vilket innebär att bestämmelserna i 31 kap. 7–10 §§ och under vissa förutsättningar även 29 kap. 4 § blir tillämpliga.

Den tidigare påföljden är fängelse på viss tid som inte är villkorligt

4 §

Paragrafen är ändrad. Den reglerar enligt den nya lydelsen förutsättningarna för att undanröja ett tidigare utdömt ovillkorligt fängelsestraff på viss tid och döma till gemensam påföljd för den tidigare brottsligheten och den brottslighet som prövas i en ny rättegång. Bestämmelsen motiveras närmare i avsnitt 10.7.4.3.

Enligt 2 § 2 får ett tidigare utdömt fängelsestraff undanröjas och ersättas av en annan påföljd endast om den dom i vilket straffet dömdes ut har vunnit laga kraft. Av denna paragraf framgår att en ytterligare förutsättning för att undanröja ett ovillkorligt fängelsestraff är att den dom i vilken den tillkommande brottsligheten prövas meddelas innan det ovillkorliga fängelsestraffet är helt verkställt. Dessa båda förutsättningar motsvarar dem som hittills gällt för undanröjande av ett tidigare utdömt fängelsestraff och utdömande av en gemensam påföljd av annan art.

Till skillnad från vad som hittills gällt får dock enligt 2 § beslut om undanröjande av ett tidigare utdömt ovillkorligt fängelsestraff meddelas endast om det finns särskilda skäl. Kravet på särskilda skäl innebär att undanröjande endast bör komma i fråga i undantagssituationer. Som utgångspunkt bör gälla att undanröjande ska ske endast om verkställighet av det ovillkorliga fängelsestraffet skulle innebära att ett villkorligt fängelsestraff för den tillkommande brottsligheten inte kan verkställas eller om det annars framstår som

uppenbart oskäligt att verkställigheten av det ovillkorliga fängelsestraffet får fortsätta. En sådan situation kan vara när den som dömts till ett förhållandevis kort ovillkorligt fängelsestraff före det att straffet helt har verkställts döms för annan brottslighet och det för den tillkommande brottsligheten på grund av sådana omständigheter som anges i 31 kap. 12 § finns skäl att – trots återfallssituationen – döma till villkorligt fängelse. En annan situation kan vara när den som tidigare har dömts till ett kortare ovillkorligt fängelsestraff, vilket inte har verkställts vid tiden för den nya domen, med stöd av 31 kap. 10 § döms till villkorligt fängelse med kontraktsvård och verkställighet av det ovillkorliga fängelsestraffet skulle riskera att äventyra verkställigheten av kontraktsvården.

Särskilda skäl för undanröjande bör som regel endast föreligga om den dömda inte har påbörjat verkställigheten av det ovillkorliga fängelsestraffet, eller i vart fall inte har frigetts villkorligt från det. Om den dömda har frigetts villkorligt och därmed inte längre är frihetsberövad, bör rimligen inte den fortsatta verkställigheten av det ovillkorliga fängelsestraffet utgöra något hinder mot att verkställa ett villkorligt fängelsestraff.

Om det inte finns förutsättningar att besluta att ett tidigare utdömt ovillkorligt fängelsestraff ska omfatta även tillkommande brottslighet enligt 2 § 1 och det inte heller finns särskilda skäl att undanröja det ovillkorliga fängelsestraffet och döma ut en gemensam påföljd enligt 4 §, har domstolen i enlighet med vad som föreskrivs i 1 § att döma ut ett särskilt bötes- eller fängelsestraff, villkorligt eller ovillkorligt, eller undantagsvis en särskild ungdomspåföljd för den tillkommande brottsligheten. Om det är fråga om nyupptäckt brottslighet, dvs. ett brott som begåtts före den tidigare domen, gäller i sådana fall regleringen i 29 kap. 1 a §, vilket innebär att domstolen ska beakta att det tidigare utdömda ovillkorliga fängelsestraffet tillsammans med det straff som döms ut för den nyupptäckta brottsligheten inte tillsammans överstiger vad som hade dömts ut för den samlade brottsligheten om samtliga brott hade prövats i samma rättegång. Om det i stället är fråga om ny brottslighet ska beaktas att det är fråga om återfall i brott, vilket innebär att regleringen i 31 kap. 7–10 §§ och under vissa förutsättningar även 29 kap. 4 § blir tillämplig. För en definition av begreppen nyupptäckt respektive ny brottslighet hänvisas till 1 § och kommentaren till den bestämmelsen.

5 §

Paragrafen är ändrad. Den reglerar förutsättningarna för att förklara villkorligt medgiven frihet från ett tidigare utdömt ovillkorligt fängelsestraff förverkad. Regleringen har flyttats från 4 §, dock med vissa mindre förändringar. Ändringarna behandlas i avsnitt 10.6.4.

I förhållande till den reglering som hittills har gällt enligt 4 § har i *första stycket* gjorts ett tillägg av innebörden att beslut om förverkande av villkorligt medgiven frihet i anledning av ny brottslighet endast får meddelas om den dömda döms till ett nytt fängelsestraff som inte är villkorligt. Om det döms ut ett villkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten, finns det därmed inte någon möjlighet att förklara villkorligt medgiven frihet förverkad.

I *andra stycket*, som reglerar förutsättningarna för att avstå från att förverka villkorligt medgiven frihet, har andra punkten ändrats på så sätt att den tid som ska tillmätas betydelse vid bedömningen av huruvida det finns särskilda skäl för att inte förverka, eller att endast förverka en mindre del, är *tiden mellan den tidigare domen och den nya brottsligheten*. Avgörande är således inte längre i första hand tiden mellan brotten. Även såvitt avser förutsättningarna för att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt vid återfall i brott som inte ägt rum under prøvotiden för ett villkorligt fängelsestraff (31 kap. 9 §) och vid bedömningen av tidigare brottslighets betydelse för straffmätningen av den nya brottsligheten (29 kap. 4 §) är det tiden mellan den tidigare domen och den nya brottsligheten som ska tillmätas betydelse.

Såvitt avser andra stycket 3 kan, utöver vad som gäller enligt den praxis som hittills gällt, ett särskilt skäl att avstå från att förverka villkorligt medgiven frihet från ett tidigare utdömt ovillkorligt fängelsestraff vara att det samtidigt beslutas att ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt. Så kan bli fallet om den som först dömts till ett ovillkorligt fängelsestraff och därefter till t.ex. till villkorligt fängelse med kontraktsvård gör sig skyldig till ett nytt brott för vilket ett ovillkorligt fängelsestraff ska dömas ut. I en sådan situation förefaller det mest ändamålsenligt att beakta återfallet i första hand genom att besluta att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt och att först om ett sådant beslut inte är tillräckligt för att möta återfallet förklara villkorligt medgiven frihet från det ovillkorliga fängelsestraffet förverkad.

Tredje och fjärde styckena är oförändrade i förhållande till hittillsvarande 4 §.

Den tidigare påföljden är villkorligt fängelse

6 §

Paragrafen är ändrad. Den innehåller ett förbud mot att undanröja ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff och ersätta det med en annan påföljd. Ändringarna behandlas i avsnitt 10.7.3.4 och 10.7.3.5.

Bestämmelsen innebär att rätten vid påföljdsbestämningen för ny eller nyupptäckt brottslighet efter ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff aldrig kan undanröja det villkorliga fängelsestraffet och ersätta det med en annan påföljd, vare sig ett nytt villkorligt fängelsestraff med en ny tilläggsstraff eller ett ovillkorligt fängelsestraff.

För det fall att det inte finns förutsättningar enligt 2 § 1 och 3 § att besluta att det tidigare utdömda villkorliga fängelsestraffet ska omfatta även den tillkommande brottsligheten, har rätten därmed i enlighet med vad som föreskrivs i 1 § att döma ut ett särskilt bötesstraff, ett nytt fängelsestraff, villkorligt eller ovillkorligt, eller undantagsvis en ungdomspåföljd för denna brottslighet. Om det är fråga om nyupptäckt brottslighet gäller då regleringen i 29 kap. 1 a §, vilket innebär att rätten ska beakta att det tidigare utdömda villkorliga fängelsestraffet tillsammans med det straff som döms ut för den nyupptäckta brottsligheten inte tillsammans överstiger vad som hade dömts ut för den samlade brottsligheten om samtliga brott hade prövats i samma rättegång. Om det i stället är fråga om ny brottslighet ska beaktas att det är fråga om återfall i brott, vilket innebär att regleringen i 31 kap. 7–10 §§ blir tillämplig.

Det förhållandet att den dömda har återfallit i brott efter ett villkorligt fängelsestraff men före utgången av prövotiden för det straffet kan under vissa förutsättningar föranleda att det villkorliga fängelsestraffet får verkställas i anstalt. Denna fråga regleras i 7 §. Vidare finns det enligt 9 § möjlighet att under vissa förutsättningar undanröja en tilläggsstraff som ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff har förenats med och besluta om en gemensam tilläggsstraff för det tidigare utdömda straffet och ett nytt villkorligt fängelsestraff.

7 §

Paragrafen är ändrad. Den reglerar förutsättningarna för att besluta att ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff ska verkställas i kriminalvårdsanstalt när den tilltalade återfallit i brott före utgången

av prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet. Regleringen motiveras närmare i avsnitt 10.7.3.5.

Som framgår av 6 § finns det inte någon möjlighet att undanröja ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff på grund av att den dömda åter gjort sig skyldig till brott. I denna paragraf ges dock möjlighet att under vissa förutsättningar besluta att ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff ska verkställas i kriminalvårdsanstalt.

Regleringen innebär att det döms ut ett nytt fängelsestraff för den nya brottsligheten och att det parallellt med detta fängelsestraff görs ett förordnande såvitt avser verkställigheten av det tidigare utdömda villkorliga fängelsestraffet. Rätten ska inte göra någon gemensam straffmätning för brottsligheten i de båda domarna, utan beslutet om verkställighet i anstalt av det tidigare utdömda villkorliga fängelsestraffet fattas med utgångspunkt från det straffets längd, som det bestämdes i den ursprungliga domen.

Av *första stycket* framgår inledningsvis att rätten ska besluta att ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt om följande förutsättningar är uppfyllda:

- det nya brottet är begånget efter en tidigare dom på villkorligt fängelse men före det att prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet har löpt ut
- det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för det nya brottet
- det förhållandet att den tilltalade har återfallit i brott kan inte anses tillräckligt beaktat genom att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för det nya brottet

Kravet på att det nya brottet ska vara begånget *efter en tidigare dom på villkorligt fängelse men före prövotidens utgång* innebär att det inte kan beslutas att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt om det nya brottet är begånget efter det att prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet har löpt ut. I och med att prövotiden löper ut upphör möjligheten att göra förordnanden såvitt avser ett villkorligt fängelsestraff.

Kravet på att det ska dömas ut ett *ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten*, innebär att det inte är möjligt att besluta om verkställighet i anstalt av ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff, om rätten vid tillämpning av bestämmelserna i 31 kap. gör bedömningen att det finns förutsättningar att döma till villkorligt

fängelse även för den nya brottsligheten. I sådana fall ska alltså alltid det tidigare utdömda villkorliga fängelsestraffet stå kvar.

Slutligen förutsätter ett beslut om verkställighet i anstalt att *den tilltalades tidigare brottslighet inte kan anses tillräckligt beaktad genom att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten*. Som anförs i avsnitt 10.4.3 och 10.7.3 samt i kommentaren till 31 kap. 8 § ska det förhållandet att den dömde återfaller i brott under prövotiden för ett villkorligt fängelsestraff i första hand beaktas genom att ett nytt villkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten förses med en tilläggssanktion av mer ingripande slag än vad som hade kommit i fråga om den dömde tidigare varit ostraffad eller inte varit föremål för den senaste lagföringen. Det innebär att en person kan dömas till villkorligt fängelse flera gånger och att ingripandegraden i det villkorliga fängelsestraffet kan öka successivt vid varje återfall. Om det saknas möjlighet att öka ingripandegraden i ett nytt villkorligt fängelsestraff genom att välja en mer ingripande tilläggssanktion, antingen för att den nya brottsligheten har ett för högt straffvärde eller för att den tilltalade tidigare har gjort sig skyldig till brott i sådan utsträckning att det inte finns några mer ingripande tilläggssanktioner att ta till (eller på grund av en kombination av dessa båda omständigheter), ska återfallet enligt 31 kap. 8 och 11 §§ mötas genom att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten. Att så sker bör i många fall anses vara en tillräcklig reaktion på återfallet. Först om den tidigare brottsligheten inte kan anses ha fått ett tillräckligt genomslag genom att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten, ska det enligt denna paragraf (34 kap. 7 §) beslutas att det tidigare utdömda villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt.

Bestämmelsen i 29 kap. 4 § är endast tillämplig om den tilltalade tidigare dömts till ovillkorligt fängelse. Om den tilltalade tidigare dömts till villkorligt fängelse och återfallssituationen är sådan att det ska beslutas att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt, ska rätten alltså inte samtidigt skärpa det ovillkorliga fängelsestraff som döms ut för den nya brottsligheten med stöd av 29 kap. 4 §.

Det går inte att med exakthet ange i vilka återfallssituationer det utöver ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten också bör krävas ett beslut om verkställighet i anstalt av ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff. Som utgångspunkt bör dock gälla att ett sådant beslut inte ska meddelas om den tilltalades tidigare

brottslighet är tillräcklig för att döma ut ett ovillkorligt fängelsestraff men inte mer. Om återfallssituationen däremot är sådan att gränsen för att döma ut ett ovillkorligt fängelsestraff har överskridits med viss marginal, finns det skäl att även besluta om verkställighet i anstalt av det tidigare utdömda villkorliga fängelsestraffet. Vid denna bedömning bör de omständigheter som anges i 31 kap. 9 § tillmätas betydelse, dvs. hur kort tid efter den tidigare domen till villkorligt fängelse som den dömda återfallit i brott, hur allvarlig den nya brottsligheten är samt likheten mellan den nya och den tidigare brottsligheten. Ett återfall som skett mycket kort tid efter den tidigare domen kan i större utsträckning tala för ett beslut om verkställighet i anstalt, liksom återfall i mer allvarlig eller i likartad brottslighet. Samma sak gäller om återfallen har skett med hög frekvens, som t.ex. om den tilltalade har återfallit flera gånger under en och samma prövotid antingen genom att dömas upprepade gånger inom ramen för denna prövotid eller genom att samtidigt dömas för flera brott i en ny dom.

En annan omständighet som bör tillmätas betydelse är i vilken utsträckning den tilltalade har fullgjort den tilläggssanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenats med. Om den tilltalade har medverkat till verkställigheten genom att helt fullgöra tilläggssanktionen, bör i de allra flesta fall återfallet kunna anses tillräckligt beaktat genom att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten. I en sådan situation torde det för övrigt, med hänsyn till den avräkningsregel som finns i 10 §, sällan finnas något kvar av det villkorliga fängelsestraffet att verkställa i anstalt.

Det nu sagda innebär att det bör beslutas att ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt endast i mer flagranta återfallssituationer. Det kan uttryckas som att det ska finnas ett "övervärde" som inte har getts en tillräcklig reaktion genom att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten. För att uppnå ett rimligt resultat har domstolen att göra en helhetsbedömning, där frekvensen av återfall – eller det senaste återfallets relevans – och underlåtenheten att fullgöra tidigare utdömda tilläggs-sanktioner enskilt eller samverkande avgör om det bör beslutas att ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt.

Några exempel kan illustrera det hittills anförda:

A dömdes den 4 september år 2 för grov stöld till villkorligt fängelse sex månader med hemarrest som tilläggssanktion. Han hade dessförinnan dömts den 15 november år 1 för stöld till villkorligt fängelse en månad med 60 dagsböter och den 12 februari år 2 för misshandel till villkorligt fängelse tre månader med 80 timmar samhällstjänst. Den 19 januari år 4 gör sig A på nytt skyldig till en stöld, för vilken han den 15 mars år 4 döms till ovillkorligt fängelse en månad. A har fullgjort samtliga tilläggssanktioner som de villkorliga fängelsestraff han tidigare dömts till har förenats med.

Det brott A nu döms för är visserligen likartat det brott han senast dömts för och det har dessutom begåtts under prövotiden för två tidigare utdömda villkorliga fängelsestraff. Brottet har dock ett lågt straffvärde och det är mindre allvarligt än det brott A senast dömts för. Vidare har A fullgjort samtliga tilläggssanktioner som de tidigare utdömda villkorliga fängelsestraffen förenats med, inklusive den senast utdömda hemarresten. Att A nu på nytt har återfallit i brott får därför anses tillräckligt beaktat genom att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten. Det bör inte beslutas att något av de tidigare villkorliga fängelsestraffen ska verkställas i anstalt.

B dömdes den 25 augusti år 2 för misshandel till villkorligt fängelse sex månader med hemarrest som tilläggssanktion. Hon hade dessförinnan dömts den 2 september år 1 för olaga hot till villkorligt fängelse en månad med 60 dagsböter och den 19 april år 2 för misshandel till villkorligt fängelse tre månader med övervaknings- och kontrollstraff. Den 12 oktober år 2 gör sig B skyldig till en ny misshandel, för vilken hon den 17 november år 2 döms till ovillkorligt fängelse åtta månader. B har fullgjort hela den övervaknings- och kontrollstraffen hon ådömdes den 19 april år 2 men endast en månad av hemarresten.

Det brott B nu döms för är likartat de brott hon tidigare dömts för och det har dessutom begåtts under prövotiden för tre tidigare utdömda villkorliga fängelsestraff. Brottet är allvarligare än de brott hon tidigare dömts för. Vidare har B endast fullgjort en månad av den hemarrest som utgjorde tilläggssanktion till det senaste villkorliga fängelsestraffet. Återfallssituationen kan därmed inte anses tillräckligt beaktad genom att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten. Rätten bör därför besluta att det senaste villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt. (Att beslut om verkställighet i anstalt som huvudregel endast får avse det sist utdömda villkorliga fängelsestraffet framgår av 8 §.)

C dömdes den 25 augusti år 2 för narkotikabrott, stöld och olaga intrång till villkorligt fängelse åtta månader med kontraktsvård. Han hade dessförinnan dömts den 2 februari år 1 för narkotikabrott och stöld till villkorligt fängelse sex månader med övervaknings- och kontroll sanktion. Under perioden den 19–22 februari år 3 gör sig C skyldig till två grova stölder och ringa narkotikabrott, för vilket han den 17 mars år 3 döms till ovillkorligt fängelse ett år. C har påbörjat kontraktsvården, men inte fullgjort den.

Det brott som C nu döms för är begånget under prövotiden för det villkorliga fängelsestraff som han dömdes till den 25 augusti år 2. Den nya brottsligheten är likartad den tidigare brottsligheten, den är mer allvarlig och återfallet har skett kort tid efter den senaste domen. Därtill kommer att C på grund av den nya brottslighetens höga straffvärde skulle ha dömts till ovillkorligt fängelse även om han tidigare hade varit ostraffad. Återfallsituationen får därmed inte något genomslag genom att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten. Rätten bör därför besluta att det senaste villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt.

D dömdes den 25 augusti år 1 för bedrägeri till villkorligt fängelse sex månader med 140 timmar samhällstjänst. Den 22 december år 1 gör sig D skyldig till ett rån, för vilket han den 31 januari år 2 döms till ovillkorligt fängelse ett år och två månader. D har fullgjort 70 timmar av samhällstjänsten helt i enlighet med den av Kriminalvården beslutade verkställighetsplanen.

Det brott som D nu döms för är begånget under prövotiden för det villkorliga fängelsestraff som han dömdes till den 25 augusti år 1. Det nya brottet är visserligen inte likartat den tidigare brottsligheten, men det är mer allvarligt och återfallet har skett kort tid efter den senaste domen. Därtill kommer att D, på grund av den nya brottslighetens höga straffvärde, skulle ha dömts till ovillkorligt fängelse även om han tidigare hade varit ostraffad. Återfallsituationen får därmed inte något genomslag genom att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten. Rätten bör därför besluta att det senaste villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt.

Vid beslut om verkställighet i anstalt ska en avräkning ske för vad den dömde har undergått till följd av det villkorliga fängelsestraffet, se 10 § och kommentaren till den bestämmelsen.

E dömdes den 25 augusti år 1 för stöld till villkorligt fängelse tre månader med 100 dagsböter. Den 3 december år 2 gör sig E skyldig till en grov misshandel, för vilken han den 23 december år 2 döms till ovillkorligt fängelse ett år och sex månader. E har inte betalat böterna till någon del.

Det brott som E nu döms för är begånget under prøvotiden för det villkorliga fängelsestraff som han dömdes till den 25 augusti år 1. Återfallet har skett över ett år efter den senaste domen och det nya brottet är inte likartat det tidigare. Den nya brottslighetens höga straffvärde innebär dock att E skulle ha dömts till ovillkorligt fängelse även om han tidigare hade varit ostraffad. Återfallssituationen får därmed inte något genomslag genom att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten. E har dessutom inte betalat dagsböterna. Rätten bör därför besluta att det senaste villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt.

Exemplet visar att domstolen i de fall då den tilltalade återfallit i brott under prøvotiden för ett villkorligt fängelsestraff som förenats med dagsböter och det blir aktuellt att döma ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten måste hämta in uppgift om huruvida (och i vilken utsträckning) böterna har betalats. Sådana uppgifter kan inhämtas från Rikspolisstyrelsen, som är upp-bördsmyndighet för böter eller från Kronofogdemyndigheten om böterna har överlämnats för indrivning.

F dömdes den 25 augusti år 1 för bedrägeri till en månads ovillkorligt fängelse. Han hade dessförinnan den 14 februari år 1 dömts för grov stöld till villkorligt fängelse sex månader med hemarrest. I domen den 25 augusti år 1 gjordes inte något förordnande om att det tidigare utdömda villkorligt fängelsestraffet skulle verkställas i anstalt. Den 12 september år 1 gör F sig på nytt skyldig till bedrägeri. Han döms denna gång den 2 december år 1 till tre månaders ovillkorligt fängelse. Hälften av hemarresten har fullgjorts.

Det senaste brottet från den 12 september har begåtts under prøvotid för det villkorliga fängelsestraff som dömdes ut den 14 februari år 1. När F första gången dömdes till ovillkorligt fängelse ansågs den tidigare brottsligheten tillräckligt beaktad genom att det dömdes ut ett ovillkorligt fängelsestraff. När han kort därefter på nytt gör sig skyldig till likartad brottslighet under prøvotiden för det villkorliga fängelsestraffet och därmed återfaller en andra gång under samma prøvotid, kan knappast det förhållandet att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff anses vara en tillräcklig reaktion på åter-

fallen. Dessutom har F inte fullgjort hemarresten. Det bör därför beslutas att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt. Vid beslut om verkställighet i anstalt ska en avräkning ske för vad den dömde har undergått till följd av det villkorliga fängelsestraffet, se 10 § och kommentaren till den bestämmelsen.

I *andra stycket* ges möjlighet att besluta att ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff ska verkställas i kriminalvårdsanstalt om det med hänsyn till verkställigheten av ett nytt, ovillkorligt fängelsestraff kan antas att den tilltalade inte kommer att fullgöra den tilläggssanktion som det villkorliga fängelsestraffet har förenats med. Orsaken till att tilläggssanktionen inte förväntas bli fullgjord ska vara den kommande verkställigheten av det ovillkorliga fängelsestraffet. Det bör därmed som regel förutsättas att det ovillkorliga fängelsestraffet är så långt att den dömde inte kommer att hinna fullgöra tilläggssanktionen inom prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet. I undantagsfall kan dock även verkställigheten av ett kortare ovillkorligt fängelsestraff innebära att den dömde inte kan fullgöra den tilläggssanktion som ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff har förenats med. Så kan t.ex. vara fallet om det villkorliga fängelsestraffet förenats med en vård- eller påverkanssanktion som inte kan antas bli fullgjord före verkställigheten av det ovillkorliga fängelsestraffet och som inte heller kommer att kunna fortsätta fullgöras efter verkställigheten av det ovillkorliga fängelsestraffet.

Beslut om verkställighet i anstalt med stöd av *andra stycket* får endast fattas såvitt avser tilläggssanktionerna samhällstjänst, övervaknings- och kontrollsanktion, hemarrest, vård- eller påverkanssanktion samt kontraktsvård. Om det tidigare utdömda villkorliga fängelsestraffet förenats med dagsböter, får det alltså inte beslutas att straffet ska verkställas i anstalt med hänvisning till att verkställigheten av det ovillkorliga fängelsestraffet kan antas leda till att den dömde inte kan betala böterna.

Rätten har inte någon skyldighet att besluta att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt i sådana situationer som anges i *andra stycket*. För det fall att det inte meddelas något sådant beslut och det senare visar sig att verkställigheten av det ovillkorliga fängelsestraffet leder till att den dömde inte kan fullgöra den tilläggssanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenats med, får den bristande verkställigheten i stället angripas på det sätt som anges i 27 kap. 9 eller 10 §§.

Som framgår av regleringen i 1 kap. 6 § lagen (20xx:xxx) om villkorligt fängelse innebär ett beslut om verkställighet i anstalt att den dömda inte längre är skyldig att fullgöra återstående delar av de tilläggssanktioner som det villkorliga fängelsestraffet förenats med. Verkställigheten i anstalt ersätter därmed återstående delar av de tilläggssanktioner som inte fullgjorts, även obetalda dagsböter.

Av *tredje stycket* framgår att ett beslut om verkställighet i anstalt enligt första eller andra stycket förutsätter att den dom i vilken det villkorliga fängelsestraffet dömts ut har vunnit laga kraft. Om tiden för att överklaga domen inte har löpt ut eller om domen har överklagats och överklagandet ännu inte har prövats av högre rätt, finns det således inte möjlighet att besluta att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt.

Kravet på laga kraft gäller även vid beslut om verkställighet i anstalt enligt andra stycket. Om en tidigare dom på villkorligt fängelse inte har vunnit laga kraft vid tidpunkten för den senare domen och det efter det att den dom i vilken det villkorliga fängelsestraffet dömdes ut vunnit laga kraft kan konstateras att tilläggssanktionen inte kan verkställas på grund av det senare utdömda ovillkorliga fängelsestraffet, får den bristande verkställigheten i stället hanteras på det sätt som anges i 27 kap. 9 respektive 10 §.

8 §

Paragrafen är ändrad. Den reglerar förutsättningarna för att besluta att flera tidigare utdömda villkorliga fängelsestraff ska verkställas i kriminalvårdsanstalt när det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för ny eller nyupptäckt brottslighet. Bestämmelsen motiveras i avsnitt 10.7.3.5.

Enligt paragrafen får rätten, om ett brott har begåtts före utgången av prövotiden för flera tidigare utdömda villkorliga fängelsestraff, endast om det är uppenbart att den tidigare brottsligheten annars inte beaktas tillräckligt eller om det annars finns särskilda skäl besluta att fler än det sist utdömda villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt. Huvudprincipen är alltså att ett beslut om verkställighet i anstalt endast ska omfatta det senast utdömda villkorliga fängelsestraffet. Tidigare utdömda villkorliga fängelsestraff ska därmed stå kvar oförändrade, även om den sist tillkomna brottsligheten är begången före utgången av prövotiden även för de straffen. Undantag från denna princip görs endast om det är uppenbart att den tidigare brottsligheten annars inte beaktas tillräckligt eller om det annars finns särskilda skäl.

Först nämnda situation kan föreligga om det sist utdömda villkorliga fängelsestraffet är mycket kort och den dömde dessförinnan dömts till ett förhållandevis långt fängelsestraff. I sådana fall kan det, om det är fråga om en mer flagrant återfallssituation, framstå som orimligt att ett beslut om verkställighet i anstalt endast får avse det sist utdömda villkorliga fängelsestraffet. Det kan då vara uppenbart att den tidigare brottsligheten inte beaktas tillräckligt om det inte beslutas att även det tidigare villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt.

Särskilda skäl att besluta om verkställighet i anstalt av annat än det sist utdömda villkorliga fängelsestraffet kan föreligga om flera villkorliga fängelsestraff har förenats med tilläggsanktioner som det kan antas att den dömde inte kommer att kunna fullgöra pga. verkställigheten av det ovillkorliga fängelsestraffet (se 7 § andra stycket).

9 §

Paragrafen är ny. Den reglerar hanteringen av tilläggsanktioner till tidigare utdömda villkorliga fängelsestraff när den tilltalade på nytt döms till villkorligt fängelse för ny eller nyupptäckt brottslighet. Regleringen motiveras i avsnitt 10.7.3.4.

Utdömandet av ett nytt villkorligt fängelsestraff för tillkommande brottslighet ska enligt huvudregeln inte medföra någon förändring såvitt avser tidigare utdömda villkorliga fängelsestraff, utan dessa ska stå kvar oförändrade. Som framgår av 6 § finns det inte någon möjlighet att undanröja ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff. Det innebär att prövotiden för tidigare utdömda villkorliga fängelsestraff fortsätter att löpa, även om det döms ut ett nytt villkorligt fängelsestraff för ny eller nyupptäckt brottslighet. Som utgångspunkt gäller också att den dömde ska fortsätta att fullgöra den tilläggsanktion som det tidigare villkorliga fängelsestraffet förenats med, även om ett nytt villkorligt fängelsestraff med en ny tilläggsanktion döms ut. Det innebär att tilläggsanktioner som döms ut vid olika tillfällen i vissa fall kommer att verkställas parallellt.

Genom regleringen i *första stycket* i denna paragraf ges dock utrymme för rätten att i undantagsfall undanröja en tidigare beslutad tilläggsanktion och besluta om en gemensam sådan sanktion för båda de villkorliga fängelsestraffen. En förutsättning för ett sådant beslut är att det kan antas att den dömde inte inom prövotiden kommer att fullgöra den tilläggsanktion som det tidigare utdömda villkorliga fängelsestraffet har förenats med. Det är då

endast den tidigare beslutade tilläggssanktionen som ska undanröjas, och inte hela det villkorliga fängelsestraffet.

Undanröjande får endast beslutas såvitt avser tilläggssanktionerna samhällstjänst, övervaknings- och kontrollstraff, herrarrest, vård- eller påverkanssanktion samt kontraktsvård. Om det tidigare villkorliga fängelsestraffet förenats med dagsböter, får alltså inte böterna undanröjas och ersättas med någon annan tilläggssanktion.

Det ankommer inte på rätten att närmare undersöka huruvida den tilltalade fullgör tidigare utdömda tilläggssanktioner. Ett undanröjande bör endast bli aktuellt om det under rättegången tydligt framgår att en tidigare beslutad tilläggssanktion inte kommer att fullgöras under prövotiden för det villkorliga fängelsestraff till vilket den beslutats. Så kan vara fallet om det nya villkorliga fängelsestraffet förenas med en tilläggssanktion som är av sådan karaktär att fullgörandet av den sanktionen omöjliggör eller kraftigt försämrar förutsättningarna för att fullgöra en tidigare beslutad tilläggssanktion. Ett sådant exempel kan vara om den som tidigare dömts till villkorligt fängelse med samhällstjänst döms till villkorligt fängelse med kontraktsvård, där kontraktsvården innefattar en längre tids institutionsvård eller annars är så ingripande att det kan förutses att den dömda inte kommer att kunna fullgöra samhällstjänsten parallellt med kontraktsvården eller efter det att kontraktsvården har fullgjorts.

Undanröjande bör också kunna komma i fråga om Kriminalvården i yttrande till domstolen har angett att den tilltalade inte längre har förutsättningar att fullgöra en tidigare beslutad tilläggssanktion eller att denne av andra anledningar inte medverkar till verkställigheten av sanktionen samt att det därför finns anledning att anta att sanktionen inte kommer att fullgöras före prövotidens utgång. Ett exempel på detta kan vara att den tilltalade tidigare dömts till villkorligt fängelse med samhällstjänst men på grund av bristande arbetsförmåga inte längre har förutsättningar att fullgöra samhällstjänsten. Ett annat exempel är att den tilltalade tidigare dömts till villkorligt fängelse med en vård- eller påverkanssanktion och inte medverkar till den beslutade vården eller inte längre anses ha något behov av de åtgärder som sanktionen omfattar.

Domstolen har inte någon skyldighet att undanröja den tidigare tilläggssanktionen. Om sanktionen inte undanröjs och det senare visar sig att den inte blir fullgjord, får den bristande verkställigheten i stället hanteras enligt regleringen i 27 kap. 9–10 §§.

Om tilläggsanktionen undanröjs, ska rätten besluta om en gemensam tilläggsanktion för det nya och det tidigare utdömda villkorliga fängelsestraffet. Den nya tilläggsanktionen ska vara tillräckligt ingripande för att tillgodose den sammanlagda strafftiden. Vid valet av tilläggsanktion ska vidare beaktas att den brottslighet som omfattas av det nya villkorliga fängelsestraffet utgör återfall i brott (om det är fråga om ny brottslighet). Som framgår av 10 § ska rätten om den tilltalade delvis har fullgjort den tilläggsanktion som undanröjs, dessutom i skäligen utsträckning ta hänsyn till det vid bestämmandet av den nya tilläggsanktionen.

Om Kriminalvården pga. bristande verkställighet av en tilläggsanktion redan har initierat ett ärende om byte av tilläggsanktion enligt 27 kap. 9 § vid övervakningsnämnden eller väckt talan vid domstol om att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt enligt 27 kap. 10 § och den dömde blir föremål för en ny lagföring, kan i vissa fall frågan om bristande verkställighet hanteras genom denna bestämmelse. Av paragrafens *andra stycke* framgår nämligen att det förhållandet att det pågår ett ärende i anledning av bristande verkställighet av en tilläggsanktion enligt 27 kap. 9 eller 10 § inte utgör hinder mot att undanröja sanktionen och besluta om en gemensam tilläggsanktion med stöd av denna paragraf.

För det fall att övervakningsnämnden med stöd av 27 kap. 9 § första stycket 2 redan har bytt ut den tidigare beslutade tilläggsanktionen mot en annan tilläggsanktion men det beslutet inte har vunnit laga kraft, har rätten vid den nya påföljdsbestämningen att utgå från den tilläggsanktion som nämnden beslutat om. Om däremot rätten före det att övervakningsnämnden meddelar beslut i ärendet om bristande verkställighet undanröjer tilläggsanktionen och beslutar om en ny gemensam tilläggsanktion för det tidigare utdömda villkorliga fängelsestraffet och det villkorliga fängelsestraff som döms ut i den senare domen, faller den särskilda talan om åtgärder i anledning av bristande verkställighet. Det får då initieras ett nytt sådant ärende, om den dömde inte heller fullgör den nya, gemensamma tilläggsanktion som rätten beslutat om.

Avräkning av tidigare verkställighet

10 §

Paragrafen är ny. Den reglerar skyldigheten för rätten att ta hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av en tidigare utdömd påföljd för det fall att påföljden ändras i samband med att ett nytt fängelsestraff, villkorligt eller ovillkorligt, döms ut. Regleringen motiveras i avsnitt 10.7.3 och 10.7.4.

Av paragrafen framgår att rätten vid beslut om undanröjande av ett tidigare utdömt ovillkorligt fängelsestraff enligt 2 § 2, beslut om verkställighet i anstalt enligt 7 § eller beslut om undanröjande av en tilläggsanktion och utdömande av en gemensam sådan sanktion för flera villkorliga fängelsestraff enligt 9 § i skäligen utsträckning ska ta hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den tidigare domen.

Om rätten undanröjer ett ovillkorligt fängelsestraff och dömer till villkorligt fängelse för den samlade brottsligheten enligt 2 § 2, ska det alltså vid bestämmandet av det gemensamma fängelsestraffets längd beaktas vad den tilltalade har verkställt av det ovillkorliga fängelsestraffet. Tilläggsanktionens ingripandegrad får där efter avgöras med hänsyn till längden på detta gemensamma straff.

Vidare innebär bestämmelsen att rätten vid beslut om verkställighet i anstalt av ett villkorligt fängelsestraff enligt 7 § ska göra en avräkning för vad den dömde har undergått i form av förfluten provotid och fullgjorda tilläggsanktioner. Vid avräkningen bör störst vikt läggas vid fullgjorda tilläggsanktioner. Som utgångspunkt bör avräkningen ske med så stor del av fängelsestraffet som motsvarar den fullgjorda delen av tilläggsanktionen. Om det villkorliga fängelsestraffet uppgår till åtta månader och har förenats med 180 timmar samhällstjänst varav den dömde har fullgjort 60 timmar (dvs. 1/3 av antalet samhällstjänsttimmar), bör utgångspunkten vara att det villkorliga fängelsestraffet till en tid av fem månader (2/3 av åtta månader) ska verkställas i anstalt. Om tilläggsanktionen är helt fullgjord, finns det därmed som utgångspunkt inte utrymme för att besluta att någon del av det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt. Att tilläggsanktionen får ett sådant genomslag bör dock bara gälla i fall då fullgörandet av sanktionen innebär en prestation som förutsatt en personlig uppoffring för den dömde och då sanktionen har pågått under viss tid. Att den dömde betalat böter som utgör tilläggsanktion till ett villkorligt fängelsestraff kan därför inte ges ett så stort genomslag, utan bör beaktas i mindre mån.

Förfluten prøvotid bör endast tillmätas en begränsad betydelse. Det förhållandet att en stor del av prøvotiden har förflutit när den dömden åter gör sig skyldig till brott bör i stället i första hand tillmätas betydelse genom att det över huvud taget inte meddelas något beslut om verkställighet i anstalt av det tidigare utdömda villkorliga fängelsestraffet (se kommentaren till 7 § första stycket). Om det beslutas att ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt på grund av att återfallet inte kan anses tillräckligt beaktat genom att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten enligt 7 § första stycket, bör därför förfluten prøvotid i de allra flesta fall inte tillmätas annat än en högst begränsad betydelse vid avräkningen.

Prövotiden bör däremot kunna få något större betydelse om beslutet om verkställighet i anstalt grundas på att det med hänsyn till verkställigheten av det ovillkorliga fängelsestraffet kan antas att den tilltalade inte kommer att kunna fullgöra tilläggssanktionen inom prøvotiden (7 § andra stycket). Även i sådana fall bör dock som utgångspunkt gälla att avräkning för förfluten prøvotid endast ska ske om större delen av prøvotiden har förflutit före det att den tilltalade återföll i brott. Avräkningen bör inte heller vara lika stor som för fullgjorda tilläggssanktioner.

Undantag från vad som nu sagts kan göras om tilläggssanktionen är böter, som – i enlighet med vad som anförts ovan – inte kan ge samma genomslag som andra tilläggssanktioner. Om det villkorliga fängelsestraffet har förenats med endast böter bör större avräkning ske för förfluten prøvotid, eftersom prøvotiden annars helt skulle sakna betydelse för det fall den dömden betalar böterna i direkt anslutning till det att domen vinner laga kraft.

Utöver nu nämnda avräkning för den del av det villkorliga fängelsestraffet som redan har verkställts genom fullgjorda tilläggssanktioner och förfluten prøvotid finns det inte möjlighet att besluta att endast en del av ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt. Det är således inte möjligt att besluta att en del av ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt, medan resterande del ska fortsätta att verkställas genom fullgörande av tilläggssanktioner och löpande prøvotid.

I de i kommentaren till 7 § angivna exemplen B, C, D och F bör avräkning ske enligt följande.

B dömdes den 25 augusti år 2 för misshandel till villkorligt fängelse sex månader med hemarrest som tilläggssanktion. Hon hade dessförinnan dömts den 2 september år 1 för olaga hot till villkorligt fängelse en månad med 60 dagsböter och den 19 april år 2 för misshandel till villkorligt fängelse tre månader med övervaknings- och kontrollsanktion. Den 12 oktober år 2 gör sig B skyldig till en ny misshandel, för vilken hon den 17 november år 2 döms till ovillkorligt fängelse åtta månader. B har fullgjort hela den övervaknings- och kontrollsanktion hon ådömdes den 19 april år 2 men endast en månad av hemarresten.

Det ska beaktas att B har fullgjort en av de fyra månaderna hemarrest (hemarresten ska enligt 27 kap. 5 § pågå under en tid som motsvarar två tredjedelar av det villkorliga fängelsestraffets längd). Däremot bör inte någon hänsyn tas till förfluten prøvotid, då det nya brottet ägt rum kort tid efter det att det villkorliga fängelsestraffet dömdes ut. Det bör därför beslutas att B ska verkställa tre fjärdedelar av det villkorliga fängelsestraff som dömdes ut den 25 augusti år 2 i anstalt, dvs. (avrundat) fyra månader.

C dömdes den 25 augusti år 2 för narkotikabrott, stöld och olaga intrång till villkorligt fängelse åtta månader med kontraktsvård. Han hade dessförinnan dömts den 2 februari år 1 för narkotikabrott och stöld till villkorligt fängelse sex månader med övervaknings- och kontrollsanktion. Under perioden den 19–22 februari år 3 gör sig C skyldig till två grova stölder och ringa narkotikabrott, för vilket han den 17 mars år 3 döms till ovillkorligt fängelse ett år. C har påbörjat kontraktsvården, men inte fullgjort den.

Här ska beaktas att C har fullgjort en del av kontraktsvården. Däremot bör det inte tas någon hänsyn till förfluten prøvotid, då det nya brottet ägt rum relativt kort tid efter det att det villkorliga fängelsestraffet dömdes ut. Vid bedömningen av hur stor del av det villkorliga fängelsestraffet som ska anses verkställt genom fullgörandet av kontraktsvården får en jämförelse göras mellan innehållet i kontraktsvårdsplanen och vad C har undergått av vården.

D dömdes den 25 augusti år 1 för bedrägeri till villkorligt fängelse sex månader med 140 timmar samhällstjänst. Den 22 december år 1 gör sig D skyldig till ett rån, för vilket han den 31 januari år 2 döms till ovillkorligt fängelse ett år och två månader. D har fullgjort 70 timmar av samhällstjänsten helt i enlighet med den av Kriminalvården beslutade verkställighetsplanen.

Här ska beaktas att D har fullgjort hälften (70 av 140 timmar) av samhällstjänsten. Däremot bör det inte tas någon hänsyn till förfluten prøvotid, då det nya brottet ägt rum kort tid efter det att det villkorliga fängelsestraffet dömdes ut. Det bör därför beslutas att D ska verkställa hälften av det villkorliga fängelsestraff som dömdes ut den 25 augusti år 1 i anstalt, dvs. tre månader.

F dömdes den 25 augusti år 1 för bedrägeri till en månads ovillkorligt fängelse. Han hade dessförinnan den 14 februari år 1 dömts för grov stöld till villkorligt fängelse sex månader med hemarrest. I domen den 25 augusti år 1 gjordes inte något förordnande om att det tidigare utdömda villkorligt fängelsestraff skulle verkställas i anstalt. Den 12 september år 1 gör F sig på nytt skyldig till bedrägeri. Han döms denna gång den 2 december år 1 till tre månaders ovillkorligt fängelse. Hälften av hemarresten har fullgjorts.

Här ska beaktas att F har fullgjort hälften av hemarresten. Däremot bör det inte tas någon hänsyn till förfluten prøvotid, eftersom (det första) återfallet skett kort tid efter domen på villkorligt fängelse. Det bör därför beslutas att F ska verkställa hälften av det villkorliga fängelsestraffet i anstalt, dvs. tre månader.

Slutligen innebär regleringen i denna paragraf att rätten vid undanröjande av en tidigare beslutad tilläggssanktion och beslut om en gemensam tilläggssanktion för flera villkorliga fängelsestraff enligt 9 § i skäligen utsträckning ska beakta vad den dömde har undergått till följd av den undanröjda tilläggssanktionen. Om t.ex. en samhällstjänst som ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff förenats med undanröjs och det beslutas om en gemensam vård- eller påverkanssanktion för det straffet och ett nytt villkorligt fängelsestraff, ska vid bestämmandet av ingripandegraden i vård- eller påverkanssanktionen beaktas vad den dömde har fullgjort av samhällstjänsten.

Ändrade förhållanden, m.m.

11 §

Paragrafen är ändrad. Den nya lydelsen motsvarar den reglering som hittills funnits i 10 §, dock med vissa mindre förändringar.

I *första styckets första mening* regleras hur en konsumtionsdom ska hanteras om den ursprungliga domen, dvs. den dom i vilken den påföljd som fått omfattas även tillkommande brottslighet dömts ut, ändras av högre rätt. Som framgår av bestämmelsen ska frågan

om påföljd för den tillkommande brottsligheten i sådana fall efter anmälan av åklagare på nytt prövas av domstol. Bestämmelsen har ändrats på så sätt att påföljderna villkorlig dom, skyddstillsyn och sluten ungdomsvård har strukits, vilket innebär att den endast omfattar tidigare utdömda fängelsestraff. Ändringen motiveras dels av att villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet och ersätts av möjligheten att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt, dels av att reglerna om påföljdsbestämning efter en tidigare utdömd ungdomspåföljd flyttas till 32 kap. Motsvarande bestämmelse beträffande ungdomspåföljder finns i 32 kap. 16 §. Begreppet "fängelse" omfattar både ovillkorligt och villkorligt fängelse, vilket innebär att bestämmelsen är tillämplig oavsett om den påföljd som ändrats av högre rätt är ett ovillkorligt eller ett villkorligt fängelsestraff.

I *första styckets andra mening* regleras hanteringen av ett tidigare utdömt fängelsestraff för nyupptäckt brottslighet vars längd har bestämts med beaktande av att straffet för det nyupptäckta brottet tillsammans med den först utdömda påföljden inte ska överstiga vad som hade kunnat dömas ut om den samlade brottsligheten hade prövats i samma rättegång, om den ursprungligen utdömda påföljden senare ändras. Bestämmelsen har ändrats på så sätt att hänvisningen till 3 § andra stycket har ändrats till 29 kap. 1 a § och att hänvisningen till 7 § andra stycket har utgått. Ändringen är motiverad av att den reglering som tidigare fanns i 3 § andra stycket har flyttats till 29 kap. 1 a § och att bestämmelserna om påföljdsbestämning efter en tidigare utdömd ungdomspåföljd har flyttats till 32 kap. Regleringen i 29 kap. 1 a § är något ändrad i förhållande till nuvarande lydelse av 3 § andra stycket i detta kapitel, se vidare om förändringarna i kommentaren till 29 kap. 1 a §.

I paragrafens *andra stycke* regleras frågan om ny prövning av påföljdsbestämningen för ett brott för det fall att det vid verkställigheten visar sig att brottet är begånget före en tidigare dom och det inte av den domen framgår att den först utdömda påföljden har beaktats. Enligt bestämmelsen ska i sådana fall domstol efter anmälan av åklagare bestämma vad den dömde ska undergå till följd av den sist meddelade domen. Bestämmelsen har ändrats i två avseenden; dels har den begränsats till att avse endast ovillkorliga fängelsestraff, dels har hänvisningen till 3 § andra stycket ändrats till 29 kap. 1 a § och hänvisningen till 7 § andra stycket utgått. Den första ändringen är motiverad av att det enligt vad vi har föreslagit i 31 kap. ska finnas möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska

vara villkorligt. Ny påföljdsbestämning till följd av att det vid verkställigheten visar sig att en tidigare utdömd påföljd inte har beaktats kan enligt den nya lydelsen endast komma i fråga vid ovillkorliga fängelsestraff, vilket i sak motsvarar gällt hittills. Den andra ändringen är motiverad av att den reglering som tidigare fanns i 3 § andra stycket har flyttats till 29 kap. 1 a § och att bestämmelserna om påföljdsbestämning efter en tidigare utdömd ungdomspåföljd har flyttats till 32 kap. Regleringen i 29 kap. 1 a § är något ändrad i förhållande till nuvarande lydelse av 3 § andra stycket i detta kapitel, se vidare om förändringarna i kommentaren till 29 kap. 1 a §.

12 §

Paragrafen är ny. Den motsvarar hittillsvarande 18 § utan några sakliga ändringar.

35 kap.

7 §

Paragrafen, som reglerar frågan om preskription av utdömda böter, är ändrad. De sakliga ändringarna behandlas i avsnitt 16.5.4.

I *första och andra styckena* har endast gjorts språkliga förändringar.

I *tredje stycket* har gjorts ett tillägg av innebörd att det som sägs om preskription av böter i första och andra styckena även gäller böter som dömts ut som tilläggssanktion till villkorligt fängelse. Det innebär att betalningsansvaret för sådana böter kvarstår till dess att fem år förflutit från det att domen vunnit laga kraft, trots att prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet endast löper i två år. Uppbörd och indrivning kan således fortgå även en tid efter det att prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet har löpt ut. Som framgår av regleringen i 27 kap. 12 § kan det emellertid inte efter prövotidens utgång beslutas att obetalda böter ska bytas ut mot någon annan tilläggssanktion eller att fängelsestraffet ska verkställas i anstalt på grund av att böterna inte har betalats.

8 §

Paragrafen, som reglerar frågan om preskription av utdömda fängelsestraff, är ändrad. Ändringen är en följd av att det införs en möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt.

I paragrafen har förtydligats att bestämmelserna om preskription av fängelse endast avser fängelse som inte är villkorligt. För villkorligt fängelse gäller i stället, i enlighet med vad som anges 27 kap. 16 § och kommentaren till den bestämmelsen, att påföljden – med undantag för om det villkorliga fängelsestraffet har förenats med böter, vilket regleras i 7 § i detta kapitel – upphör när prövotiden löper ut. I övrigt har det endast gjorts språkliga justeringar.

9 §

Paragrafen, som reglerar frågan om preskription av utdömda fängelsestraff när det görs avbrott i verkställigheten, är ändrad. Ändringen, som innebär att paragrafen endast omfattar fängelse som inte är villkorligt, är en följd av att det införs en möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Se i övrigt kommentaren till 8 §.

10 §

Bestämmelsen, som hittills har reglerat preskriptionstiden för en utdömd dom på slutna ungdomsvård, har ändrats. Genom ändringen har den i sak likalydande bestämmelsen om preskription för en utdömd ungdomstjänst i hittillsvarande 11 § sammanförts med denna bestämmelse. Detta utgör endast en redaktionell ändring. I sak har bestämmelsen ändrats genom att den även omfattar ungdomsvård, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning.

Ändringarna innebär att samma regler ska gälla för ungdomsvård, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning som för slutna ungdomsvård och ungdomstjänst. Den utdömda påföljden bortfaller enligt *första stycket* om den inte börjat verkställas innan fem år förflutit från det att domen vunnit laga kraft. Om verkställigheten avbryts bortfaller den återstående delen av påföljden enligt *andra stycket* om verkställigheten inte återupptas inom fem år från dagen för avbrottet.

36 kap.

11 §

Paragrafen är ändrad. Ändringarna är en följd av att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet samt att det av den hittillsvarande möjligheten att döma till påföljder som

innebär överlämnande till särskild vård endast kvarstår en möjlighet att enligt 32 kap. döma till särskilda ungdomspåföljder.

37 kap.

10 §

Paragrafen är ändrad. Ändringen är motiverad av att 8 §, som avser beslut i fråga om den som dömts till skyddstillsyn, upphävs.

11 §

Paragrafens *första stycke* är ändrat. Ändringen har motiverats i avsnitt 12.8.7 och 12.8.8.

I paragrafen regleras förutsättningarna för överklagande av beslut av en övervakningsnämnd. Ändringen i första stycket innebär för det första att möjligheten att överklaga vissa beslut såvitt avser skyddstillsyn till tingsrätt ersätts av en möjlighet att överklaga vissa beslut såvitt avser villkorligt fängelse. Ändringen motiveras av att påföljden skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet och att det i stället införs en möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Därutöver har det införts en möjlighet för Kriminalvården att överklaga övervakningsnämndens beslut såvitt avser villkorligt fängelse till tingsrätt.

De beslut av övervakningsnämnden avseende villkorligt fängelse som kan överklagas till tingsrätt är beslut om varning enligt 27 kap. 8 §, beslut om förlängd provotid, byte av tilläggssanktion, ändrat innehåll i en kontraktsvårdsplan och varning enligt 27 kap. 9 § samt beslut om omhändertagande enligt 27 kap. 13 §. Beslut av de nu anförda slagen får överklagas, förutom av den enskilde som har rätt att överklaga besluten i egenskap av part i övervakningsnämnden, av Kriminalvården. Beslut om varning enligt 27 kap. 8 § meddelas av Kriminalvården. Av 9 kap. 4 § lagen (20xx:xxx) om villkorligt fängelse framgår att ett sådant beslut får överklagas till övervakningsnämnd. Hänvisningen till 27 kap. 8 § i denna paragraf innebär att övervakningsnämndens beslut i sådana ärenden får överklagas till tingsrätt. Hänvisningen till 27 kap. 9 § innebär att även beslut om varning som övervakningsnämnd meddelat med stöd av 27 kap. 9 § tredje stycket får överklagas till tingsrätt. Hänvisningen till 27 kap. 13 § innebär att såväl övervakningsnämndens beslut om omhändertagande enligt 27 kap. 13 § första stycket som nämndens prövning av Kriminalvårdens beslut om omedelbart omhänder-

tagande enligt 27 kap. 13 § andra stycket får överklagas till tingsrätt.

38 kap.

1 §

Paragrafen, som tidigare har behandlat frågan om nöjdförklaring vid villkorlig dom, har ändrats och avser numera nöjdförklaring vid villkorligt fängelse.

Enligt *första stycket* får den som dömts till villkorligt fängelse lämna nöjdförklaring före det att tiden för att överklaga har löpt ut. Nöjdförklaringen ska avse hela det villkorliga fängelsestraffet, dvs. såväl det förhållandet att ett villkorligt fängelsestraff av viss tid har dömts ut som den tilläggsanktion som det villkorliga fängelsestraffet har förenats med. Om det villkorliga fängelsestraffet har förenats med flera tilläggsanktioner (en vård- eller påverkansanktion i kombination med dagsböter, samhällstjänst eller en övervaknings- och kontrollanktion) ska nöjdförklaringen avse samtliga sanktioner. Det är således inte möjligt för den dömda att förklara sig nöjd med att ett villkorligt fängelsestraff dömts ut och samtidigt överklaga domen med yrkande om en annan tilläggsanktion. En nöjdförklaring avser dock inte annat än påföljden, vilket innebär att den som lämnat en nöjdförklaring inte är förhindrad att överklaga domen i fråga om t.ex. utvisning eller skadestånd.

Innebörden av att den dömda lämnar nöjdförklaring är att domen såvitt avser påföljden vinner laga kraft mot honom eller henne. Därmed börjar enligt 27 kap. 1 § andra stycket prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet löpa och enligt 1 kap. 3 § lagen (20xx:xxx) om villkorligt fängelse får verkställigheten av den tilläggsanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenats med påbörjas.

Bestämmelser om vilka formkrav som gäller för nöjdförklaring finns, som anges i paragrafen, i 1 kap. 4 § lagen om villkorligt fängelse.

I *andra stycket* har endast gjorts språkliga justeringar. Innebörden av bestämmelsen är att en nöjdförklaring såvitt avser ett villkorligt fängelsestraff inte får tas tillbaka. Om den dömda redan har överklagat domen när nöjdförklaringen meddelas, så ska överklagandet beträffande påföljden anses återkallat genom nöjdförklaringen. Om den dömda har överklagat domen även i andra delar,

t.ex. i fråga om skadestånd eller utvisning, ska hans eller hennes talan i den delen dock inte anses återkallad.

I *tredje stycket* har förtydligats att hänvisningen till de särskilda bestämmelser som finns om nöjdförklaring i fråga om dom på fängelse (se lagen [1974:202] om beräkning av strafftid) endast avser fängelse som inte är villkorligt. Vidare har det lagts till att frågan om nöjdförklaring i fråga om ungdomsövervakning är reglerat i annan lag, nämligen lagen om verkställighet av ungdomsövervakning.

2 a §

Paragrafen reglerar förutsättningarna för undanröjande av en utdömd påföljd och meddelande av ny påföljd när rätten vid påföljdsbestämningen särskilt beaktat huruvida den tilltalade till följd av brottet kan komma att drabbas av avskedande eller uppsägning och det antagande som därvid legat till grund för domen har visat sig vara felaktigt.

I *första stycket* har begreppet ”straffmätning eller val av påföljd” ersatts med ”påföljdsbestämningen”. Ändringen är en följd av att 30 kap. delats upp i två kapitel, där 30 kap. reglerar bestämmande av påföljd och 31 kap. förutsättningar för att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Frågor om brottet kan antas leda till avskedande eller uppsägning kan beaktas både vid straffmätningen, vid valet av påföljd och vid övervägande om ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Begreppet ”påföljdsbestämningen” är avsett att omfatta samtliga dessa omständigheter. I övrigt har det endast gjorts språkliga justeringar.

I *andra stycket* har justeringar gjorts i anledning av att villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras som påföljder och att det i stället införs en möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Några ändringar i sak är inte avsedda.

3 §

Paragrafen, som reglerar vissa forumregler, är ändrad. Den reglerar numera – utöver frågan om behörig domstol i mål om undanröjande av särskilda ungdomspåföljder – vilken domstol som ska pröva frågor om beslut om verkställighet i anstalt av villkorliga fängelsestraff enligt 27 kap. 10 och 11 §§. Ändringarna behandlas i avsnitt 12.8.6.8.

Ändringen i *första stycket* innebär att frågor om beslut om verkställighet i anstalt av ett villkorligt fängelsestraff på grund av bristande verkställighet av någon annan tilläggsstraff än böter tas upp

av rätten i den ort där den övervakningsnämnd som enligt 27 kap. 9 § har att pröva frågor om mindre ingripande åtgärder i anledning av sådan bristande verkställighet är belägen. Kriminalvården har således att väcka talan om verkställighet i anstalt vid den tingsrätt inom vars upptagningsområde den lokala övervakningsnämnden är belägen. Bestämmelsen om behörig domstol i mål om undanröjande av särskilda ungdomspåföljder har flyttats till tredje stycket, se nedan.

Hitillsvarande andra stycket har utgått, som en följd av att 28 kap. upphävs. Enligt det nya *andra stycket* tas frågan om verkställighet i anstalt av ett villkorligt fängelsestraff på grund av bristande verkställighet av böter upp av den rätt som först avgjort det mål där det villkorliga fängelsestraffet dömts ut. Detta motsvarar vad som hittills gällt såvitt avser prövning av mål om undanröjande av villkorlig dom. Särregleringen i förhållande till vad som enligt första stycket gäller vid bristande verkställighet av övriga tilläggssanktioner är motiverad av att övervakningsnämnderna inte fattar några beslut i anledning av bristande verkställighet av böter, och att det därmed inte är rimligt att frågan om behörig domstol styrs av var övervakningsnämnden är belägen.

Tredje stycket ersätter andra meningens i hittillsvarande första stycket. Hänvisningen till 32 kap. 4 § har ändrats till 32 kap. 10 §, vilket är en följd av att bestämmelserna i 32 kap. har fått nya paragrafnummer. I sak är bestämmelsen ändrad på så sätt att det lagts till att även en talan gällande åtgärder med anledning av bristande verkställighet av kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning ska tas upp av den rätt som först avgjort målet.

Fjärde stycket motsvarar hittillsvarande tredje stycket. Det får till följd att mål om verkställighet i anstalt av villkorliga fängelsestraff även får tas upp av en domstol där ett brottmål sedan tidigare är anhängigt mot den dömde, eller av rätten i den ort där den dömde mer varaktigt uppehåller sig, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt. Vad gäller talan enligt 32 kap. 10 § om undanröjande av en ungdomspåföljd har en ändring gjorts i bestämmelsen. Genom den nya lydelsen får – utöver vad som hittills gällt enligt bestämmelsen – en sådan talan tas upp även av en domstol som redan handlägger ett mål om undanröjande av en annan ungdomspåföljd mot samma person. Ändringen behandlas i avsnitt 28.5.

4 §

Paragrafen är ändrad.

I *första stycket* har hänvisningen till 34 kap. 10 § ändrats till 34 kap. 11 §. Ändringen är föranledd av att de bestämmelser som hittills har funnits i 34 kap. 10 § i stället regleras i 34 kap. 11 §. Någon saklig ändring är inte avsedd. Därutöver har det gjorts en hänvisning till 32 kap. 16 §, som innefattar bestämmelser om anmälan om vissa ändrade förhållanden gällande ungdomspåföljder. Den regleringen har flyttats från 34 kap. och delvis utvidgats. Föreskriften om var anmälan ska göras har – i sak oförändrad – anpassats till det.

I *andra stycket* har hänvisningen till 34 kap. 18 § ändrats till 34 kap. 12 §. Ändringen är föranledd av att de bestämmelser som hittills har funnits i 34 kap. 18 § i stället regleras i 34 kap. 12 §. Någon saklig ändring är inte avsedd.

5 §

Paragrafen är ändrad. Den reglerar när talan enligt 27 kap. 10 och 11 §§ om verkställighet i anstalt av ett villkorligt fängelsestraff ska anses anhängiggjord. Regleringen anknyter till vad som hittills gällt i fråga om talan om undanröjande av villkorlig dom och skyddstillsyn.

6 §

Paragrafen är ändrad. Den reglerar i vilka situationer nämndemän ska delta när tingsrätt avgör en fråga om undanröjande av påföljd m.m.

I *första stycket* har inledningsvis hänvisningen till 27 kap. 6 § och 28 kap. 9 § utgått och ersatts av en hänvisning till 27 kap. 10 och 11 §§. Ändringen är motiverad av att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet och att det i stället införs en möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Ändringen innebär att nämndemän ska delta när tingsrätt avgör en fråga om att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt på grund av att den dömden inte har fullgjort den tilläggs-sanktion som det villkorliga fängelsestraffet har förenats med.

Vidare har i första stycket hänvisningen till 32 kap. 4 § utgått och ersatts med en hänvisning till 32 kap. 10 § samt hänvisningen till 34 kap. 10 § andra stycket och 18 § utgått och ersatts av en hänvisning till 34 kap. 11 § andra stycket och 12 §. Ändringarna är föranledda av att de bestämmelser som hittills har funnits i 32 kap. 4 § i stället regleras i 32 kap. 10 §, att de bestämmelser som hittills har

funnits i 34 kap. 10 § i stället regleras i 34 kap. 11 § och att de bestämmelser som hittills har funnits i 34 kap. 18 § i stället regleras i 34 kap. 12 §. Därutöver har hänvisningen till 34 kap. 1 § 3 och 4 § ändrats till 34 kap. 2 § 2 och 34 kap. 5 §, vilket också är föranlett av ändrad numrering av bestämmelserna i 34 kap.

Slutligen har i första stycket hänvisningen till 34 kap. 5 § tredje stycket och 6 § andra stycket utgått och ersatts av en hänvisning till 34 kap. 7 § första och andra stycket. Ändringen är motiverad av att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet och att det i stället införs en möjlighet att besluta att fängelsestraff ska vara villkorliga. Ändringen innebär att nämndemän ska delta när tingsrätt avgör en fråga om att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt på grund av att den dömde har återfallit i brott inom prøvotiden.

I *andra stycket*, som reglerar förutsättningarna för att besluta om omhändertagande i anledning av bristande verkställighet, har hänvisningen till 27 kap. 2 a § tredje stycket och 5 § tredje stycket samt 28 kap. 11 § första och andra styckena utgått och ersatts av en hänvisning till 27 kap. 13 §. Ändringen är motiverad av att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet och att det i stället införs en möjlighet att besluta att fängelsestraff ska vara villkorliga. Ändringen innebär att en tingsrätt är domför med en lagfaren domare vid beslut om omhändertagande i anledning av bristande verkställighet av en tilläggsanktion till ett villkorligt fängelsestraff.

8 §

Paragrafen är ändrad. Den reglerar den dömdes rätt att yttra sig i mål om undanröjande av påföljd m.m.

I *första stycket* har inledningsvis hänvisningen till 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket och 6 § samt 28 kap. 9 § utgått och ersatts av en hänvisning till 27 kap. 10 och 11 §§. Ändringen är motiverad av att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet och att det i stället införs en möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Ändringen innebär att tingsrätten ska ge den dömde tillfälle att yttra sig i mål om verkställighet i anstalt av ett villkorligt fängelsestraff på grund av att den dömde inte har fullgjort den tilläggsanktion som det villkorliga fängelsestraffet har förenats med.

Vidare har i första stycket hänvisningarna till 32 kap. 4 §, 34 kap. 10 § andra stycket och 34 kap. 18 § ersatts av hänvisningar till

32 kap. 10 §, 34 kap. 11 § andra stycket och 34 kap. 12 §. Ändringarna är föranledda av att de bestämmelser som hittills har funnits i 32 kap. 4 § i stället regleras i 32 kap. 10 §, att de bestämmelser som hittills reglerats i 34 kap. 10 § i stället regleras i 34 kap. 11 § och att de bestämmelser som hittills har funnits i 34 kap. 18 § i stället regleras i 34 kap. 12 §.

I *andra stycket*, som reglerar förutsättningarna för besluta om omhändertagande i anledning av bristande verkställighet, har hänvisningen till 28 kap. 11 § första och andra styckena utgått och ersatts av en hänvisning till 27 kap. 13 §. Ändringen är motiverad av att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet och att det i stället införs en möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Ändringen innebär att omhändertagande i anledning av bristande verkställighet av tilläggsstraffet till ett villkorligt fängelsestraff får beslutas utan att den dömde ges tillfälle att yttra sig.

9 §

Bestämmelsen är ändrad. Den anger i vilka situationer rättsens beslut gäller omedelbart.

I paragrafen har hänvisningen till 27 kap. 2 a § tredje stycket och 5 § tredje stycket samt 28 kap. 11 § första och andra styckena utgått och ersatts av en hänvisning till 27 kap. 10, 11 och 13 §§. Ändringen är motiverad av att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet och att det i stället införs en möjlighet att besluta att fängelsestraff ska vara villkorliga. Ändringen innebär att beslut om att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i kriminalvårdsanstalt enligt 27 kap. 10 och 11 §§ samt beslut om omhändertagande i anledning av bristande verkställighet av tilläggsstraffet till ett villkorligt fängelsestraff enligt 27 kap. 13 § gäller omedelbart, om inte annat förordnas.

Vidare har hänvisningen till 34 kap. 10 § andra stycket och 18 § utgått och ersatts av en hänvisning till 34 kap. 11 § andra stycket och 12 §. Ändringen är föranledd av att de bestämmelser som hittills har funnits i 34 kap. 10 § i stället regleras i 34 kap. 8 § och att de bestämmelser som hittills har funnits i 34 kap. 18 § i stället regleras i 34 kap. 10 §.

Därutöver har hänvisningen till 27 kap. 6 §, och 28 kap. 9 §, samt 34 kap. 4 och 6 §§ utgått. Ändringarna är motiverade av dels att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras ur påföljds-

systemet, dels att regleringen om förverkande av villkorligt medgiven frihet flyttas från 34 kap. 4 § till 34 kap. 5 §.

12 §

Paragrafen, som reglerar polismyndighetens skyldighet att lämna handräckning för den dömdes inställelse i mål eller ärende enligt brottsbalken eller för omhändertagande, är ändrad. Ändringen är motiverad av att skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet och att det i stället införs en möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt.

Ändringen innebär att polismyndigheten är skyldig att bistå med handräckning vid omhändertagande av den som döms till villkorligt fängelse med kontraktsvård för överförande av den dömda till behandlingshem eller annan vårdgivare och vid omhändertagande i anledning av bristande verkställighet av en tilläggssanktion till ett villkorligt fängelsestraff.

19 §

Paragrafen, som reglerar frågan om skyndsamt handläggning av vissa måltyper, är ändrad. Ändringarna behandlas i avsnitt 12.8.

Ändringen innebär att domstolen ska handlägga mål om åtgärder i anledning av bristande verkställighet av ett villkorligt fängelsestraff skyndsamt. Skyndsamhetskravet omfattar mål om byte av tilläggssanktion till villkorligt fängelse (27 kap. 9 § första stycket 2), mål om ändring av kontraktsvårdsplan (27 kap. 9 § första stycket 3) och mål om verkställighet i anstalt av villkorliga fängelsestraff på grund av bristande verkställighet av den tilläggssanktion som straffet förenats med (27 kap. 10 och 11 §§). Innebörden av skyndsamhetskravet kan knappast anges enhetligt för alla åtgärder, utan bör kunna variera beroende på vilken åtgärd det är som prövas. I den mån målet avser ett beslut om frihetsberövande ska kravet på skyndsamt tolkas i ljuset av den praxis som Europadomstolen utarbetat såvitt avser tolkningen av 5 § Europakonventionen.

20 §

Paragrafen, som ger möjlighet att meddela föreskrifter om ersättning från staten för skador som orsakats av den dömda vid samhällstjänst och ungdomstjänst, är ändrad. Ändringarna är en följd av att samhällstjänst blir en tilläggssanktion till villkorligt fängelse, vilket regleras i 27 kap. 3 § samt att ungdomstjänst regleras i 32 kap. 6 och 8 §§.

1.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

4 §

I 4 § uppställs ett särskilt skyndsamhetskrav vid förundersökning mot den som inte har fyllt 18 år. I *andra stycket* anges därtill en särskild frist när beslut i åtalsfrågan senast ska fattas. Förundersökningen ska avslutas och beslut i åtalsfrågan fattas så snart möjligt och senast inom sex veckor från dagen för delgivning av brottsmisstänke. Tidsfristen får överskridas vid några särskilt angivna omständigheter. Paragrafen har ändrats genom att det införts ytterligare en punkt som kan ge åklagaren rätt att överskrida tidsfristen; att socialnämnden behöver ytterligare tid för att färdigställa ett ungdomskontrakt eller en vårdplan inför huvudförhandlingen. Ändringen behandlas i avsnitt 24.3.8.

I de fall socialnämnden behöver mer tid än vad som angetts i åklagarens begäran för att färdigställa ett yttrande och åklagaren skulle behöva överskrida sexveckorsfristen för att tillmötesgå den begäran, ger den ändrade lydelsen åklagaren rätt att överskrida fristen. I den konflikt som kan uppstå mellan det skyndsamhetskrav som ligger på åklagaren och det behov som socialtjänsten kan ha av tillräcklig tid för att utarbeta ett yttrande, ska enligt den nya lydelsen skyndsamhetskravet något kunna ge vika. Om sexveckorsfristen inte behöver överskridas, bör åklagaren alltid kunna tillmötesgå socialtjänstens begäran om ytterligare tid för att utarbeta åtgärdsförslag. Därutöver kan alltså åklagaren enligt den nya punkten tillåtas överskrida fristen, om det behövs för att socialtjänsten ska få erforderlig tid att utarbeta ett ungdomskontrakt eller en vårdplan. Det bör betonas att bedömningen ska ske i varje enskilt fall och att det inte bör utvecklas till en rutin att fristen överskrids. Även om sexveckorsfristen något kan överskridas, kvarstår det allmänna skyndsamhetskravet. Det innebär att fristen endast kan överskridas en kortare tid, såsom några veckor. I de fall det påkallas mer omfattande utredningsåtgärder – exempelvis inför en ansökan om LVU-vård – får det ske vid sidan om och efter brottmålsprocessen.

Genom kommunikation mellan åklagare, socialtjänst och domstol finns det därtill förutsättningar – om behov föreligger – att låta socialtjänsten utnyttja tiden mellan åtals väckande och huvudförhandlingen för att färdigställa ett yttrande.

11 §

Paragrafen, som reglerar skyldighet för åklagaren att inhämta yttrande, har ändrats genom att det i *tredje stycket* har införts en skyldighet för socialnämnden att i yttrandet – utöver vad som gällt sedan tidigare – även uttala sig om ungdomstjänst är en lämplig påföljd med hänsyn till den unges person eller övriga omständigheter. Ändringen behandlas i avsnitt 24.4.2. Efter vilka hållpunkter lämplighetsbedömningen bör göras behandlas i kommentaren till 11 kap. 1 a § SoL.

17 §

Enligt 16 § får åklagaren, om någon begått ett brott innan han eller hon fyllt 18 år, besluta att underlåta åtal enligt denna bestämmelse. I paragrafen finns sålunda de särskilda bestämmelserna om åtalsunderlåtelse för omyndiga lagöverträdare. Dessa särskilda bestämmelser har företräde framför den allmänna regeln i 20 kap. 7 § RB om åtalsunderlåtelse.

Genom en ändring i *andra stycket* har förutsättningarna för åtalsunderlåtelse något vidgats. Ändringen behandlas i avsnitt 25.6.4. Sedan tidigare har det i *andra stycket* föreskrivits att åtalsunderlåtelse får beslutas, om det är uppenbart att brottet har skett av okynne eller förhastande. Genom ändringen har det lagts till att åtal därtill kan underlåtas om brottsligheten är sådan att det kan förväntas att den unge skulle ha dömts till varningsstraff enligt 32 kap. 2 § BrB om åtal hade väckts. Vad gäller förutsättningarna för varningsstraff hänvisas till kommentaren till 32 kap. 2 § BrB. I korthet kan sägas att rätten ska kunna döma till varningsstraff om det med hänsyn till brottslighetens straffvärde inte är påkallat med en mer ingripande påföljd än dagsböter. Med utgångspunkt i att ungdomstjänst ska väljas i stället för dagsböter om det bötesstraff som brottsligheten motiverar uppgår till omkring 60 dagsböter eller mer, kan ett varningsstraff dömas ut om brottsligheten motiverar ett dagsbotsstraff på mindre än 60 dagsböter (dvs. om det s.k. straffmättningsvärdet understiger 60 dagsböter) och dagsböter är föreskrivet för brottet. I sådana fall kan alltså åtalsunderlåtelse meddelas, även om brottet inte kan sägas ha skett av okynne eller förhastande. Vid prövningen av om ett varningsstraff skulle meddelas om åtals väcks, har åklagaren emellertid även att pröva om ett varningsstraff är tillräckligt ingripande. Vid denna bedömning ska, enligt vad som sägs i 32 kap. 2 § *andra stycket* BrB, särskilt beaktas om den unge tidigare gjort sig skyldig till brott. Såsom utvecklas i

kommentaren till den bestämmelsen ska utgångspunkten vara att varningsstraff i de flesta fall är uteslutet som påföljd om den unge tidigare varit föremål för lagföring. På motsvarande sätt ska det då vara uteslutet att meddela åtalsunderlåtelse på den grunden.

Vid bedömningen av om åtalsunderlåtelse ska meddelas på denna nya grund, ska även övriga rekvisit i paragrafen beaktas. Enligt sista stycket får inte åtalsunderlåtelse beslutas, om något väsentligt allmänt eller enskilt intresse därigenom åsidosätts. Exempelvis kan den omständigheten att det finns flera medmisstänkta eller att egendom till betydande värde bör förverkas utgöra sådant allmänt intresse som motiverar åtal. I sådana fall kan det i stället bli aktuellt för domstolen att döma till varningsstraff.

Vid bedömningen av om det skulle strida mot ett väsentligt allmänt intresse att meddela åtalsunderlåtelse för ett brott som i och för sig begåtts på grund av okynne eller förhastande, har tidigare de omständigheter som föranlett särbehandling i påföljdsdelen på grund av brottets art varit vägledande.¹⁴ Brottslighetens art ska inte längre utgöra en grund för ett strängt påföljdsval (se kommentaren till 32 kap. 3 § BrB). Det innebär i sin tur att brottslighetens art inte längre ska tillmätas betydelse vid bedömningen av om åtalsunderlåtelse skulle strida mot ett väsentligt allmänt intresse, oavsett på vilken av grunderna det kan vara aktuellt att meddela åtalsunderlåtelse.

I sista stycket anges att det vid bedömningen av om något väsentligt allmänt intresse åsidosätts, särskilt ska beaktas om den unge tidigare gjort sig skyldig till brott. Genom att detta är något som också ska tillmätas betydelse vid bedömningen av om varningsstraff är en tillämplig påföljd, ska åklagaren beakta tidigare brottslighet redan vid bedömningen om ett varningsstraff kan antas dömas ut i de fall åtal väcks.

Åtalsunderlåtelse får heller inte meddelas om något väsentligt enskilt intresse därigenom åsidosätts. I vissa fall bör åtal exempelvis väckas om det finns ett enskilt anspråk. Det gäller även om det annars skulle finnas förutsättningar för åtalsunderlåtelse på den grunden att varningsstraff kan förväntas om åtal väcks.

30 b §

Paragrafen är ändrad. I paragrafens *första stycke* finns sedan tidigare en bestämmelse om att åklagare kan meddela den som dömts till

---

¹⁴ RÅR 2006:3 s. 7.

ungdomsvård eller ungdomstjänst en varning vid misskötsamhet. Paragrafen har ändrats genom att möjligheten till varning även gäller misskötsamhet vid verkställigheten av kontaktskyldighet för unga eller ungdomsövervakning.

I *andra stycket* anges att företrädare för socialtjänsten bör ges tillfälle att närvara vid det personliga sammanträffande då varning ska meddelas. Det gäller genom ändringen i första stycket även när den aktuella påföljden är kontaktskyldighet för unga eller ungdomsövervakning. Genom en ändring i andra stycket anges att även företrädare för Statens institutionsstyrelse kan ges möjlighet att närvara om misskötsamheten gäller ungdomsövervakning.

Ändringarna behandlas i avsnitt 27.7.3.3 och 27.7.5.16.

39 §

Bestämmelsen är ny. Den behandlas i avsnitt 24.2.

Bestämmelsen föreskriver att varje socialnämnd, tingsrätt, polismyndighet och åklagarkammare som handlägger ungdomsmål ska verka för att det sker en samverkan mellan dessa olika myndigheter gällande handläggningen av ungdomsmål. De olika myndigheterna ska enligt bestämmelsen också se till att företrädare för myndigheten medverkar vid sådan lokal samverkan.

Bestämmelsen gäller inte ärenden på individnivå utan frågor som är av generell betydelse vid handläggningen. Med samverkan i denna bestämmelse åsyftas lokal samverkan mellan den tingsrätt, åklagarkammare, socialtjänst och polismyndighet som i olika skeden och med olika ansvarsområden ansvarar för handläggningen av samma unga lagöverträdare. Genom samverkan kan det ske kunskapsutbyte och byggas upp fungerande rutiner som kan appliceras på olika fall där de olika myndigheterna ofta är beroende av varandras insatser.

Enligt den ordning som sedan ett flertal år etablerats är detta en uppgift som centralt ligger på Åklagarmyndigheten och lokalt på de särskilda ungdomsåklagarna – eller någon av dem – på varje åklagarkammare. Denna bestämmelse syftar inte till att ändra denna ordning. För att den lokala samverkan ska fungera förutsätts dock även ett aktivt deltagande av alla myndigheter som bör vara med i en lokal samverkan. Genom bestämmelsen ges därför myndigheterna ett ansvar att verka för att det kommer till stånd en lokal samverkan och se till att tjänstemän från respektive myndighet också deltar vid möten och andra sammanträffanden. Det lämpligaste kan ofta vara att det utses personer på de olika myndigheterna som all-

tid deltar i samverkansmöten och som annars kan fungera som kontaktpersoner.

1.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

1 §

Paragrafen, som anger lagens tillämpningsområde, är ändrad. Genom ändringarna tydliggörs att lagen endast omfattar verkställighet av ovillkorligt fängelse. Villkorligt fängelse verkställs i stället i enlighet med regleringen i lagen (20xx:xxx) om villkorligt fängelse. När det i lagen talas om fängelse, avses därmed endast fängelse som inte är villkorligt. Av andra stycket framgår att lagen även gäller förvandlingsstraff för böter, som enligt vad som framgår av 25 kap. 8 § BrB inte får vara villkorligt.

5 §

Paragrafen, som hittills bl.a. reglerat formkraven för meddelande av nöjdförklaring vid beslut om undanröjande av skyddstillsyn, är ändrad. Ändringen, som innebär att hänvisningen till 28 kap. 11 § tredje stycket BrB ersätts av en hänvisning till 27 kap. 13 § fjärde stycket BrB, är en följd av att skyddstillsyn utmönstras som påföljd och att det i stället införs en möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Regleringen om omhändertagande efter beslut om att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt återfinns i 27 kap. 13 § fjärde stycket BrB. Ändringen innebär att den som är omhändertagen enligt den bestämmelsen får avge nöjdförklaring i enlighet med bestämmelserna i 4 § i denna lag.

9 §

Paragrafen, som reglerar verkställighet av fängelse beträffande den som är frihetsberövad, är ändrad.

I *första stycket* har hänvisningen till 28 kap. 11 § tredje stycket BrB ersätts av en hänvisning till 27 kap. 13 § fjärde stycket BrB. Ändringen är en följd av att skyddstillsyn utmönstras som påföljd och att det i stället införs en möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Regleringen om omhändertagande efter beslut om att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt återfinns i 27 kap. 13 § fjärde stycket BrB. Genom ändringen klargörs att paragrafen är tillämplig beträffande den som är omhänder-

tagen i enlighet med den bestämmelsen. Övriga ändringar är endast av språklig karaktär.

I *andra och tredje styckena* har endast gjorts språkliga ändringar.

13 §

Paragrafen, som reglerar frågan om anstånd med verkställigheten för den som ansökt hos regeringen om nåd, har ändrats. Ändringen, som innebär att villkorlig dom och skyddstillsyn utgår och ersätts med villkorligt fängelse och att överlämnande till särskild vård helt utgår ur bestämmelsen, är en följd av att villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras som påföljd och att det i stället införs en möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt samt att det inte längre ska finnas möjlighet att överlämna den som döms för brott till särskild vård. Ändringen innebär att verkställigheten av ett ovillkorligt fängelsestraff ska anstå, om den dömde visar att han eller hon har gett in en ansökan om att straffet av nåd ska ersättas av böter eller ett villkorligt fängelsestraff.

19 §

Paragrafen, som reglerar beräkning av strafftid vid verkställighet av ovillkorligt fängelse, har ändrats. Ändringarna, som innebär att hänvisningen i *första och tredje stycket* till 28 kap. 11 § tredje stycket BrB ersätts av en hänvisning till 27 kap. 13 § fjärde stycket BrB, är en följd av att skyddstillsyn utmönstras som påföljd och att det införs en möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Regleringen om omhändertagande efter beslut om att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt återfinns i 27 kap. 13 § fjärde stycket BrB. Ändringarna innebär att strafftiden vid verkställighet av ovillkorligt fängelse, när den dömde är omhändertagen efter ett sådant beslut, räknas från den dag då domen får verkställas samt att den tid som den dömde varit omhändertagen efter det att beslutet om verkställighet i anstalt meddelades ska räknas in i verkställighetstiden.

19 a §

Paragrafen, som reglerar avräkning av tid som den dömde varit frihetsberövad med anledning av misstanke om brott, är ändrad.

I *första stycket* har hänvisningen till 34 kap. 1 § 1 BrB ersatts av en hänvisning till 34 kap. 2 § 1 BrB. Ändringen är motiverad av ändringar i numreringen av paragraferna i 34 kap. BrB. Någon änd-

ring i sak är inte avsedd. Övriga ändringar är endast av språklig karaktär.

I *andra stycket* har bestämmelsen om avräkning av tid som den dömda varit frihetsberövad när villkorlig dom och skyddstillsyn undanröjts och ersatts av ett fängelsestraff på viss tid utgått och ersatts med en bestämmelse av motsvarande slag såvitt avser situationer där det beslutats att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt. Ändringen motiveras av att villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras som påföljder och att det i stället införs en möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt.

Vidare har hänvisningen till 33 kap. 6 § tredje stycket BrB ersatts med en hänvisning till andra stycket i samma paragraf. Den ändringen är en följd av att hittillsvarande 33 kap. 6 § andra stycket BrB utgår och att tredje stycket i paragrafen följaktligen återfinns i andra stycket.

Slutligen har hänvisningen till 28 kap. 6 b § och 11 § tredje stycket BrB ersatts av en hänvisning till 27 kap. 7 § fjärde stycket och 13 § fjärde stycket i samma balk. Även denna ändring är motiverad av att villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras som påföljd och att det i stället införs en möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Regleringen om omhändertagande efter dom till kontraktsvård och efter beslut om att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt återfinns i 27 kap. 7 § fjärde stycket respektive 27 kap. 13 § fjärde stycket BrB. Ändringarna innebär sammantaget att avräkning av tid som den dömda har varit frihetsberövad vid beslut om omhändertagande efter dom till villkorligt fängelse med kontraktsvård eller efter beslut om att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt ska ske på samma sätt som hittills gällt vid omhändertagande efter en dom till skyddstillsyn med föreskrift om kontraktsvård respektive när en villkorlig dom eller skyddstillsyn undanröjts och ersatts av ett fängelsestraff.

19 c §

Bestämmelsen är ny och ersätter hittillsvarande 34 kap. 2 och 11 §§ BrB. Regleringen har flyttats till denna lag, då den avser verkställighet av ovillkorliga fängelsestraff.

I förhållande till regleringen i hittillsvarande 34 kap. 11 § första stycket BrB har *första stycket* ändrats på så sätt att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn har utgått samt att ungdomspåföljderna har kompletterats med ungdomsvård, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning.

Borttagandet av villkorlig dom och skyddstillsyn motiveras av att de påföljderna utmönstras ur påföljdssystemet och att det i stället införs en möjlighet att besluta att tidsbestämda fängelsestraff ska vara villkorliga.

Tillägget av ungdomsvård, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning är motiverat av att verkställigheten av ett livstidsstraff bör ersätta samtliga ungdomspåföljder som den livstidsdömde dömts till.

Begreppet fängelse omfattar såväl villkorligt som ovillkorligt fängelse.

Sammantaget innebär ändringarna att verkställigheten av ett livstidsstraff konsumerar samtliga andra påföljder som den livstidsdömde har dömts till, och detta oavsett om livstidsstraffet har dömts ut före eller efter den andra påföljden. Den som dömts till livstids fängelse behöver således inte verkställa någon annan påföljd, om inte han eller hon döms för brottet efter det att livstidsstraffet tidsbestämts. Om livstidsstraffet har omvandlats till fängelse på viss tid, ska det fortsättningsvis betraktas som ett tidsbestämt fängelsestraff. Om en ny påföljd har dömts ut före omvandlingen, har livstidsstraffet enligt regleringen i denna paragraf trätt i stället för den påföljden. Tidsbestämningen av livstidsstraffet innebär därmed inte att den dömda ska verkställa både det tidsbestämda straffet och den påföljd som dömts ut senare (men före omvandlingen). Det förhållande att den dömda har dömts för ytterligare brottslighet efter det att livstidsstraffet dömdes ut får i stället beaktas inom ramen för det ärende i vilket frågan om tidsbestämning av livstidsstraffet prövas. Om däremot en ny påföljd döms ut efter det att ett livstidsstraff har omvandlats till fängelse på viss tid, är regleringen i första stycket inte tillämplig.

I förhållande till hittillsvarande 34 kap. 11 § andra stycket BrB har *andra stycket* ändrats på så sätt att det i bestämmelsen förtydligas att den endast avser ovillkorliga fängelsestraff. Någon saklig ändring är inte avsedd. Den del av regleringen i 34 kap. 11 § andra stycket BrB som avser att slutna ungdomsvård i vissa fall ska träda i stället för böter eller förvandlingsstraff för böter har flyttats till 10 b § lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård.

1.5 Förlaget till lag om ändring i bötesverkställighetslagen (1979:189)

1 §

Första stycket är ändrat. Genom ändringen tydliggörs att paragrafen även omfattar böter som dömts ut som tilläggssanktion till villkorligt fängelse. I övrigt görs inga ändringar i sak.

3 §

Paragrafen är ändrad. Genom ändringen tydliggörs att paragrafen även omfattar böter som dömts ut som tilläggssanktion till villkorligt fängelse.

15 §

I paragrafen regleras förutsättningarna att förvandla böter till fängelse.

Första stycket har ändrats genom att kravet att det ska vara ”uppenbart” att den bötfällda av tredska har underlåtit att betala böterna, har utmönstrats. Ändringen motiveras i avsnitt 16.4.6.

I de ursprungliga förarbetena till bestämmelsen angavs att möjligheten att förvandla böter till fängelse på grund av tredska tar sikte på sådan direkt obstruktion av verkställigheten som någon gång förekommer men också på den situationen att den bötfällda på ett illojalt sätt har vidtagit verkställighetshindrande åtgärder så att indrivning inte kan äga rum.¹⁵ Som exempel angavs personer som genom skenavtal, täta byten av arbetsplats och liknande förfaranden lyckas göra sig oåtkomliga för exekutiva åtgärder. Det kan enligt förarbetena röra sig om personer som har ”kontoret på fickan” eller som genom bolagsrättsliga transaktioner döljer att de i realiteten disponerar över betydande tillgångar. Paragrafen utesluter enligt förarbetena inte förvandling även för fall då det inte kan visas att verkställighetshindrande åtgärder har vidtagits. Om en allmän bedömning av den bötfälldes levnadsstandard och personliga förhållanden i övrigt ger vid handen att den bötfällda avsiktligt har undandragit sig betala, anses en sådan tredskosituation som avses i lagrummet vara för handen. Bevisbördan för att så är fallet åvilar enligt de ursprungliga förarbetena i princip åklagaren.

Ändringen av paragrafen – att uppenbarhetskravet utgår – syftar till att vidga tillämpningsområdet för bötesförvandling genom att åklagarens beviskrav lindras något. Åklagaren har genom den nya

---

¹⁵ Prop. 1982/93:93 s. 34.

lydelsen att visa att den bötfällda av tredska har underlåtit att betala böterna. Det påkallas för detta – i enlighet med vad som framfördes i de ursprungliga förarbetena – att det framgår av utredningen att den bötfällda avsiktligt undandragit sig betalning. Det räcker dock att den sammantagna utredningen ger vid handen att ett illojalt handlande har föranlett att böterna inte har gått att driva in, utan att åklagaren behöver göra detta uppenbart. Utöver de mer tydliga fallen av skenmanövrer som angavs i de ursprungliga förarbetena, innebär ett slopande av uppenbarhetskravet att gäldenärens agerande kopplat till själva utmättningsförfarandet kan ges en större betydelse. Om gäldenären vägrar att svara på frågor och i övrigt medverka till att klarlägga sina ekonomiska förhållanden, kan det ofta anses att en tredsksituation föreligger.

I *andra stycket* har det endast gjorts språkliga ändringar.

I *tredje stycket* har det gjorts ett tillägg av innebörden att det inte får beslutas att ett fängelsestraff som beslutats genom bötesförvandling ska vara villkorligt. Ändringen motiveras i avsnitt 16.4.6.

22 §

I paragrafen anges i vilka fall förvandling av böter inte ska ske. Paragrafen har ändrats genom att det i en ny punkt har lagts till att böter som dömts ut i förening med villkorligt fängelse inte får förvandlas enligt bestämmelserna i denna lag. Av 27 kap. 11 § BrB framgår att rätten under vissa förutsättningar ska besluta att ett villkorligt fängelsestraff som förenats med böter som tilläggssanktion ska verkställas i kriminalvårdsanstalt vid utebliven betalning av böterna.

1.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall

46 §

Ändringen innebär att bestämmelsen om särskild åtalsprövning när någon som har beretts vård med stöd av lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) misstänks för brott upphävs. Upphävandet är en följd av att överlämnande till vård enligt LVM avskaffas som påföljd för brott och att det därmed inte längre finns skäl för en särskild åtalsprövningsregel.

Upphävandet motiveras närmare i avsnitt 13.6.3.

1.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

22 §

I bestämmelsen föreskrivs att socialnämnden kan besluta om vissa förebyggande insatser, s.k. mellantvång. Bestämmelsen har ändrats genom att ett nytt tredje har införts. Ändringen behandlas i avsnitt 26.3.6.

Bestämmelsen om mellantvång syftar till att möjliggöra att insatser sätts in utan den unges samtycke i sådana fall där situationen ännu inte är så allvarlig att det finns förutsättningar för vård enligt 3 § men det kan antas att den unge kan komma att behöva sådan vård om hans eller hennes destruktiva beteende fortsätter. Det förutsätts därtill att det stöd eller den hjälp som den unge behöver inte kan ges med samtycke av den unge eller vårdnadshavaren. I sådana situationer får socialnämnden besluta att den unge ska hålla regelbunden kontakt med en särskilt kvalificerad kontaktperson som socialnämnden utsett eller delta i behandling i öppna former inom socialtjänsten. När ett sådant beslut meddelas ska en särskild behandlingsplan finnas.

I det nya *tredje stycket* har kravet på att det ska vara fråga om ett pågående beteende som ska brytas (vilket kan uttryckas som ett krav på aktualitet) tonats ned. Ändringen innebär att ett beslut om mellantvång ska kunna beslutas om det bedöms att den unge vid verkställighetens slut är i uppenbart behov av fortsatta insatser för att inte hemfalla till ett sådant beteende som enligt första stycket i andra fall kan motivera ett beslut om mellantvång. Eftersom den unge under verkställigheten har varit frihetsberövad eller möjligen – i en utslussningsfas – under stark kontroll kan inte alltid ett pågående beteende läggas till grund för beslut om mellantvång. Om det under verkställigheten framgår ett behov av vård eller andra insatser kan det vara tillräckligt för att besluta om de åtgärder som anges i första stycket. Det bör understrykas att detta ska vara ett uppenbart, vilket innebär att det ska finnas påtagliga och tydliga omständigheter som ska tala för risken att hemfalla till ett destruktivt beteende. Därtill kan påpekas att ett beslut om mellantvång – i likhet med i andra fall – endast kan beslutas om det stöd och den behandling som den unge behöver inte kan ges med erforderligt samtycke av den unge och dennes vårdnadshavare. Såsom i andra fall måste socialtjänsten så långt möjligt eftersträva att insatser kan sättas in enligt SoL baserat på frivillighet.

En liknande regel, som tonar ned kravet på aktualitet för att besluta om vård enligt 3 § i denna lag (s.k. beteendefall), återfinns redan i den paragrafen.

Även om inte förutsättningarna enligt tredje stycket är uppfyllda kan ett beslut om mellantvång meddelas gällande den som verkställt sluten ungdomsvård om rekvisiten i första stycket är uppfyllda.

1.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m.

1 §

Paragrafen har ändrats på så sätt att behov av utredning om åtgärder som kan antas leda till att en misstänkt avhåller sig från fortsatt brottslighet inte längre ska utgöra grund för inhämtande yttrande från Kriminalvården. Ändringen är motiverad av att prognoser av återfallsrisk som grund för påföljdsbestämningen i brottmål har tonats ner i det nya påföljdssystemet. Risken för återfall i brott kommer dock indirekt att beröras i många yttranden vid bedömningen av behov av vård och påverkan.

1.9 Förslaget till lag om upphävande av lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll

Lagen upphävs som en följd av att intensivövervakning med elektronisk kontroll upphör att utgöra en verkställighetsform för korta fängelsestraff och att det i stället införs en möjlighet att förena villkorligt fängelse med hemarrest, se 27 kap. 5 § BrB. Den nya ordningen motiveras i avsnitt 9.5.2 och 9.5.8.

1.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

10 a §

Paragrafen har ändrats genom att den tidigare hänvisningen till 34 kap. 1 § 1 BrB har ersatts med en hänvisning till 32 kap. 13 § 1 BrB. Ändringen föranleds av att regleringen av s.k. konsumtionsdom efter tidigare dom på sluten ungdomsvård har flyttats från 34 kap. till 32 kap. BrB.

10 b §

Paragrafen är ny. Regleringen är i sak – såvitt avser de fall då sluten ungdomsvård döms ut – flyttad från vad som tidigare föreskrevs i 34 kap. 11 § andra stycket BrB.

1.11 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister

3 §

Paragrafen, som innehåller bestämmelser om vilka uppgifter belastningsregistret ska innehålla, har ändrats i två avseenden.

För det första har den hittillsvarande tredje punkten om att registret ska innehålla uppgifter om den som har förklarats fri från påföljd med tillämpning av 30 kap. 6 § BrB upphävts. Ändringen är motiverad av att det inte längre finns någon möjlighet att förklara någon fri från påföljd under de förhållanden som hittills har angetts i bestämmelsen.

För det andra har bestämmelsen i fjärde punkten ändrats på så sätt att registret inte längre ska innehålla uppgifter om den som på grund av åklagarens beslut enligt 46 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) inte har åtalats för brott. Ändringen är föranledd av att det inte längre ska finnas någon möjlighet till särskild åtalsprövning när någon som har beretts vård med stöd av LVM misstänks för brott, se avsnitt 13.6.3 och kommentaren till 46 § LVM.

Som en följd av att tredje punkten har upphävts har fjärde punkten blivit tredje punkten och femte punkten blivit fjärde punkten i paragrafen.

17 §

Paragrafen, som innehåller bestämmelser om när uppgifter i belastningsregistret ska gallras, har ändrats i flera avseenden.

Första punkten avser gallring av uppgifter om fängelse och förvandlingsstraff för böter. Punkten har ändrats på så sätt att den endast omfattar fängelsestraff som inte är villkorliga och förvandlingsstraff. Ändringen är en följd av att villkorligt fängelse införs i påföljdssystemet och är inte avsedd att innebära någon förändring i sak.

Andra punkten är ny. Den reglerar gallring av uppgifter om villkorligt fängelse. Enligt bestämmelsen ska uppgifter om villkorligt fängelse gallras tio år efter domen eller beslutet om uppgiften avser en person som var 18 år eller äldre vid tidpunkten för brottet eller brotten. Uppgifter som avser någon som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten ska gallras fem år efter domen eller beslutet. Detta motsvarar vad som hittills gällt såvitt avser skyddstillsyn och villkorlig dom (se hittillsvarande fjärde punkten).

Tredje punkten har flyttats oförändrad från hittillsvarande andra punkten.

Fjärde punkten har flyttats oförändrad från hittillsvarande tredje punkten.

Hittillsvarande fjärde punkten, som reglerar gallring av uppgifter om skyddstillsyn och villkorlig dom, har upphävts som en följd av att skyddstillsyn och villkorlig dom utmönstras ur påföljdssystemet.

Femte punkten är oförändrad.

Sjätte punkten, som hittills avsett gallring av uppgifter om ungdomsvård och överlämnande till vård enligt lagen (1988:870) om missbrukare i vissa fall (LVM), har ändrats. Ändringen innebär att punkten inte längre omfattar uppgifter om överlämnande till vård enligt LVM och är en följd av att sådant överlämnande avskaffas som påföljd för brott, se avsnitt 13.6.3.

Sjunde punkten är oförändrad. Det bör dock anmärkas att Psykiatrilagsutredningen i betänkandet Psykiatrin och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd (SOU 2012:17) har föreslagit att punkten ska upphävas.

Åttonde punkten har ändrats i två avseenden. För det första omfattar den inte bara – som hittills – ungdomstjänst, utan också de nya ungdomspåföljderna varningsstraff, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning. Gallringstiden för uppgifter om de påföljderna ska således vara densamma som gallringstiden för ungdomstjänst. För det andra har gallringstiden ändrats. Enligt punktens

hittillsvarande lydelse ska uppgifter om ungdomstjänst gallras tio år efter domen eller beslutet eller – om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten – efter fem år. Den nya lydelsen innebär att uppgifter om varningsstraff, ungdomstjänst, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning alltid gallras fem år efter domen eller beslutet. Ändringen är motiverad av att dessa påföljder endast ska kunna dömas ut om den tilltalade var under 18 år vid tidpunkten för brottet, se avsnitt 29.7.4.

Nionde punkten är oförändrad.

Hittillsvarande *tionde punkten*, som reglerar gallring av uppgifter om att någon har förklarats fri från påföljd med stöd av bestämmelsen i 30 kap. 6 § BrB, har upphävts. Ändringen är motiverad av att det inte längre finns någon möjlighet att förklara någon fri från påföljd enligt den bestämmelsen.

Tionde till tolfte punkterna har flyttats oförändrade från hittillsvarande elfte till trettonde punkterna.

1.12 Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

5 kap.

1 §

I bestämmelsen ges målinriktade bestämmelser gällande socialtjänstens ansvar för barn och ungdom i vid mening. Med barn avses enligt 1 kap. 2 § varje människa under 18 år. Vad gäller ungdom finns det ingen klar definition i SoL. Det torde heller inte finnas någon fast övre åldersgräns.¹⁶ Av betydelse i sammanhanget är de åldersgränser som finns för åtgärder enligt LVU. Vård enligt 3 § LVU får beredas den som inte hunnit fylla 20 år och pågå som längst till den unge fyllt 21 år.

Efter det att verkställigheten av sluten ungdomsvård har upphört har SiS normalt ingen möjlighet att tillhandahålla något stöd eller använda några resurser för den frigivne. En placering på någon SiS-institution med stöd av LVU förutsätter att socialnämnden initierar detta och att det beslutas i förvaltningsdomstol. I merparten av fallen är också den frigivne i en sådan ålder att han eller hon omfattas av socialnämndens ansvar enligt denna bestämmelse.

---

¹⁶ Jfr prop. 1979/80:1 s. 254.

Redan av de mer allmänt hållna strecksatserna i denna bestämmelse följer att socialnämnden ska verka för att den unge utvecklas gynnsamt efter verkställigheten av sluten ungdomsvård.

Genom en lagändring 2008 har socialnämndens ansvar tydliggjorts i ett avseende, nämligen att tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan vård och fostran utanför det egna hemmet upphört (sjunde strecksatsen).

De barn och unga som verkställer sluten ungdomsvård har i mycket stor utsträckning behov av olika former av stöd och behandling såväl under verkställigheten som efter att påföljden är helt verkställd. Genom den nya *åttonde strecksatsen* tydliggörs att socialnämnden har motsvarande ansvar som sägs i sjunde strecksatsen för den som avslutat verkställigheten av sluten ungdomsvård. Ändringen behandlas i avsnitt 26.3.5.

Verkställigheten av sluten ungdomsvård – däribland den utslussning som normalt ska göras – ska enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård planläggas och genomföras efter samråd med socialnämnden. I det bör ligga att socialnämnden kommer ha god kännedom om den unge och förutsättningar att bedöma vilket behov av stöd och hjälp som finns efter verkställighetens slut. Enligt den nya *åttonde strecksatsen* tydliggörs att det alltid – oberoende av hur samverkansformerna med SiS varit under verkställigheten och vilken socialtjänstens roll varit under den tiden – är ett ansvar för socialnämnden att tillgodose behoven efter verkställighetens slut. I det ligger att nämnden i samtliga fall har ett ansvar att bedöma och besluta om vilket stöd den unge behöver i samband med att verkställigheten upphör. Det inbegriper frågan om vilket behov av stöd det kan finnas för den unges familj. Beroende på de särskilda förhållandena och den unges egen inställning kan det bli aktuellt med både insatser enligt SoL och åtgärder enligt LVU.

Som i allt annat socialt arbete ska socialtjänsten i första hand verka för att insatser kan vidtas som grundas på frivillighet. Om det inte är möjligt kan dock i vissa fall åtgärder utan samtycke (med stöd av LVU) vara nödvändiga för att bryta en destruktiv utveckling för den unge.

Det s.k. aktualitetskravet för åtgärder enligt 3 § LVU är enligt andra stycket i den bestämmelsen nedtonat för den som verkställer sluten ungdomsvård (se prop. 1997/98:96 s. 221). Enligt vad som föreskrivs i den nya lydelsen av 22 § LVU gäller motsvarande för ett beslut om s.k. mellantvång (se kommentaren till 22 § LVU).

Om det vid verkställighetens slut bedöms att den unge är i uppenbart behov av fortsatt vård eller andra insatser kan det sålunda bli aktuellt med LVU-ingripande när det inte är möjligt med åtgärder på frivillig väg enligt SoL.

1 b §

I bestämmelsen finns sedan tidigare i första stycket en regel som ålägger kommunen att sörja för att påföljden ungdomstjänst kan verkställas så snart det kan ske. Sedan tidigare anges det därtill i andra stycket att socialnämnden ska bestämma det närmare innehållet i en utdömd ungdomstjänst och utse en handledare för den unge. Vidare anges att socialnämnden ska kontrollera att arbetsplanen följs.

Genom de ändringar som gjorts har socialnämndens åliggande under verkställigheten något kompletterats och byggts ut.

I ett tillägg i *första stycket* anges att ungdomstjänst ska börja verkställas senast två månader efter det att domen vunnit laga kraft, om inte särskilda skäl talar emot det. Ändringen behandlas i avsnitt 24.4.5. Sedan tidigare har gällt att verkställigheten av ungdomstjänsten ska påbörjas så snart det kan ske, och att det inte finns något hinder mot att påbörja verkställigheten trots att domen inte vunnit laga kraft. Någon ändring i det avseende är inte åsyftad genom ändringen. Det är tvärtom viktigt utifrån såväl pedagogisk synpunkt som trovärdighetssynpunkt att verkställigheten kommer igång så snart som möjligt. Vad som anges genom ändringen är en yttersta frist som inte ska överskridas och som ska säkerställa att påbörjandet av verkställigheten inte fördröjs på ett olämpligt sätt. Socialnämnden ska i princip planera sin verksamhet så att det går att efterleva denna frist. I de fall det tillstöter särskilda problem har dock socialnämnden rätt att överskrida fristen, i stället för att omedelbart återrapportera till åklagare att påföljden inte har gått att verkställa. För att det ska anses finnas särskilda skäl, bör det i första hand föreligga svårigheter att få fram en ungdomstjänstplats eftersom den unge har specifika problem eller specifika behov som gör honom eller henne särskilt svårplacerad. I ett enskilt fall kan det också vara omöjligt att påbörja ungdomstjänsten på grund av tungt vägande personliga skäl hos den unge, exempelvis att den unges skolgång skulle riskera att störas. Att det anses finnas allmänna svårigheter i en kommun att få fram ungdomstjänstplatser kan dock inte inrymmas under ”särskilda skäl”.

I ett nytt *andra stycke* anges vissa hållpunkter för avtjänandetakten. Om det inte finns särskilda skäl mot det ska ungdomstjänst verkställas under en period av längst sex månader. Verkställigheten ska enligt den nya bestämmelsen därutöver så långt möjligt anpassas till antalet utdömda timmar. Ändringen behandlas i avsnitt 24.4.5.

I SoF anges sedan tidigare att den arbetsplan som ska upprättas ska innehålla uppgifter om vilka arbetstider som ska gälla samt det lägsta och det högsta antalet timmar som den dömde har att fullgöra per vecka eller månad. Denna nya bestämmelse om verkställighetstakten ska iakttas vid upprättande av en sådan arbetsplan. Syftet med regleringen är att de olika kommunerna med denna reglering som måttstock ska göra en ungefärlig likadan fördelning av timmarna när en arbetsplan upprättas. En hållpunkt vid utarbetande av arbetsplanen är att ungdomstjänsten ska vara avtjänad under som längst en sexmånadersperiod. Om 25 timmar avtjänas per månad så fördelas timmarna proportionellt över en sexmånadersperiod om det är maximiantalet som dömts ut. På motsvarande sätt kan ett mindre antal timmar fördelas med 25 timmar per månad som måttstock.

Ett detaljerat krav på fördelning ställs dock inte, eftersom det torde behövas en viss flexibilitet för att ungdomstjänsten ska kunna fungera i alla kommuner. Arbetsplanen bör dock utgå från att ungdomstjänst på mer än 100 timmar – från det att verkställigheten påbörjas – ska avtjänas under fem till sex månader. Ungdomstjänst på som mest 50 timmar bör avtjänas under en till två månader och ungdomstjänst på mer än 50 timmar men som mest 100 timmar bör avtjänas på omkring tre till fyra månader.

Om det finns särskilda skäl kan socialnämnden frånga kravet på avtjänandetakt. Med ”särskilda skäl” avses i första hand omständigheter kopplade till den unges person. Om det exempelvis behövs en glesare eller annorlunda avtjänandetakt för att den unges skolgång ska fungera, kan det utgöra särskilda skäl. De praktiska förutsättningarna för att få fram en lämplig arbetsgivare och för att verkställa ungdomstjänsterna med de allra största antalen timmar kan också innebära att det föreligger särskilda skäl att göra en annan fördelning och då också att använda mer än sex månader för verkställigheten.

Det bör i sammanhanget påpekas att bestämmelsen utgör en anvisning som ska iakttas vid upprättande av arbetsplanen. Att det under verkställigheten måste göras ändringar i avtjänandetakten bör i sig inte innebära skäl för rapportering till åklagare och talan om undanröjande enligt 32 kap. 10 § andra stycket BrB.

I *tredje stycket* har endast gjorts språkliga ändringar.

I ett nytt *ffjärde och ett nytt femte stycke* regleras närmare den del av ungdomstjänsten som ska utgöras av särskilt anordnad verksamhet. Ändringarna behandlas i avsnitt 24.4.6.

Sedan tidigare finns det vissa bestämmelser som reglerar att ungdomstjänsten ska innehålla en särskilt anordnad verksamhet. I 32 kap. 6 § BrB (tidigare 32 kap. 2 § BrB) anges att den som döms till ungdomstjänst ska åläggas att utföra oavlönat arbete och delta i annan särskilt anordnad verksamhet i lägst 20 och högst 150 timmar. I SoF anges närmare bestämmelser om den arbetsplan som socialnämnden ska upprätta. Det föreskrivs i 5 kap. 1 d § SoF bl.a. att arbetsplanen ska innehålla uppgifter om innehållet i och omfattningen av annan särskilt anordnad verksamhet.

Genom det nya *ffjärde stycket* lagregleras den fördelning som ska gälla mellan oavlönat arbete och annan särskilt anordnad verksamhet inom ramen för ungdomstjänst. I allt väsentligt syftar ändringen till att upprätthålla den balans mellan inslagen som angavs i förarbetena till 2007 års reform och som torde ha iakttagits i de flesta kommuner. I den nya bestämmelsen anges i den första meningen att en mindre del av ungdomstjänsten ska utgöras av annan särskilt anordnad verksamhet. Som riktmärke kan sägas att upp till en tredjedel av ungdomstjänsttimmarna kan bestå av annat än oavlönat arbete. Särskilt om påföljden avser ett stort antal timmar kan sålunda förhållandevis många timmar omfattas av annat än oavlönat arbete. Även om det alltid ska finnas en särskilt anordnad verksamhet finns det här ett betydande spelrum för socialtjänsten att anpassa timantalet i det enskilda fallet till den unges behov och särskilda förutsättningar.

Om påföljden består av ett litet antal timmar ungdomstjänst är det inte alltid möjligt att upprätthålla den fördelningen att den särskilt anordnade verksamheten ska uppgå till högst en tredjedel, eftersom de program som idag ofta används uppgår till ett tiotal timmar. Det kan också vara svårt att skapa ett meningsfullt innehåll om det är för få timmar. Samtidigt bör inte den särskilt anordnade verksamheten vara det dominerade inslaget ens om det är få timmar ungdomstjänst som ska verkställas. Om det är ett lågt antal timmar ungdomstjänst som dömts ut, bör den särskilt anordnade verksamheten i vart fall inte överstiga hälften av antalet utdömda ungdomstjänsttimmar. Med lågt antal åsyftas främst domar på mindre än 30 timmar ungdomstjänst.

I det nya *femte stycket* anges vilken den huvudsakliga inriktningen ska vara på den särskilt anordnade verksamheten. Det föreskrivs att den särskilt anordnade verksamheten ska innehålla vägledande inslag som särskilt syftar till att avhålla den unge från att återfalla i brott. Bestämmelsen syftar till att ge ett genomslag för den inriktning som fanns redan när ungdomstjänsten infördes, att påföljden ska kunna fylla en vägledande funktion och bl.a. ge den unge möjlighet att reflektera över sin livssituation och diskutera de brott som han eller hon begått. Av naturliga skäl bör innehållet kunna variera i betydande grad. I olika kommuner kan olika arbetsätt tillämpas, bl.a. beroende på de lokala förutsättningarna och kommunens storlek. Därutöver måste ett inslag med denna inriktning kunna anpassas till den enskildes behov, såväl vad gäller omfattning som innehåll. Genom ändringen tydliggörs dock att den särskilt anordnade verksamheten måste innehålla särskilda inslag med den inriktning som anges i bestämmelsen. Det är sålunda inte tillräckligt att den särskilt anordnade verksamheten enbart innebär samtal som klargör villkoren för ungdomstjänsten för den unge eller som enbart handlar om återkoppling och uppföljning av det oavlönade arbetet.

1 c §

I paragrafen – som är ny – regleras kommunens åliggande att anordna påföljden kontaktskyldighet för unga och övergripande hur den ska vara utformad. Regleringen motiveras i avsnitt 27.7.3.

I 32 kap. 7 § BrB anges under vilka förutsättningar rätten kan bestämma påföljden till kontaktskyldighet för unga (se närmare i kommentaren till den bestämmelsen). Av den regleringen framgår att kontaktskyldighet för unga kan väljas som påföljd när det inte finns förutsättningar för ungdomsvård eller ungdomstjänst. Valet av denna påföljd behöver inte föregås av något förslag från socialnämndens sida eller någon behovsbedömning såsom förutsätts för ungdomsvård. Till skillnad från ungdomstjänst behöver det inte heller göras någon prövning av om påföljden är lämplig för den unge.

Domstolen bestämmer endast att påföljden ska vara kontaktskyldighet för unga och – utifrån brottslighetens allvar – hur många månader den ska omfatta. Kontaktskyldigheten ska bestämmas till lägst två och högst sex månader. Det närmare innehållet bestäms av socialnämnden i den dömdes hemkommun. I denna bestämmelse regleras bl.a. närmare hur påföljden ska vara utformad.

I *första stycket* föreskrivs att det – i likhet med vad som gäller för ungdomstjänst – är ett åliggande för varje kommun att sörja för att påföljden kontaktskyldighet för unga kan verkställas i de fall en person som har den kommunen som hemort döms till den påföljden. Det är viktigt – särskilt eftersom det är fråga om unga lagöverträdare – att verkställigheten kommer igång så snart som möjligt. I första stycket anges därför att skyldigheten för kommunen inte bara gäller att sörja för att kontaktskyldighet för unga kan verkställas utan också att verkställigheten kommer till stånd så snart det kan ske. I likhet med vad som gäller för ungdomstjänst och ungdomsvård, finns det inget hinder mot att påbörja verkställigheten trots att domen inte vunnit laga kraft. Om den unge själv överklagat domen – beträffande skuld- eller påföljdsfrågan – är det dock naturligt att anstå med verkställigheten till dess högre rätt prövat målet såsom i dag torde ske vid ungdomstjänst. Det anges som en bortre gräns i första stycket att kontaktskyldighet för unga som senast ska börja verkställas en månad från det att domen vunnit laga kraft. Till skillnad från vad som gäller för ungdomstjänst (enligt den nya lydelsen av 1 b §) finns det inget utrymme för socialnämnden att frångå den fristen pga. särskilda skäl.

I *andra stycket* anges att verkställigheten inleds genom att socialnämnden förordnar en kontaktperson för den unge. Kontaktpersonen ska ha samma kvalifikationer som förutsätts för att förordnas som särskilt kvalificerad kontaktperson enligt 3 kap. 6 § SoL och 22 § LVU. Förutom tjänstemän inom socialtjänsten bör rekrytering kunna ske exempelvis inom polisen, skolan, ideella organisationer, kyrkliga samfund och idrottsrörelsen.¹⁷ I förarbetena till lagstiftningen om särskilt kvalificerad kontaktperson anfördes även att det dock ”framstår som troligt att det i fråga om kontaktperson för unga i riskzonen inte sällan kommer att krävas att kontaktpersonen har sådan kompetens som endast den som i sin profession arbetar med unga med beteendeproblem kan erbjuda.” Eftersom kontaktskyldighet för unga ska kunna väljas som påföljd utan en individuell behovsprövning kan det ställas olika höga krav på kontaktpersonens kvalifikationer i olika fall, beroende på den unges personliga förhållanden i det enskilda fallet. Det faktum att kontaktpersonen inom ramen för påföljden ska ha både en stödjande och kontrollerande funktion gör att det om möjligt bör väljas personer som

---

¹⁷ Se prop. 2005/06:165 s. 100.

arbetar professionellt med unga lagöverträdare och unga med riskbeteenden.

Efter verkställighetens slut kan det i vissa fall finnas förutsättningar att förordna en särskilt kvalificerad kontaktperson enligt SoL eller LVU. I normalfallet bör den person som varit kontaktperson vid verkställigheten av påföljden kontaktskyldighet för unga då också kunna förordnas som särskilt kvalificerad kontaktperson.

I *tredje stycket* anges att socialnämnden ska påbörja arbetet med att upprätta en verkställighetsplan senast i samband med att verkställigheten har inletts. Lämpligast i de flesta fall torde vara att arbetet med verkställighetsplanen påbörjas omedelbart efter domen.

I verkställighetsplanen ska det närmare innehållet i påföljden anges. I bestämmelsen regleras delvis vad verkställighetsplanen ska innehålla, samtidigt som den till stor del kan utgå från de individuella förutsättningarna för den unge och hans eller hennes situation. Den grundläggande skyldighet som följer med påföljden – och som ska regleras i verkställighetsplanen – är att den unge regelbundet ska hålla kontakt med och sammanträffa med kontaktpersonen. Verkställigheten ska också innehålla annan särskilt anordnad verksamhet, om det bedöms lämpligt. Omfattningen och den närmare utformningen bör anpassas efter den unges individuella förutsättningar och förhållanden.

Kravet på att sammanträffandena med kontaktpersonen ska ske regelbundet syftar bl.a. till att säkerställa att verkställigheten av kontaktskyldighet för unga blir tillräckligt ingripande samt uppfyller tillräckliga krav på förutsebarhet och likabehandling.

Att verkställighetsplanen ska innehålla regelbundna sammanträffanden och annan särskilt anordnad verksamhet bör innebära att den unges tid tas i anspråk för detta ungefär två gånger i veckan. Det är inte tänkt att påföljden ska ta en mycket stor del av den unges fritid – även om det individuella behovet av olika insatser är stort. Den samlade tidsåtgången för den unge bör inte överstiga omkring fem timmar i veckan. Detta för att påföljden inte ska bli mer ingripande än ungdomstjänst, som den är tänkt att utgöra ett alternativ till. Om verkställighetsplanen innehåller betydande inslag av annat än sammanträffanden med kontaktpersonen bör sammanträffandena med kontaktpersonen kunna ske något mer sällan, som utgångspunkt en gång i veckan i stället för två gånger veckan. Samtidigt bör inte kontakten med kontaktpersonen begränsas endast till korta samtal, varför i vart fall några timmars genomsnittlig tidsåtgång bör vara standard.

Att verkställighetsplanen ska vara individuellt anpassad innebär att socialnämnden måste ha god kunskap om den unges förhållanden. I vissa fall finns redan omfattande sådan kunskap genom tidigare utredningar och insatser inom socialtjänsten beträffande den unge. Därutöver – särskilt om det saknas sådan aktuell information – bör tiden efter domen och även inledningen av verkställigheten kunna användas för att kartlägga den unges förhållanden, bl.a. för att säkerställa att det finns ett fullgott underlag för socialnämnden att bestämma en verkställighetsplan. Denna utredning ansvarar socialnämnden för. I den omfattning det är lämpligt kan kontaktpersonen medverka i detta utredningsarbete.

Vilken tid som behövs för att upprätta en verkställighetsplan kan variera beroende på hur mycket underlag som redan finns gällande den unges situation och hur den unges personliga situation är. Det är dock angeläget att i vart fall grundläggande moment gällande sammanträffanden med kontaktpersonen slås fast så tidigt som möjligt. Vilka inslag som ska ingå i planen ankommer det socialnämnden att fastställa och det förutsätts inte – såsom när insatser sker direkt med stöd av SoL – den unges eller vårdnadshavarens samtycke. I praktiken bör det dock endast beslutas om sådant som kan antas verkningsfullt, varför programverksamhet och liknande så långt som möjligt ska utformas på ett sådant sätt som den unge är motiverad att delta i och kan förväntas fullfölja. I de fall den unge inte inledningsvis går att motivera till några särskilda insatser och det heller inte annars bedöms att sådana ska ingå, bör verkställigheten sättas igång genom sammanträffanden med kontaktpersonen, så att inte en stor del av verkställigheten endast ägnas åt utredningsarbete.

I de fall förutsättningarna förändras kan även innehållet i verkställighetsplanen ändras. Om t.ex. den unges samtal med kontaktpersonen leder till att han eller hon ska genomgå ett påverkansprogram inom socialtjänstens regi, så kan det komma att skrivas in i verkställighetsplanen. Den unge kan motiveras till ytterligare insatser, de faktiska förhållandena för den unge kan ändras och det kan under verkställigheten uppdagas sådant som motiverar andra inslag i planen.

I *fjärde stycket* föreskrivs att sammanträffanden med kontaktpersonen och den särskilt anordnade verksamheten ska innehålla vägledande inslag som särskilt syftar till att avhålla den unge från att begå brott. Inom de ramar som följer av tredje stycket ska sålunda verkställigheten så långt möjligt vara anpassad till den unges

individuella förutsättningar och personliga och sociala förhållanden. Insatserna ska sträva efter att understödja de skyddsfaktorer som motverkar en negativ utveckling och motverka de riskfaktorer som kan bidra till återfall i brott.

Sammanträffandena med kontaktpersonen kan delvis tas i anspråk för strukturerade samtal över olika teman som brott och dess konsekvenser. Samtalen kan även syfta till att motivera den unges skolarbete och deltagande i positiva fritidsaktiviteter. Samtalen kan också gå ut på att motivera den unge att delta i programverksamhet om detta inte redan bestämts inledningsvis. Kontaktpersonen kan även använda tiden till att hjälpa den unge till andra – mer långvariga och kanske kvalificerade – insatser. Det kan gälla kontakter med sådant som Barn- och ungdomspsykiatri eller en beroendemottagning för unga.

Utöver sammanträffanden med kontaktpersonen ska verkställighetsplanen innehålla annan särskild anordnad verksamhet, om det bedöms lämpligt. Det kan exempelvis vara deltagande i programverksamhet eller andra strukturerade insatser.

Innehållet i kontaktskyldighet för unga ska sålunda ha ett innehåll som så långt möjligt ska syfta till att understödja den unge och på så sätt minska risken för återfall i brott. Samtidigt bör dess grundstruktur med regelbundna möten och andra kontakter innebära en kontroll av den unge. Genom kontakterna med den unge – eller i vissa fall avsaknaden av kontakt – kan kontaktpersonen få indikationer på att den unge fortsätter att begå brott. Själva kontaktskyldigheten kan därigenom verka brottsavhållande. Tidpunkter och platser för kontaktskyldigheten kan också anpassas till vad som kan antas vara brottsavhållande. Exempelvis kan det bli fråga om sammanträffanden på helgkvällar om det bedöms att sannolikheten då är hög att den unge kan komma att dricka alkohol eller umgås i kriminella grupperingar.

Det är viktigt – mot bakgrund av den både stödjande och kontrollerande funktionen – att det klargörs för den unge redan inledningsvis att det är fråga om en straffrättslig påföljd på vilken det följer skyldigheter för den dömda. Vidare bör det tydliggöras för den unge vilka uppgifter som ligger på kontaktpersonen.

I *femte stycket* anges att kontaktskyldighet, från det att påföljden börjar verkställas, ska pågå under det antal månader som rätten har bestämt. Verkställigheten påbörjas genom att socialnämnden förordnar en kontaktperson enligt andra stycket. Verkställigheten –

och den unges åligganden enligt domen – upphör samma datum efter det antal månader som har dömts ut.

I 35 kap. 10 § BrB finns bestämmelser om påföljdspreskription och avbrytande av verkställighet.

11 kap.

1 a §

Paragrafen är ny. Den behandlas i avsnitt 24.3.1 och 24.4.2.

Enligt 32 kap. 3 § får rätten döma till ungdomsvård om den unge har ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt SoL eller LVU. Vården eller åtgärderna ska syfta till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt. Av 11 § LUL framgår att socialnämnden i sitt yttrande till åklagaren ska redovisa sin bedömning gällande denna fråga. Bedömningen blir i praktiken i de allra flesta fall styrande för huruvida domstolen finner att det finns förutsättningar för ungdomsvård.

I *första stycket* anges att socialnämnden ska inleda en utredning enligt 1 § om åklagare har begärt in ett yttrande enligt 11 § LUL. Detta är något som i praktiken redan gäller idag. Genom bestämmelsen förtydligas att ett utarbetande av ett yttrande enligt 11 § LUL ska ske inom ramen för en utredning enligt 11 kap. SoL.

Om utredningen enligt 1 § föranleder åtgärder och i så fall vilka, beror alltid på den unges förhållanden i det enskilda fallet. I *andra stycket* anges vad som åligger socialnämnden med anledning av åklagarens begäran och vad yttrandet enligt 11 § LUL ska begränsas till – oberoende av vilka åtgärder som vidtas direkt till följd av socialtjänstlagstiftningen. Enligt *andra stycket* ska socialnämnden sålunda, för att fullgöra skyldigheten att avge ett yttrande enligt 11 § LUL, göra en bedömning av om den unge har ett särskilt behov av vård eller andra åtgärder som syftar till att motverka att han eller hon utvecklas ogynnsamt. Utformningen av yttrandet och vilken information som tas med kan sålunda styras av att syftet med yttrandet är att ge domstolen underlag till bedömningen om det finns ett särskilt vårdbehov samt redovisa vilka åtgärder som i så fall föreslås.

Genom bestämmelsen tydliggörs socialnämndens ansvar för att bedömningen av vårdbehovet görs på ett riktigt, konsekvent och enhetligt sätt. Såsom angavs vid introducerandet av ungdomsvård

(prop. 2005/06:165) kan vissa särskilda kriterier vara av relevans vid bedömningen om det finns ett särskilt vårdbehov.

1. Att den unge är brottsaktiv eller har missbruksproblem bör tala starkt för att det föreligger ett särskilt behov av socialtjänstens insatser.
2. Ungdomsvård bör inte primärt användas för de unga lagöverträdare vars behov av vård eller andra åtgärder är så begränsade att det kan tillgodoses inom ramen för exempelvis en ungdomstjänst.
3. Risken för fortsatt brottslighet bör lyftas fram vid tillämpningen av ungdomsvård.
4. Vad som närmast avses är ett vårdbehov som inte kan bedömas som mindre.
5. När det gäller insatser med stöd av 3 § LVU, de s.k. beteendefallen, torde det särskilda vårdbehovet vara uppfyllt.

Det är viktigt att rekvisitet ”särskilt vårdbehov” kan fungera som ett urvalskriterium för när ungdomsvård är den lämpligaste påföljden, utan att det tolkas för snävt och exkluderande.

Det bör mot den bakgrunden inte sättas något likhetstecken mellan särskilt vårdbehov och omfattande vårdbehov. Att behovet är omfattande indikerar att det påkallas mycket stora insatser från socialtjänstens sida. En ung lagöverträdare kan dock anses ha ett särskilt vårdbehov även om det *inte* påkallas mycket stora insatser. Det avgörande bör vara om det kan konstateras ett reellt vårdbehov som kan mötas med insatser som socialtjänsten har möjlighet att föreslå.

Bedömningen måste utgå från om det finns individuella riskfaktorer för fortsatt brottslighet och annan ogynnsam utveckling, dvs. inte bara att det utan någon närmare prövning förutsätts ett särskilt vårdbehov pga. att den unge gjort sig skyldig till brott. Brottsligheten i sig – särskilt om det är fråga om allvarlig brottslighet – kan dock naturligtvis utgöra en faktor vid den bedömningen. Det ska sålunda finnas ett egentligt vårdbehov som motiverar insatser som bestäms utifrån en individuell bedömning. Att brottsligheten i sig indikerar ett normbrytande beteende blir då inte tillräckligt för att anse att ett tillräckligt vårdbehov föreligger. Om vårdbehovet är mindre och kan mötas med insatser inom ramen för ungdomstjänst kan det inte anses föreligga ett särskilt vårdbehov.

I de fall det finns grund för placeringsbeslut enligt 3 § LVU (ett s.k. beteendefall) eller andra insatser enligt LVU torde kravet på särskilt vårdbehov alltid vara uppfyllt. Något likhetstecken mellan den bedömningen och bedömningen av ett särskilt vårdbehov kan dock inte göras, eftersom det senare kan inrymma fall som påkallar betydligt mindre ingripande insatser än vård eller andra insatser enligt LVU, men som uppfyller kravet på ett särskilt vårdbehov.

I vissa fall kan den unge vara lämplig för ungdomstjänst samtidigt som det föreligger ett särskilt vårdbehov. I sådana fall har ungdomsvård företräde som påföljd. Samtidigt kan det finnas situationer där ungdomstjänst inte är en lämplig påföljd och den unge ändå inte har ett särskilt vårdbehov. Det särskilda vårdbehovet kan därför inte bedömas med utgångspunkt i förutsättningarna för ungdomstjänst.

Enligt 32 kap. 6 § BrB får rätten döma till ungdomstjänst om denna påföljd är lämplig med hänsyn till den unges person och övriga omständigheter. Enligt 11 § LUL enligt dess ändrade lydelse ska socialnämnden i yttrandet till åklagare alltid redovisa en sådan lämplighetsbedömning.

Att lämplighetsbedömningen görs på ett konsekvent och enhetligt sätt är av stor vikt, eftersom det utgör det viktigaste underlaget för rätten när denna fråga ska avgöras. För att tydliggöra socialnämndens ansvar anges i den nya paragrafen, *andra stycket andra meningen*, att om ett yttrande enligt 11 § ska avges, så ska socialnämnden även sörja för att det görs en bedömning av om ungdomstjänst är lämplig med hänsyn till den unges person och övriga omständigheter.

Är den unges personliga förhållanden sådana att det framstår som mindre troligt att han eller hon kommer att kunna klara av att fullgöra ungdomstjänst är påföljden givetvis inte lämplig. Domstolen har att göra en självständig och samlad bedömning i varje enskilt fall. I det underlag som socialnämnden ska ge genom lämplighetsbedömningen, bör därför de faktiska omständigheter som kan vara av relevans anges, inte bara ett övergripande ställningstagande om lämplighet.

Det bör inte göras en alltför restriktiv bedömning gällande vilka ungdomar som ungdomstjänst kan anses vara en lämplig påföljd för. På samma sätt som när det gäller lämplighet för samhällstjänst bör bedömningen fokusera på att utröna om det finns särskilda omständigheter som talar för att den unge inte kommer att klara av att fullgöra ungdomstjänsten. Det kan då vara fråga om missbruk,

beteendestörningar, bristande utveckling eller bristande impuls-kontroll och våldsbenägenhet. Vad gäller dessa omständigheter kan den aktuella brottsligheten och karaktären på den tillmätas betydelse.

De krav som en arbetsgivare måhända skulle ställa vid en anställning, exempelvis att det ställs krav på att den unge är ostraffad, besitter "normal social kompetens" och förväntas att helt utan problem fungera på arbetsplatsen torde dock inte kunna upprätthållas.

Att den unge tidigare dömts till ungdomstjänst och då misskött verkställigheten ska självklart vara en mycket viktig del av bedömningen.

Såsom anfördes i förarbetena till 2007 års reform bör lämplighetsbedömningen – i vart fall primärt – gälla andra omständigheter än sådana som är hänförliga till själva brottsligheten. Mycket allvarlig brottslighet kan dock böttna i och indikera en sådan social och personlig problematik att ungdomstjänst kan antas vara svår att genomföra. Att den unge återfallit i brott samtidigt som tidigare utdömd ungdomstjänst verkställts bör också kunna spela in bedömningen av lämplighet för ungdomstjänst.

Enligt en ändring i 32 kap. 6 § BrB har det formella kravet på samtycke till ungdomstjänst från den unge slopats. Vid bedömningen av den unges lämplighet kan då särskilt tillmätas betydelse om denne aktivt motsätter sig att utföra ungdomstjänst. Detta ensamt bör inte fälla avgörandet vid lämplighetsbedömningen, utan får värderas utifrån det sammanhang det uttryckts och vad som i övrigt framgår om den unge. Om exempelvis den unges negativa inställning till ungdomstjänst kan antas ha samband med en nekande inställning till åtalet, kan det i många fall tillmätas mindre vikt.

Om ungdomstjänst inte bedöms lämplig saknas förutsättningar att döma till denna påföljd. Huvudalternativet blir då att döma till kontaktskyldighet för unga enligt 32 kap. 5 § BrB, eftersom det får förutsättas att ungdomsvård som det primära påföljdsvalet redan övervägts.

12 kap.

8 §

Paragrafen har ändrats. Ändringen behandlas i avsnitt 27.7.3.3.

I paragrafen regleras socialnämndens underrättelseskyldighet vid den unges misskötsamhet av ungdomsvård och ungdomstjänst samt

andra fall där det kan finnas anledning att undanröja sådana påföljder. Utöver när det kan antas finnas anledning att undanröja en särskild ungdomspåföljd enligt 32 kap. 10 §, ska socialnämnden underätta åklagare om det kan antas finnas förutsättningar att meddela varning enligt 30 b § LUL. Genom en ändring införs samma undermåttsskyldighet för socialnämnden om misskötsamheten eller den bristande verkställigheten i övrigt gäller påföljden kontaktskyldighet för unga. Vad gäller frågan om när det kan finnas skäl att undanröja påföljden hänvisas till kommentaren till 32 kap. 10 § BrB.

1.13 Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:617) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården

1 §

Paragrafen, som reglerar lagens tillämpningsområde, är ändrad.

Genom ändringen har punkterna 4 och 5 i paragrafens första stycke utmönstrats. Ändringen är en följd av att villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras som påföljder och att det i stället införs en möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. I punkten 3 anges att lagen gäller vid behandling av personuppgifter i Kriminalvårdens verksamhet i fråga om personer som är dömda till fängelse. Begreppet fängelse omfattar såväl villkorligt som ovillkorligt fängelse, vilket innebär att även behandling av personuppgifter avseende personer som är dömda till villkorligt fängelse omfattas av lagen.

1.14 Förslaget till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)

8 kap.

8 §

Paragrafens *första stycke*, som reglerar förutsättningarna för att utvisa en utlänning ur Sverige i samband med att han eller hon döms för brott, är ändrat.

Ändringen innebär att den hittillsvarande möjligheten att utvisa en utlänning vid undanröjande av en villkorlig dom eller skyddstillsyn har ersatts av en möjlighet till utvisning om det beslutas att

ett villkorligt fängelsestraff som utlänningen har dömts till ska verkställas i anstalt. Ändringen är motiverad av att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet och att det i stället införs en möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Någon ändring i sak är inte avsedd.

12 kap.

9 §

Paragrafens *första stycke*, som reglerar verkställigheten av ett beslut om att avvisa eller utvisa en utlänning som dömts till fängelse, har ändrats.

Genom ändringen har förtydligats att bestämmelsen endast avser avtjänande av fängelsestraff som inte är villkorliga. Ändringen är motiverad av att det införs en möjlighet att besluta att fängelsestraff ska vara villkorliga. Någon ändring i sak är inte avsedd.

1.15 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

23 kap.

9 §

I 23 kap. 2 § föreskrivs att sekretess gäller i bl.a. grundskola och specialskola i vissa särskild angivna avseenden. Genom denna paragraf, som är ny, införs en sekretessbrytande bestämmelse som möjliggör uppgiftslämnande i vissa fall utan hinder av sekretess. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 27.8.5.13.

I *första stycket* anges att vissa uppgifter om en enskild eller någon närstående till denne kan lämnas till SiS utan hinder av sekretess, om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan enligt lagen (20xx:xxx) om verkställighet av ungdomsövervakning och uppgiftslämnandet syftar till att åtgärder som är ägnade att förebygga att den dömda återfaller i brott eller annars utvecklas ogynnsamt kan vidtas. Såvitt avser 2 § första stycket gäller den sekretessbrytande bestämmelsen endast uppgifter om specialpedagogisk insats. Den sekretessbrytande bestämmelsen omfattar alla uppgifter som avses i 2 § andra stycket.

För den som döms till ungdomsövervakning (32 kap. 9 § BrB) ska det enligt 8 § lagen om verkställighet av ungdomsövervakning upprättas en individuellt utformad verkställighetsplan. Vid upprättande av verkställighetsplanen ska samverkan ske med socialnämnden och andra berörda myndigheter. Verkställighetsplanen får bl.a. reglera frågor om den unges skolgång. För att kunna upprätta en meningsfull och realistisk verkställighetsplan förutsätts att SiS har tillräckligt med information om den unge och dennes förhållanden. Vad gäller skolgång kan det gälla frågor om den befintliga skolgången, eventuella problem med denna och vilka särskilda insatser som kan behöva vidtas och förändringar som kan behöva göras. Skolans kunskaper om den unge och hans eller hennes särskilda behov i övrigt kan också vara av betydelse för att upprätta en verkställighetsplan.

Sådana uppgifter kan omfattas av sekretess enligt 2 § i detta kapitel. I första hand bör det eftersträvas att uppgifter som syftar till att bidra till upprättande av verkställighetsplan kan lämnas ut i samförstånd med den unge (och i förekommande fall dennes vårdnadshavare). Om det inte är möjligt, föreskrivs i denna bestämmelse att uppgifter om skolgången kan lämnas ut till SiS utan hinder av sekretess.

Det avgränsas i bestämmelsen när ett sådant uppgiftslämnande kan ske. Uppgifterna ska behövas för att upprätta en verkställighetsplan och uppgiftslämnandet ska syfta till att åtgärder som är ägnade att förebygga att den unge återfaller i brott eller annars utvecklas ogynnsamt kan vidtas. Det innebär att uppgifterna till sin natur ska vara sådana som kan användas som underlag för att besluta om kommande insatser, dvs. i första hand konkreta uppgifter om den tidigare skolgången och vad som planeras eller annars skulle vara önskvärt framöver. De uppgifter som lämnas från skolan till SiS kommer att omfattas av den sekretess enligt 26 kap. 1 § 3 OSL som gäller för SiS verksamhet.

I *andra stycket* finns en ny sekretessbrytande bestämmelse som tar sikte på att underlätta SiS kontroll av verkställigheten. Sådan sekretess som avses i första stycket i denna bestämmelse ska inte heller hindra att uppgift om en enskild eller någon närstående till denne lämnas till SiS, om uppgiften gäller något som omfattas av en sådan verkställighetsplan som avses i första stycket. En av SiS särskilt förordnad koordinator ska genom bl.a. kontroll verka för att verkställighetsplanen efterlevs av den unge. Uppgifter om hur verkställighetsplanen följs, i förekommande fall skolgång, kan omfattas av sekretessregeln i 2 §. För att möjliggöra SiS kontroll kan det

lämnas uppgifter till SiS om sådant som omfattas av planen, exempelvis om den unge följer skolgången på det sätt som anges i planen.

26 kap.

7 §

Paragrafen är ändrad. Ändringarna behandlas i avsnitt 27.7.5.13.

I bestämmelsen föreskrivs vissa undantag från socialtjänstsekretessen. Sekretessen enligt 26 kap. 1 § gäller exempelvis inte beslut om vård utan samtycke eller beslut om sluten ungdomsvård. Enligt en ny *sjätte punkten* föreskrivs att sekretess enligt 1 § inte gäller beslut om ungdomsövervakning. Enligt en ny *sjunde punkten* föreskrivs att sekretess inte gäller för beslut som ingår i en verkställighetsplan som upprättas enligt lagen (20xx:xx) om verkställighet av ungdomsövervakning.

För den som döms till ungdomsövervakning (se 32 kap. 9 § BrB) ska det enligt 8 § lagen om verkställighet av ungdomsövervakning upprättas en individuellt utformad verkställighetsplan. Enligt verkställighetslagen ska planen innehålla vissa obligatoriska beslut, bl.a. om att den unge ska sammanträffa med koordinator, om förbud att använda droger och om vissa inskränkningar i rörelsefriheten. Verkställighetsplanen kan också innehålla beslut om förbud att bruka alkohol. Verkställighetsplanen får även reglera frågor om boende, skolgång, sysselsättning och fritid, missbruksbehandling, annan vård och behandling samt andra motsvarande åtgärder. Verkställighetsplanen ska dokumenteras skriftligt och kan ändras under själva verkställigheten.

Enligt den sjunde punkten omfattas sålunda inte socialtjänstsekretessen sådana beslut som ingår i verkställighetsplanen. Uppgifter om övriga frågor som regleras i verkställighetsplanen kan dock bara lämnas ut om de inte omfattas av sekretessbestämmelsen i 26 kap. 1 § OSL.

9 a §

I 1 § föreskrivs att sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Med socialtjänst förstås bl.a. verksamhet enligt lagstiftning om socialtjänst, verksamhet enligt den särskilda lagstiftningen om vård av unga samt verksamhet som enligt lag handhas av

SiS. Genom denna nya paragraf införs en sekretessbrytande bestämmelse som möjliggör uppgiftslämnande i vissa fall utan hinder av sekretess. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 27.7.5.13.

I *första stycket* anges att uppgift om en enskild eller någon närstående till denne kan lämnas från en myndighet inom socialtjänsten till SiS utan hinder av sekretess, om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan enligt lagen (20xx:xx) om verkställighet av ungdomsövervakning och uppgiftslämnandet syftar till att åtgärder som är ägnade att förebygga att den dömde återfaller i brott eller annars utvecklas ogynnsamt kan vidtas.

För den som döms till ungdomsövervakning (se 32 kap. 9 § BrB) ska det enligt 8 § lagen om verkställighet av ungdomsövervakning upprättas en individuellt utformad verkställighetsplan. Vid upprättande av verkställighetsplanen ska samverkan ske med socialnämnden och andra berörda myndigheter. Verkställighetsplanen får bl.a. reglera frågor om den unges boende, sysselsättning och fritid, missbruksbehandling, annan vård och behandling samt andra motsvarande åtgärder som syftar till att den dömde ska avhålla sig från brott och annars utvecklas gynnsamt.

För att en meningsfull och realistisk verkställighetsplan ska kunna upprättas förutsätts att SiS har tillräckligt med information om den unge och dennes förhållanden. Vad gäller den unges personliga förhållanden kommer i många fall socialtjänsten att ha viktig och relevant information. Det kan dels gälla uppgifter om tidigare insatser för den unge med stöd av SoL eller LVU, dels andra uppgifter om exempelvis den unges livsföring och hemförhållanden.

I den utsträckning det inte är sådant som redan uppgetts i ett yttrande enligt 11 § LUL, blir socialtjänsten i många fall förhindrad att lämna uppgifter till SiS pga. socialtjänstsekretessen. I första hand bör det eftersträvas att uppgifter som syftar till att bidra till upprättande av verkställighetsplan kan lämnas ut i samförstånd med den unge (och i förekommande fall dennes vårdnadshavare). Om det inte är möjligt, föreskrivs i denna bestämmelse att uppgifterna kan lämnas ut till SiS utan hinder av sekretess.

Det avgränsas i bestämmelsen när ett sådant uppgiftslämnande kan ske. Uppgifterna ska behövas för att upprätta en verkställighetsplan och uppgiftslämnandet ska syfta till att åtgärder som är ägnade att förebygga att den unge återfaller i brott eller annars utvecklas ogynnsamt kan vidtas. Det innebär att uppgifterna till sin natur ska vara sådana som kan användas som underlag för att besluta om kommande insatser. Det kan för det första gälla uppgifter

om insatser som socialtjänsten planerar att vidta, exempelvis påverkansprogram, kontaktverksamhet, behandlingshem och familjehem. Därutöver kan det vara fråga om uppgifter gällande den unges eventuella problembild som kan läggas till grund för specifika insatser i verkställighetsplanen.

De uppgifter som lämnas till SiS kommer att omfattas av den sekretess enligt 26 kap. 1 § 3 som gäller för SiS verksamhet.

I *andra stycket* finns en sekretessbrytande regel som tar sikte på att underlätta SiS kontroll av verkställigheten. Sådan sekretess som avses i första stycket ska enligt vad som sägs i andra stycket inte heller hindra att uppgift om en enskild eller någon närstående till denne lämnas till SiS, om uppgiften gäller något som omfattas av en sådan verkställighetsplan som avses i första stycket. En av SiS särskilt förordnad koordinator ska genom bl.a. kontroll verka för att verkställighetsplanen efterlevs av den unge. Uppgifter om hur verkställighetsplanen följs, exempelvis deltagande i programverksamhet eller missbruksbehandling, kan omfattas av socialtjänstsekretessen. För att möjliggöra SiS kontroll kan det lämnas uppgifter om sådant som omfattas av planen, exempelvis om den unge följer viss behandling.

9 b §

Den verksamhet som SiS bedriver som huvudman för påföljden ungdomsövervakning omfattas av sekretess enligt 1 § 3 i detta kapitel. I denna bestämmelse, som är ny och behandlas i avsnitt 27.7.5.13, föreskrivs att sådan sekretess inte hindrar att uppgift om den som verkställer ungdomsövervakning lämnas av SiS till enskild eller till någon annan myndighet, om det behövs för att genomföra verkställighetsplanen. Det är genom denna sekretessbrytande bestämmelse möjligt för SiS att dela med sig av information om det behövs för att kontrollera efterlevnaden av verkställighetsplanen. Det kan gälla sådant som innehållet i själva verkställighetsplanen och bakomliggande förhållanden som inte framgår av själva planen och som är nödvändiga att lämna ut för att kunna diskutera verkställigheten med någon som berörs av denna.

35 kap.

10 a §

I 1 § i detta kapitel föreskrivs att sekretess gäller för uppgift om en enskilds personliga och ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men och uppgiften förekommer i bl.a. utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål (punkten 1). Genom den nya 10 a § införs en sekretessbrytande bestämmelse som möjliggör uppgiftslämnande i vissa fall utan hinder av sekretess. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 27.7.5.13.

I paragrafen anges att uppgift om en enskild eller någon närstående till denne kan lämnas till SiS utan hinder av sekretess, om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan enligt lagen om verkställighet av ungdomsövervakning och uppgiftslämnandet syftar till att åtgärder som är ägnade att förebygga att den dömda återfaller i brott eller annars utvecklas ogynnsamt kan vidtas.

För den som döms till ungdomsövervakning (se 32 kap. 9 § BrB) ska det enligt 8 § lagen (20xx:xx) om verkställighet av ungdomsövervakning upprättas en individuellt utformad verkställighetsplan. Vid upprättande av verkställighetsplanen ska samverkan ske med socialnämnden och andra berörda myndigheter, i normalfallet bl.a. polismyndigheten. Verksställighetsplanen får bl.a. reglera frågor om den unges boende, sysselsättning och fritid, missbruksbehandling, annan vård och behandling samt andra motsvarande åtgärder som syftar till att den dömda ska avhålla sig från brott och annars utvecklas gynnsamt. Det ska därutöver ingå beslut om vissa inskränkningar i rörelsefriheten som också de kan vara individuellt anpassade för att verka brottsförebyggande.

För att kunna upprätta en meningsfull och realistisk verkställighetsplan förutsätts att SiS har tillräckligt med information om den unge och dennes förhållanden. Den brottslighet som den unge dömts för – såväl dess karaktär som bakomliggande förhållanden – kan vara av stor betydelse för de individuellt utformade inslagen i en verkställighetsplan. Vad som kan vara av relevans framgår inte alltid av domen eller ett offentligt förundersökningsprotokoll. Polisen kan då vara förhindrad att lämna ut uppgifter eftersom de omfattas av sekretess enligt 1 § i detta kapitel. Enligt denna bestämmelse kan uppgifterna lämnas ut utan hinder av sekretess.

Det avgränsas i bestämmelsen när ett sådant uppgiftslämnande kan ske. Uppgifterna ska behövas för att upprätta en verkställig-

hetsplan och uppgiftslämnandet ska syfta till att åtgärder som är ägnade att förebygga att den unge återfaller i brott eller annars utvecklas ogynnsamt kan vidtas. Det innebär att uppgifterna till sin natur ska vara sådana som kan användas som underlag för att besluta om kommande insatser. De kan exempelvis handla om konkreta uppgifter om brottsligheten varit missbruksrelaterad eller kopplingar som funnits till gängkriminalitet.

De uppgifter som lämnas till SiS kommer att omfattas av den sekretess enligt 26 kap. 1 § 3 som gäller för SiS verksamhet. De beslut om frihetsinskränkningar som kan komma att anges i verkställighetsplanen kommer dock inte att omfattas av sekretess (se 26 kap. 7 § och kommentaren till den bestämmelsen).

I vissa fall kan uppgifter som polisen har och som kan vara av relevans för utformande av verkställighetsplanen omfattas av förundersökningssekretess enligt 18 kap. 1 §. Det kan exempelvis gälla uppgifter av betydelse för utformning av föreskrifter om inskränkningar i rörelsefriheten (se 23 § lagen om verkställighet av ungdomsövervakning). Det finns ingen särskild sekretessbrytande regel som möjliggör för polisen att lämna ut uppgifter som omfattas av förundersökningssekretessen. Enligt generalklausulen i 10 kap. 27 § får dock en sekretessbelagd uppgift lämnas ut till en myndighet, om det är uppenbart att intresset av att uppgifter lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Efter en intresseavvägning kan sålunda även uppgifter som omfattas av förundersökningssekretessen i vissa fall lämnas ut till SiS som underlag för verkställighetsplanen.

1.16 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (2010:110)

7 kap.

2 §

Paragrafen, som reglerar frågor om försäkring för statligt personskadeskydd, är ändrad.

I paragrafens *fjärde punkt* har hänvisningen till 27 kap. 2 a § och 28 kap. 2 a § BrB ändrats till 27 kap. 3 § i samma balk. Ändringen är föranledd av att samhällstjänst inte längre är en föreskrift till villkorlig dom eller samhällstjänst, utan en tilläggs sanktion till villkor-

ligt fängelse som regleras i 27 kap. 3 § BrB. Någon ändring i sak är inte avsedd.

I paragrafens *femte punkt* har hänvisningen till 32 kap. 2 eller 3 §§ första stycket 1 BrB ändrats till 32 kap. 6 § eller 8 § första stycket i samma balk. Ändringen är föranledd av att reglerna om ungdomstjänst har flyttats. Någon ändring i sak är inte avsedd.

I paragrafens *sjätte punkt* har hänvisningen till 8 § första stycket 2 lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll ändrats till 4 kap. 5 § första stycket 2 lagen (20xx:xxx) om villkorligt fängelse. Ändringen är föranledd av att möjligheten att verkställa kortare fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll utmönstras och ersätts med en möjlighet att förena ett villkorligt fängelsestraff med hemarrest. Möjligheten att förena hemarrest med skyldighet att utföra oavlönat arbete regleras i 4 kap. 5 § första stycket 2 lagen om villkorligt fängelse. Någon ändring i sak är inte avsedd.

102 kap.

20 §

Paragrafen, som reglerar beräkning av bidragsgrundande inkomst och reduceringsinkomst, är ändrad.

Ändringen innebär att vad som i sista strecksatsen anges om bortseende av förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldreförsörjningsstöd och livränta som föranleds av att den försäkrade på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan vistas i ett sådant familjehem eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen ersätts med motsvarande bestämmelse beträffande den som vistas i ett sådant hem på grund av villkorligt fängelse med kontraktsvård. Ändringen är motiverad av att skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet och att den hittillsvarande möjligheten att förena en skyddstillsyn med en särskild behandlingsplan ersätts med en möjlighet att förena ett villkorligt fängelsestraff med kontraktsvård. Någon ändring i sak är inte avsedd.

106 kap.

19 §

Paragrafen, som reglerar betalning för uppehälle när någon vistas i ett familjehem eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av kontraktsvård, har ändrats.

Ändringen innebär att begreppet skyddstillsyn med särskild behandlingsplan ersätts med villkorligt fängelse med kontraktsvård. Ändringen är motiverad av att skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet och att den hittillsvarande möjligheten att förena en skyddstillsyn med en särskild behandlingsplan ersätts med en möjlighet att förena ett villkorligt fängelsestraff med kontraktsvård. Någon ändring i sak är inte avsedd.

27 §

Paragrafens *första stycke*, som reglerar betalning för uppehälle när någon vistas i ett familjehem eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av kontraktsvård, har ändrats.

Ändringen innebär att begreppet skyddstillsyn med särskild behandlingsplan i andra punkten ersätts med villkorligt fängelse med kontraktsvård. Ändringen är motiverad av att skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet och att den hittillsvarande möjligheten att förena en skyddstillsyn med en särskild behandlingsplan ersätts med en möjlighet att förena ett villkorligt fängelsestraff med kontraktsvård. Någon ändring i sak är inte avsedd.

31 §

Paragrafen, som reglerar betalning för uppehälle när någon vistas i ett familjehem eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av kontraktsvård, har ändrats.

Ändringen innebär att begreppet skyddstillsyn med särskild behandlingsplan ersätts med villkorligt fängelse med kontraktsvård. Ändringen är motiverad av att skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet och att den hittillsvarande möjligheten att förena en skyddstillsyn med en särskild behandlingsplan ersätts med en möjlighet att förena ett villkorligt fängelsestraff med kontraktsvård. Någon ändring i sak är inte avsedd.

1.17 Förslaget till lag om ändring i häkteslagen (2010:611)

1 kap.

2 §

Paragrafens *första stycke*, som reglerar lagens tillämpningsområde, har ändrats.

I *femte punkten* har hänvisningen till 28 kap. 11 § tredje stycket BrB ersatts av en hänvisning till 27 kap. 13 § fjärde stycket i samma balk. Vidare har begreppet beslut om undanröjande av skyddstillsyn ersatts av beslut om att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt. Ändringen är motiverad av att skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet och att det i stället införs en möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt. Frågor om omhändertagande av den dömda i avvaktan på att ett beslut om att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt ska vinna laga kraft regleras i 27 kap. 13 § BrB. Någon ändring i sak är inte avsedd.

1.18 Förslaget till lag (20xx:xx) om villkorligt fängelse

I lagen regleras verkställigheten av de tilläggssanktioner som villkorligt fängelse kan förenas med. Innebörden av villkorligt fängelse regleras i 27 kap. BrB, medan förutsättningarna för att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt regleras i 31 kap.

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens innehåll och tillämpningsområde

Kapitlet innehåller inledande bestämmelser om verkställighet av de tilläggssanktioner som villkorligt fängelse kan förenas med enligt 27 kap. BrB. Förutsättningarna för att förena ett villkorligt fängelsestraff med en sådan sanktion och valet mellan de olika sanktionerna regleras i 31 kap. BrB.

1 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om lagens innehåll och tillämpningsområde. För att göra lagen mer lättillämpad innehåller paragrafen en översiktlig beskrivning av lagens innehåll. Enligt 27 kap.

1 § BrB får rätten besluta att ett tidsbestämt fängelsestraff ska vara villkorligt. Av samma bestämmelse framgår även vilka tilläggssanktioner ett villkorligt fängelsestraff får förenas med (dagsböter, samhällstjänst, övervaknings- och kontrollsanktion, hemarrest, vård eller påverkanssanktion eller kontraktsvård).

Enligt *första stycket* är lagen tillämplig på samtliga de sanktioner som villkorligt fängelse får förenas med enligt 27 kap. brottsbalken, utom dagsböter. I bestämmelsen definieras de sanktioner som omfattas av lagen som tilläggssanktioner. Till skillnad från i brottsbalken används således begreppet tilläggssanktion i lagtexten.

I *andra stycket* anges att bestämmelser om verkställighet av en tilläggssanktion i form av dagsböter finns i bötesverkställighetslagen (1979:189). Rikspolisstyrelsen är central uppborgsmyndighet för verkställighet av böter, se 3 § bötesverkställighetsförordningen (1976:197). Indrivning av obetalda böter hanteras av Kronofogdemyndigheten. Böter som dömts ut som tilläggssanktion till villkorligt fängelse och som inte betalats kan, under de förutsättningar som anges i 27 kap. 11 § BrB, förvandlas till ovillkorligt fängelse.

2 §

Av paragrafen framgår att det är Kriminalvården som är ansvarig myndighet för verkställigheten av de tilläggssanktioner som omfattas av lagen. Som anges i 1 § andra stycket ansvarar Kriminalvården inte för verkställighet av en tilläggssanktion i form av dagsböter.

Kriminalvårdens uppgift är att verkställa den tilläggssanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenats med och kontrollera att den dömda fullgör sanktionen i enlighet med domen och de närmare anvisningar som ges honom eller henne. Villkorligt fängelse är inte förenat med någon obligatorisk övervakning eller något allmänt krav på skötsamhet. Det innebär att Kriminalvårdens åtgärder ska vidtas inom ramen för den tilläggssanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenats med. Kriminalvården har således inget omedelbart ansvar för den dömdes allmänna skötsamhet under verkställighetstiden.

Kriminalvården har fullgjort sin uppgift som verkställande myndighet när den dömda har fullgjort tilläggssanktionen. Det gäller även om prøvotiden för det villkorliga fängelsestraffet fortfarande löper efter den tidpunkten.

Det är av stor betydelse för trovärdigheten av ett system med villkorligt fängelse att kontrollen av verkställigheten av tilläggs-

sanktionen upprätthålls. Det åligger därför Kriminalvården att utforma verkställigheten så att den kan möta högt ställda krav på en effektiv kontroll. Kontrollens utformning bör anpassas efter vilken tilläggsanktion som verkställs och vara individuellt utformad efter omständigheterna i det enskilda fallet.

Kriminalvårdens uppgift att ansvara för verkställigheten av tilläggsanktionen innebär bl.a. att myndigheten ska bestämma på vilket sätt och inom vilken tidsperiod tilläggsanktionen ska fullgöras. Kriminalvården kan även, inom ramen för den tilläggsanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenats med, justera innehållet i sanktionen. De justeringar som Kriminalvården vidtar får dock inte innebära att det blir fråga om en annan tilläggsanktion, då det i enlighet med vad som anges i 27 kap. 9 § BrB ankommer på övervakningsnämnd att pröva en fråga om att undanröja en tilläggsanktion och ersätta den med en annan tilläggsanktion.

Vid kontraktsvård ankommer det enligt 27 kap. 9 § första stycket 3 BrB på övervakningsnämnd att ändra innehållet i tilläggsanktionen (revidera planen). Kriminalvården kan alltså inte justera innehållet i en kontraktsvårdsplan.

Befordran av dom till verkställighet

I 3–6 §§ finns bestämmelser om hur en dom på villkorligt fängelse befordras till verkställighet.

3 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om doms befordran till verkställighet. Den är styrande både för den dömdes skyldighet att påbörja tilläggsanktionen och för Kriminalvårdens skyldighet att se till att verkställigheten av tilläggsanktionen inleds.

I *första stycket* anges att verkställigheten av en tilläggsanktion ska påbörjas så snart som möjligt efter det att domen blivit verkställbar mot den dömde. Det är från kriminalpolitisk synpunkt angeläget att verkställigheten av en utdömd påföljd sker i så nära anslutning till domstolens prövning som möjligt. I många fall är den dömde också särskilt motiverad att fullgöra åtgärder som åläggs honom eller henne med anledning av en dom i omedelbar anslutning till domstolsförhandlingen, varför det är viktigt att åtgärderna kan komma till stånd så snabbt som möjligt. Uppskov med och

avbrott i verkställigheten får endast beviljas under de omständigheter som anges i 5 §.

I *andra stycket* anges förutsättningarna för att en dom ska vara verkställbar mot den dömde. Enligt huvudregeln är domen verkställbar om den dömde inte inom föreskriven tid har överklagat den när det gäller den utdömda påföljden. Domen blir dock omedelbart verkställbar om den dömde innan tiden för att överklaga har gått ut avger nöjdförklaring enligt 38 kap. 1 § BrB.

Med påföljd avses inte bara det villkorliga fängelsestraffet som sådant, utan även den eller de tilläggssanktioner som det har förenats med. Domen är därmed inte verkställbar om den har överklagats i fråga om valet av tilläggssanktion eller tilläggssanktionens omfattning.

Om den dömde inte har överklagat domen såvitt avser påföljden eller har lämnat nöjdförklaring får verkställighet ske även om åklagaren eller målsäganden överklagat domen. Verkställigheten kan även inledas om den dömde har överklagat domen endast i andra delar än sådana som gäller påföljden, t.ex. avseende skadestånd eller förverkande av egendom. Kriminalvården bör dock inte anvisa den dömde att påbörja verkställigheten om åklagaren eller målsäganden har överklagat domen såvitt avser påföljden och det kan antas att den dömde, efter överinstansens prövning, kommer att kunna fullgöra tilläggssanktionen inom prövotiden. Om den dömde själv önskar påbörja verkställigheten trots att åklagaren eller målsäganden har överklagat domen, åligger det dock Kriminalvården att se till att verkställigheten inleds.

I *tredje stycket* finns en upplysning om att kontraktsvård enligt 27 kap. 7 § andra stycket BrB får verkställas mot den dömde utan hinder av att domen inte vunnit laga kraft. Det innebär att verkställigheten av villkorligt fängelse med kontraktsvård inleds i omedelbar anslutning till den dom i vilken det villkorliga fängelsestraffet dömts ut och att vården eller behandlingen kan inledas även om domen överklagats av den dömde. Av regleringen i 27 kap. 7 § andra stycket BrB framgår vidare att högre rätt får besluta att vidare verkställighet inte får äga rum om den dom i vilken kontraktsvården dömts ut överklagas. I sådana fall får Kriminalvården inte inleda eller fortsätta verkställigheten förrän den högre rätten avgjort målet.

4 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om formerna för hur nöjdförklaring avges.

Att nöjdförklaring får avges och vad en sådan förklaring ska omfatta regleras i 38 kap. 1 § BrB, medan formerna för hur det ska ske regleras i denna bestämmelse. En nöjdförklaring ska enligt vad som anges i 38 kap. 1 § BrB avse både det villkorliga fängelsestraffet i sig och den tilläggssanktion som det förenats med. Angående innebörden av en nöjdförklaring m.m. hänvisas till kommentaren till 38 kap. 1 § BrB.

I *första stycket* anges att en nöjdförklaring lämnas inför den domstol som meddelat domen eller inför Kriminalvården. Om den dömde lämnar nöjdförklaringen inför Kriminalvården måste den som tar emot förklaringen ha tillgång till domen eller ett domsbevis för att nöjdförklaringen ska bli gällande. Den dömde ska innan han eller hon lämnar en nöjdförklaring upplysas om innebörden av förklaringen. Det innebär bl.a. att han eller hon ska upplysas om att förklaringen inte kan återtas och att verkställigheten av det villkorliga fängelsestraffet påbörjas samma dag som förklaringen lämnas.

Andra stycket innehåller formella regler om vittnes närvaro när den dömde avger nöjdförklaring, att anteckning om förklaringen ska göras på domen eller domsbeviset samt att anteckningen ska skrivas under av den som tagit emot nöjdförklaringen, den dömde och vittnet.

5 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om möjligheten att skjuta upp eller avbryta verkställigheten av en tilläggssanktion för viss tid (uppskov eller avbrott).

Den dömde är skyldig att i enlighet med Kriminalvårdens anvisningar påbörja verkställigheten av en tilläggssanktion så snart som möjligt efter det att domen blivit verkställbar mot honom eller henne (se 3 och 12 §§). Tilläggssanktionen ska fullgöras inom den tid och under den tidsperiod som Kriminalvården beslutar. Den dömde torde också i de allra flesta fall ha möjlighet att rätta sig efter det, eftersom den som verkställer ett villkorligt fängelsestraff normalt är oförhindrad att fortsätta sitt ordinarie arbete eller annan sysselsättning som han eller hon har för sin försörjning samtidigt som han eller hon fullgör den tilläggssanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenats med. Den dömde är också normalt oförhindrad att i övrigt fullgöra förpliktelser som han eller hon har

trots att verkställigheten pågår. Det är därför inte möjligt att skjuta upp eller avbryta verkställigheten av en tilläggsanktion annat än om det finns särskilda skäl för det.

Regleringen i paragrafen innebär att verkställigheten får skjutas upp eller avbrytas för viss tid, om det på grund av den dömdes hälsotillstånd, arbets- eller utbildningsförhållanden eller andra omständigheter finns ett tillfälligt hinder för fullgörandet av sanktionen. Skäl att skjuta upp eller avbryta verkställigheten på grund av den dömdes arbetsförhållanden bör endast komma i fråga om verkställighet under en anvisad period skulle medföra ett särskilt svårt avbräck från försörjningssynpunkt. Exempel på när den dömdes hälsotillstånd eller andra omständigheter kan utgöra skäl att skjuta upp eller avbryta verkställigheten av en tilläggsanktion kan vara att den som ska fullgöra samhällstjänst tillfälligt saknar arbetsförmåga eller att den som ska fullgöra hemarest tillfälligt saknar tillgång till bostad, t.ex. på grund av att hans eller hennes bostadssituation oväntat ändrats efter domen. Ytterligare en omständighet kan vara att den dömdes ska avtjäna ett kortare ovillkorligt fängelsestraff och det kan antas att han eller hon kan fullgöra tilläggsanktionen inom prövotiden även om uppskov eller avbrott sker. Det kan också, om omständigheterna är särskilt ömmande, finnas särskilda skäl att skjuta upp eller avbryta verkställigheten om underåriga barn till den dömdes skulle drabbas särskilt hårt om tilläggsanktionen skulle fullgöras under en viss period.

Kravet på särskilda skäl innebär att uppskov eller avbrott endast får beviljas i undantagsituationer. Det förhållandet att den dömdes önskar resa på utlandssemester eller studera utomlands bör t.ex. inte utgöra särskilda skäl att skjuta upp eller avbryta verkställigheten.

En längsta tid för uppskov eller avbrott om sex månader bör i de allra flesta fall vara tillräcklig. Undantagsvis kan det dock förekomma att ett längre uppskov eller avbrott är motiverat och bestämmelsen ger därför utrymme för uppskov eller avbrott i ytterligare sex månader. Denna möjlighet förutsätter att det föreligger synnerliga skäl. Det kan avse att den dömdes ska avtjäna ett något längre ovillkorligt fängelsestraff och det kan antas att han eller hon trots det kan fullgöra tilläggsanktionen inom prövotiden.

Uppskovet eller avbrottet måste under alla förhållanden utformas så att den dömdes kan fullgöra tilläggsanktionen inom prövotiden.

Det ankommer på den dömde att ansöka om uppskov eller avbrott.

6 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om följderna av att domstol beslutat att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i kriminalvårdsanstalt. Frågan behandlas i avsnitt 10.7.3.5 och 12.8.3.6.

Enligt 27 kap. 10 § BrB får domstol, om den dömde inte fullgör en tilläggssanktion som ett villkorligt fängelsestraff förenats med, besluta att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i kriminalvårdsanstalt. Enligt 34 kap. 7 § samma balk har domstol under vissa angivna förutsättningar möjlighet att besluta att ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff ska verkställas i kriminalvårdsanstalt när den tilltalade döms till ovillkorligt fängelse för ny brottslighet.

I bestämmelsen anges att en domstols beslut om verkställighet i kriminalvårdsanstalt enligt 27 kap. 10 § eller 34 kap. 7 § BrB innebär att den dömde inte längre är skyldig att fullgöra återstående delar av den eller de tilläggssanktioner som det villkorliga fängelsestraffet var förenat med. Ett beslut om verkställighet i kriminalvårdsanstalt ersätter således den eller de tilläggssanktioner som inte har fullgjorts. Om domstol när den dömer till ovillkorligt fängelse för ny brottslighet inte beslutar att ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt, står dock den dömdes skyldighet att fullgöra den tilläggssanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenats med kvar.

Verkställighetens mål och utformning

I 7–11 §§ finns bestämmelser om verkställighetens mål och utformning. Regleringen motiveras i avsnitt 11.2.1.

7 §

Paragrafen innehåller grundläggande bestämmelser om verkställighetens utformning. Enligt bestämmelsen ska verkställigheten så långt möjligt utformas på ett sätt som är ägnat att förebygga återfall i brott. Även om påföljdsbestämningen i sig inte grundas på en prognos av vad som i det enskilda fallet kan anses utgöra en återfallsförebyggande påföljd, så förutsätter en meningsfull och ändamålsenlig kriminalvård att Kriminalvården, inom ramen för den tilläggssanktion som faktiskt döms ut, utformar verkställig-

heten på ett sätt som så långt möjligt syftar till att förebygga återfall i brott. Det är också en självklar utgångspunkt för en human kriminalvård och för ett framgångsrikt brottsförebyggande arbete att den dömda bemöts på ett sakligt sätt och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med verkställigheten.

Möjligheten och förutsättningarna för att vidta brottsavhållande åtgärder kan variera mellan de olika tilläggssanktionerna. En vård- eller påverkanssanktion eller en övervaknings- och kontroll-sanktion innehåller normalt en högre grad av inslag med direkt brottsavhållande syfte än vad samhällstjänst eller hemarrest gör.

Ett effektivt återfallsförebyggande arbete förutsätter såväl att den dömdes motivation och förutsättningar tas tillvara på ett professionellt sätt som att de åtgärder som vidtas bygger på väl underbyggd kunskap om vad som är verkningsfullt.

8 §

Paragrafen innehåller grundläggande bestämmelser om inom vilka ramar verkställigheten av en tilläggssanktion får ske.

Verkställigheten får inte innebära andra inskränkningar i den dömdes frihet än vad som följer av lag. I syfte att säkerställa en human och rättssäker kriminalvård anges uttryckligen i *första stycket* att verkställigheten inte heller får innebära andra inskränkningar i den dömdes frihet än vad som är nödvändigt med hänsyn till syftet med verkställigheten. Det innebär bl.a. att en inskränkning av den dömdes frihet till sin omfattning, intensitet och varaktighet inte får gå utöver vad som är nödvändigt för att uppnå det författningens syfte. Det sätt varpå den dömdes frihet kan inskränkas har i vissa fall fått en särskild reglering i lagen, se t.ex. 3 kap. 3 och 4 §§ samt 4 kap. 1 §.

I *andra stycket* tydliggörs att en kontroll- eller tvångsåtgärd ska prövas mot den s.k. proportionalitetsprincipen. Det innebär att varje kontroll- eller tvångsåtgärd som vidtas under verkställigheten av en tilläggssanktion ska föregås av en intresseavvägning, i syfte att pröva om de olägenheter som åtgärderna innebär för den dömda står i rimlig proportion till vad som står att vinna med den. En bedömning av åtgärdens art, styrka, räckvidd och varaktighet ska göras i varje enskilt fall. Den minst ingripande åtgärden ska väljas. Med kontrollåtgärd avses t.ex. elektronisk kontroll vid helghemarrest enligt 3 kap. 5 § eller hemarrest enligt 4 kap. 2 § och med tvångsåtgärd avses t.ex. provtagning för kontroll av att alkohol- och drogförbudet enligt 1 kap. 13 § upprätthålls. Även sådana kontroll-

eller övervakningsåtgärder som enligt 7 kap. 1 § kan föreskrivas vid bristande verkställighet omfattas av bestämmelsen.

Kravet på proportionalitet omfattar såväl ett beslut om att en kontroll- eller tvångsåtgärd ska vidtas som genomförandet av åtgärden.

9 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om upprättande av verkställighetsplan ska upprättas för den dömda och om samverkan med andra berörda myndigheter.

I *första stycket* anges att en individuellt utformad verkställighetsplan ska upprättas för den dömda. En verkställighetsplan är nödvändig för att Kriminalvården som verkställande myndighet ska kunna anpassa planeringen av verkställigheten av tilläggsstraffet till förhållandena i varje enskilt fall och utforma verkställigheten på ett ändamålsenligt sätt. Verksställighetsplanen ska vara baserad på en bedömning av identifierade risker, individuella behov och förutsättningar som har betydelse för den närmare utformningen av verkställigheten och möjligheterna att minska risken för återfall i brott.

Det bör tydligt framgå av planen hur tilläggsstraffet ska fullgöras samt inom vilken tid och under vilken tidsperiod den dömda ska fullgöra den (se 12 § 2). I anslutning till att verkställighetsplanen upprättas bör den dömda ges anvisningar om när han eller hon ska påbörja fullgörandet av tilläggsstraffet. Verksställighetsplanen ska följas upp fortlöpande och ändras när det finns anledning till det. Planen är i sig inte ett beslut som den dömda kan överklaga, men den kan innehålla enskilda beslut som är överklagbara.

Genom en individuellt utformad verkställighetsplan skapas ökade förutsättningar för den dömda att aktivt medverka i planeringen av hur tilläggsstraffet ska fullgöras och att ta ett ökat ansvar för arbetet med att förändra sin situation. I enlighet med det anges uttryckligen att verkställighetsplanen ska utformas efter samråd med den dömda.

I *andra stycket* anges att verkställigheten ska planeras och genomföras i samverkan med andra berörda myndigheter. Samverkan mellan Kriminalvården och andra berörda myndigheter eller, då det finns behov av det, andra samhällsorgan ska ske inom ramen för den tilläggsstraff som det villkorliga fängelsestraffet förenats med. Med andra berörda myndigheter avses framför allt socialtjänsten, hälso- och sjukvården, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.

Kriminalvårdens ansvar för att tillgodose den dömdes behov av vård eller behandling eller andra samhällsåtgärder är begränsat av den s.k. normaliseringsprincipen (jfr prop. 1973:1 bil. 4 s. 90 och prop. 1974:20 s. 85, 117 och 150, se även våra överväganden i avsnitt 11.8.3 och 14.7). En human kriminalvård, en ändamålsenligt utformad verkställighet och ett effektivt återfallsförebyggande arbete förutsätter därför ofta en målinriktad och effektiv samverkan mellan Kriminalvården och andra berörda myndigheter.

Kriminalvården ansvarar för att inom ramen för den tilläggs-sanktion som verkställs i samverkan med andra myndigheter aktivt verka för att den dömdes behov och förutsättningar identifieras och så långt det är möjligt tillgodoses. Det kan finnas behov såväl av att etablera kontakt mellan den dömda och någon annan myndighet eller något annat samhällsorgan som av att upprätthålla en redan pågående sådan kontakt. Det är först om Kriminalvårdens åtgärder, i förekommande fall, genom samverkan kan fullföljas och följas upp efter verkställighetens slut, som de har förutsättningar att bli riktigt verkningsfulla. Det gäller särskilt i de fall ingripandegraden i en tilläggs-sanktion inte medger att en påbörjad vård eller behandling fullföljs inom ramen för vad den dömda är ålagd till följd av domen. Omvänt kan åtgärder som påbörjats av någon av nämnda myndigheter innan verkställigheten har inletts kräva samverkan med Kriminalvården för att möjliggöra att åtgärderna kan fullföljas under verkställigheten eller efter att den avslutats.

10 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om förordnande av övervakare.

Vid verkställighet av en tilläggs-sanktion till villkorligt fängelse ankommer det enbart på Kriminalvården att förordna övervakare. Rätten har inte möjlighet att förordna en viss person som övervakare i den dom i vilken det villkorliga fängelsestraffet döms ut. Det beror bl.a. på att övervakning inte är ett obligatoriskt inslag i villkorligt fängelse och att behovet av övervakning ibland inte identifieras förrän verkställigheten inletts. I de fall då det redan genom valet av tilläggs-sanktion står klart att övervakare ska förordnas, är det ibland först på verkställighetsstadiet som det kan avgöras om en tjänsteman vid Kriminalvården eller en lekman bör förordnas som övervakare.

Förordnande av övervakare är inte obligatoriskt vid villkorligt fängelse. Övervakare ska enligt *första stycket* förordnas om tilläggs-sanktionen innefattar skyldighet för den dömda att ha kontakt med

en övervakare. Skyldigheten kan följa av att det villkorliga fängelsestraffet förenats med en övervaknings- och kontrollstraffsanktion (se 3 kap. 1 §) eller att en vård- eller påverkanssanktion eller kontraktsvård innefattar skyldighet för den dömda att ha viss angiven kontakt med en övervakare (se 5 kap. 1 § och 6 kap. 1 §). Vidare kan Kriminalvården besluta att samhällstjänst eller en vård- eller påverkanssanktion till en mindre del ska verkställas genom att den dömda åläggs skyldighet att ha kontakt med en övervakare (se 2 kap. 1 § och 5 kap. 2 §). Kriminalvården kan dessutom enligt 7 kap. 1 § 1 besluta att förena en tilläggssanktion med skyldighet för den dömda att ha viss angiven kontakt med en övervakare om han eller hon brister i fullgörandet av sanktionen.

Övervakaren har såväl en kontrollerande som en stödjande funktion. Han eller hon ska vid behov bistå den dömda vid fullgörandet av tilläggssanktionen och samverka med andra berörda myndigheter. För närmare redovisning av innehållet i kontaktskyldigheten hänvisas till våra överväganden i avsnitt 11.6.4 och kommentaren till 3 kap. 1 §.

Enligt *andra stycket* ska till övervakare förordnas en handläggande tjänsteman vid Kriminalvården eller en annan lämplig person. Med annan lämplig person avses en lekman, s.k. lekmanövervakare. Kriminalvården ska pröva personens lämplighet för uppdraget. Kriminalvården som verkställande myndighet behåller huvudansvaret för verkställigheten även i de fall en lekmanövervakare förordnats. Det innebär bl.a. att lekmanövervakaren inte ersätter den handläggande tjänstemannens myndighetsansvar samt att Kriminalvården fortlöpande ska lämna lekmanövervakaren bistånd och hålla sig informerad om hur uppdraget fullgörs. Lekmanövervakaren får inte ersätta kriminalvårdspersonal vid urinprovstagning enligt 13 §.

Huruvida kontaktskyldigheten ska fullgöras genom kontakt med en tjänsteman vid Kriminalvården som förordnats som övervakare eller med en lekmanövervakare bör, på samma sätt som i dag, fastställas efter en individuell bedömning i varje enskilt fall. Vid behov bör en lekmanövervakare kunna utgöra ett komplement till en tjänsteman som förordnats som övervakare. Det finns inte heller något hinder mot att i ett enskilt fall förordna mer än en lekmanövervakare. Skäl som särskilt kan tala för förordnande av en lekmanövervakare är att den dömda har särskilda behov som en lekmanövervakare kan tillgodose, t.ex. att den dömda inte talar svenska eller att han eller hon bor i glesbygd med ett för-

hållandevis långt avstånd till närmaste frivårdskontor. Att den dömda är våldsbenägen, har ett allvarligt missbruk eller lider av en psykisk störning kan, liksom om den dömda gjort sig skyldig till organiserad brottslighet eller grov brottslighet, tala mot att förordna en lekmanövervakare.

En lekmanövervakare ska rapportera till Kriminalvården i enlighet med vad som bestäms vid verkställighetsplaneringen (se kommentaren till 9 §). I 7 kap. 2 § finns bestämmelser om lekmanövervakarens skyldighet att anmäla till Kriminalvården om den dömda brister i fullgörandet av tilläggsstraffet.

11 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om förordnande av biträdande kontrollör.

I bestämmelsen anges att Kriminalvården får förordna en eller flera personer att biträda vid kontroll av den som verkställer samhällstjänst i form av oavlönat arbete eller som är underkastad förbud att lämna bostaden vid helghemarrest eller hemarrest. Kriminalvården ska pröva personens lämplighet för uppdraget. Den biträdande kontrollören är förordnad av Kriminalvården med uppgift att utföra ett avgränsat uppdrag i form av kontroll. Hans eller hennes uppdrag är därmed mer begränsat än ett uppdrag som lekmanövervakare enligt 10 §. Kriminalvården ska fortlöpande lämna den biträdande kontrollören bistånd och hålla sig informerad om hur uppdraget fullgörs. Den biträdande kontrollören biträder Kriminalvården i myndighetsutövning men får inte ersätta kriminalvårdspersonal vid urinprovstagning enligt 13 §. I 7 kap. 2 § finns bestämmelser om en biträdande kontrollörs skyldighet att anmäla till Kriminalvården om den dömda brister i fullgörandet av tilläggsstraffet.

Kontroll av den som utför samhällstjänst i form av oavlönat arbete avser främst kontroll av att den dömda befinner sig på arbetsplatsen vid den tid som anvisats honom eller henne. Kontroll av den som verkställer hemarrest eller helghemarrest avser en kontroll av att den dömda iakttar förbudet om att inte vistas utanför bostaden. Kontrollen kan ske genom bl.a. oanmälda hembesök. Huruvida kontrollerna ska utföras av Kriminalvårdens personal eller med bistånd av biträdande kontrollörer samt hur kontrollen ska ske bör avgöras efter en individuell bedömning i varje enskilt fall. Förutsättningarna att använda biträdande kontrollör vid kontroll av den som fullgör samhällstjänst i form av oavlönat arbete kan normalt

antas vara större än vid helghemarrest eller hemarrest, då den som fullgör samhällstjänst vanligen också har en kontaktperson på arbetsplatsen. Med hänsyn till de krav som verkställigheten innebär när det gäller hemarrest och i viss utsträckning även helghemarrest bör dock utgångspunkten vara att det är Kriminalvården som genom sin personal utövar kontrollen. I vissa fall kan det emellertid vara lämpligt att utse andra personer att biträda vid kontrollen, t.ex. om den dömda bor i glesbygd och det därmed är långt att resa från närmaste frivårdskontor.

Den dömdes allmänna skyldigheter

12 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om de allmänna skyldigheter som åligger den dömda under verkställigheten av en tilläggssanktion som villkorligt fängelse förenats med. Frågan behandlas i avsnitt 11.3.2.

Villkorligt fängelse är inte förenat med något allmänt krav på skötsamhet. Den dömdes åligganden till följd av domen utgörs av skyldighet att under prøvotiden avhålla sig från fortsatt brottslighet och att fullgöra den tilläggssanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenats med (se 27 kap. 1 § BrB). Det villkorliga fängelsestraffet kan inte verkställas tvångsvis och förutsätter därför att den dömda aktivt medverkar till såväl att verkställigheten kan komma igång som till att den kan fullgöras. Den dömdes åligganden till följd av det villkorliga fängelsestraffet omfattar därför även att han eller hon ska medverka till att tilläggssanktionen kan fullgöras enligt Kriminalvårdens anvisningar.

Inledningsvis anges i *punkten 1* att den dömda är skyldig att inställa sig för planering och uppföljning av verkställigheten. I skyldigheten ingår bl.a. att den dömda vid kallelse personligen ska inställa sig hos Kriminalvården på tid och plats som anvisas honom eller henne. Den tid som den dömda är skyldig att avsätta för att inställa sig utgör inte tid under vilken tilläggssanktionen i sig fullgörs. Om den dömda inte efterkommer Kriminalvårdens anvisningar om inställelse, ankommer det på Kriminalvården att vidta åtgärder på grund av bristande verkställighet. Bestämmelser om åtgärder vid bristande verkställighet finns i 7 kap. samt i 27 kap. 8–12 §§ BrB. Skyldigheten att inställa sig för planering och uppföljning av verkställigheten ska inte förväxlas med den kontaktskyldig-

het som ingår i en övervaknings- och kontrollsanktion och i vissa fall även i samhällstjänst och i en vård- eller påverkanssanktion. Skyldigheten att inställa sig hos Kriminalvården enligt denna paragraf ska avse just inställelse för planering eller uppföljning av verkställigheten. Med planering avses upprättande av verkställighetsplan. Uppföljning kan bestå av t.ex. samtal i anledning av bristande verkställighet eller ett avslutande samtal med en kriminalvårdstjänsteman i samband med verkställighetens slut.

Som anges i 2 § ansvarar Kriminalvården för verkställigheten av de tilläggsstraff som villkorligt fängelse kan förenas med. Enligt *punkten 2* är den dömda skyldig att medverka till att tilläggsstraffet fullgörs i enlighet med Kriminalvårdens anvisningar. Om det villkorliga fängelsestraffet har förenats med flera tilläggsstraff avser skyldigheten samtliga straff, utom böter som regleras i särskild ordning, se 1 § andra stycket och kommentaren till den bestämmelsen.

Enligt *punkten 3* är den dömda skyldig att hålla Kriminalvården underrättad om förhållanden som har betydelse för verkställigheten. Det innebär att den dömda på eget initiativ ska hålla Kriminalvården underrättad om bl.a. aktuell bostadsadress och vilket telefonnummer han eller hon kan nås på. Skyldigheten innefattar även att den dömda i övrigt ska upprätthålla den kontakt med Kriminalvården som behövs för att tilläggsstraffet ska kunna fullgöras på ett ändamålsenligt sätt.

Den dömdes skyldigheter enligt bestämmelsen gäller – i den omfattning Kriminalvården bestämt – även i förhållande till en lekmanövervakare (jfr 10 § andra stycket) eller den som enligt 11 § förordnats som biträdande kontrollör.

Alkohol- och drogförbud

13 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om ett obligatoriskt alkohol- och drogförbud och om provtagning för kontroll av att förbudet upprätthålls. Frågan behandlas i avsnitt 11.3.1, 11.5.8, 11.6.9, 11.7.9, 11.8.5 och 11.9.4.

Syftet med regleringen är att säkerställa att den dömda är nykter och fri från drogpåverkan i samband med att han eller hon fullgör de åligganden som följer av tilläggsstraffet samt att möjliggöra att det kan kontrolleras. Bestämmelsen är obligatorisk och innebär

att den dömden är underkastad förbudet när han eller hon fullgör de åligganden som följer av tilläggssanktionen, t.ex. fullgör samhällstjänst genom att utföra oavlönat arbete, fullgör kontaktskyldighet inom ramen för en övervaknings- och kontrollsanktion eller undergår helghemarrest eller hemarrest. Det förhållandet att en övervaknings- och kontrollsanktion innefattar ett förbud att vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område eller ett förbud att lämna ett särskilt angivet område innebär dock inte att den dömden är skyldig att avhålla sig från nykterhet under hela den tid som förbudet pågår, se närmare härom i våra överväganden i avsnitt 11.6.9.

Bestämmelsen är även tillämplig när en vård- eller påverkanssanktion eller kontraktsvård enligt domen innefattar ett alkohol- eller drogförbud som omfattar tid utöver vad som följer av det obligatoriska förbudet (utvidgat alkohol- och drogförbud) samt när Kriminalvården meddelat en föreskrift om utvidgat alkohol- eller drogförbud enligt 7 kap. 1 § 2. Ett utvidgat alkohol- och drogförbud innebär att den dömden är skyldig att underkasta sig förbudet inte bara vid de tillfällen då han eller hon fullgör de åligganden som följer av tilläggssanktionen, utan att förbudet gäller under hela den tid som domstolen eller Kriminalvården bestämt. Förbudet kan avse viss tid under verkställigheten, t.ex. ett visst antal dygn innan den dömden ska delta i programverksamhet, eller en viss tidsperiod. Det kan också omfatta hela den tid under vilken tilläggssanktionen verkställs. Ett alkohol- eller drogförbud får dock aldrig avse tid efter prövotidens utgång.

I *första stycket* anges att den dömden när han eller hon fullgör de åligganden som följer av en tilläggssanktion inte får vara påverkad av alkohol, narkotika, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor. Med narkotika avses detsamma som i 8 § narkotikastrafflagen (1968:64) och förordningen (1992:1554) om kontroll av narkotika. Med annat berusningsmedel avses preparat som t.ex. thinner.

Av *andra stycket* följer att den dömden är skyldig att underkasta sig kontroll av att han eller hon inte är påverkad av något sådant medel som anges i första stycket, såvida inte medicinska eller liknande skäl talar mot det. Kontrollen bör ske med en sådan frekvens och vid sådana tidpunkter att den kan fylla sitt syfte. Den dömdes skyldighet att lämna prov gäller såväl vid misstanke om drog-

påverkan som om provtagningen sker slumpvis eller rutinmässigt. Prov för kontroll får tas såväl i direkt anslutning till att den dömde ska fullgöra de åligganden som han eller hon har till följd av en tilläggssanktion som under eller direkt efter fullgörandet av åliggandet. Provtagningen kan ske t.ex. i anslutning till att den dömde besöker Kriminalvården för att delta i programverksamhet, vid hembesök i samband med helghemarrest eller hemarrest eller hos en vårdgivare vid vilken åtgärder inom ramen för en vård- eller påverkanssanktion eller kontraktsvård fullgörs.

Provtagningen får ske i form av urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov. Samtliga prov utom urinprov får tas av och bevittnas av personal av motsatt kön. Ett urinprov förutsätter dock i regel att den som underkastas provtagningen klär av sig och är därför av så integritetskänsligt slag att åtgärden normalt inte ska utföras eller bevittnas av personal av motsatt kön. Det anges därför uttryckligen att urinprov inte får tas eller bevittnas av någon av motsatt kön som inte är läkare eller legitimerad sjuksköterska. Bestämmelsen syftar till att ge den dömde ett könsneutralt skydd. Från kravet finns dock ett undantag som innebär att urinprov på en man får utföras eller bevittnas av en kvinna, om det är nödvändigt. Undantaget avser exempelvis en situation där personal av manligt kön inte finns tillgänglig och åtgärden inte kan anstå. En lekmanövervakare (se 10 § andra stycket) eller en biträdande kontrollör (se 11 §) får inte ersätta kriminalvårdspersonal vid urinprovstagning.

Provtagningen ska, förutom när saliv-, svett- eller hårprov lämnas, utföras med beaktande av så stor enskildhet som omständigheterna medger. Om möjligt bör provtagningen ske i ett enskilt, för omständigheterna lämpligt, utrymme. Urinprov bör alltid tas i ett sådant utrymme. Om ett lämpligt utrymme inte finns att tillgå där tilläggssanktionen fullgörs, får den dömde anvisas att lämna prov på annan lämplig plats t.ex. vid frivården eller hos en vårdgivare. Kontrollen får inte göras mer ingående än vad ändamålet med åtgärden kräver (se kravet på proportionalitet i 8 §).

I *tredje stycket* har tydliggjorts att andra elektroniska hjälpmedel än sådana hjälpmedel för utandningsprov som avses i andra stycket får användas för att kontrollera att den dömde inte är påverkad av något sådant medel eller någon sådan vara som anges i första stycket. Bestämmelsen är avsedd att vara teknikneutral i den meningen att Kriminalvården – allteftersom ny teknisk utrustning utvecklas –

ges möjlighet att använda andra elektroniska hjälpmedel än de som i dag används vid kontroll i samband med utandningsprov.

Resultatet av en drogkontroll, liksom om en dömd vägrar att genomgå en sådan kontroll, kan påverka verkställighetens vidare utformning och föranleda åtgärder på grund av bristande verkställighet (jfr 27 kap. 8–13 §§ BrB). En viktig utgångspunkt bör vara att kravet på att den dömd iakttar förbudet upprätthålls strikt. Samtidigt kan ofta sådana vård- eller påverkansåtgärder som den dömd genomgår under verkställigheten av t.ex. en vård- eller påverkanssanktion eller kontraktsvård inte ses isolerade utan som ett första steg eller en del av en mer långsiktig rehabiliteringsprocess. Det bör därför när den dömd genomgår behandling eller andra åtgärder mot missbruk vara möjligt att, efter omständigheterna i det enskilda fallet, möta mindre avsteg från förbudet med motiverande insatser eller andra åtgärder som bedöms lämpliga. I sådana fall bör åsidosättandet av förbudet inte föranleda sådana åtgärder på grund av den bristande verkställigheten som anges i 27 kap. 8–13 §§ BrB.

2 kap. Samhällstjänst

Kapitlet innehåller bestämmelser om verkställighet av villkorligt fängelse som förenats med samhällstjänst enligt 27 kap. 3 § BrB. Förutsättningarna för att välja samhällstjänst som tilläggssanktion regleras i 31 kap. 3 § andra stycket samma balk. Antalet timmar samhällstjänst bestäms av domstolen med hänsyn till fängelsestraffets längd till lägst 40 och högst 240 timmar. Det ställs inte något krav på den tilltalades samtycke för att förena villkorligt fängelse med samhällstjänst. En förutsättning för att förena villkorligt fängelse med samhällstjänst är dock att det är en lämplig sanktion med hänsyn till den tilltalades person och övriga omständigheter. Lämplighetskravet motiveras i avsnitt 11.5.5. och i kommentaren till 31 kap. 3 § andra stycket BrB.

1 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om verkställighet av villkorligt fängelse som förenats med samhällstjänst enligt 27 kap. 3 § BrB. Frågan behandlas i avsnitt 11.5.6.

I *första stycket* anges att samhällstjänst verkställs genom att den dömd under det antal timmar som domstolen beslutat utför oav-

lönat arbete eller deltar i annan motsvarande verksamhet. Samhällstjänst ska som utgångspunkt utgöras av oavlönat arbete. I syfte att bredda tillämpningsområdet för samhällstjänst har det dock införts en möjlighet att låta en mindre del av samhällstjänsten utgöras av annan motsvarande verksamhet (se även 27 kap. 3 § BrB och kommentaren till den bestämmelsen). Kriminalvården har att bestämma såväl om en del av samhällstjänsten ska utgöras av annan verksamhet än oavlönat arbete som vilka åtgärder som i sådana fall ska komma i fråga.

Bedömningen av huruvida en del av samhällstjänsten ska utgöras av annan verksamhet än oavlönat arbete ska utgå från den verkställighetsplan som enligt 1 kap. 9 § ska upprättas för den dömd. Som utgångspunkt bör gälla att de åtgärder som väljs i stället för oavlönat arbete ska vara utformade så att de kan stödja den dömd i att fullgöra samhällstjänsten eller vara ägnade att förebygga återfall i brott (se 1 kap. 7 §). Exempel på sådana åtgärder kan t.ex. vara deltagande i brotts- eller missbruksrelaterad programverksamhet eller andra vård-, behandlings- eller missbruksinriktade åtgärder som med hänsyn till den dömdes förhållanden bedöms som lämpliga. En annan åtgärd som kan komma i fråga är skyldighet att i närmare angiven omfattning hålla kontakt med en av Kriminalvården förordnad övervakare. Att en mindre del av samhällstjänsten får utgöras av deltagande i vård, behandling eller programverksamhet kan motiveras av att det först när verkställigheten påbörjats framkommer att den dömd har behov av sådan verksamhet eller att den dömd först då anses vara tillräckligt motiverad att delta i verksamheten. Att en mindre del av samhällstjänsten får fullgöras genom kontaktskyldighet kan motiveras av att det vid planeringen av verkställigheten eller senare framkommer att den dömd behöver stöd för att kunna fullgöra samhällstjänsten eller att han eller hon har behov som kräver samverkan med andra berörda myndigheter eller andra särskilda stödåtgärder, t.ex. motiverande insatser. Även i situationer där den dömdes personliga förhållanden gör att han eller hon har begränsade möjligheter att utföra oavlönat arbete eller då sådana förhållanden begränsar möjligheten att finna en lämplig arbetsplats, bör en mindre del av samhällstjänsten kunna utgöras av annan motsvarande verksamhet.

Kriminalvården ansvarar för tillgången på samhällstjänstplatser och ska anvisa den dömd var och vid vilka tider han eller hon ska utföra samhällstjänsten. Den del av samhällstjänsten som består av oavlönat arbete bör som utgångspunkt förläggas till ideell eller

offentlig verksamhet eller därmed likartad verksamhet. Det finns dock inget som hindrar att samhällstjänst fullgörs i privat verksamhet, om verksamheten bedöms lämplig för samhällstjänstarbete och det finns goda förutsättningar att kontrollera att arbetet fullgörs i enlighet med den arbetsplan som upprättats för verkställigheten. Det finns inte heller något hinder mot att Kriminalvården anordnar samhällstjänstarbete i egen regi. Valet av arbetsplats bör i övrigt göras utifrån de riktlinjer som angavs av regeringen i samband med att samhällstjänst blev ett permanent inslag i påföljdssystemet år 1999. Det innebär bl.a. att det särskilt bör uppmärksammas att arbetsuppgifterna inte är av sådan karaktär att de kan uppfattas som integritetskränkande. Vidare får det inte förekomma att en samhällstjänstplacering innebär att personer som är föremål för det offentliga omsorgen eller service utsätts för risker. Som anfördes i förarbetena till 1999 års lagändringar bör restriktivitet iakttas t.ex. när det gäller att placera personer som dömts till samhällstjänst inom verksamheter som avser omsorg eller vård, särskilt av barn och äldre personer.¹⁸

I *andra stycket* anges att endast en mindre del av samhällstjänsten får utgöras av annan verksamhet än oavlönat arbete. Det innebär att den del av samhällstjänsten som utgörs av annat än oavlönat arbete inte får omfatta en så stor del av det beslutade antalet timmar samhällstjänst att det framstår som ett huvudinslag. Som utgångspunkt bör gälla att högst en tredjedel av samhällstjänsten kan utgöras av annan motsvarande verksamhet. Om det under verkställigheten framkommer att en större del än så bör utgöras av annat än oavlönat arbete, bör samhällstjänsten i stället bytas ut mot en annan tilläggsanktion, t.ex. en vård- eller påverkanssanktion eller en övervaknings- och kontrollanktion. Enligt 27 kap. 9 § BrB ankommer det på övervakningsnämnden att pröva frågan om att undanröja en tilläggsanktion och ersätta den med en annan tilläggsanktion. Om Kriminalvården finner att ett byte bör ske, ska Kriminalvården anmäla frågan till nämnden.

Den eller de åtgärder som ersätter oavlönat arbete ska i ingripandegrad i huvudsak motsvara det antal timmar oavlönat arbete som ska ersättas. Vid värderingen av ingripandegraden i programverksamhet, vård eller behandling bör såväl åtgärdens längd och intensitet som andra krav som ställs på den dömda beaktas. Programverksamhet torde ofta ha sådan intensitet att de bör kunna

---

¹⁸ Prop. 1997/98:96 s. 101 ff.

motsvara ett något högre antal timmar samhällstjänst än det antal timmar som programmet ska pågå. Som utgångspunkt bör ett allmänt kriminalitetsprogram med en omfattning av cirka 50–60 timmar kunna motsvara 80–100 timmar samhällstjänst i ingripandegrad. Program av mindre ingripande slag med en omfattning av omkring 15–20 timmar bör kunna motsvara i vart fall 40–60 timmar samhällstjänst. Värderingen av ingripandegraden i en kontaktskyldighet bör göras med utgångspunkt i det antal timmar som den dömde inte kan disponera fritt till följd av skyldigheten att hålla kontakt med övervakaren.

2 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om under vilken tidsperiod den dömde är skyldig att utföra samhällstjänst (fullgörandetid).

Som utgångspunkt gäller att samhällstjänst ska fullgöras under en period som motsvarar det villkorliga fängelsestraffets längd. Som riktmärke bör, på samma sätt som hittills, gälla att 40–60 timmar samhällstjänst motsvarar två månaders fullgörandetid och varje ytterligare tjugotal timmar bör motsvara ytterligare en månad (se prop. 1997/98:96 s. 104 och även kommentaren till 27 kap. 3 § BrB). Arbetspassens längd och frekvens bör anpassas till bl.a. antalet utdömda samhällstjänsttimmar samt arbetsplatsens behov och möjligheter. Särskilda skäl för att komprimera den period under vilken samhällstjänsten fullgörs kan finnas t.ex. när en arbetsplats är så belägen att tidsåtgången för arbetsresorna blir oproportionerligt långa i förhållande till arbetstiden eller om arbetet är organiserat så att det bör utföras koncentrerat.

3 kap. Övervaknings- och kontroll sanktion

Kapitlet innehåller bestämmelser om verkställighet av villkorligt fängelse som förenats med en övervaknings- och kontroll sanktion enligt 27 kap. 4 § BrB. Förutsättningarna för att välja övervaknings- och kontroll sanktion som tilläggs sanktion regleras i 31 kap. 3 § tredje stycket samma balk. Av den bestämmelsen framgår att tilläggs sanktionen består av övervakning och kontroll samt därmed förenad inskränkning av friheten. Den tilltalades förutsättningar att fullgöra en övervaknings- och kontroll sanktion prövas inte före domen och det är inte heller säkert att det har utförts någon personutredning. En övervaknings- och kontroll sanktion ska enligt 27 kap. 4 § BrB

pågå under en tid som motsvarar det villkorliga fängelsestraffets längd, dock minst tre månader och högst ett år. Vid återfall i brott kan ett villkorligt fängelsestraff förenas med ett större antal månader övervaknings- och kontroll sanktion än vad som föreskrivs i 27 kap. 4 § BrB, se 31 kap. 9 § andra stycket BrB och kommentaren till den bestämmelsen. I sådana fall ska domstolen ange i domen hur lång tid sanktionen ska pågå.

En grundläggande utgångspunkt i det förslagna påföljdssystemet med villkorligt fängelse är att tilläggs sanktionens totala ingripandegrad ska anpassas efter det villkorliga fängelsestraffets längd. En övervaknings- och kontroll sanktion som utgör tilläggs sanktion till ett villkorligt fängelsestraff om tre månader ska därför ges ett mer intensivt och ingripande innehåll än en sådan sanktion som utgör tilläggs sanktion till ett villkorligt fängelsestraff om en eller två månader, trots att den tid som sanktionen ska pågå är lika lång i båda fallen. För beräkning av hur den totala ingripandegraden ska förhålla sig till fängelsestraffets längd kan vägledning hämtas från det antal timmar samhällstjänst som skulle ha dömts ut om samhällstjänst utgjort tilläggs sanktion vid motsvarande straffvärde.

En övervaknings- och kontroll sanktion kommer således, beroende på det villkorliga fängelsestraffets längd, att innefatta åtgärder av olika ingripandegrad. Ett obligatoriskt inslag i tilläggs sanktionen är kontaktskyldighet (se 1 §). I den mån det är motiverat med hänsyn till det villkorliga fängelsestraffets längd ska tilläggs sanktionen därutöver innefatta ytterligare skyldigheter enligt 2 § (anmälnings skyldighet) och 3 eller 4 § (helghemarrest eller andra inslag som ytterligare inskränker den dömdes frihet).

1 §

Paragrafen innehåller grundläggande bestämmelser om verkställighet av villkorligt fängelse som förenats med en övervaknings- och kontroll sanktion enligt 27 kap. 4 § BrB. Frågan behandlas i avsnitt 11.6.1–11.6.5.

En övervaknings- och kontroll sanktion innebär alltid att den dömda, under den tid som sanktionen omfattar, är skyldig att hålla tät kontakt med en av Kriminalvården förordnad övervakare (kontaktskyldighet). Kontaktskyldigheten utgör ett obligatoriskt inslag i sanktionen. Sanktionen är inte förenad med något krav på allmän skötsamhet som går utöver kravet att den dömda ska fullgöra de åligganden som följer av tilläggs sanktionen och de allmänna skyldig-

heter som anges i 1 kap. 12 och 13 §§. Bestämmelser om förordnande av övervakare finns i 1 kap. 10 §.

Enligt *första stycket* är den dömda skyldig att hålla en tät kontakt med övervakaren på tid och sätt som anvisas honom eller henne. Kontaktskyldigheten innebär ett krav på att den dömda personligen ska sammanträffa med övervakaren. Innehållet i kontaktskyldigheten ska utformas efter en individuell bedömning i varje enskilt fall. Som utgångspunkt bör gälla att den dömda, i vart fall inledningsvis, ska sammanträffa med övervakaren minst en gång i veckan. Övervakaren har en kontrollerande och stödjande funktion. Kontaktskyldigheten bör därför, förutom den kontroll som den innebär, särskilt inriktas på att stödja den dömda i att fullgöra tilläggs-sanktionen och på konkreta åtgärder som förebygger återfall i brott, t.ex. strukturerade samtal om hur den dömda kan undvika att återfalla i brott eller andra former av motiverande samtal (se 1 kap. 7 och 9 §§). Vid behov bör samverkan ske med andra berörda myndigheter eller samhällsorgan (se 1 kap. 8 kap. andra stycket). En avvägning ska ske mellan den ingripandegrad som det villkorliga fängelsestraffets längd motiverar och de åtgärder som bedöms som mest meningsfulla och ändamålsenliga i förhållande till den dömdes behov och förutsättningar. I det enskilda fallet kan en högre frekvens av kontaktskyldighet motiveras av att den dömda har ett mer omfattande behov av åtgärder som syftar till att förebygga återfall i brott. Normalt bör den dömda dock inte åläggas att personligen sammanträffa med övervakaren oftare än två gånger i veckan. Om övervaknings- och kontroll-sanktionen även ska omfatta anmälningsskyldighet (se 2 §) bör en något högre kontaktfrekvens kompenseras genom en glesare anmälningsskyldighet.

Om övervaknings- och kontroll-sanktionen ska pågå i sex månader eller mer, och den således ska innefatta sådana förstärkande inslag som anges i 3 och 4 §§, bör som utgångspunkt gälla att kontaktskyldigheten glesas ut under den senare delen av verkställigheten. En förutsättning för att medge en glesare kontakt bör dock vara att den dömda har fullgjort en större del av tilläggs-sanktionen och att han eller hon skött kontakten med övervakaren på ett tillfredsställande sätt. I ett enskilt fall kan det, efter en individuell bedömning, vara motiverat att förlänga den tid som den dömda ska ha tät kontakt med övervakaren. Det kan avse situationer där den dömda bedöms vara i behov av fortsatt tät kontakt med övervakaren för att t.ex. tillgodose behov av samverkan eller för att fullgöra en påbörjad åtgärd. Även i sådana fall bör en fort-

satt tät kontaktskyldighet kompenseras genom en mindre omfattande anmälningsskyldighet. En fortsatt tät kontaktskyldighet kan även motiveras av att den dömde inledningsvis brustit i sin skyldighet att fullgöra kontaktskyldigheten eller på annat sätt brustit i fullgörandet av tilläggsstraffet men bristerna bedöms som ringa och inte motiverar andra åtgärder.

Enligt *andra stycket* får kontaktskyldigheten helt eller delvis utgöras av skyldighet för den dömde att delta i brotts- eller missbruksrelaterad programverksamhet.

Om det vid upprättandet av verkställighetsplanen eller senare under verkställigheten framkommer att den dömde har behov av att delta i brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet eller om han eller hon under verkställigheten kan motiveras att delta i sådan verksamhet som bedöms lämplig, bör kontaktskyldigheten helt eller delvis bytas ut mot skyldighet att delta i programverksamhet. Den programverksamhet som den dömde åläggs att delta i ska i ingripandegrad, så långt möjligt, motsvara den kontaktskyldighet som ska ersättas. Vid värderingen av programverksamhetens ingripandegrad bör såväl åtgärdens längd och intensitet som andra krav som ställs på den dömde beaktas.

2 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om anmälningsskyldighet. Frågan behandlas i avsnitt 11.6.6.

Att en övervaknings- och kontrollstraff i vissa fall ska innefatta anmälningsskyldighet motiveras av att tilläggsstraffets ingripandegrad ska anpassas efter det villkorliga fängelsestraffets längd. En förutsättning för att övervaknings- och kontrollstraffet ska innefatta anmälningsskyldighet är att det villkorliga fängelsestraffets längd överstiger två månader. Att det är det villkorliga fängelsestraffets längd som avgör om straffet ska innefatta anmälningsskyldighet, innebär att anmälningsskyldighet inte kommer i fråga om det villkorliga fängelsestraffet är två månader eller kortare trots att övervaknings- och kontrollstraffet i sig i sådana fall uppgår till tre månader. Anmälningsskyldigheten ska, i förekommande fall, omfatta hela den tid under vilken tilläggsstraffet pågår.

Anmälningsskyldighet innebär att den dömdes rörelsefrihet begränsas på visst angivet sätt och att han eller hon underkastas en utökad kontinuerlig och regelbunden kontroll. Dess syfte är i första hand kontrollerande och repressivt. Anmälningsskyldigheten

består i att den dömde åläggs att regelbundet inställa sig hos Kriminalvården, annan myndighet eller person på tid och sätt som Kriminalvården anvisar. Som utgångspunkt bör gälla att den dömde åläggs anmälningsskyldighet en till två gånger i veckan och att anmälningsskyldigheten ska kunna fullgöras under veckans alla dagar, även kvällstid.

Var och hur den dömde ska fullgöra anmälningsskyldigheten ska avgöras efter en bedömning i varje enskilt fall och bygga på en helhetsbedömning av hur övervaknings- och kontrollstraffet ska fullgöras utifrån de olika inslag som den ska innefatta, se även kommentarerna till 3 och 4 §§. Som utgångspunkt bör gälla att anmälan ska ske hos Kriminalvården (t.ex. på ett frivårdskontor). I de fall det inte bedöms möjligt bör dock anmälningsskyldigheten kunna fullgöras genom att den dömde anmäler sig hos polisen, socialtjänsten eller någon annan myndighet. Anmälan bör även kunna ske till lekmanövervakare, i de fall en sådan är förordnad. Skäl för att anmälningsskyldighet ska fullgöras på annat sätt än hos Kriminalvården kan vara att den dömde bör anmäla sig under kvälls- eller helgtid, och att det frivårdskontor vid vilken han eller hon är inskriven inte är bemannat vid sådana tider, eller att han eller hon är bosatt långt från närmaste frivårdskontor. I ett enskilt fall kan den dömdes personliga förhållanden eller rådande geografiska förutsättningar motivera att kravet på personlig inställelse ersätts med eller kompletteras av telefonkontroller. Som utgångspunkt bör dock gälla att anmälningsskyldigheten fullgörs genom att den dömde personligen inställer sig vid den plats där anmälan ska ske.

Anmälningsskyldigheten bör normalt glesas ut under den senare delen av verkställigheten, särskilt om övervaknings- och kontrollstraffet innefattar sådana förstärkande inslag som anges i 3 och 4 §§. Skäl som kan motivera att anmälningsskyldigheten även fortsatt ska fullgöras genom anmälan en till två gånger i veckan kan vara att den dömde inledningsvis inte skött anmälningsskyldigheten på ett tillfredsställande sätt eller att han eller hon är ålagd en mindre tät kontaktskyldighet.

3 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om det förstärkande inslaget helghemarrest. Frågan behandlas i avsnitt 11.6.7–11.6.8.

Om övervaknings- och kontrollstraffet ska pågå i sex månader eller mer, ska straffet innefatta ytterligare förstärkande inslag i form av helghemarrest eller ett förbud eller annan in-

skränkning enligt 4 §. Att övervaknings- och kontrollstraffet ska innefatta ett sådant förstärkande inslag motiveras av att tilläggsstraffets ingripandegrad ska anpassas efter det villkorliga fängelsestraffets längd.

Kravet på förstärkningsinslag kopplas till övervaknings- och kontrollstraffets längd. Längden på straffet ska normalt motsvara det villkorliga fängelsestraffets längd (se 27 kap. 4 § BrB). Domstolen kan dock under de förutsättningar som anges i 31 kap. 9 § besluta om ett större antal månader övervaknings- och kontrollstraffet. Den tid som straffet ska pågå framgår då av domen. Samma sak gäller om domstolen med stöd av 31 kap. 5 § har beslutat att övervaknings- och kontrollstraffet ska pågå under en tid som är kortare än det villkorliga fängelsestraffets längd.

Kriminalvården ska, efter en individuell bedömning i varje enskilt fall, besluta vilket förstärkande inslag som straffet ska innefatta. Bedömningen ska utgå från den verkställighetsplan som enligt 1 kap. 9 § första stycket ska upprättas för den dömda. Som utgångspunkt ska gälla att tilläggsstraffet ska innefatta helghemarrest. Om helghemarrest med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden inte bedöms som lämplig, eller om det annars framstår som mer ändamålsenligt, får helghemarrest ersättas av ett förbud eller annan inskränkning av den dömdes frihet enligt 4 §. Möjligheten att förstärka en övervaknings- och kontrollstraffet med helghemarrest ska inte vara begränsad till vissa brottstyper eller brott.

Enligt *första stycket* innebär helghemarrest ett förbud för den dömda att, annat än på särskilt angivna tider, vistas utanför bostaden under två för honom eller henne arbetsfria dagar per vecka. Helghemaresten ska pågå under lika många veckor som det antal månader som övervaknings- och kontrollstraffet omfattar. Det innebär att en övervaknings- och kontrollstraffet om t.ex. sex månader ska omfatta helghemarrest under sex arbetsfria tvådagarsperioder. Helghemaresten bör påbörjas i direkt anslutning till att verkställigheten inleds. Den bör fullgöras under en sammanhängande period och som utgångspunkt gälla två på varandra följande arbetsfria dagar per vecka under den tid som helghemaresten omfattar. Skiftarbete eller andra särskilda omständigheter knutna till den dömdes person kan utgöra skäl för undantag från kravet att de två arbetsfria dagarna ska omfatta två på varandra följande dagar.

Helghemarrest förutsätter att den dömda har tillgång till en bostad som är godtagbar för ändamålet. För det fall att helghem-

arresten ska kontrolleras elektroniskt (se 5 §) måste bostaden ha de förutsättningar som krävs för att elektronisk kontroll ska kunna användas, vilket bl.a. innebär att det, i vart fall med den elektroniska utrustning som kan användas i dag, måste finnas en fungerande telefon och elektricitet i bostaden.

Helghemarrest förutsätter inte att personer som den dömda sammanbor med eller vårdnadshavare till barn som sammanbor med den dömda ger sitt samtycke till att den dömda verkställer helghemarrest i den gemensamma bostaden. Om en sammanboende eller en vårdnadshavare aktivt motsätter sig helghemarrest, kan det dock påverka bedömningen av om helghemarrest är ett lämpligt förstärkningsinslag, se 4 § och kommentaren till den bestämmelsen.

Kontakt- och anmälningsskyldigheten enligt 1 och 2 §§ gäller även under det att den dömda fullgör helghemarresten. En helhetsbedömning ska dock göras av hur övervaknings- och kontroll-sanktionen ska fullgöras utifrån de olika inslag som den ska innefatta. Som utgångspunkt bör gälla att anmälningsskyldigheten under den tid helghemarresten pågår ska anses fullgjord genom den kontakt som den dömda har med Kriminalvården vid kontrollbesöken i den dömdes bostad. Kontaktskyldigheten bör vid behov utformas så att den dömda kan ges stöd att fullgöra helghemarresten.

Enligt *andra stycket* ska den dömda ges möjlighet att vistas utanför bostaden en timme varje dag som han eller hon är underkastad helghemarrest. Den möjlighet till vistelse utanför bostaden som bestämmelsen ger syftar till att bryta den dömdes isolering och ge honom eller henne möjlighet till motion utomhus eller andra aktiviteter. I övrigt bör den dömda medges att vistas utanför bostaden endast för att tillgodose angelägna ändamål som inte kan skjutas upp, som t.ex. ett akut läkarbesök eller deltagande i programverksamhet. Den dömda bör anvisas att förlägga nödvändiga inköp eller andra aktiviteter utanför bostaden till tid som inte omfattas av förbudet.

Kriminalvården ska utöva noggrann kontroll över den som verkställer helghemarrest. Kontrollen bör ske med sådan frekvens och vid sådana tidpunkter att den kan fylla sitt syfte. Kontrollen ska som utgångspunkt ske genom oanmälda hembesök, men även telefonkontroller bör dock kunna användas för regelmässig kontroll. Den dömda är vid fullgörandet av helghemarrest skyldig att medverka till att kontroll i form av hembesök kan fortgå under verk-

ställigheten. Enligt 5 § får efterlevnaden av helghemarrest även kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

4 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om de alternativa inskränkningar av den dömdes frihet som kan ersätta helghemarrest. Frågan behandlas i avsnitt 11.6.8.

Om en övervaknings- och kontrollstraffsaktion ska pågå under sex månader eller mer, ska Kriminalvården efter en individuell bedömning besluta vilket förstärkande inslag enligt 3 eller 4 § som straffaktionen ska innefatta (se 3 § och kommentaren till den bestämmelsen). Lämplighetsbedömningen ska utgå från den verkställighetsplan som enligt 1 kap. 9 § första stycket ska upprättas för den dömda. Som utgångspunkt ska gälla att tilläggsstraffaktionen ska innefatta helghemarrest. Om helghemarrest med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden inte bedöms som lämplig eller det annars framstår som mer ändamålsenligt, får helghemarresten dock ersättas av sådana rörelseinskränkande inslag som anges i denna paragraf, dvs. förbud för den dömda att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område, förbud för den dömda att under vissa tider lämna ett särskilt angivet område eller skyldighet för den dömda att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats. Eftersom det alltid ska göras en bedömning av ändamålsenligheten föreligger det inte något egentlig presumtion att välja helghemarrest som förstärkningsinslag. I stället får en avvägning av det mest ändamålsenliga göras i det enskilda fallet.

Personliga förhållanden som kan tala för att välja ett annat förstärkande inslag än helghemarrest är att den dömda t.ex. saknar tillgång till en bostad som är lämplig för ändamålet. Vidare kan en annan inskränkning av den dömdes frihet än helghemarrest bedömas vara mer ändamålsenlig om den i det enskilda fallet kan antas bidra till att minska risken för återfall i brott. Så kan t.ex. vara fallet om den dömda kan förhindras att vistas i olämpliga miljöer eller åläggas att uppehålla sig på en särskilt angiven plats som kan anses bidra till en minskad återfallsrisk. Vilket område inskränkningen bör omfatta och områdets storlek får beslutas efter omständigheterna i det enskilda fallet, varvid hänsyn ska tas till det villkorliga fängelsestraffets längd, men även vad som bedöms vara mest brottsförebyggande. Platsen eller området ska kunna avgränsas på ett tydligt sätt (se 6 §). Det anges uttryckligen att

inskränkningen ska avse vissa tider. Det motiveras av att inskränkningen i ingripandegrad i huvudsak ska motsvara den helghemarrest som den ska ersätta (se andra stycket).

Enligt *första stycket 1* får helghemarrest ersättas med ett förbud för den dömden att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område. Vid utformningen av ett sådant beslut kan hänsyn tas till målsäganden, på så sätt att förbudet utformas så att det får omfatta t.ex. vistelse i närheten av målsägandens bostad eller det område där han eller hon bor. Hänsyn kan också tas till den aktuella brottstypen eller den dömdes personliga förhållanden, genom att förbudet utformas så det omfattar t.ex. en lokal där återfallsrisken bedöms vara särskilt stor. Det kan då gälla exempelvis restauranger, pubar eller andra nöjeslokaler. Förbudet kan även avse lokaler som bedöms ha anknytning till organiserad brottslighet, exempelvis om den dömden har vistats i en lokal som har anknytning till ett kriminellt gäng eller nätverk.

Enligt *punkten 2* får helghemarrest ersättas med ett förbud för den dömden att under vissa tider lämna ett särskilt angivet område. Som utgångspunkt bör gälla att förbudet ska omfatta ett område motsvarande en mindre kommun eller en inte alltför liten del av en storstadskommun eller ett annat område av motsvarande storlek. Om det finns skäl att låta förbudet omfatta ett mindre område, får detta kompenseras genom att förbudet görs mer avgränsat i tid, t.ex. att det endast får avse kvällar och nätter eller endast helgdagar.

Enligt *punkten 3* får helghemarrest ersättas med att den dömden åläggs skyldighet att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats. Skyldigheten bör kunna utgöra ett alternativ när ett förbud att lämna bostaden inte är lämpligt och förhållandena i övrigt inte motiverar ett förbud enligt första eller andra punkten. Det kan t.ex. avse vistelse vid viss strukturerad dag- eller terapiverksamhet som bedrivs av kommunen eller någon lämplig aktör inom det civila samhället.

I *andra stycket* anges uttryckligen att inskränkningen i ingripandegrad i huvudsak ska motsvara den helghemarrest som den ska ersätta. Det innebär att Kriminalvården vid bestämmande av under vilken tid inskränkningen ska gälla och det angivna områdets storlek ska göra en jämförelse med den helghemarrest som annars skulle ha utgjort förstärkningsinslag enligt 3 §. Ett förbud enligt punkten 1 eller 2 och en skyldighet enligt punkten 3 kan, efter omständigheterna i det enskilda fallet, kombineras med varandra i syfte att uppnå en sådan ingripandegrad. Den inskränkning som

åläggs den dömden ska vara tillräckligt ingripande för att motsvara den helghemarrest som den ska ersätta, men får inte vara mer ingripande än så.

Vid utformningen av förstärkningsinslaget bör följande utgångspunkter beaktas.

Ett förbud att vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område bör – oavsett valet av plats eller områdets storlek – anses mindre ingripande för den dömden än ett förbud att lämna bostaden under veckosluten. För att förbudet ska anses lika ingripande som helghemarrest bör det därför omfatta hela eller i vart fall större delen av den tid under vilken övervaknings- och kontrollstraffet pågår.

Ett förbud att lämna ett särskilt angivet område bör också som regel anses mindre ingripande än helghemarrest. Ingreppningsgraden är emellertid även beroende av storleken på det område som den dömden är förbjuden att lämna. Om det är fråga om ett förhållandevis stort område bör förbudet rimligen kunna omfatta hela den tid som övervaknings- och kontrollstraffet pågår, medan ett förbud att lämna ett mer begränsat område bör kunna avse en kortare tid. Oavsett områdets storlek bör dock ett förbud att lämna ett visst område anses mindre ingripande än helghemarrest. Förbudet bör därför omfatta fler dagar än den helghemarrest som annars hade fått utgöra förstärkningsinslag.

En skyldighet att vistas på en särskilt angiven plats bör betraktas som ett förhållandevis ingripande förstärkningsinslag. Om inte andra omständigheter föranleder annan bedömning bör ett sådant förbud omfatta lika lång tid som den helghemarrest som annars skulle ha fått utgöra förstärkningsinslag, dvs. två dagar per vecka under lika många veckor som antalet månader övervaknings- och kontrollstraffet. En omständighet som kan utgöra skäl att utöka tiden kan dock vara att den plats som den dömden är skyldig att uppehålla sig på får uppfattas som mindre begränsad än vad en bostad skulle ha varit.

Kriminalvården ska utöva noggrann kontroll över att den dömden iakttar vad som ålagts honom eller henne. Kontrollen bör utformas efter omständigheterna i det enskilda fallet (se 1 kap. 9 §). Den dömden är skyldig att medverka till att kontrollerna kan komma till stånd och fortgå under verkställigheten. I 5 § finns bestämmelser om att ett förbud eller annan inskränkning får kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

Kontakt- och anmälningsskyldigheten enligt 1 och 2 §§ ska pågå även under det att den dömde fullgör det inslag som anges i denna paragraf. En helhetsbedömning ska göras av hur övervaknings- och kontrollstraffet ska fullgöras utifrån de olika inslag som den ska innefatta.

5 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om kontroll med elektroniska hjälpmedel. Frågan behandlas i avsnitt 11.6.8.

Regleringen innebär att den dömde vid fullgörandet av helghemarrest eller ett förbud eller inskränkning enligt 4 § kan förses med en s.k. elektronisk fotboja eller med annan elektronisk utrustning som kontrollerar var han eller hon uppehåller sig. Bestämmelsen är avsedd att vara teknikneutral i den meningen att Kriminalvården – allteftersom ny teknisk utrustning utvecklas – ges möjlighet att använda andra elektroniska hjälpmedel än de som i dag används vid verkställighet av fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Efterlevnaden av helghemarrest eller en inskränkning enligt 4 § får enligt bestämmelsen kontrolleras genom användning av elektroniska hjälpmedel. Det är dock förbudet att lämna bostaden, förbudet att vistas på viss plats eller visst område, förbudet att lämna ett visst område eller skyldigheten att vistas på en särskilt angiven plats som är innehållet i det förstärkande inslaget. Den elektroniska kontrollen är ett verktyg för att kontrollera att den dömde iakttar det förbud eller den skyldighet som åligger honom eller henne.

Det är inte obligatoriskt för Kriminalvården att kontrollera ett förstärkningsinslag enligt 3 eller 4 § med elektroniska hjälpmedel. En viktig utgångspunkt för påföljdens trovärdighet är dock att en effektiv kontroll upprätthålls. Huvudregeln bör därför vara att efterlevnaden av helghemarrest eller en sådan inskränkning som anges i 4 § ska kontrolleras genom användning av elektronisk fotboja eller andra elektroniska hjälpmedel.

En förutsättning för att den elektroniska kontrollen ska kunna upprätthållas är att den dömde tydligt anvisas under vilka tider han eller hon medges att lämna bostaden vid helghemarrest eller vilken avgränsad plats eller vilket avgränsat område som en inskränkning eller en skyldighet enligt 4 § avser samt under vilken tid eller vilka tider den ska gälla (se vidare 6 § och kommentaren till den bestämmelsen). Den dömde är skyldig att medverka till att elektronisk

kontroll kan komma till stånd och fortgå i de fall fullgörandet av sanktionen ska kontrolleras med sådana hjälpmedel.

6 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om de särskilda föreskrifter som ska meddelas i samband med helghemarrest eller en inskränkning i den dömdes frihet enligt 4 §. Föreskrifterna ska vara individuellt utformade efter omständigheterna i det enskilda fallet. Föreskrifterna i andra och tredje stycket är obligatoriska.

Enligt *första stycket* ska Kriminalvården meddela särskilda föreskrifter om vad den dömden har att iaktta vid en inskränkning enligt 3 eller 4 §. Föreskrifterna syftar till att precisera den inskränkning i friheten som övervaknings- och kontrollstraffet innefattar enligt 3 eller 4 §. Det är viktigt att de är utformade på ett klart och tydligt sätt, så att den dömden vet vad han eller hon har att rätta sig efter och att efterlevnaden av föreskrifterna kan kontrolleras på ett tillförlitligt sätt. Avgränsningen av en plats eller ett område måste anges tydligt.

I *andra stycket* regleras de obligatoriska föreskrifterna vid helghemarrest. Enligt *punkten 1* ska Kriminalvården vid helghemarrest meddela en föreskrift om i vilken bostad den dömden ska fullgöra helghemarresten. Föreskriften innebär att den dömden inte fritt kan byta bostad under den period som han eller hon fullgör hemarrest. För vad som gäller avseende bostadens standard och utrustning hänvisas till kommentaren till 3 § första stycket. Det ska också meddelas en föreskrift om vilken dag verkställigheten i bostaden ska påbörjas.

Enligt *punkten 2* ska den dömden vid helghemarrest även meddelas en föreskrift om under vilka tider han eller hon förbjuds att vistas utanför bostaden. Det ska alltså i föreskriften anges vilka dagar helghemarresten ska pågå och under vilka tider på dessa dagar som den dömden ska vara förbjuden att lämna bostaden. Som utgångspunkt gäller enligt 3 § andra stycket att den dömden under de dagar som helghemarrest fullgörs endast bör medges att vistas utanför bostaden en timme under varje dag som han eller hon är underkastad förbudet att lämna bostaden.

I *tredje stycket* anges att det vid en inskränkning enligt 4 § ska meddelas en obligatorisk föreskrift om vilken plats eller vilket område förbudet eller skyldigheten omfattar samt under vilka tider den ska gälla. Det är viktigt att föreskriften utformas med en precision som tydligt anger vad den dömden har att iaktta.

I *fjärde stycket* kompletteras de obligatoriska föreskrifterna med en möjlighet att meddela andra föreskrifter som är nödvändiga för att verkställigheten ska kunna utformas på ett ändamålsenligt sätt eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll. Det kan t.ex. avse en särskild föreskrift om annan vistelse utanför bostaden än som avses i första stycket. En föreskrift om elektronisk kontroll bör regelmässigt meddelas för den period som fullgörandet av sanktionen ska kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

Av *femte stycket* framgår att Kriminalvården får ändra, upphäva eller meddela nya föreskrifter om det på grund av nya omständigheter finns skäl för det. En ändring av en föreskrift eller en ny föreskrift kan behöva meddelas i skärpande syfte för att kontrollen ska kunna upprätthållas. Så kan vara fallet t.ex. vid bristande verkställighet som bedöms som ringa och som inte motiverar andra åtgärder. En föreskrift kan behöva upphävas om den inte längre behövs eller om det inte längre finns förutsättningar för den.

4 kap. Hemarrest

Kapitlet innehåller bestämmelser om verkställighet av villkorligt fängelse som förenats med hemarrest enligt 27 kap. 5 § BrB. Förutsättningarna för att välja hemarrest som tilläggssanktion regleras i 31 kap. 3 § fjärde stycket BrB. Hemarrest innebär ett förbud för den dömda att vistas utanför bostaden annat än på särskilt angivna tider och för särskilt angivna ändamål.

Hemarresten ska enligt 27 kap. 5 § BrB pågå under en tid som motsvarar två tredjedelar av det villkorliga fängelsestraffets längd, dock minst 14 dagar och högst åtta månader. Vid återfall i brott kan ett villkorligt fängelsestraff dock under vissa förutsättningar förenas med ett större antal månader hemarrest än vad som motsvaras av fängelsestraffets längd, se 31 kap. 9 § andra stycket BrB. Vidare kan ett villkorligt fängelsestraff under de förutsättningar som anges i 31 kap. 5 § förenas med ett mindre antal månader hemarrest än vad som motsvarar det villkorliga fängelsestraffets längd. I fall av de nu angivna slagen ska domstolen ange i domen hur lång tid hemarresten ska pågå.

Hemarrest är inte förenad med möjlighet till villkorlig frigivning.

1 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om verkställighet av villkorligt fängelse som förenats med hemarrest enligt 27 kap. 5 § BrB. Frågan behandlas i avsnitt 11.7.

Hemarrest verkställs genom att den dömda iakttar ett förbud att vistas utanför bostaden annat än på särskilt angivna tider och för särskilt angivna ändamål. Verkställigheten utgör en inskränkning av den dömdes frihet och förutsätter att ett högt krav på kontroll upprätthålls. Kontrollerna bör ske med sådan frekvens och vid sådana tidpunkter att det omedelbart kan upptäckas om den dömda överträder förbudet. Kontrollen ska som utgångspunkt ske genom oanmälda hembesök men även kontroller per telefon bör kunna ingå som regelmässiga inslag i verkställigheten. Av 2 § framgår att hemarrest även kan kontrolleras elektroniskt.

En förutsättning för att förena villkorligt fängelse med hemarrest är att sanktionen bedöms vara lämplig för den tilltalade. Lämplighetsbedömningen görs av domstolen i samband med påföljdsbestämningen. En förutsättning för att lämplighetskravet ska vara uppfyllt är att den dömda har tillgång till en bostad i vilken sanktionen kan verkställas. Det innebär bl.a. att bostaden ska kunna betraktas som permanent och att den – för det fall att förbudet att lämna bostaden ska övervakas elektroniskt – har de tekniska förutsättningar som krävs för att elektronisk kontroll ska kunna användas.

Kravet på lämplighet innebär även att den dömda ska utföra arbete eller delta i annan sysselsättning utanför bostaden under det att han eller hon verkställer hemarresten, om inte särskilda skäl talar mot det (se kommentaren till 31 kap. 3 § fjärde stycket BrB). Det ankommer på Kriminalvården att se till att sysselsättningskravet upprätthålls under verkställigheten. Förutom förvärvsarbete och utbildning bör sysselsättning kunna utgöras av t.ex. föräldraledighet eller deltagande i programverksamhet. För att sysselsättningskravet ska anses uppfyllt bör som utgångspunkt gälla att den dömda ska utföra arbete eller delta i annan sysselsättning utanför bostaden minst tjugo timmar per vecka. Skäl som kan tala för att godta en lägre sysselsättningsgrad kan vara att den dömda är pensionär eller att han eller hon på grund av sjukdom eller en funktionsnedsättning har svårt att lämna hemmet eller är förhindrad att delta i sådan verksamhet utanför bostaden. En lägre sysselsättningsgrad kan även godtas om den dömda saknar arbete och inte heller studerar och det är förenat med stora svårigheter att ordna en

meningsfull sysselsättning för honom eller henne. Sysselsättningskravet bör i ett sådant fall till viss del kunna fullgöras genom deltagande i brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet.

I 27 kap. 13 § andra stycket BrB finns bestämmelser om att Kriminalvården, om det uppkommer en fråga om verkställighet i kriminalvårdsanstalt av ett villkorligt fängelsestraff som förenats med hemarrest, får besluta att den dömde omedelbart ska omhändertas i avvaktan på vidare förordnande.

2 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om kontroll av hemarrest med hjälp av elektroniska hjälpmedel. Frågan behandlas i avsnitt 11.7.2.

Enligt bestämmelsen får efterlevnaden av förbudet att lämna bostaden vid hemarrest kontrolleras med elektroniska hjälpmedel. Regleringen innebär att den dömde vid fullgörandet av hemarrest kan förses med en s.k. elektronisk fotboja eller med annan elektronisk utrustning som kontrollerar var han eller hon uppehåller sig. Bestämmelsen är avsedd att vara teknikneutral i den meningen att Kriminalvården – allteftersom ny teknisk utrustning utvecklas – ges möjlighet att använda andra elektroniska hjälpmedel än de som i dag används vid verkställighet av fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Det är förbudet att lämna bostaden som är innehållet i sanktionen. Den elektroniska kontrollen är ett verktyg för att kontrollera att den dömde inte överträder förbudet. Det är därför inte obligatoriskt att förena hemarrest med elektronisk kontroll. En viktig utgångspunkt för påföljdens trovärdighet är dock att en effektiv kontroll säkerställer att förbudet upprätthålls. Det innebär att förbudet normalt, i alla fall initialt, bör vara förenat med elektronisk kontroll i form av fotboja eller andra elektroniska hjälpmedel. Den dömde är skyldig att medverka till att elektronisk kontroll kan komma till stånd och fortgå i de fall fullgörandet av sanktionen ska kontrolleras med sådana hjälpmedel. En förutsättning för att den elektroniska kontrollen ska kunna upprätthållas är att det upprättas ett schema över vilka tider den dömde medges att lämna bostaden (se 5 § och kommentaren till den bestämmelsen).

3 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om deltagande i programverksamhet. Frågan behandlas i avsnitt 11.7.6.

Enligt bestämmelsen kan den dömde under verkställigheten av hemarrest åläggas att delta i brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet. Det ankommer på Kriminalvården att efter en individuell bedömning i varje enskilt fall besluta om hemarresten ska innefatta skyldighet för den dömde att delta i programverksamhet och vilken programverksamhet som i så fall är lämplig. I de fall den dömde är i behov av åtgärder för att minska risken för återfall i brott bör han eller hon åläggas att delta i sådan verksamhet. Även i de fall programverksamhet kan ge den dömde stöd i att fullgöra hemarresten bör han eller hon anvisas att delta i sådan verksamhet. Programverksamhet kan också åläggas i situationer där den tilltalade inte har sysselsättning, för att sysselsättningskravet ska kunna upprätthållas, se kommentaren till 1 §. Omfattningen av programverksamheten bör ställas i relation till den tid under vilken hemarresten ska pågå. Det innebär att den som ska verkställa en längre tids hemarrest bör åläggas att delta i ett mer omfattande program än den som ska verkställa en kortare tids hemarrest.

4 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om en successiv nedtrappning av förbudet att lämna bostaden vid hemarrest. Frågan behandlas i avsnitt 11.7.5.

I syfte att under kontrollerade former successivt öka den dömdes vistelse utanför bostaden möjliggör bestämmelsen att den han eller hon medges att vistas utanför bostaden i ökad utsträckning och för fler ändamål än vad som anges i 1 §. Bestämmelsen har sin förebild i den möjlighet till särskilda utslussningsåtgärder som finns i fängelselagen (se 11 kap. fängelselagen [2010:610]).

För att den dömde ska kunna medges ökad vistelse utanför bostaden krävs att han eller hon har verkställt minst hälften av hemarresten, dock minst tre månader. Nedtrappningen bör ske successivt. Skäl som kan motivera att nedtrappningen skjuts upp kan vara att den dömde inledningsvis brustit i sin skyldighet att fullgöra hemarresten, t.ex. genom att enstaka gånger ha avvikit från det schema som gällt för honom eller henne, men att bristerna inte motiverat andra åtgärder.

Den dömde bör medges att vistas utanför bostaden i såväl ökad utsträckning som för andra ändamål än som följer av 1 §. Han eller hon bör t.ex. kunna medges vistelse utanför bostaden för att delta i lämplig fritidssysselsättning, annan rekreation eller liknande. I slutet av verkställigheten bör den dömde även kunna medges rätt att till-

bringa sin dygnsvila utanför bostaden under något dygn. Relaterat till syftet med det krav på sysselsättning som gäller vid hemarrest bör ett lägre krav på sysselsättningsgrad kunna medges under utslusningsperioden.

Hemarrest ska innebära ett strängt upprätthållet förbud att lämna bostaden. Det hindrar dock inte att den dömde, efter en individuell bedömning, successivt medges lättnader vad avser kravet på elektronisk kontroll och schema under den senare delen av verkställigheten. Oanmälda hembesök och kontroll via telefon bör dock fortgå under hela verkställigheten.

5 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om de särskilda föreskrifter som ska meddelas i samband med hemarrest.

Det är viktigt att föreskrifterna är klara och tydliga så att den dömde vet vad han eller hon har att rätta sig efter och att efterlevnaden av dem kan kontrolleras på ett tillförlitligt sätt. Föreskrifterna ska vara individuellt utformade efter omständigheterna i det enskilda fallet och syftar till att precisera den dömdes skyldigheter under verkställigheten.

Föreskrifterna i *första stycket* är obligatoriska. Enligt *punkten 1* ska Kriminalvården meddela en föreskrift om i vilken bostad hemarresten ska fullgöras. Föreskriften innebär bl.a. att den dömde inte fritt kan byta bostad under det att han eller hon fullgör hemarresten. För vad som gäller avseende bostadens lämplighet hänvisas till kommentaren till 1 §. Det ska även meddelas en föreskrift om vilken dag verkställigheten i bostaden ska påbörjas.

Enligt *punkten 2* ska en särskild föreskrift meddelas om vilken arbetsanställning, annan förvärvsverksamhet, utbildning eller annan sådan sysselsättning den dömde ska ha under verkställigheten (jfr 1 § och kommentaren till den bestämmelsen).

Enligt *punkten 3* ska det meddelas en föreskrift som anger om den dömde ska vara skyldig att delta i sådan programverksamhet som anges i 3 §. Om den dömde åläggs att delta i programverksamhet ska det även anges vilken programverksamhet som avses, dess omfattning och på vilket sätt den ska fullgöras.

Den dömde ska enligt 1 § medges att i viss utsträckning vistas utanför bostaden för särskilt bestämda ändamål, såsom arbete, utbildning, vård, nödvändiga inköp och liknande. Enligt *punkten 4* ska den dömde meddelas en föreskrift om under vilka tider han eller hon tillåts att vistas utanför bostaden och för vilka ändamål

vistelse utanför bostaden medges. Den tid som medges för vistelse utanför bostaden för andra ändamål än arbete, utbildning eller deltagande i programverksamhet bör vara begränsad till att avse några enstaka timmar per vecka. Om den dömda bedöms vara i behov av någon särskild aktivitet som kan bidra till att minska risken för att han eller hon återfaller i brott, bör viss extra tid kunna medges för det. Under den eller de dagar den dömda inte deltar i sysselsättning eller någon annan medgiven aktivitet utanför bostaden bör han eller hon medges att vistas utomhus minst en timme per dag.

I *andra stycket* kompletteras de obligatoriska föreskrifterna med möjligheten att meddela andra föreskrifter som är nödvändiga för att verkställigheten ska kunna utformas på ett ändamålsenligt sätt eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll. En föreskrift om elektronisk kontroll bör regelmässigt meddelas för den period som fullgörandet av sanktionen ska kontrolleras med sådana hjälpmedel.

Av *tredje stycket* framgår att Kriminalvården får ändra, upphäva eller meddela nya föreskrifter, om det på grund av nya omständigheter finns skäl för det. En ändring av en föreskrift eller en ny föreskrift kan behöva meddelas i skärpande syfte för att kontrollen av hemarresten ska kunna upprätthållas. Så kan vara fallet t.ex. vid bristande verkställighet som bedöms som ringa och som inte motiverar andra åtgärder. En föreskrift kan behöva upphävas om den inte längre behövs eller om det inte längre finns förutsättningar för den.

5 kap. Vård- eller påverkanssanktion

Kapitlet innehåller bestämmelser om verkställighet av villkorligt fängelse som förenats med en vård- eller påverkanssanktion enligt 27 kap. 6 § BrB. Förutsättningarna för att välja en vård- eller påverkanssanktion som tilläggssanktion regleras i 31 kap. 4 § BrB. En förutsättning för att rätten ska välja en vård- eller påverkanssanktion är att den tilltalade är i behov av och har förutsättningar för att genomgå vård eller behandling för missbruk av beroendeframkallande medel eller något annat särskilt förhållande som kan antas ha bidragit till att brottet har begåtts, eller att han eller hon har behov av och förutsättningar för att genomgå brotts- eller missbruksrelaterad programverksamhet. De åtgärder som vård- eller påverkanssanktionen ska innefatta beslutas av domstolen i enlighet

med vad som framgår av ett av Kriminalvården avgivet yttrande. En förutsättning för att domstolen ska välja en vård- eller påverkanssanktion som tilläggssanktion är att sanktionen är tillräckligt ingripande med hänsyn till det villkorliga fängelsestraffets längd och den tilltalades tidigare brottslighet. Ingripandegraden ska motsvara det bötesbelopp, det antal timmar samhällstjänst eller det antal månader hemarrest som det villkorliga fängelsestraffet annars skulle ha förenats med.

Om domstolen bedömer att det innehåll i vård- eller påverkanssanktionen som Kriminalvården har föreslagit uppenbarligen inte är tillräckligt ingripande kan den enligt 31 kap. 4 § andra stycket BrB utöver vård- eller påverkanssanktionen förena det villkorliga fängelsestraffet med dagsböter, samhällstjänst eller en övervaknings- och kontrollstraff.

Det förutsätts inte att den tilltalade har samtyckt till att undergå den föreslagna vården eller behandlingen för att ett villkorligt fängelsestraff ska kunna förenas med en vård- eller påverkanssanktion. Sanktionen förutsätter dock att den tilltalade bedöms ha behov av och vara motiverad för att genomgå de åtgärder som föreslås och därmed kan förväntas fullgöra den.

1 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om verkställighet av villkorligt fängelse som förenats med en vård- eller påverkanssanktion enligt 27 kap. 6 § BrB. Frågan behandlas i avsnitt 11.8.

En vård- eller påverkanssanktion verkställs genom att den dömde genomgår vård, behandling, brotts- eller missbruksrelaterad programverksamhet eller andra motsvarande åtgärder i enlighet med vad som anges i domen. Tilläggssanktionens huvudsakliga innehåll och ingripandegrad framgår av det yttrande från Kriminalvården som bifogats eller på annat sätt återgetts i domen. Den konkreta utformningen av tilläggssanktionen avgör i varje enskilt fall på vilket sätt sanktionen ska fullgöras och under vilken tid den ska pågå. Vård eller behandling kan bestå av t.ex. behandling mot missbruk, kontakt med beroendemottagning eller olika former av psykiatrisk behandling. En vård- eller påverkanssanktion kan även helt eller delvis utgöras av av Kriminalvården bedriven programverksamhet. Andra motsvarande åtgärder kan utgöras av t.ex. en skyldighet för den dömde att hålla kontakt med en övervakare eller att underkasta sig ett alkohol- och drogförbud som är mer omfattande än vad som följer av 1 kap. 13 §. I sådana fall ska det av det yttrande som bi-

fogats eller på annat sätt återgetts i domen framgå under hur lång tid den dömden är skyldig att ha kontakt med övervakaren och vad som ska vara det huvudsakliga innehållet i kontakten respektive vilken tid det utvidgade alkohol- och drogförbudet ska omfatta (se 27 kap. 6 § BrB och kommentaren till den bestämmelsen).

Om vård- eller påverkanssanktionen innefattar kontaktskyldighet, bör särskilt uppmärksammas om det finns behov av samverkan med andra myndigheter eller samhällsorgan för att säkerställa att vård eller behandling som påbörjas inom Kriminalvården kan fortsätta eller fullföljas efter verkställigheten.

Ett utvidgat alkohol- och drogförbud är i tid mer omfattande än vad som allmänt gäller vid verkställigheten enligt 1 kap. 13 §. Det innebär att den dömden inte bara är underkastad förbudet vid de tillfällen då han eller hon t.ex. deltar i programverksamhet eller besöker en beroendemottagning eller liknande, utan att det omfattar hela den tid eller tidsperiod som framgår av domen. Det kan avse viss tid under verkställigheten, t.ex. ett visst antal dygn innan den dömden ska delta i programverksamhet eller en tidsperiod (se kommentaren till 1 kap. 13 §. Ett alkohol- eller drogförbud får dock aldrig avse tid efter utgången av prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet.

2 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om Kriminalvårdens möjlighet att ersätta innehållet i en vård- eller påverkanssanktion med andra vård- eller påverkansinriktade åtgärder.

I *första stycket* anges att Kriminalvården om det finns särskilda skäl får ersätta vård, behandling, brotts- eller missbruksrelaterad programverksamhet eller andra åtgärder som en vård- eller påverkanssanktion omfattar med en annan vård- eller påverkansinriktad åtgärd eller med sådan kontaktskyldighet som anges i 3 kap. 1 §. Särskilda skäl att byta ut en vård- eller påverkansinriktad åtgärd kan vara att förhållandena ändras efter domen, t.ex. såvitt avser den dömdes behov eller möjligheten att tillhandahålla viss beslutad vård, behandling eller programverksamhet.

Det anges uttryckligen i bestämmelsen att en del av de vård- eller påverkansåtgärder som ingår i sanktionen kan ersättas av kontaktskyldighet. I de fall det inte framgår av domen att tilläggs-sanktionen ska innefatta kontakt med en övervakare, ger bestämmelsen alltså Kriminalvården möjlighet att byta ut en del av de åtgärder som sanktionen innefattar mot kontaktskyldighet, om det

vid upprättandet av verkställighetsplanen eller senare under verkställigheten framkommer att den dömde bör åläggas sådan kontakt. Kontaktskyldighet kan motiveras av att det framkommer att den dömde har behov av stöd från en övervakare för att kunna fullgöra tilläggssanktionen eller av att det finns ett behov av samverkan med andra myndigheter eller samhällsorgan för att säkerställa att vård eller behandling som påbörjas inom Kriminalvården kan fortsätta eller fullföljas efter verkställigheten.

Den eller de åtgärder som ersätter det ursprungliga innehållet i sanktionen ska vara i huvudsak lika ingripande som de åtgärder som ersätts. Vid värderingen av ingripandegraden bör åtgärdens omfattning i tid, dess intensitet och andra krav som ställs på den dömde beaktas. Flera vård- eller påverkansinriktade åtgärder kan kombineras med varandra eller med kontaktskyldighet i syfte att uppnå en ändamålsenlig verkställighet eller för att uppnå en ingripandegrad som i huvudsak motsvarar ingripandegraden hos de åtgärder som ska ersättas.

I *andra stycket* anges att en skyldighet för den dömde att hålla kontakt med en övervakare ska begränsas till att avse en mindre del av vård- eller påverkanssanktionen. Bestämmelsen syftar till att skapa en avgränsning mellan vård- eller påverkanssanktionen och övervaknings- och kontrollsanktionen. Som utgångspunkt bör gälla att högst en tredjedel av vård- eller påverkanssanktionen får utgöras av kontaktskyldighet. När en vård- eller påverkansinriktad åtgärd byts ut mot kontaktskyldighet måste därför hänsyn även tas till om den dömde redan genom domen ålagts att hålla kontakt med en övervakare. Om Kriminalvården gör bedömningen att en större del av tilläggssanktionen bör utgöras av kontaktskyldighet, bör man i enlighet med regleringen i 27 kap. 9 § BrB anmäla hos övervakningsnämnd att vård- eller påverkanssanktionen bör undanröjas och ersättas med en övervaknings- och kontrollsanktion.

6 kap. Kontraktsvård

Kapitlet innehåller bestämmelser om verkställighet av villkorligt fängelse som förenats med kontraktsvård enligt 27 kap. 7 § BrB. Förutsättningarna för att välja kontraktsvård som tilläggssanktion regleras i 31 kap. 1 § andra stycket 2 och 10 § BrB. Enligt vad som föreskrivs där kan kontraktsvård väljas som tilläggssanktion om det villkorliga fängelsestraffet uppgår till ett år eller mer eller om den

tilltalades tidigare brottslighet innebär att det annars hade varit uteslutet att besluta att fängelsestraffet ska vara villkorligt.

Kontraktsvård innebär en skyldighet för den dömda att genomgå vård eller behandling för missbruk av beroendeframkallande medel eller något annat förhållande som har bidragit till att brottet har begåtts och som kräver vård eller behandling enligt en för den dömda på förhand uppgjord plan som han eller hon förbundit sig att följa. Kontraktsvård förutsätter inte institutionsvård, men innehållet ska vara så omfattande att sanktionen i huvudsak motsvarar det utdömda fängelsestraffet, dvs. ett ovillkorligt fängelsestraff av samma längd, i ingripandegrad.

1 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om verkställighet av villkorligt fängelse som förenats med kontraktsvård enligt 27 kap. 7 § BrB. Frågan behandlas i avsnitt 11.9.

Av bestämmelsen framgår att kontraktsvård verkställs genom att den dömda genomgår vård eller behandling i enlighet med den vårdplan som framgår av domen. Kontraktsvården kan innebära vård eller behandling på institution eller i öppenvård. Den kan, om det framgår av vårdplanen, även innefatta skyldighet för den dömda att hålla kontakt med en övervakare eller ett utvidgat alkohol- och drogförbud (se 27 kap. 7 § BrB och kommentaren till den bestämmelsen). Innehållet i kontraktsvården och det sätt på vilket sanktionen ska fullgöras samt under vilken tid den ska pågå framgår av den fastställda planen. Av planen eller Kriminalvårdens anvisningar framgår vilken dag den dömda är skyldig att påbörja den föreskrivna vården eller behandlingen (se 1 kap. 12 § 2).

Den som fullgör kontraktsvård är underkastad det obligatoriska alkohol- och drogförbud som gäller enligt 1 kap. 13 §. Kravet på nykterhet och drogfrihet gäller då när den dömda fullgör de åligganden som följer av kontraktsvården, t.ex. vid öppenvård besöker en vårdgivare. Om kontraktsvården innefattar institutionsvård innebär förbudet att den dömda ska vara nykter och drogfri under hela den tid som institutionsvården pågår. I vårdplanen för kontraktsvården kan dock föreskrivas ett alkohol- och drogförbud som är mer omfattande än vad som följer av 1 kap. 13 §. Ett sådant utvidgat alkohol- och drogförbud kan innebära att den dömda är skyldig att underkasta sig förbudet inte bara när han eller hon t.ex. besöker en beroendemottagning eller genomgår andra åtgärder inom ramen för kontraktsvården, utan att han eller hon är underkastad

förbudet under hela den tid som anges i vårdplanen. Det kan t.ex. vid eftervård avse ett visst antal dygn eller en viss period innan den dömden ska besöka den vårdgivare som ansvarar för vården eller behandlingen. Ett alkohol- eller drogförbud får dock inte avse tid efter prövotidens utgång.

Kriminalvården kan inte ändra eller revidera en plan för kontraktsvård. Av 27 kap. 9 § första stycket 3 BrB framgår att det ankommer på övervakningsnämnden att vidta sådana ändringar.

I 27 kap. 13 § andra stycket BrB finns bestämmelser om att Kriminalvården, om det uppkommer en fråga om verkställighet i kriminalvårdsanstalt av ett villkorligt fängelsestraff som förenats med kontraktsvård, får besluta att den dömden omedelbart ska omhändertas i avvaktan på vidare förordnande.

2 §

I paragrafen regleras frågan om kostnadsansvaret vid kontraktsvård. Bestämmelsen motiveras i avsnitt 14.7.1. Det föreskrivs i bestämmelsen att Kriminalvården ska svara för de kostnader som uppkommer vid verkställigheten av kontraktsvård under hela den tid som motsvarar det villkorliga fängelsestraffets längd.

Kontraktsvård kan i vissa fall bestå av deltagande i programverksamhet inom Kriminalvårdens regi. Detta kan framför allt komma i fråga när det är ett kort villkorligt fängelsestraff och tilläggssanktionen motiveras utifrån den tilltalades tidigare brottslighet. I de flesta fall kan det dock förväntas att kontraktsvård som tilläggssanktion vid längre villkorliga fängelsestraff kommer att innebära vistelse på institution – och sålunda inte en verksamhet inom Kriminalvårdens regi. Kostnadsfördelningen vid kontraktsvård har hittills varit sådan att Kriminalvården svarat för kostnaden fram till tidpunkten för tänkt villkorligt frigivning från det fängelsestraff som kontraktsvården ersätter och socialtjänsten i den tilltalades hemkommun för den resterande kostnaden. Det har inneburit att det i många fall har förutsatts en kommunal kostnadsförbindelse för att Kriminalvården i personutredningen ska kunna föreslå kontraktsvård.

Genom denna bestämmelse föreskrivs att Kriminalvården ska svara för kostnaden när ett villkorligt fängelsestraff förenas med tilläggssanktionen kontraktsvård – även sådana kostnader för externa vårdgivare som kommunen tidigare svarat för efter tidpunkten för tänkt villkorlig frigivning. Kriminalvårdens kostnadsansvar sträcker sig till dess att tiden för det villkorliga fängelsestraffet löpt ut,

räknat från det att domen blir verkställbar mot den dömd. Ansvar är därmed inte utsträckt under hela den provotid som följer på ett villkorligt fängelsestraff.

Regleringen gäller sådana kostnader som direkt följer av de åligganden gentemot den dömd som anges i kontraktet. Den syftar endast till att ändra ansvaret för de slag av kostnader som Kriminalvården hittills stått för fram till tidpunkten för tänkt villkorligt frigivning, varvid detta ansvar utsträcks till att gälla under en tid som motsvarar hela det villkorliga fängelsestraffets längd. Öppenvårdsinsatser, som ändå skulle komma den dömd tillgodo såsom kommunmedborgare, och som hittills har fördelats enligt normaliseringsprincipen under den period Kriminalvården har haft kostnadsansvaret, ska fördelas på samma sätt även framöver. Det hindrar inte att Kriminalvården kan stå för kostnader t.ex. för en privat psykolog eller öppenvård i privat regi om kommunal verksamhet inte är tillgänglig.

I normala fall bör vårdåtgärderna kunna ske inom tiden för det villkorliga fängelsestraffets längd. Eventuella vårdåtgärder i tiden därefter får fördelas enligt den s.k. normaliseringsprincipen. Om detta förutses redan vid tidpunkten för påföljdsbestämningen som en nödvändig del i insatsen, kan det i undantagsfall förutsättas en kommunal kostnadsförbindelse för att Kriminalvården ska kunna föreslå kontraktsvård.

7 kap. Åtgärder vid bristande verkställighet

Kapitlet innehåller bestämmelser om åtgärder som Kriminalvården kan vidta om den dömd inte fullgör en tilläggssanktion som villkorligt fängelse förenats med. Till skillnad från i hittillsvarande påföljdssystem, där begreppet misshandling använts när den dömd inte fullgör vad som åligger honom eller henne inom ramen för en icke frihetsberövande påföljd, används vid verkställighet av en tilläggssanktion till villkorligt fängelse, begreppet *bristande verkställighet* (se avsnitt 12.8.2.1.). Med bristande verkställighet avses att den dömd inte fullgör tilläggssanktionen inom den tid eller under den tidsperiod som Kriminalvården bestämmer eller på det sätt som anvisas honom eller henne.

Villkorligt fängelse kan inte verkställas tvångsvis utan förutsätter att den dömd medverkar till att tilläggssanktionen kan fullgöras fullt ut. Då fullgörandet av tilläggssanktionen är ett villkor för

att den dömde inte ska behöva verkställa fängelsestraffet i anstalt, är det viktigt att reaktionerna vid bristande verkställighet är tydliga, konsekventa och förutsägbara. De åtgärder som vidtas bör i första hand bidra till att den ursprungligen beslutade tilläggssanktionen kan fullgöras. Bristande verkställighet som består trots att åtgärder vidtagits, ska mötas av successivt upptrappade reaktioner.

Som utgångspunkt bör gälla att åtgärder till följd av bristande verkställighet ska vidtas först om de åtgärder och justeringar som enligt 1 kap. 9 § kan vidtas inom ramen för tilläggssanktionen redan har prövats, om det kan antas att sådana åtgärder kommer att bli utan verkan eller om den dömde åsidosätter sina åligganden i sådan utsträckning eller på sådant sätt att sådana åtgärder inte kan anses tillräckliga. Om den dömde inte har förmåga eller förutsättningar att fullgöra tilläggssanktionen, bör det om möjligt i första hand göras justeringar inom ramen för vad domstolen beslutat. Exempel på sådana åtgärder är att Kriminalvården ändrar en samhällstjänstplacering eller ersätter den dömdes skyldighet att delta i viss programverksamhet med någon annan, i huvudsak lika ingripande vård-, behandlings- eller påverkansåtgärd.

I 27 kap. 8–13 §§ BrB finns bestämmelser om åtgärder vid bristande verkställighet. Åtgärderna är varning, förlängd prövotid, byte av tilläggssanktion, ändring av kontraktsvårdsplan och beslut om verkställighet i anstalt.

Allmänt

1 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om åtgärder som Kriminalvården kan vidta vid bristande verkställighet. Frågan behandlas i avsnitt 12.8.3.1 och 12.8.3.2.

Som en första åtgärd vid bristande verkställighet av mindre allvarligt slag bör övervakaren eller den handläggande tjänsteman på Kriminalvården som ansvarar för verkställigheten på lämpligt sätt förtydliga för den dömde vad han eller hon är ålagd till följd av tilläggssanktionen och att han eller hon riskerar att få verkställa fängelsestraffet i anstalt om inte tilläggssanktionen fullgörs på anvisat sätt. Om sådana mer informella åtgärder inte får önskad effekt, eller om det på förhand kan antas att de kommer att bli verkningslösa, ger bestämmelsen i *punkten 1* Kriminalvården möjlighet att meddela särskilda föreskrifter om sådana kontroll- eller övervak-

ningsåtgärder som behövs för att sanktionen ska fullgöras eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll. Föreskrifterna ska syfta till att öka förutsättningarna för att tilläggsanktionen ska bli fullgjord. De kan bestå i ökad kontroll av den dömda eller ha en stödjande funktion. Föreskrifterna ska vara individuellt utformade efter omständigheterna i det enskilda fallet. Det är viktigt att föreskrifterna är utformade på ett klart och tydligt sätt så att den dömda vet vad han eller hon har att rätta sig efter och att efterlevnaden kan kontrolleras på ett tillförlitligt sätt.

En kontroll- eller övervakningsåtgärd kan t.ex. avse att den dömda åläggs att ha kontakt med en övervakare på ett visst angivet sätt och i viss angiven omfattning eller att han eller hon åläggs anmälningsskyldighet av viss omfattning. Kontakten med övervakaren kan användas för att motivera den dömda att fullgöra tilläggsanktionen och för andra stödjande insatser. Anmälningsskyldighet kan möjliggöra en utökad och kontinuerlig kontroll av den dömda i syfte att tilläggsanktionen ska kunna fullgöras. Syftet med en kontroll- eller övervakningsåtgärd enligt denna bestämmelse ska vara att se till att den dömda fullgör tilläggsanktionen. En sådan åtgärd får därför inte tillgripas för att den dömda anses allmänt mindre skötsam.

Enligt *punkten 2* kan Kriminalvården meddela en föreskrift om ett alkohol- och drogförbud som är mer omfattande i tid än vad som följer av 1 kap. 13 §. Ett sådant utvidgat alkohol- och drogförbud innebär att den dömda är skyldig att underkasta sig förbudet under den tidsperiod som Kriminalvården bestämmer. Det kan t.ex. avse något eller några dygn innan den dömda ska utföra samhällstjänstarbete eller delta i programverksamhet. Det kan också avse en särskilt angiven tidsperiod, under vilken den dömda åläggs att helt avhålla sig från alkohol och droger. En föreskrift enligt denna bestämmelse ska precisera vad som åligger den dömda till följd av det utvidgade alkohol- och drogförbudet och det är därför viktigt att den är utformad på ett klart och tydligt sätt.

Åtgärder enligt punkterna 1 och 2 kan, efter omständigheterna i det enskilda fallet, kombineras med varandra i syfte att tillse att tilläggsanktionen fullgörs.

2 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om lekmanövervakares och en biträdande kontrollörers skyldighet att anmäla bristande verkställighet till Kriminalvården. Frågan behandlas i avsnitt 12.8.4.3.

En lekmanövervakare eller en biträdande kontrollör som inom ramen för sitt uppdrag finner att den dömda åsidosätter sin skyldighet att fullgöra en tilläggsstraffsanktion, är skyldig att omedelbart anmäla det till Kriminalvården. Anmälan är en förutsättning för att Kriminalvården som verkställande myndighet ska kunna fullgöra sitt uppdrag och skyndsamt vidta åtgärder om den dömda brister i fullgörandet av tilläggsstraffsanktionen. Det är angeläget att Kriminalvården informerar lekmanövervakare och biträdande kontrollörer om anmälningskyldigheten då dessa anlitas.

3 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om anmälningskyldighet för den som har ansvar för vård eller behandling vid en vård- eller påverkansstraffsanktion eller kontraktsvård. Frågan behandlas i avsnitt 12.8.4.4.

Bestämmelsen syftar till att – i enlighet med vad som anges i 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) – bryta den sekretess för vårdgivaren som annars kan gälla enligt bestämmelserna i 25 kap. offentlighets- och sekretesslagen.

Kriminalvården ansvarar för verkställigheten av tilläggsstraffsanktionerna till villkorligt fängelse och har därmed det yttersta ansvaret för att kontrollen av verkställigheten upprätthålls (se 1 kap. 2 §). Det åligger Kriminalvården att vidta åtgärder vid bristande verkställighet. Genom att den vårdgivare som ansvarar för vård, behandling eller motsvarande åtgärder vid en vård- eller påverkansstraffsanktion eller en kontraktsvård har anmälningskyldighet gentemot Kriminalvården vid brister i verkställigheten kan Kriminalvården tidigt uppmärksammas på om den dömda allvarligt åsidosätter de åligganden som åvilar honom eller henne. Kriminalvården ges därmed möjlighet att snabbt vidta åtgärder med anledning av den bristande verkställigheten.

Anmälningskyldigheten innebär att den som ansvarar för vården eller behandlingen vid en vård- eller påverkansstraffsanktion eller kontraktsvård ska underrätta Kriminalvården om den dömda allvarligt åsidosätter det som åligger honom eller henne till följd av tilläggsstraffsanktionen. När det gäller en vård- eller påverkansstraffsanktion framgår den dömdes åligganden av det yttrande från Kriminalvården som bifogats eller på annat sätt återgetts i domen. Vid kontraktsvård framgår åliggandena av den vårdplan som bifogats domen.

Anmälningskyldigheten avser inte varje överträdelse eller underlåtenhet som den dömda gör sig skyldig till, vilket markeras av att anmälan ska ske vid *allvarliga* åsidosättanden. Vad som i det en-

skilda fallet ska anses utgöra ett allvarligt åsidosättande eller en mindre allvarlig förseelse får avgöras med utgångspunkt i vad som åligger den dömda och omständigheterna vid överträdelsen eller underlåtenheten. Vid narkotikamissbruk bör ett åsidosättande av kravet på drogfrihet i princip alltid rapporteras. Om den som ansvarar för vården eller behandlingen gör bedömningen att behandlingen bör fortsätta och inte avbrytas på grund av överträdelsen eller underlåtenheten, bör det särskilt anges när anmälan till Kriminalvården görs.

Varning

4 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om formerna för sådan varning som Kriminalvården kan meddela med stöd av 27 kap. 8 § BrB. Frågan har behandlats i avsnitt 12.8.3.3.

Om dömda inte fullgör en sanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenats med, får Kriminalvården enligt 27 kap. 8 § BrB meddela honom eller henne en varning. Ett beslut om varning får enligt 9 kap. 4 § i denna lag överklagas till övervakningsnämnd.

Ett beslut om varning markerar att Kriminalvården bedömer att den dömda åsidosatt sina åligganden på ett så allvarligt sätt att den bristande verkställigheten inte kan mötas av mer informella åtgärder (se 1 § och kommentaren till den bestämmelsen). Om den dömda inte fullgör tilläggsstraffet trots att varning meddelats kan det leda till att mer ingripande åtgärder vidtas.

Enligt *första stycket* ska den dömda innan Kriminalvården meddelar en varning ges tillfälle att yttra sig. Bestämmelsen syftar till att ge den dömda möjlighet att ge sin syn på det som inträffat. Yttrandet från den dömda bör även ge Kriminalvården ett bättre beslutsunderlag.

Då syftet med en varning är att tydliggöra för den dömda att Kriminalvården ser allvarligt på det som inträffat och om möjligt påverka honom eller henne att fullgöra tilläggsstraffet, anges i *andra stycket* att en varning ska meddelas den dömda personligen. Om det inte är möjligt att meddela varningen personligen för att den dömda inte inställer sig till Kriminalvården, får Kriminalvården anmäla förhållandet till övervakningsnämnd för prövning av om den dömda bör omhändertas med stöd av 27 kap. 13 § första stycket BrB.

För bestämmelser om beslut om varning och närmare anvisningar om de bestämmelsernas tillämpning hänvisas till 27 kap. 8 § BrB och kommentaren till den paragrafen.

Anmälan och talan om ändring av verkställigheten

5 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om anmälan till övervakningsnämnd med begäran om åtgärd enligt 27 kap. 9 § BrB. Frågan behandlas i avsnitt 12.8.6 och 12.8.8.

Enligt 27 kap. 9 § BrB får övervakningsnämnden vid bristande verkställighet förlänga prövotiden för ett villkorligt fängelsestraff eller undanröja en tilläggssanktion som ett villkorligt fängelsestraff förenats med och förena det villkorliga fängelsestraffet med en annan tilläggssanktion. Nämnden får också ändra en plan för kontraktsvård.

Anmälan till övervakningsnämnd med begäran om åtgärder enligt 27 kap. 9 § BrB bör göras först när Kriminalvården har uttömt sina egna möjligheter att hantera den bristande verkställigheten. Som utgångspunkt gäller att Kriminalvården, om den dömde brister i sin skyldighet att verkställa en tilläggssanktion, först ska pröva om åtgärder enligt 1 § i detta kapitel kan bidra till att tilläggssanktionen fullgörs eller om det kan uppnås genom att Kriminalvården enligt 27 kap. 8 § BrB meddelar den dömde en varning. Åtgärder enligt 1 § eller varning behöver dock inte tillgripas om det inte är möjligt eller om det kan antas att åtgärderna inte kommer att leda till att tilläggssanktionen blir fullgjord. Så kan t.ex. vara fallet när den bristande verkställigheten består i att det överhuvudtaget inte går att etablera kontakt med den dömde. Om den bristande verkställigheten beror på sjukdom eller andra omständigheter som den dömde inte kan råda över och Kriminalvården redan prövat att göra justeringar inom ramen för den tilläggssanktion som domstolen beslutat, bör det inte heller finnas något hinder mot att Kriminalvården anmäler frågan till övervakningsnämnden utan att först ha meddelat den dömde en varning.

En fråga om anmälan till vid övervakningsnämnd ska föregås av en bedömning utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Det är viktigt att hanteringen vid bristande verkställighet sker med den skyndsamhet som omständigheterna kräver (se 10 §).

Av 37 kap. 11 § BrB framgår att övervakningsnämndens beslut får överklagas till tingsrätten i den ort där övervakningsnämnden är belägen. Beslutet får överklagas av den dömde och av Kriminalvården.

För bestämmelser om övervakningsnämndens förutsättningar att fatta beslut vid bristande verkställighet och närmare anvisningar om bestämmelsernas tillämpning hänvisas till 27 kap. 9 § BrB och kommentaren till den paragrafen.

6 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om talan vid domstol med begäran om att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i kriminalvårdsanstalt. Frågan behandlas i avsnitt 12.8.3 och 12.8.9.

Ett beslut om verkställighet i anstalt är avsett att vara den sista åtgärd som vidtas vid bristande verkställighet av ett villkorligt fängelsestraff. Som utgångspunkt gäller därför, som anges i bestämmelsens *första stycke*, att Kriminalvården, innan talan väcks, bör ha uttömt såväl de möjligheter som finns att vidta åtgärder inom ramen för den tilläggssanktion som domstolen beslutat som de möjligheter myndigheten har att hantera bristande verkställighet enligt 1 § i detta kapitel och enligt 27 kap. 8 § BrB (varning). Även åtgärder enligt 27 kap. 9 § BrB bör ha prövats, om sådana åtgärder kunnat vidtas och bedömts som tillräckligt ingripande. Om den dömde allvarligt åsidosatt sina åligganden vid hemarrest eller vid kontraktsvård, t.ex. genom att vid hemarrest avvika från bostaden vid en tidpunkt då han eller hon inte haft tillstånd till det eller vid kontraktsvård avvika från institutionsvård, bör dock talan om verkställighet i anstalt kunna väckas utan att andra åtgärder först prövats. Det kan också finnas fall där den dömdes förutsättningar under verkställigheten har ändrats på ett sätt som gör att andra åtgärder inte bedöms som meningsfulla, som t.ex. om det på förhand står klart att den dömde inte har förutsättningar att utföra en lika ingripande eller mer ingripande tilläggssanktion eller om den dömde mer uttryckligt eller konsekvent vägrar att fullgöra de skyldigheter som åligger honom eller henne.

En fråga om talan vid domstol ska föregås av en bedömning utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Det är viktigt att frågan om talan ska väckas avgörs med den skyndsamhet som omständigheterna kräver (se 10 §). Talan ska enligt 38 kap. 3 § BrB väckas vid tingsrätten i den ort där den övervakningsnämnd som har att pröva frågor enligt 27 kap. 9 § BrB är belägen.

I *andra stycket* anges att talan ska väckas före prövotidens utgång.

I 27 kap. 13 § BrB finns bestämmelser om att övervakningsnämnd eller domstol, bl.a. om det uppkommer fråga om verkställighet i kriminalvårdsanstalt, får fatta beslut om att omhänderta den dömde i avvaktan på vidare förordnande. Kriminalvården har enligt samma bestämmelse möjlighet att omedelbart omhänderta den som brister i verkställighet av kontraktsvård eller hemarrest. Bestämmelser om omhändertagande finns även i 7 och 8 §§ i detta kapitel.

För bestämmelser om förutsättningarna för beslut om verkställighet i kriminalvårdsanstalt och närmare anvisningar om bestämmelsernas tillämpning hänvisas till 27 kap. 10 § BrB och kommentaren till den paragrafen.

Omhändertagande

7 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om anmälan till övervakningsnämnd eller talan vid domstol med begäran om omhändertagande. Frågan behandlas i avsnitt 12.8.5.

Enligt 27 kap. 13 § första stycket BrB får övervakningsnämnd eller domstol, om det uppkommer fråga om att vidta en åtgärd med anledning av bristande verkställighet, besluta att den dömde på lämpligt sätt ska omhändertas i avvaktan på vidare förordnande.

I syfte att upprätthålla en trovärdig hantering vid bristande verkställighet av villkorligt fängelse och säkerställa att åtgärder kan komma till stånd, åläggs Kriminalvården i denna paragraf skyldighet att anmäla till övervakningsnämnd eller väcka talan vid domstol om man finner att nämnden eller domstolen bör besluta om att den dömde ska omhändertas. Att Kriminalvården på så sätt initierar ett ärende vid övervakningsnämnd eller domstol är en förutsättning för att ett omhändertagande ska komma till stånd.

En bedömning av om omhändertagande ska begäras ska utgå ifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Anmälan till övervakningsnämnd bör ske om det uppkommer fråga om att vidta åtgärder enligt 27 kap. 8 eller 9 § BrB och den dömde t.ex. inte inställer sig enligt kallelse eller inte kan nås på annat sätt. Begäran om att domstol ska besluta om omhändertagande torde uteslutande komma i fråga i anslutning till att Kriminalvården enligt 27 kap. 10 §

BrB väcker talan om verkställighet i kriminalvårdsanstalt. Begäran om omhändertagande ska i sådana fall enligt 27 kap. 13 § första stycket BrB göras vid den domstol vid vilken talan om verkställighet i kriminalvårdsanstalt förs. Av 38 kap. 3 § BrB framgår att sådan talan ska föras vid tingsrätten i den ort där den övervakningsnämnd som har att pröva frågor enligt 27 kap. 9 § BrB är belägen. Det är angeläget att handläggningen av ett ärende om omhändertagande sker med den skyndsamhet som omständigheterna kräver (se 10 §).

För bestämmelser om beslut om omhändertagande och närmare anvisningar om de bestämmelsernas tillämpning hänvisas till 27 kap. 13 § BrB och till kommentaren till den paragrafen.

8 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om vidare handläggning med anledning av Kriminalvårdens beslut om omedelbart omhändertagande. Frågan behandlas i avsnitt 12.8.5.

Enligt 27 kap. 13 § andra stycket BrB får Kriminalvården, om det uppkommer en fråga om verkställighet i kriminalvårdsanstalt av ett villkorligt fängelsestraff som förenats med hemarrest eller kontraktsvård, besluta att den dömd på lämpligt sätt ska omhändertas i avvaktan på vidare förordnande. Kriminalvårdens beslut gäller omedelbart. Om Kriminalvården beslutar att omhänderta den dömd ska övervakningsnämnd senast första arbetsdagen efter den dag då beslutet meddelades pröva om detta ska bestå. Om övervakningsnämnden inte fastställer Kriminalvårdens beslut inom den angivna tiden upphör det att gälla.

Bestämmelsen i denna paragraf ålägger Kriminalvården att omedelbart underrätta övervakningsnämnden om myndigheten fattat ett beslut om omedelbart omhändertagande. Syftet med bestämmelsen är att säkerställa att beslutet underställs övervakningsnämndens prövning.

För bestämmelser om beslut om omhändertagande och närmare anvisningar om bestämmelsernas tillämpning hänvisas till 27 kap. 13 § BrB och kommentaren till den paragrafen.

Bestämmelser om handläggningen

9 §

Enligt bestämmelsen gäller ett skyndsamhetskrav vid handläggningen av ett ärende som rör Kriminalvårdens beslut om varning enligt 27 kap. 8 § första stycket BrB.

Ett beslut om varning markerar att Kriminalvården bedömer att den dömden har brustit i sina åligganden att fullgöra tilläggssanktionen på ett sådant sätt att en formell varning är motiverad. Det åligger den dömden att inom prövotiden fullgöra tilläggssanktionen på det sätt och under den tidsperiod som anvisas honom eller henne. Det är därför angeläget att den dömden så snart som möjligt får besked om vad han och hon har att rätta sig efter. Om den dömden inte efterkommer varningen och fullgör tilläggssanktionen på det sätt som anvisas honom eller henne kan det leda till att mer ingripande åtgärder vidtas, se 27 kap. 9–10 §§ BrB och 5–6 §§ i detta kapitel.

10 §

Enligt bestämmelserna gäller ett skyndsamhetskrav vid handläggning av ett ärende som rör anmälan till övervakningsnämnd med begäran om åtgärder vid bristande verkställighet (se 5 § och även 27 kap. 9 § BrB), talan vid domstol med begäran om verkställighet i kriminalvårdsanstalt (se 6 § och även 27 kap. 10 § BrB) och anmälan eller talan om omhändertagande i anledning av bristande verkställighet (se 7 § och även 27 kap. 13 § första stycket BrB).

Kriminalvårdens ansvar för verkställigheten innebär bl.a. att handläggningen av åtgärder som rör bristande verkställighet ska ske med en skyndsamhet som säkerställer att ändamålet med åtgärden inte hinner förfalla. Det är därför angeläget att åtgärder vid bristande verkställighet sker med den skyndsamhet som omständigheterna kräver. Kravet på skyndsamhet motiveras även av att de frågor som övervakningsnämnd och domstol har att pröva i anledning av bristande verkställighet är av ingripande karaktär för den dömden. Det är därför angeläget att den dömden så snart som möjligt får besked om vad han eller hon har att rätta sig efter.

8 kap. Beslut

Kapitlet innehåller bestämmelser om de beslut som fattas med stöd av lagen.

1 §

I paragrafen anges att beslut enligt lagen fattas av Kriminalvården. Bestämmelsen innebär att samtliga beslut enligt lagen fattas av Kriminalvården. Förvaltningslagen (1986:233) gäller för Kriminalvårdens handläggning. Att Kriminalvården kommer att fatta fler och mer ingripande beslut än tidigare ställer höga krav på handläggningen. Förvaltningslagens krav tillgodoser i de flesta fall också sådana krav. Vad som kan behöva iakttas särskilt är kravet på skyndsamhet i handläggningen och god kvalitet avseende de underlag som Kriminalvården ska tillhandahålla övervakningsnämnd och domstol i samband med att ett ärende anhängiggörs.

2 §

Enligt paragrafen ska ett beslut enligt lagen gälla omedelbart om inte annat särskilt anges. Det innebär att de beslut som meddelas kan verkställas även om de har överklagats eller kan överklagas. I ett enskilt beslut kan det dock anges att beslutet inte får verkställas förrän det vunnit laga kraft.

I 29 § förvaltningslagen (1986:223) och 28 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) finns bestämmelser om att överklagade beslut kan inhiberas. En fråga om inhibition av ett beslut kan endast prövas av en myndighet eller en domstol i samband med ett överklagande. Kriminalvårdens beslut om annat än varning överklagas till förvaltningsdomstol, se 9 kap. 1 § och 4 §. En fråga om inhibition av ett beslut som fattats av Kriminalvården prövas av den domstol som har att pröva överklagandet.

9 kap. Överklagande

Kapitlet innehåller bestämmelser om överklagande av Kriminalvårdens beslut enligt lagen.

1 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilken domstol som har att pröva överklagande av Kriminalvårdens beslut.

Enligt *första stycket* får Kriminalvårdens beslut överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det gäller dock inte Kriminalvårdens beslut om varning enligt 27 kap. 8 § första stycket BrB. Beslut i ett sådant fall får enligt 4 § överklagas till övervakningsnämnd.

Andra stycket innehåller bestämmelser om behörig förvaltningsrätt.

Enligt *tredje stycket* krävs prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

2 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om obligatorisk omprövning inom Kriminalvården. Bestämmelserna gäller i stället för motsvarande bestämmelser i förvaltningslagen (1986:233).

I *första stycket* anges att ett beslut inte får överklagas innan det har omprövats av Kriminalvården. Det gäller dock inte, som framgår av 1 § första stycket och 4 §, Kriminalvårdens beslut om varning. En omprövning av ett beslut får begäras av den som beslutet angår, om det har gått honom eller henne emot. Om den dömde överklagar beslutet innan det har omprövats ska överklagandet anses som en begäran om omprövning. Omprövningen är en förutsättning för att klaganden ska kunna föra ärendet vidare till allmän förvaltningsdomstol.

Enligt *andra stycket* får ett beslut som omprövas inte ändras till klagandens nackdel.

3 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om de formella krav som ställs på en begäran om omprövning enligt 2 §. Bestämmelserna gäller i stället för motsvarande bestämmelser i förvaltningslagen (1986:233).

4 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av Kriminalvårdens beslut om varning enligt 27 kap. 8 § första stycket BrB. Frågan behandlas i avsnitt 12.8.7.2.

Att ett beslut om varning ska överklagas till övervakningsnämnd utgör ett undantag från regleringen i 1 §, där det anges att Kriminalvårdens beslut ska överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Undantaget motiveras av att en övervakningsnämnd enligt 27 kap. 9 § tredje stycket BrB kan besluta om varning. Övervakningsnämndens beslut om varning överklagas enligt 37 kap. 11 § första stycket BrB till tingsrätt.

Det anges inte någon särskild tid inom vilken den klagande har möjlighet att överklaga Kriminalvårdens beslut om varning. Beslutet kan således överklagas när som helst av den dömde. Om Kriminalvården har anmält till övervakningsnämnden att åtgärder bör vidtas enligt 27 kap. 9 § BrB och den tilltalade har överklagat ett beslut om varning, får överklagandet prövas av övervakningsnämnden i samband med att frågan om åtgärder enligt 27 kap. 9 § BrB prövas.

10 kap. Övriga bestämmelser

1 §

Paragrafen innehåller en upplysning om att verkställighetsföreskrifter kommer att komplettera lagen.

1.19 Förslaget till lag (20xx:xxx) om verkställighet av ungdomsövervakning

I lagen regleras verkställigheten av ungdomsövervakning. Förutsättningarna för att välja ungdomsövervakning som påföljd finns i 32 kap. 9 § BrB och kommenteras närmare i författningskommentaren till den bestämmelsen. Den nya påföljden ungdomsövervakning motiveras i kapitel 27.

Inledande bestämmelser

I 1–2 §§ finns vissa grundläggande bestämmelser om lagens innehåll och tillämpningsområde.

1 §

I paragrafen regleras lagens tillämpningsområde och anges dess innehåll. Enligt bestämmelsen är lagen tillämplig i de fall påföljden enligt 32 kap. 9 § BrB bestämts till ungdomsövervakning. I domslutet anges endast att påföljden ska vara en viss angiven tid ungdomsövervakning, som lägst sex månader och som högst ett år. Några andra anvisningar ges inte av domstolen. Det närmare innehållet i påföljden och hur verkställigheten ska vara utformad regleras i denna lag.

2 §

Paragrafen innehåller en upplysning om att Statens institutionsstyrelse (SiS) är ansvarig myndighet för verkställigheten av ungdomsövervakning.

SiS uppgift är att se till att påföljden blir verkställd enligt vad som anges i denna lag. Utifrån de allmänna mål som anges i lagen ska en verkställighetsplan upprättas, innehållande bl.a. vissa obligatoriska moment. SiS ska därefter på olika sätt kontrollera och på annat sätt verka för att påföljden verkställs enligt verkställighetsplanen. Vid vissa fall av allvarlig misskötsamhet har SiS en skyldighet att underrätta åklagarmyndigheten.

Befordran av dom till verkställighet

I 3–5 §§ regleras under vilka förutsättningar påföljden ungdomsövervakning blir verkställbar mot den dömd.

3 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om domens befordran till verkställighet. Det anges i bestämmelsen att påföljden ska börja verkställas så snart som möjligt efter det att den blivit verkställbar mot den dömd. Det är alltid av särskilt stor vikt att verkställigheten av en påföljd för en ung lagöverträdare sker i så nära anslutning som möjligt till domstolens prövning. Det antal månader som domstolen bestämt att ungdomsövervakning ska gälla, räknas från och med den dag domen är verkställbar mot den dömd. Också på grund härav är det angeläget att den faktiska verkställigheten inleds omedelbart.

4 §

I paragrafen anges att en dom är verkställbar mot den dömd om han eller hon inte inom föreskriven tid har överklagat domen när det gäller påföljden. Att den dömd överklagar i andra delar, exempelvis gällande skadestånd, utgör inget hinder mot verkställighet. Inte heller utgör det något hinder mot verkställighet att åklagaren eller målsäganden överklagat domen.

5 §

I paragrafen anges i *första stycket* att verkställigheten får inledas omedelbart, om den dömde före överklagandetidens utgång förklarar att han eller hon avstår från att överklaga domen, dvs. avger en s.k. nöjdförklaring.

I *andra och tredje styckena* anges de närmare formerna för en nöjdförklaring. En nöjdförklaring får enligt bestämmelsen lämnas inför den domstol som har meddelat domen och inför SiS.

Allmänt om verkställighetens mål och utformning

6–10 §§ innehåller de grundläggande bestämmelserna om verkställighetens mål och utformning. Det gäller sådant som syftet med verkställigheten, allmänna begränsningar utifrån proportionalitet, verkställighetsplanens centrala roll, koordinators uppgifter och socialnämndens ansvar.

6 §

Paragrafen innehåller en grundläggande bestämmelse om verkställighetens mål och utformning. I bestämmelsen anges att verkställigheten så långt möjligt ska utformas på ett sätt som är ägnat att förebygga att den dömde återfaller i brott eller annars utvecklas ogynnsamt.

Utifrån underbyggd kunskap ska konkreta åtgärder vidtas som kan antas vara verkningsfulla för att minska risken att den unge lagöverträdaren återfaller i brott. Den relativt långa verkställighetstiden och den omfattande utredning som ska göras av den unges förhållanden (se kommentaren till 11–14 §§) möjliggör att olika slag av åtgärder kan vidtas för att understödja de skyddsfaktorer som kan minska risken i återfall och motverka de riskfaktorer som kan bidra till att den dömde på nytt gör sig skyldig till brott. Såväl de individuellt anpassade som de obligatoriska inslagen under verkställigheten ska så långt möjligt vara utformade så att de kan antas motverka återfall i brott. Risken för återfall i brott är i de flesta fall nära knuten till den unges utveckling i personligt och socialt hänseende. De åtgärder som vidtas under verkställigheten kan därför motiveras utifrån ett allmänt syfte att verka för att den dömde utvecklas gynnsamt – utan att det specifikt handlar om brottsförebyggande åtgärder.

7 §

I paragrafen regleras inom vilka ramar verkställigheten ska ske. I likhet med påföljder som verkställs inom Kriminalvården får verkställigheten inte innebära andra begränsningar av den dömdes frihet än vad som följer av denna lag, för att säkerställa humanitet och rättssäkerhet. De sätt på vilka den dömdes rörelsefrihet kan begränsas regleras i vissa särskilda bestämmelser i lagen (22–23 §§ och 29 §).

I bestämmelsen tydliggörs också att alla kontroll- och tvångsåtgärder ska prövas mot den s.k. proportionalitetsprincipen, då de endast får användas om de står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Med tvångsåtgärd avses bl.a. provtagning enligt 28 § tredje stycket för kontroll att kravet på drogfrihet upprätthålls, polishämtning enligt 32 § för att säkerställa medverkan vid kartläggning och sammanträffanden med koordinatoren samt polishandräkning för att genomdriva förbud att vistas på viss plats. Med kontrollåtgärder avses bl.a. elektronisk kontroll enligt 24 § av föreskrifter om frihetsinskränkningar.

Kravet på proportionalitet omfattar såväl ett beslut om att en kontroll- eller tvångsåtgärd ska vidtas som genomförandet av en sådan åtgärd.

8 §

Paragrafen innehåller den grundläggande bestämmelsen om att det alltid ska upprättas en individuellt utformad verkställighetsplan för den dömda. I verkställighetsplanen ska anges hur verkställigheten ska vara utformad och vilka moment den ska innehålla. I 15–19 §§ anges vissa inslag som är obligatoriska och som det ska meddelas beslut om och vilka andra frågor som kan regleras i planen. Verksställigheten i det enskilda fallet kan dock inte grundas direkt på vad som anges i denna lag, utan det är en nödvändig förutsättning att det görs en heltäckande plan som innehåller såväl de obligatoriska som de mer individuellt anpassningsbara inslagen.

Verkställighetsplanen ska utgå från vad som sägs i 6 § angående verkställighetens mål och utformning och vad som sägs i 7 § om proportionalitetshänsyn (se kommentaren till 6 och 7 §§).

I 11–14 §§ finns bestämmelser om hur verkställighetsplanen ska upprättas. I 15–19 §§ finns bestämmelser om verkställighetsplanens innehåll och i 20 § uppföljning och ändringar i planen. I 29 § finns en bestämmelse om den dömdes skyldighet att följa planen. I 30–33 §§ finns bestämmelser om åtgärder för att säkerställa verkställig-

heten av planen och i 34 § finns bestämmelser om den verkställande myndighetens skyldigheter vid viss allvarlig misskötsamhet.

9 §

I paragrafen anges att SiS ska förordna en särskild koordinator för den dömde under verkställigheten. Enligt vad som föreskrivs i 2 § ansvarar SiS för verkställigheten av ungdomsövervakning. Det innebär att myndigheten har att tillse att det upprättas en verkställighetsplan enligt vad som anges i lagen och att kontrollera att den efterlevs av den dömde. Det praktiska arbetet att verka för att planen efterlevs ska utföras av en särskild koordinator som förordnas av SiS.

Koordinatoren kan antingen vara anställd hos SiS eller förordnas för uppdraget i det enskilda fallet. Oavsett anställningsförhållandet ska koordinatoren ges ett särskilt förordnande för var och en av de dömda som han eller hon ska arbeta med. För varje person som döms till ungdomsövervakning ska det bara finnas en koordinator.

Uppgiften att vara koordinator ställer krav på särskild kompetens och erfarenhet av att arbeta med ungdomar som gjort sig skyldiga till allvarliga brott. Koordinatoren bör ha utbildning som socionom eller någon annan likvärdig utbildning samt därtill erfarenhet av socialt arbete eller likvärdig erfarenhet.

Koordinatoren bör medverka redan när verkställighetsplanen upprättas (se kommentaren till 11 §). I första hand bör han eller hon förordnas direkt när domen blir verkställbar mot den dömde.

Som berörs ovan är koordinators huvuduppgift att verka för att planen efterlevs. Gentemot den dömde kan det ske genom stöd, hjälp och kontroll. Koordinatoren ska kontrollera att den unge följer vad som anges i verkställighetsplanen. Det kan för det första ske genom de kontakter som koordinatoren ska ha med den unge. Kontrollen kan även ske genom att koordinatoren har löpande kontakt med sådana som har del i verkställigheten. Beroende på hur planen är utformad kan det vara t.ex. skola, kurator, praktikplats eller missbruksvården. Koordinatoren bör arbeta för ett nära samarbete med andra aktörer. I 24 § anges att efterlevnaden av verkställighetsplanen i vissa delar även kan kontrolleras med hjälp av elektroniska hjälpmedel.

Koordinatoren kan ge den dömde praktisk hjälp att genomföra planen. Det kan då handla om att hjälpa till med att hitta strukturer i vardagen för att t.ex. passa tider och komma till de rätta platserna för olika inslag i planen.

I många fall torde det viktigaste för efterlevnaden vara det stöd koordinatoren kan ge den dömde att genomföra planen. I förlängningen måste den dömde själv ha en motivation och vilja att arbeta för en förändring till det bättre av sin situation. I första hand bör stödet därför handla om motivationshöjande samtal och andra sätt att stödja och uppmuntra den dömde.

Koordinatorns främsta medel för att kontrollera att verkställighetsplanen efterlevs och att praktiskt verka för en sådan efterlevnad genom stöd och motivation är de sammanträffanden som den dömde ska ha med koordinatoren. Detta ska vara ett obligatoriskt inslag. I 21 § föreskrivs att den dömde som huvudregel ska träffa koordinatoren två gånger i verkan, se kommentaren till 21 § angående sammanträffanden som en del av verkställighetsplanen. Som föreskrivs i 32 § kan denna del av verkställigheten genomdrivas med hjälp av polishandräckning.

Utöver huvuduppgiften att verka för att de inslag som anges i verkställighetsplanen efterlevs kan koordinatoren ha som uppgift att själv genomföra vissa inslag, exempelvis föra strukturerade samtal över olika teman.

Utöver att verka för och kontrollera att verkställighetsplanen efterlevs torde det ofta bli naturligt att koordinatoren även i andra avseenden kan ge den dömde stöd och hjälp. I vilken omfattning det sker kommer givetvis vara beroende av de särskilda förutsättningarna i det enskilda fallet. Avgörande kan vara exempelvis den dömdes ålder, vilka resurser den dömde själv besitter och vilket stöd den dömde har från föräldrar och andra vuxna i sin närhet.

Koordinatoren kan inte utöva någon kontinuerlig fysisk övervakning att den dömde inte återfaller i brott under verkställighetstiden. Genom den regelbundna kontakten med den unge och kontrollen av att verkställighetsplanen efterlevs, får koordinatoren ändå en övervakande roll. Det kan ske genom indikationer som att den dömde missbrukar droger, missköter åläggandena enligt planen eller ger uttryck för en bejakande inställning till fortsatt kriminalitet. Indikationer på att det finns risk för fortsatt brottslighet kan motivera vissa åtgärder, främst att ändra verkställighetsplanen, öka kontrollen av dess efterlevnad och att genomdriva vissa delar med hjälp av polishandräckning.

Koordinatoren kan genom sin både stödjande och kontrollerande funktion av den dömde upplevas ha dubbla och kanske svärförenliga roller. Det är därför viktigt att det redan i inledningen av

verkställigheten klargörs för den dömde vilka uppgifter och ansvar koordinatören har.

Kontrollen att planen följs torde förutsätta att koordinatören har kontakt med skola, socialtjänst och andra som kan vara involverade i verkställigheten. En fungerande kontroll kan innebära ett informationsutbyte. Det kan då vara frågor som omfattas av sekretess, såväl för SiS gentemot andra som för andra involverade gentemot SiS. I offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) [OSL] återfinns vissa sekretessbrytande bestämmelser som möjliggör uppgiftslämnande i syfte att underlätta kontrollen av att verkställighetsplanen följs. I 23 kap. 9 § andra stycket finns en sådan bestämmelse för skolan, i 26 kap. 9 a § för socialtjänsten och 26 kap. 9 b § för SiS (se vidare i kommentaren till OSL angående dessa bestämmelser).

10 §

Paragrafen innehåller de närmare formerna för socialnämndens medverkan under verkställigheten. I paragrafen anges att det i alla fall när ungdomsövervakning dömts ut, finns en skyldighet för socialnämnden att utse en särskild handläggare för den dömde under verkställigheten. Skyldigheten gäller för socialnämnden i den dömdes hemort.

Socialtjänsten kommer i de flesta fall att ha en framträdande roll vid såväl upprättande som genomförande av verkställighetsplanen. Vid upprättandet behövs socialtjänstens kunskaper om den dömdes personliga förhållanden och vilka tidigare insatser som gjorts. Vidare är det av stort intresse vilken bedömning socialtjänsten gör beträffande åtgärder och insatser som bör bli aktuella under verkställigheten. Själva verkställigheten torde också i de flesta fall inkludera insatser som ligger under socialtjänsten. Det kan exempelvis gälla deltagande i någon behandlings- eller programverksamhet inriktad på unga lagöverträdare, missbruksvård och familje- och nätverksarbete.

För att underlätta samarbetet mellan socialtjänsten och SiS ska enligt bestämmelsen en särskild handläggare utses av socialnämnden. Den särskilde handläggaren ska företräda socialnämnden vid kartläggningen av den unges förhållanden och vid upprättade av verkställighetsplanen. Under verkställigheten ska den särskilde handläggaren vara SiS kontaktperson och den som koordinatören kan vända sig till initialt när det uppkommer frågor som berör socialtjänsten. Även vid uppföljning och eventuell revidering av verk-

ställighetsplanen ska den särskilde handläggaren medverka från socialnämndens sida.

Upprättande av verkställighetsplan

11–14 §§ innehåller bestämmelser om formerna för hur verkställighetsplanen ska upprättas.

11 §

I paragrafen föreskrivs att det – innan verkställighetsplanen enligt 8 § upprättas – ska göras en utredning av den dömdes förhållanden. Utredningen ska syfta till att utröna vilka åtgärder som kan vidtas för att den dömda ska avhålla sig från brott och annars utvecklas gynnsamt.

Verkställigheten av ungdomsövervakning ska omfatta mellan sex månader och ett år, i enlighet med domstolens beslut. Längden av verkställighetstiden bör möjliggöra intensiva och förhållandevis långvariga insatser. Verkställighetsplanen ska utformas enligt den brottsavhållande målsättning som anges i 6 §. Ungdomsövervakning kommer endast att komma i fråga vid mycket allvarlig förstängsbrottslighet och vid återfall i allvarlig brottslighet. För att öka möjligheterna att bryta en begynnande brottskarriär och söka påverka den unge att komma bort från kriminella tankemönster och en kriminell identifikation, kan det bedömas nödvändigt med riktade och samordnade insatser. Det behövs ett helhetsperspektiv på den unges situation för att identifiera de skyddsfaktorer som bör understödjas och riskfaktorer som bör motverkas. För att utnyttja verkställighetstiden på bästa sätt behöver det därför göras en omfattande utredning av den dömdes personliga och sociala förhållanden.

SiS ansvarar för att det sker en sådan utredning som förutsätts enligt bestämmelsen. För att säkerställa kontinuitet inom ramen för denna påföljdsform och för att kartläggningen ska kunna igångsättas så snart som möjligt, bör det inom SiS finnas särskilda team som arbetar med kartläggningen och med efterföljande bedömning av vilka åtgärder och insatser som framstår som påkallade. I teamet bör det ingå en psykolog, en lärare och en familjehandlare. Även den koordinator som SiS, enligt 9 §, ska förordna bör medverka i utredningsarbetet.

Som anges i 14 § ska verkställighetsplanen vara upprättad senast fyra veckor efter det att domen blev verkställbar mot den dömde. I 29 § anges att den unge är skyldig att medverka under tio dagar vid upprättade av verkställighetsplanen. Det förutsätts sålunda att kartläggningen görs på ett omfattande sätt och att verkställighetsplanen därför kan grundas på ett fullgott underlag.

12 §

I paragrafen anges att kartläggning och upprättade av verkställighetsplan ska göras i samråd med den dömde och med beaktande av hans eller hennes önskemål.

I 29 § anges att den dömde är skyldig att medverka under tio dagar vid upprättade av verkställighetsplanen. Den unge lagöverträdaren kommer sålunda själv att ha en stor roll i upprättandet av verkställighetsplanen. I denna bestämmelse regleras vilka hänsyn som ska tas till den dömdes åsikter och ståndpunkter.

Verkställighetsplanen ska bestämmas av SiS utifrån vad som framkommer under verkställigheten. Det förutsätts därför inte att den dömde samtycker till de insatser och åtgärder som ska ingå. Till den del det gäller sådana individuellt anpassade åtgärder som anges i 19 § (boende, skolgång, sysselsättning och fritid, missbruksbehandling och annan vård och behandling), är det dock knappast meningsfullt att besluta om insatser om den dömde inte kan antas medverka i tillräcklig omfattning. Den dömdes inställning är därför av stor betydelse. De tvångs- och kontrollåtgärder som regleras i lagen gäller enbart de obligatoriska inslagen. Därtill gäller SiS skyldighet att anmäla misskötsamhet bara den typen av inslag (se kommentaren till 34 §).

Även beträffande de obligatoriska inslagen (sammanträffande med koordinatören enligt 15 §, rörelseinskränkningar enligt 16 § och drogförbud enligt 17 §) bör utformningen i verkställighetsplanen ske efter samråd med den dömde och med beaktande av hans eller hennes önskemål. I dessa fall är dock utrymmet att beakta den unges önskemål mindre, eftersom de obligatoriska inslagen är nödvändiga för att säkerställa att påföljden blir tillräckligt ingripande och framstår som trovärdig. Som utvecklas i kommentaren till respektive bestämmelse kan de därtill ha brottsavhållande syften som gör att den dömdes inställning kan vara av underordnad betydelse.

Vidare anges i andra meningen i paragrafen att samråd om möjligt ska ske med den dömdes vårdnadshavare. Bestämmelsen tar

sikte på de fall där den dömden står under någons vårdnad när verkställighetsplanen upprättas, dvs. är under 18 år. Vårdnadshavarna har typiskt sett en viktig roll för att den unge ska utvecklas gynnsamt och inte återfalla i brott. Att vårdnadshavarna involveras i arbetet med verkställighetsplanens innehåll är därför av största betydelse. Endast om det inte är möjligt med ett sådant samråd bör en verkställighetsplan upprättas utan kontakt med och inflytande av vårdnadshavarna. Vad som i första hand kan göra samråd omöjligt är om vårdnadshavarna helt motsätter sig att medverka. I vissa fall kan sådant som sjukdom och utlandsvistelse omöjliggöra samråd. I andra fall kan förhållandet mellan den dömden och vårdnadshavaren och speciella omständigheter kopplade till vårdnadshavarens person också det omöjliggöra ett meningsfullt samråd.

För att döma någon till ungdomsövervakning förutsätts att han eller hon var under 18 år vid tidpunkten för gärningen. I vissa fall kan den dömden ha hunnit fylla 18 år vid tidpunkten för verkställighetens inledning. Även beträffande dem som är myndiga kan det finnas goda skäl att samråda med lagöverträdarens föräldrar. Det kan även finnas skäl att tala med andra personer i den dömdes närhet – oavsett om den dömden är myndig eller inte. I tredje meningen föreskrivs därför att samråd även får ske med andra personer om det är lämpligt.

13 §

Paragrafen reglerar den samverkan med olika berörda myndigheter som ska ske vid upprättande av verkställighetsplanen. Som anges i kommentaren till 11 § ska verkställighetsplanen innehålla åtgärder och insatser utifrån ett helhetsperspektiv, inrymmande skyddsfaktorer som är möjliga att understödja och riskfaktorer som är möjliga att motverka.

Att det sker en samverkan med berörda myndigheter är för det första nödvändigt för att utredningen av den dömdes personliga förhållanden ska bli heltäckande och rättvisande.

SiS ansvarar för att det upprättas en så meningsfull och fungerande verkställighetsplan som möjligt – utifrån de behov som påvisas vid utredningen. SiS har dock inte praktiska möjligheter eller resurser att på egen hand anordna eller bekosta de insatser för den dömden som bedöms påkallade. I stället ska detta – såsom är fallet vid verkställighet av frivårdspåföljder inom ramen för Kriminalvården – ske inom ramen för den s.k. normaliseringsprincipen. Detta gäller sådana frågor som får regleras enligt 19 §. För att sådant som skol-

gång, annan utbildning, missbruksbehandling, psykiatrisk vård, kuratorskontakter och deltagande i programverksamhet ska kunna ingå i verkställighetsplanen förutsätts att den myndighet som normalt sett ansvarar för verksamheten i fråga tillhandahåller eller i vart fall bekostar den inom ramen för verkställigheten. Den myndighet som tillhandahåller en viss resurs måste då givetvis göra den bedömningen att det finns förutsättningar att tillhandahålla den, bl.a. att det finns ett behov hos den unge. Kartläggningen som ska göras syftar därför inte enbart till att utreda den unges behov utan även kartlägga vilka olika resurser som finns tillgängliga (utifrån bland annat de bedömningar som görs av olika huvudmän) och hur de kan samordnas.

För att möjliggöra detta måste det inom ramen för upprättandet av verkställighetsplanen ske en nära samverkan mellan SiS utredningsteam (se angående detta i kommentaren till 11 §) och berörda myndigheter.

SiS samverkan med socialtjänsten i den dömdes hemort är av avgörande betydelse för att bedöma vilka insatser som är påkallade och möjligheterna att tillhandahålla och bekosta kvalificerade insatser. I första meningen i bestämmelsen anges därför att en sådan samverkan alltid ska ske med socialnämnden. För att underlätta denna samverkan ska enligt 10 § en särskild handläggare vara utsedd inom socialtjänsten.

I andra meningen anges att SiS vid behov ska samverka även med andra berörda myndigheter. Utifrån vad som framgår vid kontakter med den dömda, dennes vårdnadshavare och socialtjänsten får det göras en bedömning från fall till fall vilken samverkan under kartläggningsfasen som är nödvändig. I normalfallet torde en allsidig belysning förutsätta kontakter med polismyndigheten och den dömdes skola. I förekommande fall kan information inhämtas från andra berörda myndigheter och vårdgivare. Inom ramen för samverkan kan därefter fastställas vilka insatser från intressenter utanför SiS som kan ingå i verkställighetsplanen. I kommentaren till 19 § berörs ytterligare vilka insatser som kan ingå i en verkställighetsplan.

I vissa fall kan möjligheterna att lämna uppgifter till SiS angående den dömda begränsas av sekretess. I första hand bör informationsinhämtande i sådana fall möjliggöras genom att den dömda (och i förekommande fall hans eller hennes vårdnadshavare) samtycker till att uppgifter lämnas ut. I OSL finns bestämmelser som i vissa fall möjliggör uppgiftslämnande från vissa myndigheter till SiS

för att kunna upprätta en verkställighetsplan. De sekretessbrytande bestämmelserna återfinns i 23 kap. 9 § (sekretess i utbildningsverksamhet), 26 kap. 9 a § (socialtjänstsekretess) och 35 kap. 10 a § (förundersökningssekretess till skydd för enskild). Vad gäller andra uppgifter, exempelvis sådant som omfattas av hälso- och sjukvårdsssekretess enligt 25 kap. 1 §, kan uppgifter som omfattas av sekretess lämnas till SiS endast om sekretessen bryts av samtycke. Det kan påpekas att polisen enligt 10 kap. 27 § (generalklausulen) har möjlighet i vissa fall att lämna ut uppgifter som omfattas av sekretess enligt 18 kap. 1 § (förundersökningssekretess till skydd för att förebygga och beivra brott).

Vad gäller de närmare förutsättningarna att lämna ut vissa uppgifter utan hinder av sekretess hänvisas till kommentaren till OSL.

14 §

I paragrafen anges att verkställighetsplanen ska vara upprättad senast fyra veckor efter det att domen kunde verkställas. Bestämmelsen innebär att utredningsteamet och koordinatören har fyra veckor att disponera för att göra en kartläggning av den unges förhållanden, bedöma vilka individuellt anpassade insatser som är påkallade, bedöma hur de obligatoriska inslagen ska vara utformade samt samverka med andra berörda myndigheter gällande vilka inslag som kan ingå. Av bestämmelsen följer att det är SiS som ansvarar för att en verkställighetsplan upprättas och som slutligen fastställer dess innehåll. SiS har dock att uppfylla vad som sägs i lagen om obligatoriska inslag. SiS möjligheter att besluta om insatser som inte bekostas och anordnas inom den egna myndigheten är begränsade av den s.k. normaliseringsprincipen (se kommentaren till 13 § angående detta).

Om den unge inte medverkar vid upprättande av en verkställighetsplan kan det enligt 34 § föranleda en rapportering till åklagare och i förlängningen till att påföljden undanröjs och ersätts av en annan på följd.

Verkställighetsplanens innehåll

15–20 §§ innehåller bestämmelser om verkställighetsplanens innehåll samt om förändringar av innehållet under verkställighetstiden. I paragraferna under denna underrubrik finns en samlad förteckning av vilka inslag som planen kan innehålla. Gällande vissa inslag anges innehållet närmare i bestämmelser under särskilda rubriker.

15 §

Paragrafen anvisar att verkställighetsplanen alltid ska innehålla ett beslut om att den dömde ska sammanträffa med koordinatorn under verkställighetstiden. I 21 § – till vilken denna bestämmelse hänvisar – anges närmare hur detta ska utformas i verkställighetsplanen.

16 §

Paragrafen anvisar att verkställighetsplanen alltid ska innehålla ett beslut om vissa inskränkningar i rörelsefriheten. I 22–27 §§ – till vilka denna bestämmelse hänvisar – anges hur detta ska utformas i verkställighetsplanen.

17 §

Paragrafen anvisar att verkställighetsplanen alltid ska innehålla ett beslut om att den dömde inte får bruka narkotika och andra förbjudna preparat. I 28 § – till vilken denna bestämmelse hänvisar – anges hur detta beslut ska utformas i verkställighetsplanen och hur det kan kontrolleras.

18 §

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att verkställighetsplanen får innehålla ett beslut om att den dömde inte får bruka alkohol under verkställighetstiden. Till skillnad från vad som gäller för narkotiska preparat och motsvarande enligt 17 §, är det inte obligatoriskt att verkställighetsplanen ska innehålla ett förbud för den dömde att bruka alkohol. Huruvida ett sådant förbud ska meddelas ska bedömas utifrån den allmänna utgångspunkten i 6 §; att verkställigheten så långt möjligt ska utformas på ett sätt som är ägnat att förebygga att den dömde återfaller i brott eller annars utvecklas ogynnsamt. Utifrån detta kan det givetvis alltid i någon mening finnas skäl att meddela ett förbud för den dömde att bruka alkohol. Med hänsyn till trovärdigheten i påföljden och att ett förbud måste följas av en löpande kontroll och leda till konsekvenser för det fall att det överträds, bör dock ett sådant förbud endast meddelas om det är påkallat i det enskilda fallet. I vissa fall – särskilt om den dömde har hunnit fylla 18 år – kan därtill ett alkoholförbud framstå som onödigt ingripande om det inte kan antas fylla något brottsförebyggande syfte i det enskilda fallet.

Om den tidigare brottsligheten på något sätt varit kopplad till alkoholkonsumtion finns det starka skäl att meddela ett förbud för den dömde att bruka alkohol under verkställigheten. Även annars

kan det brottsförebyggande syftet motivera ett förbud. Skälen för att meddela ett generellt alkoholförbud behöver inte vara lika tunga om den dömde är underårig och ju yngre denne är desto mindre bör krävas för att meddela ett sådant förbud.

Det ankommer på SiS att besluta om ett förbud att bruka alkohol ska meddelas. Det förutsätter inte den dömdes samtycke. Eftersom det inte är ett obligatoriskt krav kan det beslutas att det endast ska gälla under viss del eller vissa dagar under verkställigheten. I de fall ett alkoholförbud meddelas gäller de kontrollmöjligheter som anges i 28 §.

19 §

Paragrafen innehåller en uppräkningslista av de frågor som kan regleras i verkställighetsplanen, utöver de frågor som SiS kan – och i de flesta fall ska – besluta om enligt 15–18 §§.

Att det alltid ska upprättas en plan som reglerar verkställigheten av ungdomsövervakning framgår av 8 §. Verkställighetsplanen ska utformas utifrån de mål som ställs upp i 6 §. I 11 § föreskrivs att det ska göras en utredning av den dömdes förhållanden innan planen upprättas. Ungdomsövervakning ska endast komma i fråga som påföljd vid allvarlig brottslighet och vid graverande återfallssituationer. För att öka möjligheterna att bryta en begynnande brottskarriär och söka påverka den unge att komma bort från kriminella tankemönster och en kriminell identifikation kan det bedömas nödvändigt med riktade insatser. I kommentaren till 11 § anges att det oftast torde behövas ett helhetsperspektiv på den dömdes situation för att identifiera de skyddsfaktorer som bör understödjas och riskfaktorer som bör motverkas. Mot bakgrund av vad som framkommer under kartläggning kan – utifrån det allmänna syftet i 6 § – de frågor som regleras i punkterna a)–f) ingå i verkställighetsplanen. Det bör vara insatser som har ett långsiktigt perspektiv och som kan fortgå även efter det att påföljden är verkställd.

Enligt 12 § ska verkställighetsplanen upprättas i samråd med den dömde (se kommentaren till den bestämmelsen angående betydelsen av den dömdes inställning till tänkbara åtgärder och inslag i planen).

Enligt 13 § ska samverkan ske med socialnämnden och andra berörda myndigheter (se kommentaren till den bestämmelsen närmare angående innebörden av den s.k. normaliseringsprincipen). När det är fråga om insatser som normalt tillhandahålls och/eller bekostas av exempelvis socialtjänst, skola, barn- och ungdomspsykiatri eller landstingskommun, förutsätts för att ett sådant in-

slag ska ingå i planen, att den ordinarie huvudmannen går med på att bekosta och tillhandahålla insatsen.

Eftersom verkställighetsplanen till sin natur ska kunna understödja skyddsfaktorer och motverka riskfaktorer utifrån ett helhetsperspektiv, kan de frågor som får regleras vara av olika natur och i olika utsträckning förutsätta godkännande och medverkan av andra myndigheter och intressenter.

Enligt *punkten a)* ska den dömdes boende kunna regleras. I normalfallet, särskilt om den dömden är underårig, kan det finnas skäl att föreskriva var den unge ska bo. Detta kan ske i syfte att säkerställa stabilitet under verkställighetstiden. Om inte annat framkommer under utredningen kan det anges att den dömden ska fortsätta att bo hemma hos sina vårdnadshavare. Om det under kartläggningen framkommer stora problem i hemförhållandena kan socialtjänsten ta initiativ till att den dömden ska bo i familjehem enligt SoL eller omhändertas enligt LVU. Om boendeförhållandena ändras med stöd av den socialrättsliga lagstiftningen ska de nya boendeförhållandena även regleras i verkställighetsplanen.

Enligt *punkten b)* kan frågan om skolgång regleras i planen. I de fall den dömden är skolpliktig bör det vara en naturlig del av verkställighetsplanen att ange att han eller hon ska gå i skolan. Om skolformen inte fungerar kan det under kartläggningen uppkomma fråga om att ändra skolform. Om detta sker ska den nya skolformen anges i planen. I de fall den dömden inte är skolpliktig och inte deltar i någon skolform blir det en huvuduppgift under utredningen och verkställigheten att få honom eller henne att återuppta skolgången eller annan utbildning eller praktik på ett sätt som fungerar utifrån de individuella förutsättningarna.

I *punkten c)* anges att frågor om sysselsättning och fritid kan regleras i verkställighetsplanen. Avsikten är inte att den dömdes tillvaro vid sidan av skola, praktik eller arbete ska regleras i detalj. Syftet med att inkludera sysselsättning och fritid i verkställighetsplanen kan vara att fånga upp och understödja en meningsfull sysselsättning som kan bidra till prosociala kontakter samt fysisk och psykisk hälsa. Det kan handla om deltagande i idrott eller annan organiserad fritidsverksamhet. Både i de fall då den unge redan deltar i sådan verksamhet under utredningen som föregår verkställighetsplanen och då initiativ tas under den fasen kan uppgifter om sysselsättning eller fritidsaktiviteten ingå i verkställighetsplanen.

Enligt *punkten d)* kan missbruksbehandling regleras i verkställighetsplanen. Vad som främst åsyftas är behandling mot narkotika- och alkoholmissbruk.

I *punkten e)* anges att verkställighetsplanen kan reglera frågor om annan vård och behandling. Det kan gälla terapi, psykiatrisk behandling, behandling mot spelmissbruk eller annan vård eller behandling som syftar till att minska risken för återfall i brott.

Enligt *punkten f)* kan andra insatser som syftar till att den unge ska avhålla sig från brott och annars utvecklas gynnsamt också ingå i verkställighetsplanen. Det kan handla om sådant som syftar till påverkan och attitydförändringar utan att det kan beskrivas som vård och behandling. Det kan vara fråga om en strukturerad samtalsserie, deltagande i programverksamhet eller deltagande i medling. I vart fall om den unges förhållanden inte påkallar mer intensiva och kvalificerade insatser bör det som utgångspunkt under verkställigheten alltid ingå någon form av programverksamhet.

20 §

Paragrafen anger att verkställighetsplanen löpande ska följas upp under verkställigheten. Ansvaret för detta ligger på SiS som huvudman för påföljden. Om inte omständigheterna i det enskilda fallet påkallar en ännu mer frekvent uppföljning, ska uppföljning ske minst var åttonde vecka. Uppföljningen innebär att SiS regelbundet ska bedöma hur de inslag som ingår i verkställighetsplanen fungerar för den dömde. Av betydelse är bl.a. vilka förändringar som skett i den dömdes livssituation och om de mål som satts upp har uppnåtts. Om den dömde blir föremål för vård enligt LVU under verkställigheten finns det alltid skäl att följa upp verkställighetsplanen och se över vad den ska innehålla.

Betydelsen av att den dömde inte medverkar på det sätt som anges i planen behandlas särskilt i kommentaren till 30 §.

Om det finns behov ska verkställighetsplanen ändras. Vad som sägs i 11–13 §§ gäller då i motsvarande utsträckning. Vilka möjligheter det finns att ändra planen beror på om det är ett obligatoriskt inslag eller ett inslag enligt 19 §.

Det är viktigt att den dömde hela tiden har klart för sig vilka åligganden som följer för honom eller henne. Rent praktisk bör varje ändring leda till en reviderad plan där ändringarna anges i ett nytt samlat dokument.

Närmare om sammanträffanden med koordinatorn

21 §

I 9 § anges att SiS ska förordna en särskild koordinator för den dömde under verkställigheten. I 15 § anges att verkställighetsplanen alltid ska innehålla beslut om att den dömde ska sammanträffa med koordinatorn under verkställigheten. I denna paragraf anges närmare hur den dömdes skyldighet att sammanträffa med koordinatorn ska vara utformad. Enligt bestämmelsen ska den dömde sammanträffa med koordinatorn två gånger i veckan under verkställigheten. I kommentaren till 9 § utvecklas vilken roll och vilka uppgifter koordinatorn har under verkställigheten. Det är i första hand vid de regelbundna sammanträffandena som dessa uppgifter ska utföras.

I denna bestämmelse anges att tid och plats för sammanträffandena ska bestämmas av koordinatorn efter samråd med den dömde. Sammanträffandena bör inte inkräkta på skolgång, praktikplats eller liknande, utan läggas på andra tider. Avgörande i de flesta fall torde vara praktiska utgångspunkter utifrån vad som kan fungera för såväl koordinatorn som den dömde. Om det bedöms påkallat och lämpligt kan sammanträffandena bestämmas till helgkvällar, för att öka möjligheterna att kontrollera den dömdes drogfrihet och i övrigt minska risken för återfall i brott. Några närmare riktlinjer för hur långt varje sammanträffande ska vara finns inte anledning att ge, utan det får avgöras utifrån förhållandena i det enskilda fallet.

I *andra stycket* anges att antalet sammanträffanden kan minskas, om verkställighetsplanen innehåller andra inslag som till sin karaktär är inriktade på vård, behandling och påverkan. Det gäller insatser som avses i 19 § punkterna d) till f); missbruksbehandling, annan vård och behandling eller andra motsvarande åtgärder. Om det ingår sådana regelbundna inslag bör som regel omfattningen av de obligatoriska sammanträffandena med koordinatorn kunna minskas. En kontaktfrekvens om ett sammanträffande i veckan ska enligt andra meningens i andra stycket dock under alla förhållanden upprätthållas.

Antalet sammanträffanden kan också vara mindre än vad som sägs i första stycket om den dömde blir föremål för vård enligt LVU. Den situationen kan inträffa att den dömde under någon del av verkställigheten blir föremål för vård enligt LVU och då blir omhändertagen. I sådana fall kan kontakterna med koordinatorn inskränkas till vad som är lämpligt och bedöms som nödvändigt.

Närmare om inskränkningar i rörelsefriheten

I 22–27 §§ anges på vilka sätt den dömdes rörelsefrihet ska vara inskränkt under verkställighetstiden.

22 §

Enligt 16 § ska verkställighetsplanen alltid innehålla vissa beslut om inskränkningar i den dömdes rörelsefrihet. I denna paragraf anges hur denna inskränkning ska vara utformad, för det fall den inte byts ut mot en mer individuellt anpassad inskränkning såsom anges i 23 §. Om inte annat beslutas i det enskilda fallet ska verkställighetsplanen innehålla beslut om att den dömde under verkställighetstiden ska vara förbjuden att vistas utanför bostaden under kvällar och nätter mot lördag, söndag och måndag. Förbudet ska gälla från klockan 18 på kvällen till klockan 7 på morgonen, dvs. från fredag kväll till lördag morgon, från lördag kväll till söndag morgon samt från söndag kväll till måndag morgon. Förbudet ska gälla från det att verkställighetsplanen har upprättats och under hela verkställighetsperioden. Enligt 25 och 26 §§ kan under en senare del av verkställigheten föreskrifterna om frihetsinskränkning trappas ned och även helt upphöra. Enligt 27 § kan de därefter trappas upp på nytt eller återupptas (se kommentarerna till dessa bestämmelser).

Även om den dömde är omyndig och bor hemma hos sina vårdnadshavare eller bor kvar hos föräldrarna efter att ha blivit myndig – vilket torde vara den vanligaste förekommande situationen – innebär inte förbudet att lämna bostaden någon formell skyldighet för vårdnadshavare eller andra vuxna som den dömde delar bostad med att medverka till att förbudet upprätthålls. Kontrollen av detta åligger SiS som huvudman för påföljden. Det förutsätts heller inte att vårdnadshavare eller andra som den dömde delar bostad med formellt samtycker till att det meddelas förbud för den dömde att lämna bostaden. Om det finns ett motstånd kan det dock vägas in i bedömningen om ett sådant beslut är olämpligt och bör bytas ut mot någon annan form av inskränkningar i rörelsefriheten (se i kommentaren till 23 § angående detta).

Enligt 24 § får efterlevnaden av förbudet att lämna bostaden kontrolleras med elektroniska hjälpmedel (se i kommentaren till den bestämmelsen angående de praktiska aspekterna på detta).

23 §

I paragrafen anges att ett förbud att lämna bostaden under helkvällar och helnätter får ersättas med vissa andra former av inskränkningar i rörelsefriheten, om ett förbud enligt 22 § inte bedöms som lämpligt med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden eller om det skulle framstå som mer ändamålsenligt med en annan form av inskränkning. I sådana fall får förbudet att lämna bostaden ersättas med

1. förbud för den dömden att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område,
2. förbud för den dömden att under vissa tider lämna ett särskilt angivet område eller
3. skyldighet för den dömden att under vissa tider uppehålla sig på en särskilt angiven plats.

Sådana inskränkningar ska i ingripandegrad i huvudsak motsvara ingripandegraden i ett förbud att lämna bostaden enligt 22 § och får aldrig vara mer ingripande än ett sådant förbud.

Ett förbud att lämna bostaden enligt 22 § ska ersättas med en annan form av inskränkning om ett förbud att lämna bostaden *inte bedöms som lämpligt* med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden. Denna bedömning ska göras i samband med upprättande av verkställighetsplanen. Enligt 20 § kan en sådan bedömning göras även under själva verkställigheten, vid en uppföljning som då påkallar en ändring i verkställighetsplanen. Av stor betydelse vid bedömningen av om ett förbud att lämna bostaden inte är lämpligt är det yttrande som socialnämnden upprättat enligt 11 § LUL och andra uppgifter och eventuella tidigare utredningar från socialtjänsten. Den dömdes egna uppgifter om sina hemförhållanden bör också tillmätas betydelse i sammanhanget.

För att ett förbud att lämna bostaden ska anses lämpligt måste den unge ha en bostad i vilken frihetsinskränkningen kan fullgöras. Till skillnad från vad som kan förekomma beträffande vuxna lagöverträdare, torde dock avsaknaden av bostad knappast i praktiken vara en omständighet som lämplighetsbedömningen kan komma att stupa på. I många fall kan däremot den unges hemförhållanden vara sådana att ett förbud att lämna bostaden skulle vara olämpligt. Visserligen ska det tas i beräkningen att förbudet endast ska gälla vissa kvällar och nätter och inte i något fall under hela dygnet. Om

det framkommer att det förekommit våld i hemmet eller att det annars finns stora relationsproblem kan trots detta ett förbud för den dömde att lämna bostaden vara olämpligt. Detsamma kan gälla om det förekommer missbruk eller det finns en psykiatrisk problematik i hemmiljön. I vissa fall torde utredningen inför verkställighetsplanen tydliggöra att hemförhållandena är så bristfälliga att det finns skäl för en familjehemsplacering enligt SoL eller ett omhändertagande enligt LVU. Även om inte socialnämnden anser att det finns skäl för LVU-vård eller familjehemsplacering, kan ett förbud att lämna bostaden såsom en del av verkställigheten av påföljden bedömas som icke lämpligt. SiS har således att göra en självständig bedömning. Utgångspunkten för denna bedömning ska vara att det inte ska meddelas ett förbud att lämna bostaden om detta kan orsaka risk för våld eller trakasserier eller om det annars skulle kunna vara skadligt eller menligt med ett sådant förbud.

I andra situationer kan ett förbud att lämna bostaden tvärtom bedömas som den mest lämpliga formen av frihetsinskränkning, förutsatt att hemförhållandena bedöms som godtagbara. Särskilt för lagöverträdare i den yngre delen av åldersgruppen kan ett förbud att lämna bostaden under helgkvällar och helgnätter ge stadga till den unges tillvaro och rent praktiskt avhålla honom eller henne från att vistas i miljöer där det förekommer våld och droger och situationer där den sociala kontrollen från vuxenvärlden är som svagast.

Även om ett förbud att lämna bostaden inte bedöms som olämpligt kan det ersättas av en annan form av frihetsinskränkning *om en sådan bedöms som mer ändamålsenlig*. Med mer ändamålsenlig avses att ett förbud enligt någon av de tre punkterna i bestämmelsen – mer än ett förbud att lämna bostaden – kan antas bidra till att minska risken för att den dömde återfaller i brott. Eftersom det alltid ska göras en bedömning av ändamålsenligheten föreligger det inte något egentlig presumtion att välja förbud att lämna bostaden som frihetsinskränkning. I stället får en avvägning av det mest ändamålsenliga göras i det enskilda fallet.

Om sålunda ett förbud att lämna bostaden bedöms som olämpligt eller om en annan form av frihetsinskränkning bedöms som mer ändamålsenlig, ska en sådan i stället ingå i verkställighetsplanen. I paragrafen anges i tre punkter hur detta kan vara utformat.

Enligt *första punkten* får ett förbud att lämna bostaden enligt 22 § ersättas med ett förbud för den dömde att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet

område. Med utgångspunkt i den begångna brottsligheten och den dömdes eventuella riskbeteende kan det gälla förbud att vistas inom ett område där det ofta förekommer droghandel eller alkoholmissbruk eller där den dömda annars kan antas komma i kontakt med personer i vars umgänge risken för fortsatt brottslighet typiskt sett bedöms vara högre. Det kan gälla exempelvis torg, parker eller andra platser som etablerats som samlingsplatser. Det särskilda området måste anges specifikt i beslutet och sålunda kunna avgränsas tydligt. Det får inte vara så omfattande att det avgränsar möjligheten att i övrigt förflytta sig inom hemkommunen. Om risken för återfall är kopplad till att den dömda beger sig från hemkommunen till någon annan kommun, kan förbudet gälla att bege sig till den andra orten.

Förbudet kan även gälla en eller flera särskilt angivna platser. Även i detta fall ska förbudet motiveras utifrån att en närvaro av den unge kan antas öka risken för återfall i brott och beteenden som är kopplade till en sådan risk, exempelvis alkohol- och drogmissbruk. Det kan då gälla exempelvis restauranger, pubar eller liknande. Även lokaler som bedöms ha anknytning till organiserad brottslighet kan förbudet avse, exempelvis om den dömda har vistats i en lokal som har anknytning till ett kriminellt gäng eller nätverk. Om den dömda har kontakter med kriminella nätverk och det finns särskilda lokaler som fungerar som mötesplatser, exempelvis hos något äldre medlem i gänget, kan förbudet gälla denna bostad eller lokal.

Inskränkningen ska i ingripandegrad i huvudsak motsvara ingripandegraden av ett förbud att lämna bostaden och får inte vara mer ingripande än ett sådant förbud. Det handlar delvis om olika storheter, varvid det är svårt att exakt ange hur denna jämförelse ska göras. Om det gäller förbud att vistas inom ett särskilt område bör det – för att inte vara alltför ingripande – som utgångspunkt gälla enbart under veckosluten precis som förbudet att lämna bostaden. I de fall området är avgränsat geografiskt till ett mindre område är det dock så pass mindre ingripande än ett förbud att lämna bostaden att det bör kunna gälla alla dagar i veckan. Ett förbud att vistas på en särskilt angiven plats innebär normalt en så pass liten inskränkning i livsföringen att det kan gälla alla dagar i veckan. Detsamma gäller förbud att bege sig till en viss annan ort.

Enligt *andra punkten* kan frihetsinskränkningen avse förbud för den dömda att under viss tid lämna ett särskilt angivet område. Det kan exempelvis – för att bidra till kontinuitet och kontroll och

bättre förutsättningar att genomföra åtgärderna i övrigt – föreskrivas att den dömde inte får lämna hemkommunen under verkställigheten. I de fall den dömde bor i en storstadskommun kan förbudet gälla en kommun del. Ett förbud att lämna den egna kommunen eller kommun delen är så pass ingripande att det normalt bör göras en viss tidsbegränsning för att det inte ska vara mer ingripande än ett förbud att lämna bostaden enligt 22 §.

Enligt *tredje punkten* kan frihetsinskränkningen gälla en skyldighet för den dömde att uppehålla sig på en särskilt angiven plats. För att uppfylla kravet att det ska vara en ändamålsenlig begränsning, bör det i första hand vara fråga om platser som stödjer en prosocial utveckling. Som ett alternativ när inte förbud att lämna bostaden är lämpligt, kan dock huvudsyftet vara att få till ett frihetsinskränkande inslag med samma ingripandegrad. En sådan frihetsinskränkning kan användas för att understödja deltagande i andra inslag i verkställighetsplanen – såsom skola eller deltagande i programverksamhet – eller ligga vid sidan om detta. Även i detta fall ska inskränkningen i ingripandegrad i huvudsak motsvara ingripandegraden av ett förbud att lämna bostaden och får inte vara mer ingripande än ett sådant förbud. En jämförelse får göras med det antal timmar som tas i anspråk av dem dömdes tid – exklusive natten – vid ett förbud att lämna bostaden enligt 22 §.

Om det behövs för att uppnå tillräcklig ingripandegrad eller annars bedöms lämpligt får flera sådana inskränkningar som anges i första stycket kombineras. Exempelvis kan det bedömas som lämpligt att kombinera ett förbud att vistas på en viss plats eller att bege sig till en annan kommun, med en skyldighet att vara på en särskild plats för deltagande i viss verksamhet.

24 §

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att efterlevnaden av förbud och andra frihetsinskränkningar enligt 22 och 23 §§ får kontrolleras med hjälp av elektroniska hjälpmedel. För att upprätthålla trovärdigheten i påföljden och säkerställa att den verkställs som det är avsett, måste föreskrifter om frihetsinskränkningar enligt 22 och 23 §§ vara föremål för kontroll. Koordinatören har enligt 9 § som uppgift bl.a. att genom kontroll verka för att verkställighetsplanen följs. I kommentaren till den bestämmelsen berörs vilka kontrollåtgärder koordinatören kan vidta. Utöver detta kan enligt denna bestämmelse efterlevnaden av inskränkningar enligt 22 och 23 §§ kontrolleras elektroniskt. Huruvida det är motiverat i det

enskilda fallet får prövas mot den särskilda proportionalitetsbestämmelsen i 7 §. Bestämmelsen är teknikneutral och möjliggör användande av elektronisk övervakning enligt den teknik som är mest ändamålsenlig och – vilket följer av regeln i 7 § – minst integritetskränkande. Vad som exempelvis kan komma i fråga är sådan stationär övervakning som idag används för att övervaka när ett fängelsestraff verkställs med s.k. fotboja samt s.k. GPS-teknik.

25 §

Enligt 22 och 23 §§ ska som huvudregel beslut om frihetsinskränkande inslag gälla under hela verkställighetstiden. Enligt bestämmelsen i denna paragraf kan en nedtrappning ske efter halva tiden. Nedtrappning innebär sålunda att föreskrifterna i verkställighetsplanen ändras i lindrande riktning.

Nedtrappning kan göras efter halva verkställighetstiden. En nedtrappning förutsätter att den dömde i godtagbar omfattning medverkat vid upprättande av verkställighetsplanen och därefter följer planen på ett godtagbart sätt. I sådana fall är utgångspunkten att en nedtrappning alltid ska göras, i syfte att skapa incitament för den dömde att efterleva planen och för att påföljden inte ska vara onödigt ingripande. Det är inte särskilt angivet hur och i vilken omfattning nedtrappningen ska ske. Det är dock inte möjligt att redan efter halva tiden helt avsluta de frihetsinskränkande inslagen. Detta kan enligt 26 § göras efter två tredjedelar av verkställighetstiden. Om den dömde uppfyller kraven på godtagbar medverkan kan det vara lämpligt att det sker en ungefärlig halvering av de frihetsinskränkande inslagen. Det bör i första hand ske genom att tiden under vilka de ska gälla halveras. Det kan också vara aktuellt med en mer successiv avtrappning.

Om den dömde inte medverkar på ett konstruktivt sätt vid framtagande av planen kommer det ofta saknas förutsättningar att fylla verkställigheten med något större innehåll utöver de obligatoriska inslagen. För att inte påföljden ska bli för lite ingripande saknas det då förutsättningar att trappa ned de frihetsinskränkande inslagen. I 34 § anges att en sådan bristande medverkan i vissa fall kan innebära att förutsättningar för varning eller undanröjande föreligger (se kommentaren till den bestämmelsen angående detta).

Om den dömde medverkar på ett godtagbart sätt vid upprättande av verkställighetsplanen och därefter följer den på ett godtagbart sätt ska de frihetsinskränkande inslagen trappas ned efter halva tiden. Att det ställs krav på en ”godtagbar” medverkan innebär att

det inte är en förutsättning för nedtrappning att verkställighetsplanen följts i alla delar. Planerna kommer i många fall innehålla många inslag. De personer som döms till ungdomsövervakning är unga, har ofta stora personliga problem och olika former av bristande förutsättningar. Ett krav på fullständig efterlevnad är knappast realistiskt och möjligheten att trappa ned på ingripande inslag för att öka incitamenten för den dömde, bör därför finnas även när inte alla inslag har efterlevts fullt ut. Det avgörande för om verkställighetsplanen efterlevs på ett godtagbart sätt är att den dömde inte obstruerar eller motarbetar planen och dess syften och inte underlåter att medverka på ett sätt som gör att inslagen inte går att genomföra på ett meningsfullt sätt. I praktiken innebär det att en godtagbar medverkan kan ha skett även om exempelvis den dömde underlåter att komma till några möten med koordinatören men inte om detta sker regelbundet och i stor omfattning. På samma sätt kan den dömde anses ha medverkat godtagbart om han eller hon missar någon del av en programverksamhet men inte om det sker i sådan omfattning att syftet med medverkan undergrävs. Bristande iakttagande av de frihetsinskränkande inslagen kan även i någon mån inrymmas i en godtagbar medverkan, även om utrymmet att då trappa ned på inslagen bör vara litet. Det avgörande bör sammanfattningsvis vara att den dömde – utifrån sina personliga förutsättningar – kan sägas ha ansträngt sig för att efterleva verkställighetsplanen.

26 §

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att de frihetsinskränkande helt kan upphöra efter två tredjedelar av verkställighetstiden, om den dömde i godtagbar omfattning medverkat vid upprättande av verkställighetsplan och därefter följt verkställighetsplanen på ett godtagbart sätt. Eftersom bedömningen gäller hela verkställighetstiden fram till denna tidpunkt, förutsätts att de frihetsinskränkande inslagen redan har kunnat trappas ned enligt 25 §. I likhet med nedtrappningen ska SiS som utgångspunkt alltid ändra verkställighetsplanen och ta bort besluten om frihetsinskränkande inslag efter två tredjedelar, om planen följts på ett godtagbart sätt. Vad gäller bedömningen av vad som är en ”godtagbar” efterlevnad hänvisas till kommentaren till 25 §.

27 §

Enligt 25 § kan de frihetsinskränkande inslagen trappas ned efter halva verkställighetstiden om den dömde medverkat på ett godtagbart sätt. Under samma förutsättningar kan de enligt 26 § helt upphöra efter två tredjedelar av verkställigheten.

Denna paragraf föreskriver att verkställighetsplanen kan ändras på nytt och att de frihetsinskränkande inslagen enligt 22 eller 23 § kan återupptas om de avslutats med stöd av 26 § eller trappas upp på nytt om de trappats ned med stöd av 25 §. En förutsättning för nedtrappning eller upphörande är att den dömde följer verkställighetsplanen på ett godtagbart sätt. Att trappa ned inslagen blir då ett incitament för den dömde att anstränga sig för att efterleva planen. Detta påtryckningsmedel bör finnas kvar också efter ett beslut om nedtrappning eller upphörande. Om den dömde slutar att följa planen på ett godtagbart sätt bör det som huvudregel därför ske en reaktion genom ett återupptagande eller upptrappning av de frihetsinskränkande inslagen. En sådan upptrappning kan också vara en förutsättning för att påföljden sammantaget ska bli tillräckligt ingripande i de fall de dömde inte medverkar vid andra inslag.

Vad gäller frågan vad som utgör ett ”godtagbart sätt” hänvisas till kommentaren till 25 §.

Närmare om alkohol- och drogförbud

28 §

I 17 § anges att verkställighetsplanen alltid ska innehålla ett förbud för den dömde att under verkställighetstiden vara påverkad av narkotika och vissa liknande preparat. I 18 § anges att verkställighetsplanen kan innehålla ett förbud att helt – eller delvis – bruka alkohol under verkställighetstiden. I *första och andra stycket* i denna paragraf anges närmare vad ett sådant förbud kan omfatta och hur det ska vara utformat. Det anges i första stycket att den dömde under verkställigheten inte får vara påverkad av narkotika, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor. Det anges i andra stycket att den dömde inte får vara påverkad av alkohol i den utsträckning det anges i verkställighetsplanen.

I *tredje stycket* anges att SiS har möjlighet att besluta om att den dömde under verkställigheten ska medverka i provtagning för att

kontrollera drogfrihet eller nykterhet. Ett sådant prov kan alltid beslutas om vad gäller drogfrihet. I de fall verkställighetsplanen innehåller ett förbud mot att bruka alkohol kan detta också kontrolleras enligt tredje stycket.

Huruvida och på vilket sätt sådana kontroller ska göras, ska prövas utifrån proportionalitetsbestämmelsen i 7 §.

Den dömdes allmänna skyldigheter

29 §

I paragrafen sammanfattas de skyldigheter som följer för den som döms till ungdomsövervakning.

Enligt *första punkten* är den dömda skyldig att inställa sig under tio dagar under de fyra första veckorna för att medverka vid upprättande av en verkställighetsplan på den plats som SiS anvisar. Utredningsarbetet bör i normalfallet ske i den dömdes hemort eller nära den, för att underlätta för den dömda och andra berörda personer att medverka. Om det inte är praktiskt genomförbart kan den dömda vara skyldig att bege sig till en annan ort för arbetet med kartläggningen. I sådana fall ankommer det på SiS att ordna ett tillfälligt boende – exempelvis i ett familjehem – om det inte är praktiskt möjligt för den dömda att åka hem alla dagar. Det kan även bli aktuellt att den dömda då bor på en öppen institution vissa dagar. Någon annan typ av inackordering kan också bli aktuell. Det förutsätts inte att medverkan sker i tio dagar i sträck eller endast vardagarna under två veckor. Det måste dock ske inom den fyra-veckorsfrist för upprättande av verkställighetsplan som anges i 14 §. I någon mån kan omfattningen anpassas till det enskilda fallet. Paragrafen ger sålunda SiS möjlighet att kräva av den dömda att medverka under tio dagar. Om det inte är påkallat med en så stor medverkan, exempelvis om verkställighetsplanen kan färdigställas på kortare tid än fyra veckor, kan SiS godta att den dömda medverkar i mindre utsträckning än under tio dagar. I 32 § finns en bestämmelse om möjlighet till polishämtning av den dömda till kartlägningsarbetet.

I den *andra punkten* anges dels att den dömda är skyldig att följa de obligatoriska besluten om sammanträffanden med koordinatören (se kommentaren till 21 § angående detta). I 32 § finns en bestämmelse om möjlighet till polishämtning av den dömda till sammanträffandena. Det anges också i den andra punkten att den dömda är

skyldig att följa de obligatoriska besluten om vissa frihetsinskränkningar (se kommentaren till 22–27 §§ angående detta). Enligt 24 § finns möjlighet att kontrollera sådana elektroniskt. I 32 § finns därtill en bestämmelse om möjlighet att i vissa fall genomdriva sådana beslut med hjälp av polishandräckning och en reglering som ger polisman möjlighet även i andra fall att genomdriva verkställigheten.

Enligt den *tredje punkten* är den dömda skyldig att följa beslut i verkställighetsplanen om förbud mot användning av droger och alkohol. Av 28 § följer att SiS kan besluta om kontroll av förbudets efterlevnad genom provtagning.

Av *fjärde punkten* följer att den dömda även i övrigt är skyldig att följa det som anges i verkställighetsplanen. Det gäller alltså sådana frågor som får regleras enligt vad som anges i 19 §. I sådana fall finns inte möjlighet till tvångsvis verkställighet. I 27 och 30 §§ anges vilka åtgärder som kan vidtas vid sådan bristande verkställighet.

Allmänna åtgärder för säkerställande av verkställighet

30 §

I paragrafen anges vad som bör vara de primära åtgärderna om den dömda inte följer verkställighetsplanen. Sådan bristande medverkan kan utgöras av att den dömda inte följer de individuellt anpassade inslag som bestämts i planen, exempelvis att gå i skolan, delta i viss behandling eller programverksamhet eller delta i viss fritidsverksamhet. Det kan också vara fråga om att den dömda inte efterlever de obligatoriska inslagen; sammanträffanden med koordinatören eller beslut om frihetsinskränkningar.

Enligt *första stycket* ska koordinatören – som enligt 9 § har till uppgift att verka för att verkställighetsplanen efterlevs – i första hand försöka motivera den dömda att följa planen. Till sitt förfogande för detta motivationsarbete har koordinatören bl.a. de regelbundna sammanträffanden som ska ske med den dömda. Om den dömda helt har avvikit från vad som planerats och inte hör samman att träffa koordinatören, finns det enligt 32 § möjlighet att besluta om polishämtning till sammanträffandet.

Enligt *andra stycket* kan verkställighetsplanen ändras om det p.g.a. bristande efterlevnad bedöms nödvändigt. I vissa fall kan det visserligen bedömas meningslöst att göra sådana ändringar för att få till en bättre efterlevnad, om den dömda helt saknar vilja att

medverka vid verkställigheten. I andra fall kan det dock framgå att vissa insatser inte fungerar och att det kan finnas annat som är lämpligare och som det finns större förutsättningar för den dömde att efterleva. Även om det ska ske en noggrann utredning i början kan det under verkställigheten framgå att vissa inslag inte slår väl ut och att den dömde inte kan antas påverkas positivt. Bristande medverkan kan vara en signal på det. Särskilt vad gäller unga med stora personliga och sociala problem måste det finnas en beredskap att tänka om och ändra verkställighetsplanen. Vad gäller de frihetsinskränkande inslagen bör det finnas betydligt mindre utrymme för ändringar om dessa inslag i verkställighetsplanen inte följs. Dessa inslag syftar till att göra påföljden tillräckligt ingripande. Den skulle då tappa i trovärdighet om den dömde kunde få till ett byte av inslag till något som av honom eller henne uppfattas som mindre betungande genom att missköta sig. I de fall de frihetsinskränkande inslagen inte efterlevs, bör det snarare bli fråga om att underrätta åklagaren enligt 34 §, förutsatt att de kriterierna är uppfyllda. I vissa fall kan det dock från objektiva grunder anses att ett visst frihetsinskränkande inslag bör ändras, eftersom det visar sig att det inte är lämpligt eller ändamålsenligt.

Enligt 25 § utgör bristande medverkan ett skäl mot att trappa ned de frihetsinskränkande inslagen och – enligt 27 § – ett skäl för att i vissa fall trappa upp dem på nytt (se kommentarerna till dessa paragrafer angående det).

Särskilda åtgärder för säkerställande av verkställighet

31 §

I paragrafen anges att en reaktion på att den dömde inte följer verkställighetsplanen kan vara att besluta att skyldigheten att sammanträffa med koordinatören ska öka, dock inte mer än till tre gånger i veckan. En sådan ökning kan ske om koordinatören under en kortare tid vill intensifiera motivationsarbetet. Om den dömde helt frångått vad som sägs i verkställighetsplanen och riskerar att exempelvis hamna i ett i drogmissbruk kan en ökad mötesfrekvens därtill öka den sociala kontrollen av den dömde. Precis som andra ändringar innebär en ökad mötesfrekvens att verkställighetsplanen måste justeras.

Polishandräckning för säkerställande av verkställighet

32 §

Enligt 29 § är den dömda skyldig att inställa sig till kartläggningen inför upprättande av verkställighetsplan och därefter vid de obligatoriska sammanträffandena med koordinatören. Enligt denna paragraf ges SiS möjlighet att genomdriva detta tvångsvis med polishandräckning i de fall den dömda inte kommer frivilligt. I likhet med de möjligheter till handräckning som finns enligt 20 § lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård ska Polismyndigheten på begäran av SiS lämna biträde för att söka efter och hämta den dömda till av SiS anvisad plats, om den dömda inte inställer sig för att delta i kartläggning inför framtagande av verkställighetsplan eller inte kommer till sammanträffanden med koordinatören.

Att besluta om polishämtning bör aldrig vara ett förstahandsalternativ. Det följer redan av 7 §, att en tvångsåtgärd enligt denna lag får användas endast om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Andra åtgärder bör först vara uttömda. Om den dömda inte efterlever skyldigheten att träffa koordinatören och det inte går att på annat sätt motivera honom eller henne att medverka, återstår dock inget annat medel än polishämtning. Om det inte går att få någon kontakt med den dömda kan också ett beslut om att polis ska eftersöka och hämta den dömda vara enda sättet att söka upprätthålla verkställigheten av påföljden. En begäran om polishämtning bör ske endast när det är polisens särskilda befogenheter som är nödvändiga för att genomdriva verkställigheten.

En hämtning med hjälp av polis kan syfta till att bryta ett destruktivt mönster hos den unge och påvisa vilka skyldigheter det följer av domen. Om den dömda vid upprepade tillfällen obstruerar så faller det syftet. Det finns därför inte utrymme för att gång på gång besluta om polishämtning för att få den dömda att medverka. Vid upprepad misskötsamhet bör i stället anmälan ske till åklagare enligt 34 §.

33 §

Enligt denna paragraf kan beslut om inskränkning i rörelsefriheten i vissa fall genomdrivas med hjälp av polis.

Enligt 23 § kan ett beslut om frihetsinskränkning gälla förbud för den dömda att under viss tid vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område. Enligt *första stycket* i denna

paragraf kan SiS i enskilda fall begära att Polismyndigheten genomdriver förbudet tvångsvis om det överträds av den unge. Genom bl.a. användning av elektronisk övervakning kan SiS få kännedom om att förbudet överträds. Det kan också ske genom att information lämnas på annat sätt. Biträdet av Polismyndighet kan ske genom att Polismyndigheten tillfälligt omhändertar den dömde och för honom eller henne från den angivna platsen eller det angivna området. Huruvida en åtgärd enligt denna bestämmelse ska vidtas för att genomdriva verkställighet ska prövas mot vad som sägs i 7 §; att en tvångsåtgärd endast får användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Det innebär att den bara bör vidtas om andra möjligheter att få den dömde att efterleva föreskriften om frihetsinskränkning har prövats eller bedöms utsiktslösa. En begäran om polishandräckning bör ske endast när det är polisens särskilda befogenheter som är nödvändiga för att genomdriva verkställigheten.

I *andra stycket* i bestämmelsen föreskrivs att en polisman även i andra fall har möjlighet att agera och säkerställa att en föreskrift om inskränkning i rörelsefriheten efterlevs av den dömde. Förutsatt att det inom Polismyndigheten finns kunskap om vilka inskränkningar som beslutats i verkställighetsplanen (vilken det enligt 26 kap. 7 § 6 p OSL inte ska gälla någon sekretess för), kan en polisman genomdriva beslutet genom ett tillfälligt omhändertagande. Detta gäller såväl om det är fråga om ett förbud att lämna bostaden som meddelats med stöd av 22 § eller någon annan inskränkning i rörelsefriheten enligt 23 §. Det ställs inte något krav enligt denna bestämmelse på Polismyndigheten att aktivt eftersöka dem som dömts till ungdomsövervakning eller att alltid agera när det upptäcks att en person som dömts till denna påföljd har brutit mot förbudet. I de fall det bedöms motiverat inom ramen för polisens brottsförebyggande arbete, exempelvis vid arbetet med unga lagöverträdare och insatser mot kriminella nätverk, kan en polisman tillfälligt ta om hand en person som dömts till ungdomsövervakning och som bryter mot ett beslut om inskränkning i rörelsefriheten.

I *tredje stycket* regleras hur omhändertagandet ska gå till enligt första och andra styckena och hur åtgärden förhåller sig till regleringen i polislagen (1984:387). En åtgärd enligt denna bestämmelse förutsätter att den finns en föreskrift om frihetsinskränkning som den dömde överträtt. Även utan detta kan en enskild polisman enligt 12 § polislagen i vissa fall vidta liknande åtgärd. Anträffas någon,

som kan antas vara under 18 år, under förhållanden som uppenbarligen innebär överhängande och allvarlig risk för hans hälsa eller utveckling, får han eller hon enligt 12 § polislagen tas om hand av en polisman för att genom dennes försorg skyndsamt överlämnas till sina föräldrar eller någon annan vårdnadshavare eller till socialnämnden.

I denna paragraf anges vissa anvisningar i de fall ett omhändertagande *inte* kan grundas på polislagens bestämmelser. Innebörden är att vad som sägs i polislagen har företräde om polismannen ska verkställa en handräckning enligt vad SiS begärt och omständigheterna är så pass allvarliga att det finns grund för omhändertagande enligt 12 § polislagen.

I de fall 12 § polislagen inte blir tillämpligt anges i tredje stycket vad som ska gälla. Den dömde ska i sådana fall skyndsamt lämnas till sin vårdnadshavare eller, om vårdnadshavaren inte är tillgänglig, till socialnämnden. Om den dömde saknar vårdnadshavare, dvs. är över 18 år, ska han eller hon skyndsamt lämnas i bostaden eller på lämplig plats som möjliggör att han eller hon kan ta sig till bostaden. Om föreskriften gäller en skyldighet att uppehålla sig på en särskilt angiven plats ska den dömde i stället föras till den platsen efter omhändertagandet.

Underrättelse till åklagare

34 §

I 32 kap. 10 § BrB regleras konsekvenserna av allvarlig misskötsamhet av de särskilda ungdomspåföljderna (utom varningsstraff och slutna ungdomsvård). Om den dömde i väsentlig grad underlåter att göra vad som ankommer honom eller henne enligt en dom på bl.a. ungdomsövervakning får rätten på talan av åklagare undanröja påföljden och bestämma ny påföljd för brottet. Om det föreligger sådan misskötsamhet får åklagaren enligt 30 § LUL, i stället för att väcka talan om undanröjande, besluta att varning ska meddela den unge om detta bedöms vara en tillräcklig åtgärd.

I denna paragraf anges att SiS ska underrätta åklagaren om det kan antas att det finns förutsättningar för varning eller undanröjande med anledning av den dömdes misskötsamhet. Det föreskrivs dock även i vilka fall det är fråga om en misskötsamhet som ska föranleda en sådan underrättelse. Det gäller om den dömde inte

- medverkar vid upprättande av verkställighetsplan,
- medverkar till provtagning enligt 28 §,
- följer beslut i verkställighetsplanen om drog- eller alkoholförbud,
- följer beslut om sammanträffande med koordinatören eller
- följer beslut om inskränkningar i rörelsefriheten.

Det är sålunda överträdelser gällande de obligatoriska inslagen enligt 15–17 §§ samt beslut om förbud att bruka alkohol enligt 18 § som kan föranleda rapport till åklagare, vilket i sin tur kan föranleda en varning eller en talan om undanröjande. En förutsättning är även att den dömda i väsentlig grad underlåtit att göra vad som ankommer på honom eller henne med anledning av domen. Det innebär att inte alla överträdelser kan motivera att det sker en underrättelse till åklagaren. De personer som döms till ungdomsövervakning är unga, har ofta stora personliga problem och olika former av bristande förutsättningar. Ett krav på fullständig efterlevnad är knappast realistisk och alla former av misskötsamhet kan inte föranleda att en process om undanröjande igångsätts. Att inte en sådan ordning kan upprätthållas motiverar att de frihetsinskränkande inslagen enligt 25 § kan trappas ned redan om den dömda *på ett godtagbart sätt* efterlever dem (se kommentaren till den paragrafen angående detta). På samma rätt måste det vara fråga om stora och upprepade överträdelser innan det sker en underrättelse till åklagaren. Innan det sker bör de medel som ges inom ramen för verkställigheten för att möta misskötsamhet först prövas fullt ut.

Enligt 32 kap. 10 § andra stycket BrB kan ungdomsövervakning även undanröjas om inte påföljden av annat skäl inte till väsentlig del kan fullgöras inom skälig tid. Enligt vad som sägs i paragrafen ska även ett sådant förhållande rapporteras till åklagare.

Övriga bestämmelser

35 §

I *första stycket* av paragrafen anges att beslut enligt denna lag fattas av SiS. På förordnings- och föreskriftsnivå anges hur beslutanderätten regleras inom myndigheten.

I *andra stycket* anges att beslut i frågor enligt denna lag gäller omedelbart, om inte något annat förordnas.

36 §

I paragrafen anges i *första stycket* att beslut som fattats enligt denna lag är överklagbara och får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

I *andra stycket* anges att det krävs prövningstillstånd vid överklagande till Kammarrätten.

2 Uppdraget och dess genomförande

2.1 Inledning

I detta kapitel redovisas det huvudsakliga innehållet i våra direktiv och hur utredningsarbetet har bedrivits.

Som anförs i avsnitt 2.2 har vårt uppdrag varit mycket brett. I någon mån har dock uppdraget begränsats, dels av direktiven, dels av andra utredningars arbete. I avsnitt 2.4 redogör vi för dessa avgränsningar. Slutligen innehåller kapitlet ett avsnitt om betänkan- dets disposition.

2.2 Utredningens uppdrag

Våra direktiv beslutades av regeringen den 25 juni 2009. Direktiven i dess helhet finns fogade till betänkandet som bilaga 1.

Vi har haft ett mycket brett uppdrag. Den övergripande upp- giften har varit att göra en översyn av påföljdssystemet för såväl vuxna som unga lagöverträdare. Inom ramen för denna översyn har vi bl.a. haft i uppdrag att

- analysera och föreslå hur användningen av fängelse, i första hand de korta straffen, kan minska samtidigt som trovärdigheten i systemet kan upprätthållas
- analysera och föreslå hur det kan undvikas att små skillnader i straffvärde leder till stora skillnader i påföljdsväl
- analysera och föreslå hur betydelsen av brottslighetens art kan begränsas och dess innebörd klart avgränsas
- ta ställning till och föreslå vilka kriterier som ska gälla för tidi- gare brottslighet och vilken betydelse sådan brottslighet ska till-

mätas vid påföljdsvalet och straffmätningen samt i fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet

- analysera och vid behov föreslå förändringar av de s.k. billighetsskälerna i 29 kap. 5 § BrB vad avser innehåll, betydelse vid straffmätningen och påföljdsvalet samt för meddelande av påföljdseftergift
- analysera behovet av förändringar i syfte att åstadkomma en rimlig reaktion dels vid sanktionskumulation, dels för vissa brottstyper för vilka straffnivån anses ligga högt, nämligen allvarligare narkotikabrott, allvarligare förmögensbrott utan fysisk integritetskränkning samt allvarligare bokföringsbrott, skattebrott och liknande brottstyper
- analysera frågan om straffvärdebestämning vid flerfaldig brottslighet och vid behov lämna förslag som ger sådan brottslighet större genomslag vid påföljdsbestämningen eller som motverkar brottsligheten mer effektivt
- ta ställning till om intensivövervakning med elektronisk kontroll kan användas i ökad utsträckning eller på annat sätt förändras
- analysera och föreslå hur valet av ingripanden som inte utgör fängelse i anstalt ska ske, vilket innehåll och vilken utformning i övrigt ingripandena ska ha samt hur de ska följas upp och hur reaktionerna vid återfall i brott och annan misskötsamhet ska utformas – när det gäller valet av ingripande ska bl.a. undersökas bättre möjligheter att anpassa ingripandena efter brottsligheten och i vilken utsträckning den tilltalades personliga förhållanden ska tillmätas betydelse
- analysera om det är möjligt att avvara påföljden överlämnande till vård enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall som straffrättsligt ingripande eller om ingripandet annars kan förändras för att ge principerna för påföljdssystemet ökat genomslag
- analysera och föreslå hur användningen av dagsböter kan öka, hur dagsbotens belopp ska beräknas, hur verkställigheten av dagsböter kan effektiviseras och hur reaktionen ska se ut vid utebliven betalning, se över förhållandet mellan dagsböter och penningböter samt utreda andra frågor om böter som kan uppkomma

- ta ställning till om lagöverträdare som har fyllt 18 men inte 21 år ska behandlas som vuxna lagöverträdare vid straffmätning och påföljdsval eller något av dessa avseenden samt analysera hur ungdom bör beaktas vid straffmätningen i de fall då straffnedläggning ska ske
- utvärdera om syftet med 2007 års reform av påföljderna ungdomsvård och ungdomstjänst har uppnåtts, med inriktning på domstolarnas påföljdsval och innehållet i påföljderna
- se över var och en av påföljderna slutna ungdomsvård, ungdomsvård och ungdomstjänst såvitt avser påföljdens ställning, huvudmannskapet för påföljden, valet av påföljden, dess innehåll och utformning i övrigt samt uppföljning och reaktion vid återfall i brott eller annan misskötsamhet
- utreda om det bör utvecklas nya inslag som kan vara särskilt lämpliga för unga lagöverträdare
- lämna förslag till en slopad eller mer begränsad användning av böter för lagöverträdare som har begått brott före 18 års ålder
- se över regleringen om sammanträffande av brott och förändring av påföljd och därvid särskilt beakta intresset av att regleringen förenklas och utformas på ett principiellt mer sammanhängande sätt

En övergripande fråga för utredningen har varit att överväga om det bör införas ett system med villkorligt fängelse. Följande uttalas i direktiven:

Utredaren ska ta ställning till om den vidareutveckling av påföljds-systemet som har beskrivits i det föregående kan uppnås genom införande av ett system med villkorligt fängelse. En väg som ska prövas för att åstadkomma detta ska vara att låta samtliga former av ingripanden utom fängelse i anstalt och böter som självständigt straff samt, beroende på utredarens överväganden i de delarna, överlämnande till särskild vård inordnas under det villkorliga fängelset.

Som utgångspunkt ska gälla att ett införande av villkorligt fängelse inte får leda till en kraftig ökning av användningen av fängelse i anstalt. Det bör därför exempelvis prövas en ordning där villkorligheten i straffet knyts inte bara till att den dömda inte återfaller i brott eller på annat sätt missköter sig utan också till att prøvotiden fortlöper och eventuell tilläggsanktion fullgörs. Därigenom bör fängelsestraffet kunna förbli villkorligt vid återfall eller annan misskötsamhet. När ett ovillkorligt fängelsestraff slutligen döms ut bör det finnas möjlighet att beakta vad den dömda har undergått till följd av det villkorliga fängelsestraffet.

Det bör också prövas om verkställighet av en del av straffet ska kunna anstå.

För det fall att ett system med villkorligt fängelse inte föreslås har vi haft i uppdrag att föreslå hur den i direktiven eftersträlvade utvecklingen av påföljdssystemet kan ske inom ramen för den befintliga strukturen.

2.3 Uppdragets genomförande

Utredningens arbete inleddes i augusti 2009. Vi har under utredningsarbetet haft omfattande kontakt med ett antal domstolar, andra myndigheter och organ samt deltagit i olika möten och konferenser. I bilaga 13 finns en kronologisk sammanställning över dessa kontakter.

Utöver vad som anges i bilaga 13 har utredaren och sekretariatet haft fortlöpande kontakter och samråd med Kriminalvården, Brottsförebyggande rådet (Brå), Statens Institutionsstyrelse (SiS) och BAS & Stockholms Ungdomstjänst. Vi har också haft kontakter och samråd med Åklagarmyndigheten genom Riksåklagarens kansli och Utvecklingscentrum Stockholm om bötesfrågor respektive ungdomspåföljder, med Rikspolisstyrelsen om uppbördsförfarandet vid bötesverkställighet och de frågor om verkställighet av påföljder som berör polismyndigheterna samt med Kronofogdemyndigheten om bötesverkställighet och bötesförvandling.

Under våren 2010 anordnade utredningen tillsammans med Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet tre seminarier med anledning av uppdraget.

I september 2010 anordnade utredningen ett erfarenhetsseminarium för tingsrättsdomare från olika delar av landet angående påföljder för unga lagöverträdare.

I februari 2011 anordnade utredningen ett erfarenhetsseminarium för socialsekreterare angående påföljder för unga lagöverträdare.

I mars 2011 anordnade utredningen ett seminarium för åklagare om påföljdsbestämningen för vuxna lagöverträdare och i maj 2011 anordnades i samarbete med Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Stockholm, motsvarande seminarium angående påföljder för unga lagöverträdare.

Under utredningstiden har utredaren och sekreterarna företagit studieresor till Norge, Finland och Storbritannien.

Utredningen har samrått med Psykiatrilagsutredningen (S 2008:09), Straffprocessutredningen (Ju 2010:10) samt utredningen om internationell straffverkställighet: genomförande av EU-rambeslut och översyn av internationella verkställighetslagen (Ju 2011:03).

Inom Kriminalvården har det under perioden januari–augusti 2011 funnits en särskild arbetsgrupp som haft till uppgift att överväga hur förfarandet med yttranden till domstolen (personutredning) kan se ut i ett system med villkorligt fängelse. Företrädare för sekretariatet har deltagit vid arbetsgruppens möten och även i övrigt medverkat vid dess arbete. Arbetsgruppens rapport finns fogad till betänkandet som bilaga 8.

Kriminalvården har bistått utredningen i arbetet med upprättande av förslag till lag om villkorligt fängelse och författningskommentar till lagen. Arbetet har utförts av verksjuristen Elisabeth Kullman Gunnarsson.

Utredningen har under arbetet med frågor som rör innehållet i tilläggssanktionerna till villkorligt fängelse och hanteringen av bristande verkställighet av sådana sanktioner haft fortlöpande kontakter med verksamhetsutvecklaren vid Kriminalvården Mimmi Agnevald Haugen.

SiS har bistått utredningen i arbetet med utformningen av påföljden ungdomsövervakning. En av SiS upprättad promemoria i anledning av detta arbete finns fogad till betänkandet som bilaga 12. Arbetet har huvudsakligen utförts av rådgivaren Margaretha Wihlborg.

Sekretariatet har under första halvåret 2010 biståtts av dåvarande rättssakkunnige vid justitiedepartementets straffrättsenhet, numera rådmannen, Olof Nyman.

Utredningen har haft 22 sammanträden med experterna, varav sex tvådagarssammanträden och ett tredagarssammanträde i internetform. Utredningen har haft åtta sammanträden med den parlamentariska referensgruppen.

2.4 Avgränsningar

2.4.1 Psykiskt störda lagöverträdare

Som framgår av våra direktiv har vårt uppdrag inte omfattat straffansvar och påföljdsbestämning för allvarligt psykiskt störda lagöverträdare. Såvitt avser denna fråga har utlovats en reform med utgångs-

punkt i Psykansvarskommitténs betänkande Psykisk störning, brott och ansvar (SOU 2002:3), vilket har kompletterats genom Psykiatrilagsutredningens betänkande Psykiatrin och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd (SOU 2012:17).

Vi har sett det som angeläget att de förslag som vi lämnar ska kunna fungera även om straffansvaret såvitt avser denna grupp förändras och har vid våra överväganden utgått från att de av Psykansvarskommittén lämnade förslagen om att påföljden överlämnande till rättspsykiatrisk vård ska utmönstras ur påföljdssystemet och att fängelseförbudet i 30 kap. 6 § BrB ska avskaffas – vilka även Psykiatrilagsutredningens förslag bygger på – kommer att genomföras. För det fall den reformen inte genomförs, behöver våra förslag kompletteras med bestämmelser såvitt avser påföljdsbestämningen för allvarligt psykiskt störda lagöverträdare.

2.4.2 Processrättsliga frågor m.m.

I juli 2010 tillsattes Straffprocessutredningen (Ju 2010:10), som har i uppdrag att göra en översyn av brottmålsprocessen i syfte att överväga åtgärder för att skapa ett mer ändamålsenligt brottmålsförfarande. Enligt utredningens direktiv (dir. 2010:78) ingår det i uppdraget att överväga följande.

- Om ansvarsfördelningen mellan åklagare och domstol samt deras roller och funktioner kan tydliggöras och utvecklas.
- Om parternas inflytande över brottmålsprocessen och deras ansvar för att mål förs framåt mot ett avgörande kan öka.
- Hur förberedelsen i brottmål kan förbättras, bl.a. i syfte att skapa en effektivare handläggning och tillförsäkra rätten tillgång till ett fullständigt underlag vid avgörandet.
- Hur handläggningen av brottmål i högre grad kan anpassas till vad som behövs för sakens prövning i det enskilda fallet, t.ex. genom att skapa mer flexibla regler och alternativa former för handläggning och avgörande av mål i tingsrätt och hovrätt.
- Hur risken för inställda förhandlingar kan minska.
- Hur stödpersoners och åklagares roll och funktion i förhållande till målsägandens behov av stöd kan utvecklas.

Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2012.

Vi har, som anförts ovan, samrått med Straffprocessutredningen.

Vidare ska vi enligt våra direktiv utforma våra förslag så att det svenska påföljdssystemet kan fungera på bästa möjliga sätt vid ömsesidigt erkännande och verkställighet av påföljder och utan stora svårigheter kan anpassas vid en eventuell tillnärmning av påföljdssystemen. Förslagen ska även i övrigt utformas i överensstämmelse med relevanta internationella instrument. Detta är något som vi har beaktat vid våra överväganden och vid utformningen av de förslag som lämnas.

Under utredningsarbetet har vi konstaterat att våra förslag kommer att leda till ett antal processrättsliga konsekvenser. I detta får även anses ligga motsvarande konsekvenser för lagstiftning som reglerar frågor om internationell straffverkställighet. För att förslagen ska kunna genomföras måste dessa konsekvenser analyseras och nödvändiga följdändringar göras. En sådan analys omfattas inte uttryckligen av våra direktiv och skulle inte heller ha kunnat behandlas av oss inom utredningstiden. En generell genomgång av de processrättsliga konsekvenserna av våra förslag ingår inte heller i Straffprocessutredningens uppdrag.

Mot bakgrund härav har regeringskansliet den 24 april 2012 uppdragit åt en utredare att biträda justitiedepartementet med att utreda vilka processrättsliga konsekvenser våra förslag leder till och föreslå de författningsändringar som han eller hon finner påkallade (Ju 2012:F). Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2012.

Vi har därför inte gjort några närmare överväganden kring de processrättsliga konsekvenserna av våra förslag och lämnar inte några fullständiga förslag till ändringar i detta avseende.

2.5 Betänkandets disposition

2.5.1 Betänkandets första band

Betänkandets första band inleds med en sammanfattning av våra förslag. Därefter följer våra författningsförslag och, i kapitel 1, en kommentar till författningsförslagen. Våra författningsförslag berör framför allt brottsbalken, men vi föreslår också nya lagar om villkorligt fängelse och om ungdomsövervakning. Den författnings tekniska lösningen beskrivs i avsnitt 1.1.

I kapitel 2 redovisas det huvudsakliga innehållet i våra direktiv, hur vi har bedrivit utredningsarbetet och hur vi har avgränsat vårt uppdrag.

2.5.2 Betänkandets andra band

Band 2 innehåller våra överväganden och förslag såvitt avser införandet och uppbyggnaden av ett påföljdssystem med villkorligt fängelse.

I kapitel 3 finns en redogörelse för påföljdssystemets framväxt. I kapitel 4 beskrivs gällande rätt såvitt avser påföljdssystemet för vuxna lagöverträdare och i kapitel 5 finns en kortare redogörelse för regelverken såvitt avser villkorligt fängelse eller motsvarande icke frihetsberövande påföljder i övriga nordiska länder och i några andra europeiska stater.

I kapitel 6 beskriver vi de problem och brister som dagens påföljdssystem som är förenat med och i kapitel 7 anges de allmänna utgångspunkter som vi anser bör ligga till grund för en reform av systemet.

Kapitel 8–12 innehåller våra överväganden och förslag såvitt avser villkorligt fängelse. I kapitel 8 övervägs om villkorligt fängelse bör införas i påföljdssystemet. I kapitel 9 finns våra förslag såvitt avser uppbyggnaden av ett system med villkorligt fängelse. Kapitel 10 innehåller våra överväganden såvitt avser påföljdsbestämningen vid återfall i brott. I kapitel 11 finns våra förslag om innehållet i de tilläggsanktioner som villkorligt fängelse ska kunna förenas med. I kapitel 12 överväger vi hur bristande verkställighet av tilläggsanktioner till villkorligt fängelse ska hanteras.

I kapitel 13 överväger vi frågor som rör påföljden överlämnande till vård enligt lagen om missbrukare i vissa fall.

Kapitel 14 behandlar frågor som rör kostnadsansvaret för påföljder eller påföljdsinslag som innefattar vård eller behandling.

I kapitel 15 finns våra överväganden såvitt avser betydelsen av att brottsligheten varit av viss art.

2.5.3 Betänkandets tredje band

Band 3 innehåller våra överväganden och förslag såvitt avser böter (del I), vissa övriga frågor beträffande vuxna lagöverträdare (del II) och påföljdssystemet för unga lagöverträdare (del III).

Kapitel 16 innehåller våra överväganden och förslag om böter.

I kapitel 17 gör vi en översyn av de s.k. billighetsskålen i 29 kap. 5 § BrB.

Kapitel 18 innehåller överväganden om straffnivåerna för vissa brott och brottstyper.

I kapitel 19 överväger vi frågor om straffmätningen när en person samtidigt döms för flera brott, s.k. flerfaldig brottslighet.

Kapitel 20–29 innehåller våra överväganden och förslag såvitt avser påföljdssystemet för unga lagöverträdare. I kapitel 20 finns en redogörelse för gällande rätt. I kapitel 21 finns en kortare redogörelse för de särskilda ungdomspåföljderna i övriga nordiska länder och i några andra europeiska stater. Kapitel 22 innehåller en sammanfattning av den utvärdering som Brå gjort av 2007 års reform av ungdomsvård och ungdomstjänst. I kapitel 23 anges de allmänna utgångspunkter som vi anser bör ligga till grund för våra överväganden såvitt avser unga lagöverträdare. Kapitel 24 innehåller våra överväganden och förslag såvitt avser påföljderna ungdomsvård och ungdomstjänst. Kapitel 25 innehåller överväganden och förslag såvitt avser böter som påföljd för unga lagöverträdare och förslag till en ny påföljd; varningsstraff. I kapitel 26 finns våra överväganden och förslag såvitt avser sluten ungdomsvård. I kapitel 27 presenteras förslag till två nya påföljder för unga lagöverträdare; kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning. Kapitel 28 innehåller överväganden såvitt avser påföljdsbestämningen när den tilltalade tidigare har dömts till en ungdomspåföljd. Slutligen finns i kapitel 29 våra överväganden och förslag såvitt avser lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år.

2.5.4 Betänkandets fjärde band

Band 4 innehåller konsekvensanalyser, ikraftträdande och övergångsbestämmelser samt bilagor.

I kapitel 30 finns en analys av de konsekvenser som våra förslag kan antas medföra.

Kapitel 31 innehåller våra överväganden och förslag såvitt avser ikraftträdande av de författningsförslag vi lämnar och övergångsbestämmelser.

Slutligen finns 13 bilagor fogade till betänkandet.

Statens offentliga utredningar 2012

Kronologisk förteckning

1. Tre blir två! Två nya myndigheter inom utbildningsområdet. U.
2. Framtidens högkostnadsskydd i vården. S.
3. Skatteincitament för riskkapital. Fi.
4. Kompletterande regler om personuppgiftsbehandling på det arbetsmarknadspolitiska området. A.
5. Högskolornas föreskrifter. U.
6. Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättning. S.
7. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2012 – långsiktig säkerhet, haverier och global utblick. M.
8. Skadeståndsansvar och försäkringsplikt vid sjötransporter – Atenförordningen och försäkringsdirektivet i svensk rätt. Ju.
9. Förmån och fälla – nyanländas uttag av föräldrapenning. A.
10. Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi. Ku.
11. Snabbare betalningar. Ju.
12. Penningtvätt – kriminalisering, förverkande och dispositionsförbud. Ju.
13. En sammanhållen svensk polis. Ju.
14. Ekonomiskt värde och samhällsnytta – förslag till en ny statlig ägarförvaltning. Fi.
15. Plan för framtagandet av en strategi för långsiktigt hållbar markanvändning. M.
16. Att angöra en kulturbygga – för stöd till nyskapande kultur. Ku.
17. Psykiatri och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd. S.
18. Så enkelt som möjligt för så många som möjligt. – den mjuka infrastrukturen på väg. N.
19. Nationella patent på engelska? N.
20. Kvalitetssäkring av forskning och utveckling vid statliga myndigheter. U.
21. Här finns mer att hämta – it-användningen i småföretag. N.
22. Mål för rovdjuren. M.
23. Mindre våld för pengarna. Ku.
24. Likvärdig utbildning – riksrekryterande gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning. U.
25. Enklare för privatpersoner att hyra ut sin bostad med bostadsrätt eller äganderätt. S.
26. En ny brottsskadelag. Ju.
27. Färdplan för framtiden – en utvecklad flygtrafiktjänst. N.
28. Längre liv, längre arbetsliv. Förutsättningar och hinder för äldre att arbeta längre. S.
29. Sveriges möjligheter att ta emot internationellt stöd vid kriser och allvarliga händelser i fredstid. Fö.
30. Vital kommunal demokrati. Fi.
31. Sänkta trösklar – högt i tak Arbete, utveckling, trygghet. A.
32. Upphandlingsstödets framtid. S.
33. Gör det enklare! S.
34. Nya påföljder + kort presentation. Ju.

Statens offentliga utredningar 2012

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

- Skadeståndsansvar och försäkringsplikt vid sjötransporter – Atenförordningen och försäkringsdirektivet i svensk rätt. [8]
Snabbare betalningar. [11]
Penningtvätt – kriminalisering, förverkande och dispositionsförbud. [12]
En sammanhållen svensk polis. [13]
En ny brottskadeförordning. [26]
Nya påföljder + kort presentation. [34]

Försvarsdepartementet

- Sveriges möjligheter att ta emot internationellt stöd vid kriser och allvarliga händelser i fredstid. [29]

Socialdepartementet

- Framtidens högkostnadsskydd i vården. [2]
Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättning. [6]
Psykiatri och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd. [17]
Enklare för privatpersoner att hyra ut sin bostad med bostadsrätt eller äganderätt. [25]
Längre liv, längre arbetsliv. Förutsättningar och hinder för äldre att arbeta längre. [28]
Upphandlingsstödet framtid. [32]
Gör det enklare! [33]

Finansdepartementet

- Skatteincitament för riskkapital. [3]
Ekonomiskt värde och samhällsnytta – förslag till en ny statlig ägarförvaltning. [14]
Vital kommunal demokrati. [30]

Utbildningsdepartementet

- Tre blir två! Två nya myndigheter inom utbildningsområdet. [1]
Högskolornas föreskrifter. [5]

Kvalitetssäkring av forskning och utveckling vid statliga myndigheter. [20]

Likvärdig utbildning
– riksrekryterande gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning. [24]

Miljödepartementet

- Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2012 – långsiktig säkerhet, haverier och global utblick. [7]
Plan för framtagandet av en strategi för långsiktigt hållbar markanvändning. [15]
Mål för rovdjuren. M. [22]

Näringsdepartementet

- Så enkelt som möjligt för så många som möjligt – den mjuka infrastrukturen på väg. [18]
Nationella patent på engelska? [19]
Här finns mer att hämta – it-användningen i småföretag. N. [21]
Färdplan för framtiden
– en utvecklad flygtrafiktjänst. [27]

Kulturdepartementet

- Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi. [10]
Att angöra en kulturbyggnad
– för stöd till nyskapande kultur. [16]
Mindre våld för pengarna. [23]

Arbetsmarknadsdepartementet

- Kompletterande regler om personuppgiftsbehandling på det arbetsmarknadspolitiska området [4]
Förmån och fälla – nyanländas uttag av föräldrapenning. [9]
Sänkta trösklar – högt i tak
Arbete, utveckling, trygghet. [31]